

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1952

ANDRA KAMMAREN

Nr 21

24 maj.

Debatter m. m.

Lördagen den 24 maj fm.

	Sid.
Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.	5
Vissa frågor rörande blind- och dövstumundervisningen:	
Läroanstalter för blinda: Avlöningar	45
Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte: Avlöningar	47
Understöd till folkliga musikskolan i Arvika	48
Inrättande av icke-ordinarie folkskollärartjänst i skoldistrikt med distriktsöverlärare	49
Teckning av aktier i Aktiebolaget Svenska godscentraler	59
Fortsatt understöd till viss skärgårdstrafik m. m.	62
Anslag till avlöningar till befattningshavare å lots- och fyrstaten m. m. .	64
Fältflygarnas avlöningsförmåner	72
Anslag till universiteten och den medicinska undervisningen m. m.:	
Universitetskanslersämbetet: Avlöningar	75
Lunds universitet: Avlöningar	79
Bidrag till Stockholms högskola	82

Lördagen den 24 maj em.

Anslag till mödrahjälp	83
Statens övertagande av Hjälmarens och Kvismarens sjösänkings- bolag åvilande förpliktelser	85
Statsförvärv av Köping—Uttersberg—Riddarhyttans järnväg m. m.	85
Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar	86
Omorganisation av skolöverstyrelsen m. m.	88
Åtgärder för avhjälpande av lärarbristen vid de högre skolorna	97
Anslag till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.:	
Utdgning av den statliga gymnasieorganisationen m. m.	115
Småskoleseminarierna: Avlöningar	118

	Sid.
Prov- och kompletteringskurser för hemvårdarinnor	121
Omorganisation av statens utlänningskommission m. m.	122
Försäljning av kvarteret Beridarebanan inom stadsdelen Nedre Norrmalm i Stockholm	124
Ändrad lydelse av 8 § bidragsförskottslagen	126
Tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier	127
Vinstutlottning i samband med lönsparande	149
Bestämmelser om in- och upplåning vid centralkassa för jordbrukskredit	149
Ny sjömanslag m. m.	151

Samtliga avgjorda ärenden.

Lördagen den 24 maj fm.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 153, ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.	5
— nr 138, ang. beredskapsstat för försvarsväsendet	45
— nr 139, ang. vissa frågor rörande blind- och dövstumundervisningen	45
— nr 140, ang. understöd till folkliga musikskolan i Arvika	48
— nr 141, om inrättande i vissa fall av icke-ordinarie folkskollärartjänst i skoldistrikt med distriktsöverlärare	49
— nr 142, om anslag för budgetåret 1952/53 till stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter och elever vid folkhögskolor	58
— nr 143, ang. åtgärder till skydd mot biologisk krigsföring	58
— nr 145, ang. verkställd granskning av statsverkets tillstånd, styrelse och förvaltning m. m.	58
— nr 146, ang. förslag till stat för riksgäldsfonden	59
— nr 147, ang. befrielse från ersättningsskyldighet i vissa fall m. m.	59
— nr 148, ang. livränta till O. A. Backlund för skada i följd av trafik med ett kronan tillhörigt motorfordon m. m.	59
— nr 149, ang. vissa investeringar i statens järnvägars fond	59
— nr 150, ang. inköp av fastigheter i Visby	61
— nr 151, ang. anslag till vissa åtgärder för ekonomisk försvarsberedskap	61
— nr 152, ang. fortsatt understöd till viss skärgårdstrafik m. m. ..	62
— nr 154, ang. anslag till avlöningar till befattningshavare å lots- och fyrstaten m. m.	64
— nr 155, ang. fältflygarnas avlöningsförmåner m. m.	72
— nr 156, om ersättning åt logen Nyårslöftet i Degerhamn för nedbrunnen byggnad	75
— nr 157, ang. anslag till universiteten och den medicinska undervisningen m. m.	75

Sid.

Lördagen den 24 maj em.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 158, om vissa anslag till regeringsrätten	83
— nr 159, ang. anslag till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade m. m.	83
— nr 160, ang. överförande till Sverige av vissa sjuka flyktingar m. m.	83
— nr 161, ang. Sveriges biträdande av vissa internationella hälso- vårdsbestämmelser	83
— nr 162, ang. anslag till mödrahjälp och mödrahjälpsnämnderna . .	83
— nr 163, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (vissa avskriv- ningar av nya kapitalinvesteringar)	85
— nr 164, ang. statens övertagande av Hjälmarens och Kvismarens sjösänkningsbolag åvilande förpliktelser i fråga om underhåll av farled m. m. i Hjälmaren	85
— nr 165, ang. statsförvärv av Köping—Uttersberg—Riddarhyttans järnväg m. m.	85
— nr 166, om ett investeringsanslag till ombyggnadsarbeten å ble- kingejärnvägarna.	86
— nr 167, ang. lönegradsplacering för viss biträdespersonal m. m. . .	86
— nr 168, ang. anslag till Finansdepartementet: Avlöningar och till Riksräkenskapsverket: Avlöningar	86
— nr 169, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (finansdeparte- mentet)	86
— nr 170, ang. ersättning till Rut Edit Bergström m. fl.	86
— nr 172, ang. vissa avlönings- m. fl. anslag för budgetåret 1952/53 under riksstatsens fjärde huvudtitel m. m.	86
— nr 173, om anslag för budgetåret 1952/53 till Statens sjöhistoriska museum: Avlöningar	88
— nr 174, ang. omorganisation av skolöverstyrelsen m. m.	88
— nr 175, ang. vissa åtgärder för avhjälpande av lärarbristen vid de högre skolorna	97
— nr 176, ang. anslag för budgetåret 1952/53 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.	115
— nr 177, ang. anslag till bidrag till avlönande av hemvårdarinnor samt till prov- och kompletteringskurser för hemvårdarinnor	121
— nr 178, ang. anslag till allmänna barnbidrag	122
— nr 179, ang. anslag till understödjande av dispensärverksamhet m. m.	122
— nr 180, ang. vissa anslag till universitetssjukhusen m. m.	122
— nr 181, ang. anslag till medicinalstyrelsens avlöningar samt till förstärkning av sinnesslönspektionen m. m.	122
— nr 182, ang. vissa anslag till civilförsvaret	122
— nr 183, ang. omorganisation av statens utlänningskommission m. m.	122
— nr 184, ang. godkännande av avtal mellan staten och Stockholms stad rörande förvärv för staden av kvarteret Beridarebanan inom stadsdelen Nedre Norrmalm i Stockholm m. m.	124
— nr 185, ang. vissa tjänster vid kommunikationsverken m. m.	126
— nr 186, ang. ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.	126
— nr 187, ang. ändringar i 1947 års allmänna tjänste- och familje- pensionsreglementen m. m.	126
— nr 188, ang. åtgärder för inrättande av en arbetsmarknadsnämnd	126

<i>Sammansatta stats- och andra lagutskottets</i> utlåtande nr 3, ang. ändrad lydelse av 8 § bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382), m. m.	126
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 38, ang. organisationen av den lokala försöksverksamheten på jordbrukets område, m. m.	127
— nr 40, ang. anslag till vissa naturskyddsändamål.	127
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 52, ang. tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier vid inkomsttaxeringen, m. m.	127
— nr 54, ang. godkännande av avtal mellan Sverige och Nederländerna för undvikande av dubbelbeskattning och fastställande av bestämmelser angående ömsesidig handräckning beträffande skatter å inkomst och förmögenhet samt beträffande skatter å kvarlåtenskap	148
— nr 55, ang. ändrad lydelse av 35 § 2 mom. och 60 § kommunal-skattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.	148
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 26, ang. regleringen av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.	149
— nr 28, ang. fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m.	149
— nr 29, ang. bestämmelser om in- och upplåning vid centralkassa för jordbrukskredit.	149
— nr 30, ang. förslag till avlönings- och pensionsstat för riksbanken	150
— nr 31, ang. förslag till ändringar i vissa delar av reglementet för riksgäldskontoret	151
— nr 32, ang. anordnande av en barservering i riksdagskaféet	151
— nr 33, ang. ändrad lönegradsplacering för kanslichefen hos riksdagens revisorer.	151
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 25, ang. inrättande och tillsättande av lärartjänster i folkskolan i vissa särskilda fall, m. m.	151
— memorial nr 28, ang. uppskov med behandlingen av förslag till lag med vissa bestämmelser om påföljd för brott av underårig, m. m.	151
— utlåtande nr 29, ang. förslag till lag om ändring i 11 och 13 kap. giftermålsbalken samt lag om höjning av vissa underhållsbidrag..	151
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 44, ang. förslag till ny sjömanslag m. m.	151
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 25, ang. ändrad ordning för ägo gränsbestämning å landsbygden	157
— nr 26, ang. omreglering av vissa prästerliga pensioner	157

Lördagen den 24 maj.

Kl. 10 fm.

§ 1.

Justerades protokollet för den 17 innevarande maj.

§ 2.

På förslag av herr talmannen, som förklarade sig hava om tiden för valet samrätt med första kammarens talman, beslöt kammaren att vid plenum tisdagen den 27 innevarande maj företa val av ledamöter och suppleanter i Nordiska rådet.

§ 3.

Föredrogs, men bordlades åter sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden nr 4 och 5 samt jordbruksutskottets utlåtanden och memorial nr 41—45.

§ 4.

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 107 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för den 14 mars 1952, föreslagit riksdagen att dels godkänna en vid statsrådsprotokollet fogad överenskommelse angående ändrad lönegradsplacering för vissa tjänster m. m., dels beordra Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet anförts vidtaga erforderliga åtgärder för överenskommelsens genomförande från och med den 1 juli 1952, dels ock till Täckning av beräknade kostnader för ändrad lönegradsplacering m. m. å riksstaten för budgetåret

1952/53 under tolfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 38 000 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått ett antal motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Sjöström-Bengtsson* och fru *Lindström* (I: 397) och den andra inom andra kammaren av fru *Johansson* i Norrköping m. fl. (II: 529), hade hemställts, att riksdagen måtte upptaga till behandling lönegradsplaceringen för byrådirektören på arbetarskyddsstyrelsens sociala avdelning och socialinspektörerna inom yrkesinspektionen samt därvid besluta att byrådirektören skulle placeras i 33 och socialinspektörerna i 27 lönegraden.

I en inom första kammaren av herr *Sten* väckt motion (I: 398), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att skogsyrkesinspektören i norra distriktet skulle placeras i samma lönegrad som yrkesinspektör samt att assistenten i skogsyrkesinspektionens norra distrikt skulle placeras en lönegrad högre än byråinspektören vid arbetarskyddsstyrelsens skogsavdelning samt å ordinarie stat.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Herlitz* och *Ewerlöf* (I: 401) och den andra inom andra kammaren av herr *Håstad* m. fl. (II: 545), hade hemställts, att riksdagen måtte uttala att även lönepropositioner, byggda på resultaten av förhandlingar mellan staten och organisationer för statens befattningshavare, borde ha varit föremål för yttranden från vederbörande verk och andra sakkunniga instanser och innefatta motiverat ståndpunktstagande från departementschefens sida till vägledning för riksdagen vid dess handläggning av lönefrågorna.

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Elon Andersson m. fl.* (I: 403) och den andra inom andra kammaren av herr *Orgård m. fl.* (II: 544), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att den hos skogsvårdsstyrelsen i Gävleborgs län inrättade studierektorsbefattningen skulle vara placerad i lönegrad Ca 29.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Näslund m. fl.* (I: 404) och den andra inom andra kammaren av herr *von Seth m. fl.* (II: 546), hade hemställts, att riksdagen måtte vidtaga i motionen föreslagna ändringar i förevarande proposition ävensom anvisa därför erforderliga medel.

I en inom andra kammaren av herr *Hellbacken m. fl.* väckt motion (II: 547) hade hemställts, att lönegradsplaceringen för hos skogsvårdsstyrelserna anställda tjänstemän måtte jämkas så, att de bleve placerade i samma lönegrad som motsvarande tjänstemän hos domänverket, samt att under alla förhållanden länsjägmästarbefattningen i Kopparbergs län måtte placeras i lönegrad Ca 37.

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 401 och II: 545 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

II. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i anledning av motionen II: 543 anför;

III. att motionerna I: 397 och II: 529, såvitt de avsåge byrådirektörstjänsten på sociala avdelningen i arbetarskyddsstyrelsen, icke måtte av riksdagen bifallas;

IV. att motionerna I: 397 och II: 529, såvitt de avsåge 11 socialinspektörer inom yrkesinspektionen, icke måtte av riksdagen bifallas;

V. att motionen I: 398 icke måtte av riksdagen bifallas;

VI. att motionerna I: 403 och II: 544,

I: 404 och II: 546 samt II: 547 icke måtte av riksdagen bifallas;

VII. att motionerna I: 402 och II: 548 icke måtte av riksdagen bifallas;

VIII. att motionerna I: 405 och II: 541 icke måtte av riksdagen bifallas;

IX. att motionen II: 530 icke måtte av riksdagen bifallas;

X. att motionen II: 542 icke måtte av riksdagen bifallas;

XI. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 135 och II: 466,

a) godkänna den vid statsrådsprotokollet över civilärenden för den 14 mars 1952 fogade överenskommelsen angående ändrad lönegradsplacering för vissa tjänster m. m.;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med det i statsrådsprotokollet anförda vidtaga erforderliga åtgärder för överenskommelsens genomförande fr. o. m. den 1 juli 1952;

c) till Täckning av beräknade kostnader för ändrad lönegradsplacering m. m. för budgetåret 1952/53 under tolfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 38 000 000 kronor.

Reservationer hade avgivits:

1) av fröken *Andersson*, herrar *Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp och *Staxäng*, vilka ansett, att utskottet i punkten I bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i anledning av motionerna I: 401 och II: 545 anför;

2) av fröken *Andersson*, herrar *Sundelin*, *Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp, *Malmborg* i Skövde, *Staxäng*, *Bergstrand*, *Nihlfors* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att viss del av utskottets motivering (s. 10 i det tryckta utlåtandet) bort hava annan, av reservationerna angiven lydelse;

3) av fröken *Andersson*, herr *Bergh*, fru *Lindström* och herr *Staxäng*, vilka ansett, att utskottet i punkten III bort hemställa, att motionerna I: 397 och

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

II: 529, såvitt de avsåge byrådirektörs-tjänsten på sociala avdelningen i arbetarskyddsstyrelsen, måtte av riksdagen bifallas;

4) av fröken *Andersson* och fru *Lindström*, vilka ansett, att utskottet i punkten IV bort hemställa, att motionerna I: 397 och II: 529, såvitt de avsåge 11 socialinspektörer inom yrkesinspektionen, måtte av riksdagen bifallas;

5) av herrar *Bergh* och *Staxång*, vilka ansett, att utskottet i punkten V bort hemställa, att motionen I: 398 måtte av riksdagen bifallas;

6) beträffande skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän

a) av herrar *Näsgård*, fröken *Andersson*, herrar *Pålsson*, *Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp och *Staxång*, vilka ansett, att utskottet i punkten VI bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 403 och II: 544, I: 404 och II: 546 samt II: 547, besluta, att följande tjänstemän vid skogsvårdsstyrelserna skulle placeras i lönegrad sålunda: 6 länsjägmästare i 37 och 19 länsjägmästare i 34 lönegraden, biträdande länsjägmästare och distriktsjägmästare i 32 lönegraden samt skogstekniska ledare och studierektorn i Gävleborgs län, den sistnämnde under benämningen föreståndare för skogskurs, i 29 lönegraden, ävensom att antalet förste assistenter skulle kunna bestämmas på sätt i motionerna I: 404 och II: 546 angåves;

b) av herrar *Karl Andersson*, *Gustaf Karlsson*, *Andersson* i Malmö, *Rubbestad*, *Pettersson* i Degerfors och *Hansson* i Skegrie, vilka ansett, att viss del av motiveringen i detta avseende (s. 12 i det tryckta utlåtandet) bort utgå;

7) av herr *Näsgård*, fröken *Andersson*, herrar *Pålsson*, *Bergh*, fru *Lindström*, herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Staxång*, vilka under hänvisning till de ovan med 3), 4), 5) och 6 a) betecknade reservationerna ansett, att utskottet i punkten XI a) bort hemställa, att riksdagen måtte godkänna

den vid statsrådsprotokollet över civilärenden för den 14 mars 1952 fogade överenskommelsen angående ändrad lönegradsplacering för vissa tjänster m. m., dock under beaktande av vad utskottet anfört;

8) av herr *Rubbestad*, utan angivet yrkande;

9) av herrar *Pettersson* i Degerfors och *Gustafsson* i Stockholm, likaledes utan angivet yrkande;

10) av herr *Hansson* i Skegrie, jämväl utan angivet yrkande.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr STAXÅNG: Herr talman! Jag förmodar att flera av kammarens ärade ledamöter, som har läst Kungl. Maj:ts redogörelse i den proposition vi nu behandlar och vidare utskottets motivering och jämfört dessa, lagt märke till den ganska tydliga väsensskillnad, som föreligger här i skrivsättet. Trots att departementschefen framhåller att den fråga, som propositionen omfattar, påkallar att riksdagen fattar vissa beslut på vissa punkter, har Kungl. Maj:ts förslag till riksdagen i denna fråga i mycket hög grad formen av en anmälan.

Jag skulle i anslutning till detta vilja påpeka vissa saker. Kungl. Maj:t redogör i ytterst kortfattad form för vissa punkter i tjänstgöringsförteckningskommitténs förhandlingar. Vidare, för att använda departementschefens ord, vill han redogöra för huvuddragen i förslaget. Slutligen utlovas, att erforderliga upplysningar skall lämnas till vederbörande utskott.

Detta löneförslag är mycket omfattande, men det har också tillkommit under helt nya former. Det hade varit naturligt, tycker jag, att Kungl. Maj:t i sin proposition hade omnämnt detta. Naturligtvis har det stått klart för de flesta att så varit förhållandet. Utskottet har i alla fall funnit det angeläget att framhålla denna synpunkt. Gammal praxis om remiss till ämbetsverk

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

och verksmyndigheter har i detta fall helt frångåtts. En förklaring på den punkten hade väl varit försvarbar. Motiveringar saknas. Särskilt är detta en brist i de fall, då samma tjänstetyper fått olika behandling. Att det i vissa fall kanske varit nödvändigt att utelämna en motivering har vi säkert klart för oss, men i andra fall hade en motivering varit fullkomligt nödvändig och borde ha givits. Och slutligen en sak, som ju ej är alldeles oviktig för oss riksdagsmän: Var finns riksdagen i denna fixeringsbild?

Att Kungl. Maj:t skall behöva känna som en av sina största uppgifter att bevaka riksdagens rättigheter, får man väl inte begära. Men det hade dock verkat tilltalande och vittnat om ett visst hänsynstagande till riksdagens ställning, om några upplysningar fått fylla ut tomrummet i Kungl. Maj:ts redogörelse på de punkter, som jag här i någon mån har berört.

Jag har sagt detta i förbigående, och jag skall inte driva det så mycket mera. Men jag kommer fram till det jag sist berörde. När vi dock möter denna lönefråga under den nya förhandlingsformen och i det skick, vari den har förelagts riksdagen, måste vi med det ansvar, som vi har för riksdagens rättigheter och medinflytande, på något sätt göra ett uttalande på den punkten. Detta har också, herr talman, skett, såväl från utskottsmajoritetens sida som från reservanternas sida, i det senare fallet, som jag tror, i mera preciserad form.

Nu har det anförts att detta förslag, som tillkommit efter ett förslag från tjänsteförteckningskommittén, är en förhandlingsöverenskommelse och att därför riksdagens medinflytande nu efteråt måste vara ganska begränsat. Jag medger att det ligger ganska mycket i ett sådant uttalande. Men jag tror inte man får driva en sådan mening alltför långt, ty här behöver man säkerligen finna ut nya former i detta arbete, där

den rätt, som vi har givit tjänstemännen, nämligen förhandlingsrätten, skall bevakas. Vi har vår plikt därvidlag allsammans. Men samtidigt bör vi också bevaka riksdagens medinflytande. Och här måste det finnas möjlighet till en kombination, där bägge dessa viktiga synpunkter blir tillgodosedda. Detta tror jag är en arbetsuppgift för framtiden. Vi befinner oss i ett övergångsskede, och det bör därför bli, som jag sade, en arbetsuppgift för framtiden att få en sådan form för detta arbete, att bägge dessa uppgifter kan bli förenade och kan komplettera varandra. Men innan vi fått den kan man ju fråga sig hur arbetet nu har skett.

Tjänsteförteckningskommitténs förslag har lämnats till departementet. Vad har sedan departementet gjort? Jo, det har, som jag nyss nämnde, underlåtit att följa vår gamla praxis med remissförfarande. Under utskottsbehandlingen har det också framkommit, att någon kontakt från departementets sida med institutioner och verksmyndigheter icke har tagits under beredningen av detta ärende. Det föreligger alltså i handläggningen av denna fråga från departementets sida ett arbete av ganska expeditiönsartad natur.

Det har här framförts som ett skäl, att ett remissförfarande enligt den gamla metoden knappast har varit möjligt. Även i det uttalandet kan man till en viss del instämma. Men innan vi har fått en ny arbetsmetod på detta område skall man väl inte helt utelämna denna gamla praxis att låta ämbetsverken få yttra sig över utarbetade förslag. Detta har också framförts i en motion i båda kamrarna, en motion som vi reservanter i viss utsträckning har anslutit oss till, men vi har därtill knutit önskemål om hur man i framtiden skall ställa sig i detta avseende.

För oss reservanter har ställningen sett sig ungefär så, att det här är en principsak, nämligen — här snuddar jag på nytt vid det jag nyss har fram-

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

hållit — att få fram en arbetsmetod, där såväl förhandlingsrätten för dessa befattningshavare som riksdagens medinflytande kan tillgodoses. Vidare, innan en sådan sak är genomförd, måste vi ha en viss möjlighet i riksdagen att i detalj granska detta förslag, som har framkommit från Kungl. Maj:t. Jag sade här i detalj. Naturligtvis är det helt omöjligt, men på de punkter, där man klart kan påvisa, att man icke har kommit till ett fullgott resultat från en kommittés sida och där detta förslag har godkänts av Kungl. Maj:t, bör riksdagen ha möjlighet att göra vissa ändringar. Det är därför som vi på några punkter, herr talman, också har ställt vissa säryrkanden.

Jag får kanske, innan jag går in på dem, på nytt erinra om detta principiella avsnitt, som jag här nyligen berört. Såväl utskottsmajoriteten som reservanterna har i sin skrivning framhållit nödvändigheten av att här måste komma fram en ny och bättre arbetsmetod än den som nu har varit gällande. I reservationen har vi framhållit detta i mera preciserad form, och jag vill därför citera något av vad reservanterna här framhållit. Vi säger där: »I detta samband får riksdagen tillfälle att taga ställning till hela problemkomplexet.» Vi nämner nämligen i reservationen en fråga, som är ute på remiss. »Dock anser sig utskottet», fortsätter vi, »redan i nu förevarande sammanhang böra bestämt understryka, att former måste skapas som bereda riksdagen och i den representerade meningsriktningar behörigt inflytande på lönefrågorna och på ett stadium som gör detta inflytande reellt. Att riksdagen i dessa hänseenden skulle få huvudsakligen registrerande och allmänt kontrollerande uppgifter är icke förenligt med dess ställning i statslivet eller dess speciella ansvar för bevillningarna.»

Vissa av de särskilda punkter där reservanterna har ställt yrkanden vill jag kortfattat beröra.

Reservation 2) avser bara motiveeringen beträffande befordringsgången för amanuenser. Man kan tycka att det här endast föreligger en obetydlig skillnad mellan utskottsmajoritetens och reservanternas skrivsätt, men jag tror den skillnaden inte bör förbigås. Det är att märka att detta var en mycket ömtålig punkt vid förhandlingarna, och särskilt lade tjänstemännen stor vikt vid att det förslag man kom fram till skulle godkännas av riksdagen.

Utskottsmajoriteten har i ett tillägg till skrivningen givit denna alltför direktivartad natur. Utskottsmajoriteten säger sig därvid förutsätta, »att verken tillvarataga föreliggande möjligheter att undvika alltför automatiska lönegradsuppflyttningar inom den reglerade befordringsgången i sådana fall då med hänsyn till vederbörande tjänstemans förhållande i tjänsten befordran till högre lönegrad framstår såsom ej tillräckligt motiverad».

Reservanterna har i det stycket icke velat skriva i så direktivartad form. Det är nödvändigt att säga ifrån, att det bör föreligga en viss rätt och möjlighet för vederbörande verk att pröva denna befordran med hänsyn till tjänstemännens olika kvalifikationer, men att göra något direktivartat uttalande har vi reservanter ansett icke nödvändigt och kanske rent av vanskligt.

På en annan punkt som föranlett reservation, nämligen där det gäller byrådirektörstjänsten på den sociala avdelningen i arbetarskyddsstyrelsen har jag delvis anslutit mig till en i denna kammarväckt motion, där man begär en förbättring av byrådirektörsbefattningens lönegradsplacering.

Jag har ansett att byrådirektören på den sociala avdelningen har fått en för låg lönegradsplacering i förhållande till de övriga byrådirektörerna, och motionärerna har anfört så vägande skäl för att denna befattning placeras i samma lönegrad som de andra byrådirektörsbefattningarna, att jag därför velat helt

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

ansluta mig till motionärernas hemställan på den punkten.

I en annan motion, väckt i första kammaren, ställer herr Sten ungefär samma yrkande beträffande en tjänstebefattning inom ett annat verk, nämligen för skogsyrkesinspektören i norra distriktet och för dennes assistent. Han begär att denne skogsyrkesinspektör skall jämföras med övriga yrkesinspektörer. Det är ett gammalt krav som gång på gång har kommit igen, och man tycker att det borde ha kunnat beaktas redan på ett tidigt stadium av tjänsteförteckningskommitténs arbete. Det har sedan länge framhållits, inte minst av riksförsäkringsanstalten, att denne befattningshavare borde ställas i samma lönegrad som övriga jämförbara befattningshavare.

På en punkt har reservanterna blivit litet fler än på de av mig förut nämnda och funnit att det finns starka skäl till anmärkning mot det förslag som här har framlagts, nämligen i fråga om lönegradsplaceringen för skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän. Det är ju sedan gammalt ett riktmärke, att skogsvårdsstyrelsernas personal i princip bör jämföras med motsvarande personal inom domänverket. Såväl skogsstyrelsen i sitt löneförslag som 1944 års skogsvårdsstyrelseutredning har funnit att skogsvårdsstyrelsernas personal, naturligtvis med beaktande av förefintliga skiljaktigheter i fråga om arbetsuppgifterna, i stort sett bör jämföras med domänverkets personal. Det är att märka att även statskontoret i sitt yttrande över skogsvårdsstyrelseutredningens löneförslag på sin tid ansåg att likvärdiga löneförhållanden borde skapas för skogsvårdsstyrelsernas personal och domänverkets tjänstemän.

Det väckte därför beklämning, för att inte säga missmod, bland befattningshavarna ute i skogsvårdsstyrelserna, när detta löneförslag blev offentligt och man fann, att skogsvårdsstyrelsernas perso-

nal hade placerats betydligt sämre än domänverkets personal. Vissa befattningshavare hos domänverket hade rent av gått om sådana befattningshavare hos skogsvårdsstyrelserna som tidigare hade varit bättre placerade, och där hade alltså rentav en omkastning skett så att skogsvårdsstyrelsepersonalen trängts ned ytterligare.

För att nämna chefsbefattningarna inom skogsvårdsstyrelserna har det varit ett gammalt krav att uppdelningen av länsjägmästarna i tre grupper i avlöningshänseende borde avskaffas. Sedanmera har ett enhetliggörande skett på område efter område. Även i detta förslag finns det fall där det förut varit en viss differentiering men där man nu beslutat ett enhetliggörande. Emellertid har man fortfarande beträffande länsjägmästarna hållit kvar dessa tre grupper. Det har nu motionsvis begärts, att åtminstone den förändringen skall genomföras att en av grupperna slopas genom att flyttas upp i närmaste högre grupp. Såsom också en ledamot av utskottet, som för resten står för majoritetens förslag, har framhållit, borde naturligtvis samtliga länsjägmästare varit placerade i samma lönegrad. Då det inte varit möjligt att genomföra detta, har motionärerna ansett, att man skulle kunna begränsa uppdelningen till två grupper, vilket skulle innebära en förbättring i förhållande till den nuvarande splittringen.

Jag vill nämna ett exempel på de olägenheter denna uppdelning i tre grupper vållat. Det är en allvarlig fara att den lägsta gruppen får tjänstgöra som passageplats, alltså en befattning som man tar för en viss tid för att sedan söka sig över till den bättre betalda gruppen. Två fall har redan visat detta. Det gäller här en syssla som är så viktig för det distrikt där tjänstemannen är placerad, att man först när han betraktar denna uppgift som en livsuppgift kan räkna med att han verkligen kan göra en fullvärdig insats. Det har

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

också nästan alltid förut varit regel att arbetet betraktades på detta sätt av befattningshavarna.

Jag kommer så till en annan tjänst inom skogsvårdsstyrelserna, eller rättare sagt två tjänster som är rätt lika varandra, nämligen biträdande länsjägmästare och distriktsjägmästare. Motsvarande tjänst inom domänverket har alltid ansetts vara revirförvaltare. Det är att märka att dessa tjänster tidigare var placerade i samma lönegrad, men de har nu ryckts isär. Revirförvaltarens avlöning har nu blivit enhetlig och därtill lyfts över den löneplacering som biträdande länsjägmästare och distriktsjägmästare har. Jag är fullt medveten om att det här föreligger olika arbetsuppgifter. Jag är inte främmande för att revirförvaltarena har vissa så att säga förvaltande arbetsuppgifter av ekonomisk art, men jag vill påpeka att en stor del av den ekonomiska förvaltningen är centraliserad. Inte minst är så fallet med de stora försäljningarna.

Å andra sidan får man inte förbise att skogsvårdsstyrelsernas personal, i detta fall distriktsjägmästare och biträdande länsjägmästare, har en rad arbetsuppgifter av ganska betungande natur som personalen vid domänverket icke har. Vi får inte glömma bort att skogsvårdsstyrelsernas arbete i mycket stor utsträckning består av att driva propaganda för en god skogsvård. Vidare har skogsvårdsstyrelsernas personal en rätt omfattande undervisningsverksamhet, som har ökats undan för undan. Ett annat arbete av mycket delikat natur är övervakningen av att skogsägarna efterlever skogsvårdslagarna, en fiskalisk uppgift som sannligen inte är lätt att förena med övriga uppgifter inom skogsvårdsstyrelsernas verksamhetsområde.

Det är också beklämmande att konstatera skillnaden i lönegradsplacering med tanke på att befattningshavarna inom skogsvårdsstyrelserna har att svara för så stora delar av landets skogar —

75 procent av landets skogsmark ligger inom skogsvårdsstyrelsernas arbetsfält. Jag skulle vilja ta ytterligare ett enda exempel, som visar vad en distriktsjägmästares område arealmässigt omfattar och vad t. ex. en revirförvaltarens område omfattar. I Västerbotten finns det 17 revir, vilket betyder att varje revir omfattar omkring 59 000 hektar skogsmark. Skogsvårdsstyrelsedistriktens antal i Västerbotten är 6, och det arbetsfält, som tillhör varje distriktsjägmästare, omfattar 365 000 hektar, alltså sex gånger så mycket som ett revir.

Jag skulle kunna dra fram andra befattningshavare inom skogsvårdsstyrelserna, mot vilkas lönegradsplacering det kan riktas samma anmärkningar som jag här gjort, men jag skall avstå därifrån, då jag vet att andra talare här kommer att ta upp saken. Det är emellertid en punkt som jag inte kan underlåta att beröra. Vi reservanter har ansett det ganska egendomligt att länsjägmästaren i Kopparbergs län, vars arbetsområde fullt ut kan jämföras med länsjägmästarnas i de norrländska länen, icke har placerats i högsta lönegrupp.

Det har som ett skäl till att domänverkets personal skulle få en viss förmån framför skogsvårdsstyrelsernas personal framhållits, att sluttjänsterna, alltså de högre avlönade tjänsterna, skulle vara färre inom denna förvaltning än inom skogsvårdsstyrelserna. I själva verket förhåller det sig på rakt motsatt sätt. Om vi går från lönegrad 32 upp till lönegrad 37, som väl får betraktas som sluttjänster, utgör dessa tjänster 56 procent av samtliga tjänster inom domänverket. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle det antal sluttjänster, som inom skogsvårdsstyrelserna står till förfogande för motsvarande personal, uppgå till 25 procent av samtliga tjänster. Reservanternas förslag innebär att skogsvårdsstyrelserna skulle kunna komma upp till en siffra av 55 procent för dylika högre avlönade tjänster, alltså personalen där skulle bli i det när-

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

maste likställd med domänverkets vad gäller dessa sluttjänster.

När jag här gjort denna jämförelse mellan lönegradsplaceringen för domänverkets och skogsvårdsstyrelsernas personal, har det icke varit min mening — det vill jag, herr talman, uttryckligen säga ifrån — att på något sätt förringa det arbete som utföres av domänverkets personal. Jag vill tvärtom uttala min stora beundran för dess arbete, och jag vill framhålla att det har varit ett utomordentligt gott samarbete mellan domänverkets och skogsvårdsstyrelsernas personal. Det gäller här befattningshavare med samma utbildning och ganska likartade arbetsuppgifter, och de utför sitt arbete jämsides med varandra ute i länen. Samarbetet har, som sagt, varit utomordentligt gott, men det måste ju bli en ganska allvarlig misstämning bland skogsvårdsstyrelsernas personal, om det uppkommer en sådan olikhet i löneställning som fallet skulle bli om det föreliggande utskottsförslaget genomfördes.

Jag är tacksam för att utskottsmajoriteten inte har ställt sig främmande för de synpunkter jag här anfört. Detta kommer ju till uttryck i utskottets motivering, där man säger att man har funnit det nödvändigt, att en omprövning företages beträffande lönegradsplaceringen för skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän. Jag skulle, herr talman, haft lättare att ansluta mig till detta uttalande, om utskottet hade skrivit mera klart på denna punkt. Men man talar om en omprövning framledes, och det är ju ett ganska vagt uttryck. Inte heller motiveringen i övrigt är så klar och röjer så stor förståelse, som man skulle önska, för nödvändigheten av en omprövning i positiv riktning. Trots detta anser jag mig dock ha anledning att med tacksamhet notera det uttalande som utskottsmajoriteten här har gjort.

Jag har ingen önskan att ingå i någon polemik med de kamrater här i kammaren som inte ens har kunnat sträcka

sig så långt som utskottsmajoriteten när det gäller en omprövning. Jag beklagar att jordbrukare ansett sig böra reagera mot att en sådan omprövning skulle ske. Det är möjligt att bakom detta inte ligger någon fullkomligt negativ inställning till saken, men det är i varje fall inte trevligt att en avvikande mening framföres på denna punkt.

Jag vill i detta sammanhang till sist även understryka den stora betydelse som bondeskogarna har för vårt land, något som ju visat sig inte minst under senare tid. Det måste därför vara en mycket viktig uppgift att se till att kvalificerad personal står våra jordbrukare till tjänst med den hjälp som de kan behöva för skötseln av sina skogsmarker och skogar. Under sådana förhållanden är det inte lyckligt att genomföra en lönegradsplacering, som kan medverka till att den verkligt kvalificerade personalen söker sig bort från skogsvårdsstyrelserna. Detta skulle ju vara ytterligt beklagligt både ur skogsvårdsstyrelsernas egen synpunkt och med hänsyn till de svenska bondeskogarna.

Jag kommer, herr talman, att under de olika punkterna framställa de olika yrkanden som motiveras av mitt anförande. På nu förevarande punkt hemställer jag om bifall till den reservation nr 1 som avgivits av fröken Andersson m. fl.

Fru JOHANSSON i Norrköping: Herr talman! Det förslag, som utskottet här framlagt för kammaren, är ju en produkt av en överenskommelse mellan tjänsteförteckningskommittén och de olika personalorganisationerna. Ärendet borde alltså vara väl förberett, men det kan dock inte hjälpas att man ställer sig undrande till de principer och den motivering som har legat till grund för de olika parternas ställningstagande. Det är särskilt inom ett område som jag och mina medmotionärer efterlyser de värderingsgrunder som varit avgö-

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

rande för de olika tjänsternas placering. Det gäller socialbyrån inom arbetarskyddsstyrelsen och de socialinspektörer som lyder under denna byrå.

Det har ju inte minst under senare år talats så mycket om betydelsen av trivsel på arbetsplatserna. Vad som skapar en sådan trivsel är väl just de sociala och hygieniska anordningar som vidtages på de olika arbetsplatserna. Förekomsten av sådana anordningar är ett stort plus när det gäller denna trivsel, och det är särskilt för de befattningshavare, som arbetar med dessa saker, vi har ömmat i vår motion.

Vi har i motionen i stora drag angivit de arbetsuppgifter som åvilar dessa befattningshavare. Byrådirektören på sociala avdelningen inom arbetarskyddsstyrelsen skall handlägga ärenden rörande kvinnors och minderårigas användande i arbete, ärenden angående vissa av arbetet eller arbetsförhållandena betingade hygieniska och sociala anordningar, ärenden rörande upplysnings- och utbildningsverksamhet i sociala frågor, som sammanhänger med arbetet eller de förhållanden, under vilket detta bedrivs, samt ärenden som rör hemindustriellt arbete. Byrådirektören skall även inom styrelsen handlägga ärenden angående socialinspektörernas verksamhet samt biträda dessa inspektörer med råd och upplysningar rörande deras tjänsteutövning. Byrådirektören skall vidare samordna det sociala arbetet inom yrkesinspektionen, representera utåt och taga initiativ inom det sociala verksamhetsområdet.

Allt detta är ju synnerligen krävande arbetsuppgifter, och jag behöver inte här räkna upp mera av byrådirektörens åligganden för att man skall förstå att det är fråga om en mycket betydelsefull befattning.

Socialinspektörernas verksamhetsområde är inte mindre värdefullt. Socialinspektörerna skall ägna uppmärksamhet åt frågor som angår kvinnliga och

minderårigas arbetsförhållanden, verka för att det i närheten av arbetsställe finns nödiga sociala anordningar, uppmärksamma frågor, som rör trivsel och trevnad på arbetsplatsen, arbetsmiljö, arbetstagarnas och särskilt de minderårigas bostadsförhållanden i de fall arbetsgivare tillhandahåller bostad. De skall genom råd och anvisningar främja arbetarskyddet inom hemindustriellt arbete och verka för utvecklande av personaltjänsten och utbildnings- och studieverksamhet i hygieniska och sociala frågor. Socialinspektörerna måste därför helt naturligt bedriva en mycket stor föreläsningsverksamhet.

Jag och mina medmotionärer har velat påvisa betydelsen av att kunniga och för de många gånger svåra arbetsuppgifterna lämpliga personer tillsättes.

Jag vet av egen erfarenhet vad de här omtalade förhållandena betyder för den allmänna trivseln på arbetsplatsen. Jag har själv arbetat inom industrien i mer än 30 år. Jag har arbetat under den tid, då man inte fäste minsta uppmärksamhet vid sociala och hygieniska anordningar, men också under den tid, då utvecklingen började gå i rätt riktning.

När arbetarskyddsstyrelsen omorganiserades år 1949 och dåvarande socialministern Möller tillsatte byrådirektören för den sociala byrån, placerades denna tjänst i samma lönegrad som de andra byrådirektörerna inom denna styrelse. Det betydde att dåvarande socialministern ansåg, att byrådirektörsplatsen på sociala byrån var lika viktig som någon av de andra byrådirektörstjänsterna.

Nu har man i detta förslag flyttat upp fem av de sex byrådirektörer, som finns på arbetarskyddsstyrelsen. En enda, just byrådirektören på sociala byrån, får stanna kvar i samma lönegrad som förut. Det måste verka som en nedvärdering av hennes arbete, att han plötsligt skall stå två lönegrader lägre än de andra byrådirektörerna.

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

Man undrar om utskottet verkligen menar vad det har sagt i sin motive-ring härför. Det skriver: »Ett bifall till motionerna skulle f. ö. innebära att 31 lönegraden ej alls skulle utnyttjas för styrelsens byrådirektörer, något som synes inge betänkligheter. Utskottet finner sig sålunda ej kunna tillstyrka ifrågavarande yrkande.» Man avstyrker således, därför att det annars inte skulle finnas någon byrådirektör kvar i 31 lönegraden inom arbetarskyddsstyrelsen. Man har tyckt att man åtminstone skall ha en kvar, och då blev det den inom en så viktig avdelning som sociala byrån.

Med socialinspektörerna förhåller det sig på liknande sätt. De blev vid omorganisationen placerade i 25 lönegraden. Det var en lönegrad som låg mellan vad förste och andre distriktsingenjören hade. Nu har man flyttat upp distriktsingenjörerna i 27 lönegraden. Dessa har således nu i stället kommit två lönegrader över socialinspektörerna.

Socialinspektörernas utbildning måste åtminstone ligga på samma nivå som distriktsingenjörernas. De utför obestridligen ett mycket värdefullt arbete. Skall man sätta löneställningen efter tillgång och efterfrågan, så är att märka att en socialinspektörsplats nu är vakant, och den är inte så lätt att tillsätta. Efter vad det har sagts, var ett av motiven när man flyttade upp andra tjänster i högre lönegrad, att dessa tjänster var svåra att tillsätta. Detsamma gäller således också när det gäller socialinspektörerna.

Herr talman! Vi har i vår motion begärt att byrådirektören i arbetarskyddsstyrelsens sociala avdelning skall placeras i 33 lönegraden och socialinspektörerna i 27. Vi anser det angeläget att dessa tjänster får behålla sin nuvarande ställning i lönehänseende i förhållande till andra tjänster.

Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till reservation nr 3, som gäller

byrådirektörernas uppflyttning i 33 lönegraden, och till reservation nr 4, som gäller socialinspektörernas uppflyttning i 27 lönegraden.

I detta anförande instämde fru *Renström-Ingenäs*, fru *Svedberg*, fru *Wallin* och fru *Västberg*.

Herr **LINDHOLM**: Herr talman! Det utskottsutlåtande som nu föreligger till behandling utgör, som tidigare nämnts, resultatet av tjänsteförteckningskommitténs arbete. Det är helt naturligt att det i anslutning till detta förslag uppstår en liten principdiskussion om formerna för tjänsteförteckningen. Man har ju tidigare haft det systemet, att en kommitté utarbetat ett förslag och sedermera framlagt detta till prövning. Denna gång har tjänsteförteckningskommittén inte bara haft till uppgift att utarbeta förslag utan därjämte också att föra handlingar med personalorganisationerna om inplaceringen i de olika lönegraderna. Man får kanske därför se på denna produkt på ett helt annat sätt än man tidigare vid handläggningen av tjänsteförteckningsfrågor i riksdagen har sett på de då framlagda förslagen.

Tillvägagångssättet representerar en brytning med de former vi tidigare har varit vana vid. Den brytningen har ett samband med den utveckling, som ägt rum på förhandlingsrättens område. Som framför allt herr Staxäng här har uppehållit sig vid och även motionsledes har berörts, har man denna gång inte tillämpat ett remissförfarande på samma sätt som förut. Om man nu vill respektera personalens förhandlingsrätt, måste man ställa sig frågan: Kan man tillämpa samma remissförfarande nu som tidigare? Om tjänsteförteckningskommitténs förhandlingsresultat hade gått ut till verken på remiss i vanlig ordning, vad hade då inträffat? Förmodligen hade verken förordat att vissa tjänster skulle flyttas upp, men

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

sannolikt också att vissa tjänster skulle sänkas. De hade säkerligen menat att man på vissa avsnitt hade gått för långt i förhållande till vad verken funnit vara en skäligen avvägning. Då vill jag fråga såväl motionärer som reservanter: Vart tar personalens förhandlingsrätt vägen, om vi skulle tillämpa det systemet? Blir inte då hela förhandlingsrätten ganska illusorisk? Ty om det skall vara någon mening i det remissförfarande, varom såväl motionärer som herr Staxäng nu har talat, skall man väl också beakta de synpunkter som verken har anfört i olika lägen. Vi befinner oss därför i ett läge, där vi måste välja en ny form för tjänsteförteckningsrevision.

Verken har inte ställts helt utanför tjänsteförteckningens arbete. Kommittén infortrade ursprungligen verkens synpunkter på den kommande tjänsteförteckningsrevisionen. Sedan bearbetade kommittén de framlagda synpunkterna, och därefter mötte den personalorganisationernas representanter vid förhandlingsbordet. Under förhandlingens gång kom bud och motbud från båda parter. Man har vidare haft en viss underhandskontakt med verken och sökt informera dem så långt som möjligt om läget i förhandlingarna.

Det är klart att man kan resa vissa invändningar ur rent formell synpunkt gentemot detta förhandlingssätt. Men å andra sidan skall vi inte vara fullt så stelbenta, att vi av enbart formella skäl reser hinder i vägen för att statens tjänstemän på samma sätt som den privata marknads tjänstemän får tillfälle att föra förhandlingar om sina arbetsförhållanden. Det är dessa omständigheter som gjort att det blivit en viss brytning inom utskottet på denna punkt.

Vi nödgas nog allmänt erkänna, att den produkt som nu ligger på bordet är — åtminstone förefaller det mig så — mera en lönereglering än en tjänsteförteckningsrevision. Det finns en na-

turlig förklaring till detta. En tjänsteförteckning av denna art tar ju flera år i anspråk, om man skall arbeta igenom hela statsförvaltningen. Genom att vi under denna period har haft dels lönestopp och dels mot slutet en stark expansion på öppna marknaden, har därav skapats ett sprängstoff, som drivit tjänsteförteckningen över från att vara mera strikt tjänsteförteckning till att vara mera av lönereglering.

När jag säger detta utgör det inte på något sätt någon kritik emot tjänsteförteckningskommitténs sätt att arbeta. Den var ställd inför en ganska stor, för att inte säga övermänsklig arbetsuppgift; det ligger snubblande nära att nyttja det uttrycket.

Då man nu studerar resultatet av kommitténs arbete, får man komma ihåg att förhandlingsresultatet berör över 100 000 tjänstemän. Det är alldeles uppenbart att allt i en sådan produkt inte kan representera en hundra procentig rättvisa. Jag tror att jag vågar göra det påståendet, att även personalorganisationerna är fullt medvetna här om. De sätter förhandlingsrätten så högt, att de för bevarandet av förhandlingsrätten godtar en och annan punkt, som de inte är fullt tillfredsställda med. Det är för övrigt så vid alla avtalsuppgörelser, att man aldrig kan träffa ett avtal, som båda parter är helt tillfredsställda med.

Jag har på den öppna marknaden varit med att rekommendera åtskilliga avtal, men jag vågar försäkra kammarens ledamöter att jag aldrig har varit helt tillfredsställd med de avtalsförslag, som jag varit med om att rekommendera, utan det har varit en förhandlingsprodukt. När man har nått till en viss punkt i förhandlingarna har man funnit, att man inte kunde komma längre denna gång. Då har man fått vänta till nästa gång med det som inte kunde ordnas på ett fullt tillfredsställande sätt. Jag tror också att statstjänstemännen vill ha en förhandlingsordning, som

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

överensstämmer med den, som tillämpas på den allmänna marknaden. Är man däremot anhängare av en ensidig avvägning av lönefrågorna, då kan jag förstå dem som i dag talar emot utskottsförslaget.

Jag skulle samtidigt vilja säga ett par ord till civilministern på denna punkt. Jag vill ge uttryck åt den förhoppningen, att det här är sista gången som vi har en tjänsteförteckning av denna art. Antalet tjänstemän i statens verk är dock så stort att det är orimligt att kräva av en tjänsteförteckningskommitté, att den i en enda omgång skall kunna gå igenom hela statsförvaltningen. Jag tror för min del att det vore riktigare, att man inom civildepartementet skaffade sig en byrå, som mera kontinuerligt sysslade med tjänsteförteckningsfrågorna, ty det förekommer ju rätt ofta att arbetsuppgifterna förändras, varvid det kräves ett nytt bedömande av lönesättningen för berörda tjänster. Det vore klokare såväl ur statens som personalens synpunkt att inrätta ett organ, som mera kontinuerligt följde utvecklingen på detta område. Då skulle tjänsteförteckningen mera bli tjänsteförteckning än vad den någonsin kan bli, då den omfattar ett så pass stort område som det vi nu behandlar. Det skulle i så fall också bli väsentligt lättare för riksdagen att bedöma resultatet av den tjänsteförteckningsrevision som äger rum. Det behövde för den skull inte betyda att man mera okritiskt släpper igenom saker och ting. Det blir i alla fall, såvitt jag förstår, en avvägning mellan den tjänst man prövar och andra likartade tjänster. Jag tror därför att det vore skäl i att civilministern överväger ett sådant arrangemang i samband med förberedelserna för den förhandlingsrättsordning, som skall byggas ut åt tjänstemannaorganisationerna.

I det utlåtande, som utskottet har avgivit, har vi gjort, såsom man plägar göra med en förhandlingsprodukt, en

skälighetsprövning i stort. Jag vill inte sticka under stol med att det finns vissa punkter, där man kanske haft anledning till erinran emot resultatet. Jag tänker på den omläggning av beföringsgången som har föreslagits. Den har förkortats från 7,5 år till 5,5 år. Samtidigt höjer man också en lönegrad. Detta är, anser jag, en mycket kraftig förbättring, och jag är inte övertygad om att ett remissförfarande till verken på den punkten skulle ha vunnit verkens bevägenhet. Nu har det upplysts, att just den punkten tillhörde en av personalorganisationernas huvudpunkter, och därför har man inom delegationen biträtt detta förslag.

Vi har i anknytning härtil från utskottets sida gjort ett uttalande. Det har skett i samband med en av herr Åkerström väckt motion, i vilken han berör detta problem. Vi säger ordagrant: »Utskottet förutsätter därvid, att verken tillvarataga föreliggande möjligheter att undvika alltför automatiska lönegradsuppflyttningar inom den reglerade beföringsgången i sådana fall, då med hänsyn till vederbörande tjänstemans förhållande i tjänsten befördran till högre lönegrad framstår såsom ej tillräckligt motiverad.» Detta är alltså utskottets svar på den av herr Åkerström väckta motionen.

Herr Staxäng sade, att vi på den punkten hade givit ämbetsverken direktiv. Det är en felaktig tolkning av utskottets skrivning på den punkten. Jag vill erinra kammarens ledamöter om att det redan finns en bestämmelse, som säger att det skall vara på det sätt utskottet talar om. Direktiven på den punkten har alltså givits i ett tidigare sammanhang. Vad utskottet har sagt till motionären är att det förutsätter, att man bör undvika en alltför automatisk lönegradsuppflyttning. Det förvånar mig att just denna punkt skulle bli ett stridsäpple i detta utskottsutlåtande.

Det finns ännu en skönhetsfläck som jag vill peka på. Det är, att det i sam-

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

band med befordran till en högre tjänst inte sker någon lönegradsuppflyttning. Nog hade det väl varit mera lämpligt, att man i samband med befordran jämväl hade fått en lönegradsuppflyttning. Dessa skönhetsfläckar har dock inte varit större än att utskottet har kunnat svälja dem. Utskottet har vid sin skälighetsprövning i stort sett ansett, att man borde skicka tillbaka materialet till tjänsteförteckningskommittén för förnyad behandling.

En annan punkt, som utskottsutlåtandet också har pekat på, är utnyttjandet av 34 lönegraden. Det har skett på fyra olika punkter. Vid det beslut om chefs-tjänstemännens lönereglering som fattades förra året gjordes ett uttalande, i vilket man förklarade att 34, 35 och 36 lönegraderna icke fick utnyttjas annat än i rena undantagsfall. Vid bedömandet av de tjänster som det här är fråga om måste jag nog säga, att dessa tjänster inte i någon väsentlig grad skiljer sig från andra utan hade kunnat ligga utanför det glapprummet, och det hade enligt mitt sätt att se inte skett någon större olycka om de hade legat i någon lägre lönegrad.

Detta var ytterligare en skönhetsfläck som vi från utskottsmajoritetens sida har sväljt med hänsyn till att vi inte ansett, att dessa saker tillhopa kunde utgöra tillräcklig anledning att skicka tillbaka betänkandet till tjänsteförteckningskommittén. Vi har icke ett enda ögonblick haft tanke på att ensidigt göra ändringar i det förhandlingsresultat som föreligger. Det är därför vi har velat tillstyrka det.

Nu kommer herr Staxäng med en liten smula kritik på en annan punkt; det gäller skogsstyrelserna. Jag vill erinra herr Staxäng om att dessa tjänstemän i alla fall har fått betydande löneuppflyttningar; två till fyra lönegraders lyftning har ägt rum. Jag vill också erinra om att det inom tjänsteförteckningskommittén har skett en mycket ingående värdering av arbetsuppgif-

terna. Om det tidigare varit så, att vissa tjänster varit placerade i samma lönegrad, är det fördenskull intet axiom, att de också efter en tjänsteförteckningsrevision skall stå i samma lönegrad, ty vad skulle eljest revisionen nytta till? Vi har på den punkten gjort en kompromiss för att vinna största möjliga enighet. Tyvärr lyckades vi inte. Högerns ledamöter i utskottet vägrade att ta kompromissen, och vissa ledamöter från annat håll ansåg att vi hade gått för långt. Jag tror dock att kammarans ledamöter med lugn kan ta den kompromisskrivning, som föreligger på denna punkt, och biträda utskottet.

Slutligen var det fru Johansson i Norrköping som uttalade sina bekymmer med anledning av den byrådirektörstjänst i arbetarskyddsstyrelsen, som hon har motionerat om. Även på den punkten har det inom tjänsteförteckningskommittén förekommit en värdering av arbetsuppgifterna. Vi har två byrådirektörsgader i statens förvaltning, en i 31:a och en i 33:e lönegraden; det gäller alltså dem som har de högst kvalificerade arbetsuppgifterna. Det har varit omöjligt för utskottet att finna skäl för en ändring på denna punkt.

Jag vill dessutom såväl till fru Johansson som till herr Staxäng säga, att den produkt som nu ligger på riksdagens bord, är ett resultat av förhandlingar med berörda befattningshavares organisationer, och dessa organisationer har tillstyrkt denna produkt. Under dessa förhållanden anser jag att jämväl kammarans ledamöter kan godtaga den, varför jag, herr talman, hemställer om bifall till statsutskottets förslag.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm: Herr talman! Till föreliggande utskottsutlåtande har herr Pettersson i Degerfors och jag antecknat en blank reservation. Med anledning därav har jag begärt ordet för att få säga några ord.

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

När man betraktar det föreliggande resultatet till tjänsteförteckningsrevision får man väl närmast den uppfattningen, att det gäller mera en lönerörelse under gällande avtalstid än en revision av tjänster. Jag vill erinra om att de statsanställda tidigare under året genomfört en lönerörelse, som för deras vidkommande medfört förhöjningar av lönerna med mellan 15 och 20 procent. Nu föreliggande förslag innebär ytterligare en väsentlig förhöjning. Betydligt mera än vad de anställda i det enskilda näringslivet fått.

När man gör jämförelser mellan de statsanställdas löner och de löner, som utgår på den enskilda arbetsmarknaden, bör man inte heller glömma att ta hänsyn till pensionsförmåner o. d., och man skall i detta sammanhang inte heller glömma bort den mycket markanta förbättring av den reglerade befordringsgången som här har skett.

Jag har inom utskottet varit med om att biträda förslaget, och jag har gjort det därför att det är ett förhandlingsresultat. Jag tror inte att det vore lyckligt, om man på någon punkt skulle försöka riva upp detta förhandlingsresultat och här ensidigt genomföra några förändringar. Jag vill inte rikta någon kritik mot tjänsteförteckningskommittén — jag har själv erfarenhet av förhandlingar, och jag vet, att det kan vara mycket svårt att taga ställning i olika sammanhang. I stort sett måste man nog ändå göra det uttalandet, att de statsanställda här varit föremål för en mycket generös behandling från tjänsteförteckningskommitténs sida.

I detta sammanhang skall man inte heller glömma bort, att i och med att man undan för undan höjer de statsanställdas löner, så skapar man också anledningar till spänningar på löne-marknaden. Jag tror inte att någon inom det enskilda näringslivet anställd stillatigande kommer att finna sig i att det skall uppstå några större differenser mellan de löner, som utgår inom

detta område och de löner, som utgår till de i offentlig tjänst anställda. Det kan vara skäl i att ha detta i åtanke. Denna spänning kan nämligen medföra ganska svårbemästrade problem i framtiden.

Med detta menar jag inte, att det finns någon större anledning att kritisera höjningarna i de lägre lönegraderna. Där har löneuppflyttning skett med i allmänhet en lönegrad. Vad som emellertid inger — i varje fall mig — de största betänkligheterna är förhållandena i de högre lönegraderna. Där blir det förhöjningar med tre, fyra, fem och ändå upp till sex lönegrader. Jag är inte någon anhängare av en total nivellering av lönerna, men jag tycker ändå det bör vara någon rimlig proportion i de förhöjningar, som medges de olika grupperna av anställda. På detta sätt vidgas löneklyftan mellan befattningshavarna i de lägre lönegraderna och befattningshavarna i de högre lönegraderna. Den utvecklingen tror jag inte är lycklig, om man ser på längre sikt. Denna utveckling sammanfaller i varje fall inte med mina intentioner. Våra strävanden måste väl ändå gå ut på att — även om vi, som sagt, inte siktar till en total nivellering — arbeta på att åstadkomma en större utjämning mellan de högre och de lägre lönerna.

Jag sade nyss att resultatet här mera liknar en lönerörelse under gällande avtalstid än en tjänsteförteckningsrevision. Det är också ganska betecknande, att på de punkter, där man från tjänsteförteckningskommitténs sida har gjort försök till värderingar, där föreligger det också motioner i vilka man menar, att dessa värderingar är orättvisa. Man vill där återställa de gamla relationerna. Jag har den uppfattningen, att riksdagen ändå borde kunna godkänna de försök till värderingar, som tjänsteförteckningskommittén har gjort. Jag vill i varje fall inte mena, att jag är mera kompetent än denna tjänsteförteck-

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

ningskommitté att värdera dessa tjänster, varför jag inte här vill säga, att den och den tjänsten skall flyttas upp i en högre lönegrad. Om nu riksdagen skulle ge sig in på att vidtaga några ändringar i det föreliggande förhandlingsresultatet, då måste jag framhålla, att enligt min uppfattning har man på en hel del punkter kommit fram till ett resultat, som skulle motivera en nedflyttning.

Jag har varit med om att i stort godkänna förslaget, men endast från den utgångspunkten, att det är en produkt av en förhandling. Jag tror dock det finns skäl att säga, att parterna på arbetstagersidan bör ha klart för sig, att riksdagen inte kan vara med om att godta vilka resultat som helst i framtiden. Jag tror att det finns anledning att hos parterna på arbetstagersidan försöka att något stävja aptiten.

Herr Staxäng var i sitt anförande inne på den principiella frågan om riksdagens ställning i detta sammanhang. Jag kan hålla med herr Staxäng om att det sätt, varpå frågan nu löses, kanske inte är tillfredsställande. Herr Staxängs principiella betänkligheter är dock ganska ensidiga. De gäller endast de fall, då det är fråga om att göra ändringar i den ena riktningen. Om herr Staxäng drar ut konsekvenserna av detta måste resultatet bli det, att om han sätter sig ned, för att i egenkap av riksdagsman försöka göra en värdering av tjänsterna, då kan han inte komma fram till det resultatet, att det bara skall ske höjningar på de punkter, där man vid vissa förhandlingar har stannat på en viss nivå. Skall han här i riksdagen ändra på dessa förhandlingsresultat, så måste det, såvitt jag kan förstå, bli ändringar åt båda hållen.

Ja, herr talman, jag ville endast ha dessa synpunkter antecknade till protokollet. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr HANSSON i Skegrie: Herr talman! Den proposition och det utskottsutlåtande, som här föreligger, emanerar ju — som tidigare sagts — i huvudsak från det resultat, som tjänsteförteckningskommittén kommit till vid sina prövningar och överläggningar. Detta resultat får därför betraktas som en kompromiss, där man kan säga att ingendera parten är alldeles belåten.

Det har här pekats på att det finns många tjänster, som är högt placerade — det nämndes av en föregående talare här. Jag medger gärna, att det finns vissa tjänster, beträffande vilka vi inom tjänsteförteckningskommittén varit tveksamma när det gällt placeringen. Samtidigt kan jag emellertid upplysa om att det i denna kompromiss också finns tjänster, i fråga om vilka man från vederbörande verks sida och från vederbörande personalorganisationers sida anser, att en bättre placering borde vara den riktiga. Resultatet har emellertid blivit en så god avvägning, som det varit praktiskt möjligt att åstadkomma vid dessa förhandlingar och prövningar. Enligt min mening skulle det därför uppstå rätt stora svårigheter, om man nu efteråt skulle börja riva upp den uppgjorda förteckningen. Om man gör detta kommer det att tangera andra intressen, vilket man inte har tänkt sig.

Jag är fullt medveten om att man här kan rikta kritik emot att det uppkommit vissa intervaller mellan sådana tjänster, där några intervaller tidigare inte förekommit. Man bör ju dock tänka på att det vid uppgörandet av en tjänsteförteckning ligger i sakens natur, att man skall värdesätta tjänsterna i förhållande till varandra. Om man kommer till det resultatet, att en tjänst under tiden från föregående tjänsteförteckning ålagts ökade arbetsuppgifter eller kräver en bättre utbildning än tidigare, etc. då får man också ändra placeringen, vilket innebär att det uppstår en intervall mellan ifrågavarande tjänst och den närmast under liggande. Om man, som här

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

är yrkat från vissa håll skulle fylla ut vissa sådana intervall, kan detta komma att medföra en uppräckning långt ned i lönegradsplaceringarna.

Jag vill instämma med den föregående ärade talaren när han säger, att när man från motionärernas sida velat göra vissa ändringar i dessa placeringar, så har märkligt nog ingen kommit på den tanken, att man kan fylla ut en intervall även genom att flytta ner den tjänst som man tycker ligger för högt — flytta den dit, där den låg tidigare. Jag vill emellertid inte rekommendera detta heller ty jag anser, att om man över huvud taget skall ändra lönegraderna, så skall det föreligga mycket starka skäl därför. Till dem i denna kammare, som i andra sammanhang för sparsamhetens talan, vill jag bara säga det, att det vore lämpligt att även här tänka på att man kan fylla ut en intervall genom att flytta ned en lönegrupp och på detta sätt spara pengar i stället för att, som man här rekommenderar, ytterligare öka utgifterna.

Jag har till detta utlåtande fogat en blank reservation. Därmed vill jag framhålla, att jag inte anser det vara berättigat med den kritik, som man här riktat mot användandet av den 34 lönegraden. I riksdagens uttalande i fjol hette det, att denna lönegrad endast i undantagsfall skulle användas. Jag tror inte att man kan säga, att den i det föreliggande förslaget har använts annat än i undantagsfall. Jag vill emellertid säga, att det kan finnas tillfällen, där det gäller att differentiera tvenne tjänster och där det inte är praktiskt möjligt att komma till en lösning på 33 lönegraden. Man står då inför följande dilemma: Vi får inte använda lönegrad 35 och inte heller lönegrad 36. Skall vi gå upp till 37 lönegraden? Detta går inte, det blir en för stor intervall. Skall man då laborera med 33 lönegraden plus tilläggsarvode? Jag tror att det är riktigare och bättre att här använda 34 lönegraden i stället för lönegrad 33 med vidhängande arvode.

När det därför inte kan göras gällan-

de, att man här gått ifrån denna rekommendation om undantagsfall, då finner jag denna admonition sakna berättigad grund. Om man med denna vill göra anmärkning mot en viss grupp av tjänster, som har kommit upp i 34 lönegraden, då må det vara hänt. Jag finner dock inte att man fördenskull hade behövt göra en allmän anmärkning mot användandet av denna lönegrad.

Jag skall här be att få bemöta en tidigare talare, herr Staxäng, som framför allt vände sig emot den placering, som har givits skogsvårdsstyrelsernas personal. Man menar att denna personal inte har fått en sådan placering, att den kan sägas vara jämställd med domänverkets personal. Nu vill jag rent allmänt säga att när det gäller speciellt jägmästarpersonalen — såväl den i statsverkets som den i skogsvårdsstyrelsernas tjänst — har denna grupp fått en synnerligen bra placering. Om man tar med vid bedömandet den utbildning och det arbete, som krävs för dessa tjänster då ligger samtliga synnerligen väl till, det går inte att komma ifrån. Om vi här går in för en ytterligare förbättring för hela denna grupp, tror jag vi får ganska svårt att i fortsättningen, när det gäller andra jämförbara personalgrupper, placera dessa på rätt sätt.

Nu säger man här, som jag nämnde, att skogsvårdsstyrelsernas personal ej vederfarits rättvisa. Ja, man kan tvista i det oändliga om det är rättvist eller inte. Det beror helt och hållet på om man ser det från den ena eller andra utgångspunkten. Jag är övertygad om att samma vältalighet, varmed herr Staxäng talade för skogsvårdspersonalen, skulle utan tvekan kunnat utvecklas av en talesman för domänverket, om någon sådan funnits här.

Jag vet så väl att man inom de olika verken och myndigheterna har en inbördes tävlan om sina tjänster. Man vill försöka få sina tjänster placerade så väl som möjligt i förhållande till konkurrerande verk för att hävda sig i rekryte-

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

ringen. Vi har i tjänsteförteckningen kommit fram till den avvägning, som är gjord, dels efter hörande av vederbörande myndigheter och dels efter förhandlingar med denna personals egna organisationer. Jag tror att man även här kan säga att man har kommit fram till en avvägning som är så rimlig som man över huvud taget kan tänka sig.

Det har varit ett genomgående ledmotiv i denna tjänstegradering, att om en tjänst är förenad med ett ekonomiskt ansvar, med en ekonomisk förvaltning, eller om den tillagts befogenheter att självständigt fatta viktiga beslut, då har man ansett att en sådan tjänst i förhållande till en likartad, som inte har dessa befogenheter, är värd en något bättre placering. Det är detta som har gjort att man flyttat revirförvaltarna dit de nu placerats. Men som det anses här med alltför många lönegrader. Här föreligger emellertid just detta förhållande beträffande värderingen. Revirförvaltarna har en ekonomisk förvaltning som icke kan jämföras med skogsvårdsstyrelsernas personal. Sedan är det en annan historia, vilka av domänstyrelsens personal som man skall jämföra med revirförvaltarna. Jag är på den punkten icke överens med herr Staxäng.

Herr Staxäng har sagt — det står att läsa i den motion han företräder — att rekryteringen kan bli försvårad för skogsvårdsstyrelserna. Jag tror inte det. Jag tror att med den löneplacering, som denna personal över huvud taget har fått, kommer det icke att bli någon brist på sådan personal framöver. När en ung student går att välja sin bana och han vill ägna sig åt antingen skogen eller jordbruket, antingen bli jägmästare eller agronom, väljer han utan tvekan jägmästarbanan, om han ser det ur ekonomisk synpunkt. Den är så ojämförligt bättre tillgodosedd än agronombanan, att det finns sannolikt inga som helst risker för att rekryteringen skall bli otillräcklig.

Herr Staxäng beklagade att man ifrån

jordbrukarhåll inte ens ville vara med om att föreslå en omprövning för skogsvårdsstyrelsernas personal. Jag förstår ju adressen. Det var fint sagt av herr Staxäng. Hans partivänner har i tidigare debatter ingalunda varit lika hovsamma. Jag har för min del gått emot det uttalande, som finns på s. 12, där det heter: »Utskottet vill emellertid tillägga, att skäl synas föreligga att framdeles underkasta frågan om lönegradsplaceringen för skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän förnyad prövning.»

Jag anser nämligen att när man träffat en överenskommelse och denna överenskommelse har underskrivits av tre personalorganisationer och dessa organisationer sins emellan har skrivit under i den avsikten att vederbörandes tjänster skall ligga där de ligger, då är det inte riktigt att man därefter går ifrån denna överenskommelse på den ena eller den andra punkten. Hade man vetat detta innan man skrev under, är det mycket möjligt att någon personalorganisation hade sagt: Vi har också tjänster, där vi anser att en förnyad prövning genast skall ske.

Det är därför jag har reserverat mig här. Det är inte alls därför att det föreligger någon som helst motvilja från min sida gentemot skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän, utan det är därför att jag menar att en överenskommelse skall man inte rekommendera till uppluckring, innan man underkastat den en sådan prövning som är nödvändig. Jag har nämligen den uppfattningen att man inte alls behöver vara rädd för att inte de tjänster, som här kan tyckas vara oriktigt placerade, inte på nytt kommer under riksdagens prövning. Jag har den uppfattningen att denna proposition och detta utskottsutlåtande under de närmaste åren kommer att bli en mycket kär gruva att ösa ur för alla som vill motionera i lönefrågor. Jag kan försäkra herr Staxäng att även utan detta tillägg kommer sannolikt dessa tjänster på nytt under riksdagens prövning. Men jag kan

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

inte finna det vara förenligt med respekten för ett förhandlingsresultat att genast börja luckra upp det.

Jag vill i all korthet till sist säga till fru Johansson, som inte var belåten med den placering som hade givits byrådirektören på den sociala avdelningen i arbetarskyddsstyrelsen, att den 31 lönegraden är ju en normalgrad för byrådirektörer. Om man flyttar en byrådirektörstjänst därifrån, skall det vara särskilt vägande skäl för detta. Det har icke uppgivits sådana skäl för flyttning av byrådirektören på den sociala avdelningen. Jag kan försäkra att här föreligger icke någon som helst nedvärdering av en kvinnlig tjänst eller ett yrke, som ligger nära till för kvinnor. Det är nämligen på det sättet att för de tre tjänster, som är uppflyttade, krävs det civilingenjörsexamen. Det krävs inte motsvarande utbildning för byrådirektören på den sociala avdelningen. När man då inte heller kunnat säga, att arbetsuppgifterna ökat i den grad att en uppflyttning är påkallad, kunde vi inte heller föreslå en sådan. Meningen är inte, som jag tidigare sagt, att man tvunget skall flytta upp, så fort ett intervall uppstår, utan meningen är att tjänsterna skall värderas i förhållande till varandra.

Samma är förhållandet med socialinspektörerna, som fru Johansson också talade om. Där har icke lämnats någon motivering för uppflyttning. Det finns inte heller i motionen någon som helst sådan motivering, nämligen att det skulle tillkommit ökade arbetsuppgifter eller att det krävs en bättre utbildning än tidigare. När inte sådana skäl har kunnat anföras, föreligger icke något skäl att flytta tjänsterna.

Gentemot fru Johanssons uppgift, att rekryteringen av dessa tjänster inte skulle vara lätt, vill jag påstå det rakt motsatta. Vi har fått den uppgiften att det finns inga som helst rekryteringssvårigheter med den placering som tjänsterna nu har. Det är ett ytterligare skäl för att det här inte finns någon anledning

att göra ytterligare ändring än den som är gjord från kommittén och från Kungl. Maj:ts sida.

Herr talman! Jag ber att med detta få yrka bifall till utskottets förslag i allt utom vad det gäller den passus som införts på sidan 12 och som jag har begärt skall utgå. Det innebär att jag ber att få yrka bifall till den reservation, som här har anförts av herr Karl Andersson m. fl.

Herr LINDHOLM (kort genmäle): Herr talman! Herr Hansson i Skegrie ansåg att den skrivning utskottet hade beträffande användandet av 34 lönegraden icke var berättigad. Han förmenade att det var praktiskt taget omöjligt att differentiera lönerna utan att tränga in på 34 lönegraden i vissa fall, och förmodligen då också på 35 och 36 lönegraderna.

Jag vill dock erinra om vad jag tidigare anförde och vad utskottet uttalat. Ett beslut om chefslönereglering antogs förra året, och skulle man i tjänsteförteckningen i alltför stor utsträckning bryta mot de huvudprinciper som där uppdragits, nämligen att det skall finnas ett visst glapprum mellan chefstjänstemannen och honom underordnade tjänstemän, då är det risk för att vi får göra om hela chefslöneregleringen på nytt. Då kommer vi ju tillbaka till det tillstånd, som vi skulle gå ur genom chefslöneregleringen. Det är risken för detta som gjort att utskottet har anmält sin tveksamhet på denna punkt.

Sedan var herr Hansson i Skegrie också missnöjd med den kompromisskrivning som förekommit beträffande skogsårdsstyrelserna. Vi har där inte sagt farligare saker, såvitt jag kan förstå, än att de bör kunna godtagas, nämligen att dessa tjänster skall provas i kommande sammanhang. Herr Hansson i Skegrie sade ju själv att han var övertygad om att tjänsterna kommer att provas. Varför skall han då vara så missnöjd med den skrivning som här föreligger? Vi siktade

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

ju till att försöka samla en så stor enighet som möjligt, och då det på vissa punkter kanske kunde diskuteras, huruvida lönesättningen var riktig eller inte, har vi från utskottsmajoritetens sida ansett att på dessa punkter kunde man naturligtvis pröva och diskutera sig fram. Det är ingen större fara förenad med den skrivning som utskottet har på denna punkt.

Herr STAXÄNG (kort genmäle): Herr talman! Det är två saker i herr Hanssons i Skegrie anförande, som förvånat mig.

Det ena och det viktigaste är, att han yttrade sig så, att jag på denna punkt skall behöva stå och polemisera mot herr Hansson i Skegrie. Det föreföll mig självklart, att vi skulle stå på samma linje när det gäller att få fram kvalificerat folk för skötseln av Sveriges bondeskogar. Jag trodde att vi i detta hänseende skulle kunna gå jämsides.

Det andra som har förvånat mig — jag är fullt medveten om hans klara intellekt — är att han efter så kort tid inom tjänsteförteckningskommittén är beredd att på varje punkt hundraprocentigt svära på riktigheten av dess arbetsresultat.

Nu försöker herr Hansson i Skegrie komma med påståendet, att skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän har fått en riktigt god löneplacering. Det är inte detta vi diskuterar, utan jämförelsen med en annan grupp. Med anledning av herr Hanssons uttalande, att om vi här skulle göra ändring, skulle det föra med sig vissa konsekvenser, vill jag säga, att det är ju dylika konsekvenser som utredningen redan har aktualiserat genom att den beträffande två grupper tjänstemän, som förut gått parallellt i lönehänseende och i fråga om vilka man ansett det naturligt, att de skulle vara jämställda, genomfört skillnad härvidlag.

Man säger att detta är ett förhandlingsresultat, en överenskommelse. Jag har undvikit att ta upp den saken förut i debatten, men jag vill nu meddela,

att när länsjägmästarföreningen accepterat det av kommittén upprättade förslaget var det under trycket av att om förslaget inte godtogs skulle stats- och stiftsjägmästarnas lönefråga inte nu lösas. Föreningen meddelade till kommittén att om uppgörelsen för dessa grupper kunde ordnas fristående avböjde föreningen kommitténs förslag. Sedan fick föreningen ultimatum och fick gå med på kommitténs förslag. Jag har inte tidigare tagit upp den saken, därför att vi skall inte för mycket beröra sådana uppgifter, men jag nödgas göra det nu, när herr Hansson i Skegrie så starkt poängterar, att det var fråga om en överenskommelse, som inte fick brytas. Man får också se litet på hur den överenskomsten tillkommit.

Fru JOHANSSON i Norrköping (kort genmäle): Herr talman! Herr Hansson i Skegrie sade att det skall föreligga mycket starka skäl för att flytta upp en tjänst i en högre lönegrad. Jag undrade då vilka skäl man gått efter, när man flyttat upp de andra av de här avsedda byrådirektörerna. Då sade herr Hansson att man gått efter examina. De andra byrådirektörerna hade mycket högre examina än den som bekläder byrådirektörstjänsten på sociala avdelningen i arbetarskyddsstyrelsen. Betyder inte en lång erfarenhet i tjänsten och arbetets art och dess vikt för samhället ett enda dugg, när man placerar tjänster med olika arbetsuppgifter i olika lönegrader? I så fall är det ganska märkligt, att hemhjälpkonsulenten och daghemskonsulenten i socialstyrelsen har uppflyttats till 27:e lönegraden. Med anledning därav undrar jag vilka examina de har, som är högre än dem som socialinspektörerna har, eftersom man ansett att nämnda konsulenter bort uppflyttas i 27:e lönegraden.

Herr HANSSON i Skegrie (kort genmäle): Herr talman! Jag vill först replikera herr Lindholm i fråga om strykan-

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

det av denna passus, som innebär att man genast rekommenderar en uppluckring av överenskommelsen. Jag ser det på det sättet, att här har staten-arbetsgivaren genom en förhandlingsdelegation träffat avtal med en hel del personal. Då anser jag det inte vara riktigt att denne arbetsgivare, sedan han har träffat avtal med vissa grupper av olika sammanfattning, säger, att han är med på en uppflyttning av den ena gruppen med detsamma. Då finns det nämligen andra grupper som har rätt att begära precis samma förmån. De olika grupperna har skrivit på överenskommelsen i tron att de sinsemellan skulle ha en viss placering. Jag menar att det är en väldig skillnad om riksdagen skulle rekommendera något sådant eller om en enskild motionär efteråt kommer med en sådan framställning.

Jag vet inte vad jag skall säga till herr Staxäng när han tycktes vilja anmärka på att jag skulle ha hundraprocentigt anpassat mig till tjänsteförteckningskommittén. Är det ett fel, att man hundraprocentigt går upp i en uppgift som man blivit ålagd? Jag skulle tro att man inte kan lastas för den saken.

När det gäller den löneplaceringsfråga som har diskuterats mellan herr Staxäng och mig, har jag den bestämda uppfattningen, att en annan grupp, vars löneställning kommer att provas under sommaren, nämligen agronompersonalen, har en högre utbildning än jägmästarpersonalen och har rätt att jämföras med denna. Men agronomernas löneställning ligger nu så avsevärt under, att man kan få svårigheter att flytta upp dem till den jämbördiga ställning, som de borde ha med hänsyn till arbetsuppgifter och utbildning.

Med anledning av att herr Staxäng förvånade sig över att man på jordbrukarhåll ville på detta sätt ta avstånd från en omprövning av jägmästarnas löneställning, vill jag säga, att så länge inte en så avsevärd tjänstemannagrups inom jordbruket som agronomernas ställ-

ning är provad, vill jag inte ytterligare accentuera en redan så väl tillgodosedd grupp som jägmästarna i detta fall är.

Herr HELLBACKEN: Herr talman! Jag skall endast yttra mig beträffande den del av betänkandet som berör domänverket och skogsvårdsstyrelserna. Jag tror mig inte kunna bedöma de andra punkterna på sådant sätt att jag vågar ta kammarens tid i anspråk för att yttra mig om dessa andra saker.

När jag har läst propositionen och tagit del av tjänsteförteckningskommitténs förslag, har jag inte kunnat underlåta att göra vissa reflexioner i fråga om skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän och särskilt länsjägmästaren i Kopparbergs län. Mina kamrater på länsbanken i denna kammare har jämte mig underskrivit en motion i denna fråga.

Vi känner alla till att när det gäller vårt ekonomiska liv, så är de värden som vi hämtar från skogarna av synnerlig betydelse. Hade vi inte dessa inkomster från skogen, så skulle säkerligen vår levnadsstandard vara betydligt lägre. Det gör att man måste fästa rätt stort avseende vid att skogsvården ordnas på sådant sätt och att skogarna sköts på bästa sätt, så att de också lämnar högsta möjliga avkastning.

I tjänsteförteckningskommitténs betänkande har man gjort en väsentlig skillnad när det gäller avlöningarna mellan å ena sidan domänverkets tjänstemän och å andra sidan skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän. Dessa tjänstemän har i själva verket ungefär samma funktioner, och tidigare har de i lönehänseende också varit ungefär jämställda. Jag kan erinra om att av landets skogsmarksareal är det inte mindre än 75 procent som är i enskild ägo, varav två tredjedelar ägs av andra än aktiebolag. Vem är det som skall ha tillsyn och ge råd och upplysningar för denna avsevärda del av vår nationalförmögenhet? Jo, det är skogsvårdsstyrelserna och deras tjänstemän. Det är på dem som det

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

beror, om man skall få ut bästa möjliga resultat. Jag vill i det här sammanhanget, herr talman, tillägga, att jag har alltid ansett och anser alltjämt, att domänverkets tjänstemän från generaldirektören och nedåt är duktigt folk, kunnigt och väl värt den största uppskattning. Jag har i annat sammanhang kritiserat domänverket för att det har lämnat så liten avkastning till statskassan. Men det är, som Kipling säger, en annan historia. Därmed har jag inte kritiserat tjänstemännen i domänverket, dessa forstligt utbildade jägmästare. De är duktiga karlar liksom den nuvarande generaldirektören och hans företrädare.

En sak, som jag inte har kunnat undgå att fästa rätt stort avseende vid, är emellertid att när det gäller att utmäta vad som är rätt och riktigt i fråga om lönesättningen har skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän blivit Askungen, trots att de har tillsynen av den största delen av rikets skogar. Det kan jag inte förstå. Vad det kan bero på tarvar en förklaring. Har skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän mindre maktpåliggande uppgifter än domänverkets? Är de mindre kunniga än domänverkets, eller av vad anledning skall de ha lägre löner än domänverkets? Jag vill alltså ställa den frågan här från denna talarstol, herr talman, och jag är mycket tacksam, om det kan lämnas en plausibel förklaring av vem det nu må vara som gitter svara på den frågan. Den som har arbetat i skogen och haft med skogsvårdsstyrelserna att göra och sett, hur grannlaga uppgifter en skogsvårdsstyrelse och dess tjänstemän i många fall har, när det gäller en massa av små skogsägare som skall lämnas råd och vägledning för att de skall uppnå bästa möjliga resultat, vet hur svår uppgift skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän har. Nu är det många som kanske inte fäster så stort avseende vid den saken, men här skall man hålla sig till realiteterna och det som är riktigt och rätt.

En sak som jag tror har väckt mycket

stor förvåning överallt inom alla kretsar som känner till skogsvårdsstyrelsernas uppgifter och vilka tjänstemän där som har det mesta arbetet, är att tjänsteförteckningskommittén har satt fem länsjägmästare i högre lönegrad än en annan del, och sedan har några dessutom placerats ännu lägre.

En som har opererats bort från den tidigare förmånen är länsjägmästaren i Kopparbergs län. Han var tidigare placerad i samma lönegrad som överjägmästarna vid domänverket. Nu har dessa flyttats upp två pinnhål till 37:e lönegraden, men länsjägmästaren i Kopparbergs län har man glömt. Jag utgår från att tjänsteförteckningskommittén, även om det kanske har varit brådskande och svårt att hinna med att komma fram med förslaget, väl i all rimlighets namn skulle, när den funnit, att dessa tjänstemän tidigare hade samma lönegradsplacering, gått till botten och sett efter vad som skulle kunna föranleda, att man skilde på dem nu. I propositionen har inte lämnats något svar, och i utskottsutlåtandet finns heller ingenting, som kan visa, varför man kommit dit. Går man till den utredning, som föreligger beträffande skogsvård och skogsskötsel över huvud taget, och ser på 1945 och 1948 års uppgifter enligt normalprogrammet samt jämför norrlandslänen med Kopparbergs län, skall man finna hur oförklarligt det är, att länsjägmästaren i Kopparbergs län i löneavseende satts lägre än länsjägmästarna i de fem nordligare länen. Enligt denna utredning, som gjorts på lång sikt och som grundar sig på inhämtade, absolut riktiga uppgifter, ligger Kopparbergs län på fjärde plats om man ser till antalet förrättningsdagar. Dessa var — jag hemställer att få nämna några siffror ur motionen — i Kopparbergs län 22 453, i Gävleborgs län 15 458, i Västernorrlands län 21 491, i Jämtlands län 28 486, i Västerbottens län 36 271 och i Norrbottens län 29 592. De tre nordligaste länen kan alltså visa upp ett större antal förrätt-

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

ningsdagar. Gäller det antalet hektar ligger Kopparbergs län också på fjärde plats. Två av de nordliga länen, vilkas länsjägmästare är inplacerade i 37 lönegraden, omfattar sålunda en mindre areal. I fråga om bonitet ligger Kopparbergs län på andra plats efter Gävleborgs län. Gäller det den årliga produktionen, i kubikmeter räknat, av virke ligger Kopparbergs län främst inte bara bland de i tabellen upptagna länen utan i hela riket. Med avseende på normalt rotvärde ligger Gävleborgs län främst av dessa sex län med Kopparbergs län på andra plats, men gäller det den årliga värdeproduktionen uppvisar Kopparbergs län de högsta siffrorna i, märk väl, hela riket.

När det under kristiden var ont om bränsle och man på allvar började hugga ved för att trygga landets bränsleförsörjning, tog man enbart från Kopparbergs län ut ungefär en tiondel av allt bränsle.

Om vi ser på vissa andra förhållanden, som är säregna för Kopparbergs län och som inte förekommer i något annat län, så finns inte någon motsvarighet i hela riket till den kolossala ägosplittring, som råder i Dalarna. Dessa säregna förhållanden leder till en ökad arbetsbörda för inte minst skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän. De som inte känner till dessa förhållanden och som kommer upp till länet för att försöka få en bild av dem säger, att detta hade de verkligen inte haft reda på. Det gäller dock här, märk väl, sådana personer som bort ha insikter härom. Jag kan tillägga, att här om året var en avdelning av statsrevisorer uppe för att se på dessa ting. De sade, att de aldrig kunnat drömma om att förhållandena var sådana, som de i själva verket är.

Sedan är det en annan sak som man inte får glömma bort, och det är, att det för närvarande pågår omskifte i stora delar av Kopparbergs län. För närvarande är ca 200 000 hektar föremål för omskifte. Man tycker kanske, att det inte

är så mycket att räkna med, men under den tid omskifte sker måste utstämplingarna företagas av skogsvårdsstyrelserna på ett särskilt ansvarsfullt sätt. Ståndskogslikvider skall uppgöras, och beträffande det arbetet förstår man, hur maktpåliggande det är framför allt för skogsvårdsstyrelsens tjänstemän.

På grund av dessa skäl har vi, herr talman, förväntat, att åtminstone länsjägmästaren i Kopparbergs län borde av utskottet i rättvisans namn ha uppflyttats i samma lönegrad som överjägmästarna i domänverket. Har man glömt bort vad resultatet måste bli av denna klassificering? Herr Hansson i Skegrie, som för en stund sedan höll ett anförande, var ganska inkonsekvent i sina yttranden. Han förklarade bland annat, att vi inte skall betala den ene mindre än den andre, men sedan säger han i samma andedrag, att skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän har fått så mycket, att de inte bör få mer. Jag vill därför ställa den frågan till herr Hansson: Har skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän mindre krävande uppgifter än domänverkets tjänstemän? Är det rimligt, att länsjägmästaren i Kopparbergs län inte skall avlönas efter samma lönegrad som överjägmästarna inom domänverket, såsom tidigare varit fallet? Skall verkligen befattningarna vid skogsvårdsstyrelsen göras mindre eftersökta genom att betalas lägre än andra motsvarande befattningar? Människorna är ju beskaffade på det sättet, att en lägre avlönad befattning är mindre eftertraktad än en högre avlönad. Det ligger inte, det skulle jag vilja säga till avdelningens ordförande och till herr statsrådet, i statsnyttans intresse att handla på det sättet. Det kommer att hämma sig, då den bättre kvalificerade personalen givetvis kommer att söka sig dit, där den får den större delen av brödkakan, och de som inte duger i domänverket får gå till skogsvårdsstyrelserna. Jag hoppas därför, att det som anförts i reservation nr 6 a i rimlighetens namn måtte vinna riksda-

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

gens bifall, så att frågan blir föremål för omprövning och dessa orättvisor inte längre kommer att stå kvar. Vid en omprövning kommer det att visa sig, att beträffande länsjägmästaren i Kopparbergs län kan man inte godtaga vad som föreslagits i propositionen och i utskottsutlåtandet beträffande hans lönegradsplacering, utan det måste bli en jämkning uppåt, så att han placeras i lönegrad Ca 37.

Herr talman! Då jag tror att jag inte har någon utsikt att vinna riksdagens bifall till min och mina kamraters på Dalabänken motion nr 547 skall jag nöja mig med att yrka bifall till den av herr Näsgård m. fl. avgivna reservationen nr 6 a.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINGMAN: Herr talman! Jag skulle vilja säga några ord om den mera principiella sidan av den diskussion, som tagits upp i detta sammanhang. Jag kan väl förstå dem, som ställer sig litet frågande inför de metoder, som har kommit till användning för att fastställa lönegradsplaceringen. Detta under förutsättning, att man har den uppfattningen, att lönegradsavvägningen kan ske på ett mera rättvist och objektivt sätt, om man följer de principer, som man tidigare har tillämpat, alltså att olika myndigheter gör upp förslag, som sedan bearbetas inom departementen i samråd med lönenämnd, statskontoret och övriga remissinstanser för att därefter underställas riksdagen. Om man anser, att detta innebär en säkrare grund för värderingen, så kan jag förstå den kritik som riktas mot att det förslag, som nu har framlagts, inte har skickats på remiss eller försetts med utförligare motivering. Är det däremot så att man anser det påkallat att tillgodose tjänstemännens önskemål, att få förhandla i större omfattning än som tidigare varit möjligt, är man även nödsakad att tillämpa de arbetsformer som följer av en sådan uppläggning. Om man

har ett organ, vare sig det är Kungl. Maj:t eller ett speciellt organ, för att förhandla med organisationerna, förstår var och en att det skulle vara rätt underligt om resultaten av dessa förhandlingar sedan skulle skickas ut på remiss. Jag bortser nu ifrån att det under innevarande år på grund av tidsnöd inte hade varit möjligt att sända ut dem på remiss. De hade då inte hunnit föreläggas riksdagen. Men om tiden hade tillåtit en sådan remiss, hade man ändå måst fråga sig: Hur skulle Kungl. Maj:t handlat, om remissmyndigheterna påkallat vissa ändringar, både höjningar och sänkningar i det förslag, som man förhandlat sig till?

Det är klart att Kungl. Maj:t i det läget hade kunnat göra om förslaget och ta hänsyn till vad remissmyndigheterna sagt, men då måste man också vara medveten om att man hade frångått den överenskommelse, som ändå har kunnat träffas. Man kan säga att det hade varit en vägledning för riksdagen vid prövningen av förslaget, om remissvaren hade varit inkomna, men jag tror inte att den vägledningen hade varit så särskilt tydlig. Det har nämligen under överläggningarna mellan kommittén och myndigheterna visat sig, att olika verk och myndigheter har haft olika uppfattningar om hur likvärdiga tjänster skall placeras, och då har det närmast blivit fråga om vilken myndighet man skulle ta den största hänsynen till.

Det är inte heller riktigt att säga, att myndigheterna har saknat möjligheter att få sina synpunkter prövade. De bereddes på ett mycket tidigt stadium tillfälle att inkomma med sina förslag till tjänsteförteckningskommittén. Under den tid förhandlingarna pågick med personalorganisationerna har kommittén också haft kontakt med olika myndigheter för att med dem diskutera de frågor som uppkommit. Att man i kommittén inte i alla avseenden har kunnat ansluta sig till myndigheternas uppfattning och godtagit deras synpunkter beror till stor

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

del på att ståndpunkterna i flera avseenden varit mycket svåra att förena. Kommittén har därjämte haft förutsättningar att blicka ut över ett större fält än den enskilda myndigheten. De olika verken ser ju gärna till sina speciella områden. Jag säger inte detta som klander mot myndigheterna. Det framstår såsom naturligt för dem att göra så. Men när kommittén söker se över hela området och få en avvägning, som stämmer någorlunda, så kommer kommittén in på en något annan avvägning än vad ett enskilt verk gör beträffande de egna tjänsterna. Detta är ofrånkomligt.

Jag har personligen haft den uppfattningen, att när man nu haft tjänsteförteckningskommittén som förhandlingsorgan och när nu kommittén vid förhandlingar med organisationerna har kommit fram till ett förslag, som ömse sidor tillstyrkt, så skall det finnas ganska starka skäl för att gå ifrån den överenskommelsen. Jag vill inte sticka under stol med att jag personligen hade vissa betänkligheter i en del frågor. Generellt var jag något betänksam mot att förslaget som helhet var mera omfattande än vad man hade tänkt sig, då tjänsteförteckningskommittén tillsattes. Man utgick nämligen då ifrån att kommittén skulle företa en översyn av de olika tjänsternas inplacering. Den skulle se på relationerna tjänsterna emellan. Det har emellertid gått därhän, att man här företagit en mycket omfattande uppflyttning. De allra flesta tjänsterna är uppflyttade ett varierande antal lönegrader. Det har med andra ord blivit en total höjning av lönenivån.

Tjänsteförteckningskommittén har arbetat under synnerligen svåra förhållanden, och de organisationer som kommittén förhandlat med har inte haft det lättare. Förhandlingarna har nämligen inte kunnat ske i lugn och ro på samma sätt som man har möjligheter till på andra områden av arbetsmarknaden. I följd av denna sektors offentliga karaktär har nämligen tidningspressen och

många representanter i riksdagen ansett sig oförhindrade att under tiden som förhandlingarna pågått göra uttalanden, som irriterat båda parterna och försvårat möjligheterna att komma fram på linjer, som kanske annars hade varit framkomliga. Jag har varit fullt införstådd med de svårigheter kommittén här varit ställd inför, och jag har därför på denna punkt inte velat resa några invändningar.

I en annan punkt — det är kanske en detaljfråga — har jag också varit betänksam. Den gäller utbyggnaden av befordringsgången, där man dels avkortat tiden upp till toppen på befordringsgången och dels höjt denna topp. Jag har personligen den uppfattningen, att det hade varit riktigare att man på ett tidigare stadium hade fått en prövning av vederbörandes lämplighet för att så att säga kunna företa en gallring bland dem, som man gärna ville ha kvar i statstjänst — och gärna upp till den lönegrad man här stannat för. Även här har jag emellertid förstätt de svårigheter kommittén ställts inför, och jag har därför inte velat resa några invändningar mot förslaget.

Jag har haft en ganska stor respekt för att det här föreligger en överenskommelse mellan kommittén och organisationerna. Därmed kan jag emellertid inte utan vidare gå i god för att den uppgörelse som här uppnåtts i alla avseenden är den absolut riktiga. Jag tror över huvud taget inte att man kan komma fram till några resultat, som alla är överens om att anse rättvisa. Det är oerhört svårt att fastställa vad som är rättvist i lönesättningar och lönegradsplaceringar, därför att uppfattningen om vad som är rättvist är så oerhört varierande olika grupper emellan. Man har därför fått sträva efter att nå fram till vad som har kunnat anses vara någorlunda skäligt dels mellan grupperna inbördes och dels mellan grupperna och löntagarna på övriga områden av arbetsmarknaden. I den mån uppenbara orättvisor kan ha fått bestå,

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

får man se på dem på det sättet, att den tjänsteförteckningsrevision som nu skett ingalunda är ämnad att gälla oförändrad i all framtid. I den utsträckning det finns verkligt starka skäl för ändringar på några punkter, får de tas upp till omprövning, liksom man måste göra med alla andra frågor. Man kan inte binda någonting för evigt. Men de skönhetsfläckar som här kan dras fram, kan säkerligen framletas i alla de överenskommelser om lönesättning, som träffats på arbetsmarknaden. Det är inte möjligt att så i detalj täcka allt, att man kan säga att nu är all rättfärdighet uppfylld.

Vidare har det sagts att den föreslående propositionen inte är försedd med motiveringar för de föreslagna förändringarna i den utsträckning, att det finns någon riktig vägledning för riksdagens bedömning. Jag tror emellertid att de, som sysslat med löneförhandlingar, är väl medvetna om att man efter mycken möda och mycket besvär väl kan komma fram till en överenskommelse i sak, men skall man sedan motivera förändringarna, så går man säkerligen bet. Jag känner inte till någon överenskommelse, där parterna har måktat komma överens om en skriftlig motivering varför man gör på ett visst sätt. Det är att ställa orimliga fordringar på dem, som sitter vid förhandlingsbordet. Man kanske kan vara överens om motiveringen muntligt, men om den sedan skall utformas på papperet, så uppstår sådana svårigheter, att man inte lär kunna bemästra dem. I den mån de utelämnade motiveringarna kan anses vara en brist i propositionen, är det en sådan brist som man nog får räkna med alltid kommer att föreligga, om man skall tillämpa förhandlingsmetoden för att fastställa löner och inplacera tjänster i fortsättningen. Det finns ingen anledning att blunda för det.

Det har i detta sammanhang motionsvis framförts yrkanden om ändringar för vissa enstaka tjänster. Jag tror säkert att man här kan plocka fram den ena tjäns-

ten efter den andra och den ena gruppen efter den andra och anföra skäl, varför de skulle haft en annan placering än de fått. Men om man sätter in tjänsterna i det större sammanhanget och försöker bedöma frågan ur de synpunkter tjänsteförteckningskommittén varit nödsakad att anlägga, så skall man komma underfund med att de ändringar, som i motionerna föreslagits och som till synes kan vara mycket oskyldiga, i det stora sammanhanget inte alls är så fristående som det förefaller. Tvärtom visar det sig mycket ofta att ingenting på lönesidan kan helt isoleras. Skall man göra en ändring, även om det gäller detaljer, så måste det mycket noga undersökas vilka förändringar som kan göras och på vilket sätt de kan ske utan att framkalla oro hos andra befattningshavare, vilka annars kanske känner sig tämligen tillfredsställda.

Under debatten i första kammaren har det framhållits — det kanske har framförts samma synpunkter i denna kammare, fastän jag inte varit i tillfälle att lyssna på hela debatten här — att med den här tillämpade metoden skulle riksdagen sättas vid sidan i alltför stor utsträckning. Ja, jag skall inte neka till att detta naturligtvis blir följden, om man vill följa förhandlingsmetoden. Riksdagen kan ju inte sitta vid förhandlingsbordet. Några ledamöter av riksdagen kan emellertid sitta där, och så har skett i detta fall, då två av riksdagens ledamöter suttit med vid förhandlingsbordet. Men hur man än bygger upp själva förhandlingsapparaten, så är det ändå det förslag som kommer fram under förhandlingarna, alltså den överenskommelse som uppnås, som måste underställas riksdagen, och då är frågan vilken hänsyn riksdagen vill ta till det faktum att det har träffats en överenskommelse. Om man säger att riksdagen i ett visst läge kan finna skäl att göra vissa ändringar, så är det nog uppenbart för var och en, att om man börjar sänka sådana tjänster, som man vid förhandlingarna

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

varit överens om att höja, så rubbar man grunderna för hela överenskommelsen. Och om man säger att det är mindre risker förbundna med en höjning av några tjänster, så tror jag att detta är en felsyn, därför att de olika tjänsterna i här föreliggande förslag har ställts i relation till varandra. En höjning av några tjänster kan därför ändra dessa relationer, så att hela grunden för överenskommelsen rubbas. Under alla förhållanden kommer man på det sättet att skapa särskilda svårigheter för de organisationer, som varit med om att träffa överenskommelsen.

Nu säger man här att organisationerna har befunnit sig i ett tvångsläge. De har varit tvungna att ta en oförmånlig överenskommelse för att över huvud taget få något. Ja, det kan man säga om den andra parten också. Den har varit tvungen att ge något, som den kanske icke skulle ha velat ge, för att få en överenskommelse till stånd. En uppgörelse är en kompromiss, där man gjort avkall på anspråken från båda håll. På annat sätt kan man inte komma till något resultat vid en förhandling.

Jag tror att man får ha detta i minne, när man går att bedöma det förslag, som här föreligger till behandling i dag.

Herr ORGÅRD: Herr talman! Jag har ingenting att invända mot de principiella synpunkter, som herr statsrådet här har fört fram på den föreliggande frågan i dess helhet. Jag vill bara ge uttryck för en känsla som jag har av att den strävan man tidigare haft att åstadkomma en jämbördig placering mellan domänverkets och skogsvårdsstyrelsernas skogstjänstemän icke har kommit till uttryck i det förslag, som vi här ställts inför. Jag är emellertid inte beredd att på denna punkt yrka bifall till reservation nr 6), detta i all synnerhet som jag finner att utskottets uttalande på sidan 12 ger klart belägg för att man i utskottet är lyhörd för vad som framhållits om det kanske inte fullt rättvisa

i förslaget, i vad det gäller skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän, samt därför formulerat uttalandet på sätt som skett.

Jag ger mig inte gärna in på lönefrågor, och jag skulle inte ha väckt en motion i en lönefråga, om det inte hade varit av alldeles speciella skäl. Det gäller bara en enda och ensamstående tjänst, nämligen befattningen som rektor och föreståndare för Kratte Masugn, som meddelar skogsundervisning i Gävleborgs län.

Rektorstjänsten vid skogsskolan i Kratte Masugn är den enda i sitt slag, och det är en alldeles speciell och betydande uppgift i skogsvårdsundervisningen som denne rektor har. Och så mycket begriper jag ändå av dessa frågor, när jag ställs inför dem konkret som här, att om man jämför denna tjänst med t. ex. föreståndartjänsterna vid de nyinrättade förberedande kurserna vid skogsskolorna, som nu har ersatt de s. k. kolarkurserna, så måste man säga, att det inte tagits tillbörlig hänsyn till betydelsen av denna tjänst, då den satts två lönegrader lägre än dessa föreståndartjänster inom domänstyrelsen.

Jag förstår att man vid förhandlingarna mellan de stora organisationerna, där man pressar från olika sidor, inte kan ta så stor hänsyn till en ensam tjänst. Men när det gäller att påvisa vikten av denna nyinrättade tjänst vid skogsskolan i Kratte Masugn, som håller på att utvecklas till en betydande institution för skogsvårdsundervisningen, vill jag nämna, att tjänsten har betydelse inte bara för länet utan också för landet. Under ifrågavarande rektors ledning har nämligen kurser i skogsvård ordnats för journalister från hela landet. Han leder också korrespondensundervisning i skogsvård inom länet och den yrkesbetonade fortsättningsskoleundervisningen i skogsvård, för att nu anföra bara några av de uppgifter, som åligger innehavaren av denna tjänst.

Här är det således inte fråga bara om

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

rättviseskäl utan om betydelsen av att tjänsten placeras så, att man kan få kvalificerat folk att upprätthålla densamma. Man kan inte säga att uppflyttningen skulle få någon prejudicerande verkan, ty tjänsten är alldeles ensam i sitt slag. Jag anser, att när det gäller en tjänst av denna art, bör det vara riksdagens rätt att åstadkomma en ändring. Det kan såvitt jag förstår inte få samma följderna som om det gällde en tjänst, som kunde jämföras med andra.

Jag kommer således, herr talman, till den slutsatsen, att jag inte kan yrka bifall till reservationen 6 a) av herr Näs-gård och fröken Andersson m. fl. i dess helhet utan endast i den mån den innebär ett bifall till den av mig väckta motionen II: 544. Jag hemställer därför om bifall till det i reservationen 6 a) framförda förslaget att studierektorn hos skogsvårdsstyrelsen i Gävleborgs län placeras i 29 lönegraden och således jämställs med föreståndarna vid de förberedande skogskurserna.

I detta anförande instämde herr *Persson* i Norrby och fröken *Liljedahl*.

Herr **LINDHOLM** (kort genmäle): Herr talman! Det är så lätt att säga, att här gäller det bara en tjänst. Principiellt har man ingenting att erinra mot förslaget i stort, men när det gäller den här enstaka tjänsten tycker man att riksdagen skall ha rätt att göra en lönegradsupplyftning. Men, herr Orgård, om man nu ger riksdagen denna principiella rätt att höja, så har man samtidigt givit den rätten att sänka. Vart tar då tjänstemännens förhandlingsrätt vägen, herr Orgård?

Det är nämligen så, att i alla överenskommelser av den storleksordning som den vi nu behandlar, förekommer det vissa kantigheter, som får slipas bort i framtiden. Och med den behandling som utskottet på denna punkt har givit skogsvårdsstyrelserna tycker jag motionärerna borde känt sig helt tillfredsställda, ty man kan inte rimligtvis säga

att skogsvårdsstyrelserna blivit illa behandlade. Jag vill erinra om att det har skett upplyftningar med 2—4 lönegrader med undantag för någon enstaka tjänst. Det resultatet bör kunna anses som ett mycket gott resultat ur personalens synpunkt sett.

Herr **ORGÅRD** (kort genmäle): Herr talman! När herr Lindholm säger: »Om riksdagen får denna rätt» o. s. v., ber jag få påpeka, att det är ju riksdagen som har rätten att pröva. Det är visserligen alldeles riktigt att man bör ta hänsyn till förhandlingsresultaten och att man kan vara moraliskt bunden av desamma. Men i alldeles enstaka fall, där uppenbara skäl föreligger och där det icke kan medföra några konsekvenser, i detta fall därför att det inte finns någon annan sådan tjänst, bör riksdagen kunna begagna den rätt som den har.

Herr **LINDHOLM** (kort genmäle): Herr talman! Det är bara det, att om den rättsuppfattning som herr Orgård pläderar för skulle tillämpas, så skulle det innebära att man berövade tjänstemännen deras förhandlingsrätt.

Herr **PETTERSON** i Degerfors: Herr talman! Tidsnöden inför riksdagens slutskede gör att vi kanske behöver ta oss en allvarlig funderare över om vi inte måste begränsa våra anföranden inte bara till längden utan också till antalet. Jag skall försöka att inleda den arbetstakten med att i det inlägg jag här ämnar göra inskränka mig till att understryka de kritiska synpunkter på hela detta problem, som förut är anförda av herr Gustafsson i Stockholm.

Då det resultat som föreligger tillkommit efter både många och långa förhandlingar, har vi inte velat anföras något annat än en blank reservation för att få tillfälle att säga, att man på den

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

privata löne marknaden ser mycket kritiskt på läget just nu. Man kan väl säga att konturerna till ett omslag i det ekonomiska läget börjar skönjas inom vissa områden. Här är det så, att man för så att säga löneförhandlingar på två fronter, dels genom de fasta tilläggen, dels genom ändring i lönegrader. Man kommer då fram till ett resultat som man förut kanske inte har räknat med. Missnöjet över detta förfaringssätt ute på den allmänna löne marknaden börjar på att bli kännbart.

Den revision som här föreligger är knappast en sådan som man är van vid, när det är fråga om revisionsförhandlingar, vid vilka man brukar ta och ge. Man brukar flytta upp tjänster som är för lågt placerade, därför att arbetsuppgifterna blivit annorlunda, och flytta ned tjänster, där arbetsuppgifterna förändrats så, att en nedflyttning är berättigad. Hela den nu företagna revisionen av tjänsteförteckningen medför som förhandlingsresultat en allmän löneyftning, vilken vi ställt oss mycket kritiska till. Men det är som sagt ett förhandlingsresultat, och vi har intet annat yrkande än om bifall till vad utskottet föreslagit.

Det föreligger reservationer på en hel del punkter. Jag har begärt ordet närmast för att varna mot att man skulle gå längre än förhandlingsresultatet. Motionsvägen gick man på den tiden när tjänstemännen inte hade förhandlingsrätt och man fick be enskilda riksdagsmän att de i nåder skulle väcka motioner om lönegradsförändringar. Nu har man emellertid förhandlingsrätt, och när man har träffat en överenskommelse med vederbörande organisationer, bör inte enskilda riksdagsledamöter vara framme med pekpinnen och försvåra läget för en förhandlingsdelegation.

I den reservation som föreligger av herr Näsgård m. fl. är det fråga om skogsvårdsstyrelsernas personal. Vid ett hastigt påseende ser det ut att ligga åt-

skilligt i vad som där har framförts, och det är möjligt att reservanterna har rätt även i sak. Men detta är inte den enda punkten i förhandlingsresultatet som man ställt sig kritisk mot, utan det är på flera punkter man anser sig ha anledning till betänksamhet. Jag sade för en tid sedan till **civilministern**, att jag trodde att det skulle visa sig att missnöjet var större när revisionen var färdig än förut. Skulle man för en grupp skriva särskilt positivt, så skulle det medföra konsekvenser som vi inte kan överblicka.

I reservationen 6 b), som jag varit med om att underteckna, har vi gått emot utskottets skrivning på s. 12, där man skrivit mycket positivt. Vi har ansett att det är onödigt med denna skrivning. Andra grupper kommer att fråga: Varför har man skrivit så positivt för den gruppen men inte för oss?

Herr talman! Det är dessa allmänna synpunkter jag velat framföra, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan utom beträffande det avsnitt, som berörs i reservation 6 b) av herr Karl Andersson m. fl., till vilken jag hemställer om bifall.

Fröken **ELMEN**: Herr talman! Jag hade från början inte tänkt blanda mig i denna diskussion, men det var några yttranden av herr Lindholm och herr Hansson i Skegrie som gjorde att jag ville framlägga några synpunkter. Sedermera har emellertid civilministern framhållit just att förhandlingsresultatet inte på alla punkter är fastlåst och att man får tänka sig en justering undan för undan av olika tjänster.

Jag skulle dock vilja understryka vad som framhållits i utskottsutlåtandet, att man framdeles bör hålla kontakt med respektive verk under förhandlingarna. Herr Hansson i Skegrie och herr Lindholm säger nu, att det har man gjort hittills. Men jag vet inte om det varit bristande tid under förhandlingarna som gjort, att man inte fått kontakt med

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

en del verk, ty för många sådana förefaller de genomförda lönegradsplaceringarna mycket egendomliga och överraskande. Jag tror inte att man bara får se inplaceringarna i det stora sammanhanget, som civilministern sade, utan man bör också se dem ur det egna verkets rekryteringssynpunkt.

Jag vill ta ett konkret exempel från arbetarskyddsstyrelsen, vilket behandlas i motion II:541. Man brukar där kräva förste distriktsingenjörs erfarenhet ute från fältet i yrkesinspektionen vid rekryteringen av förste byråingenjörstjänster. Nu har man placerat förste distriktsingenjören i lönegrad 29 och förste byråingenjören i lönegrad 27. Men hur skall man kunna rekrytera en befattning i lönegrad 27 med en tjänsteman i lönegrad 29? Det förefaller mig egendomligt, det förefaller verket egendomligt, och icke minst verkets personalförening står mycket frågande inför denna placering.

Jag skulle också vilja yttra några ord om den sociala avdelningen inom arbetarskyddsstyrelsen, som fru Johansson i Norrköping talat om, och jag ber där att få begränsa mig till frågan om byrådirektören.

Jag värdesätter oerhört den tekniska expertisen, ser allt det arbete den utfört och måste nedlägga för att förebygga olycksfall i arbetet. Av de 300 000 olycksfall vi för närvarande har per år beror dock bara 20 procent på tekniska orsaker, och ungefär 80 procent beror på andra orsaker: på psykologiska faktorer, på människorna själva, på miljöfaktorer, på sociala förhållanden. Det är ett helt komplex av orsaker som man undan för undan måste reda ut.

Detta insåg man också i den arbetarskyddskommitté som utarbetade förslag till den nuvarande organisationen, vilket förslag inte blivit helt antaget på det sätt som kommittén hade önskat. Där ville man få teknisk expertis jämbördig med medicinsk och social expertis, alltså sida vid sida arbetande

för att komplettera varandra. Man insåg också att med den pågående rationaliseringen uppstår det nya yrkessjukdomar, för vilka man mer och mer måste anlita den medicinska expertisen. Dåvarande socialministern var inte beredd att ta hela förslaget; han minskade organisationsplanen, byggde ut den tekniska expertisen och minskade den medicinska till arbetarskyddsstyrelsen och två distrikt inom yrkesinspektionen.

På varje distrikt byggde han emellertid ut den sociala sidan med en socialinspektör och tillsatte samtidigt en byrådirektör för den sociala avdelningen inom arbetarskyddsstyrelsen och ansåg denna tjänst så viktig att han placerade denna befattningshavare i samma lönegrad som övriga byrådirektörer. Organisationen trädde i kraft 1948. Socialbyrådirektören har självständiga arbetsuppgifter vid sidan av byråchefen och är direkt underställd generaldirektören. Han har mer självständiga arbetsuppgifter än en hel del av de andra byrådirektörerna. Samtidigt skall denne byrådirektör leda socialinspektörerna ute på fältet, alltså ta initiativ och utveckla hela denna sida av arbetarskyddet som kompletterar det tekniska området. Det är alltså, såvitt jag förstår, fråga om ett synnerligen viktigt arbete.

Herr Hansson i Skegrie nämnde att som kompetenskrav för de övriga byrådirektörerna gäller civilingenjörsexamen. Men för denna byrådirektör finns icke detta kompetenskrav. Det står angivet att han eller hon skall ha social utbildning. Den person som innehar tjänsten har medicinsk utbildning och social utbildning samt utbildning från utlandet. Den som för närvarande vikarierar på posten har genomgått socialinstitutet, School of Economics i England och har ganska långvariga studier bakom sig i Amerika samt flera års erfarenhet i industrien. Allt detta måste anses vara jämbördigt med civilingenjörsexamen.

Jag vet inte om det är lyckligt med

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

hänsyn till arbetarskyddets vidare utveckling om vi försöker att här så att säga klassa ned detta arbetsområde, så att vi sätter denna tjänst två lönegrader under de övriga byrådirektörerna. Det ligger dock en värdering av arbetet i själva lönegradsplaceringen, och jag kan icke inse annat än att detta är en utomordentligt viktig sida av arbetarskyddet som måste vidare utvecklas. Därför anser jag att denna tjänst bör stå i nivå med övriga byrådirektörers, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen nr 3), som är avgiven av fröken Andersson m. fl.

Herr **PETTERSON** i Degerfors (kort genmäle): Som svar på vad fröken Elmén anfört vill jag bara erinra om att det härvidlag ändå föreligger en väsentlig skillnad. Vi kommer förmodligen redan i dag, om vi hinner så långt på föredragningslistan, att behandla en annan fråga, som gäller utlänningskommissionen och där det föreslås att man skall reglera om tjänsterna, så att det inte skall krävas högre utbildning än som verkligen fordras för tjänsten i fråga. På den punkten har alla varit ense. Om det nu är så att det för de tekniska befattningarna på arbetskyddsbyrån krävs högre utbildning än för andra, tycker jag det är en alldeles riktig linje som föreslås. Om det för vissa befattningshavare fordras viss kompetens och lönen sättes därefter kan man inte, för andra tjänster inom andra verksamhetsområden, säga att de skall ha samma lön för att de har så lång erfarenhet. Man kan inte jämföra befattningshavare på det sätt som fröken Elmén gör. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på den punkten.

Fröken **ELMÉN** (kort genmäle): Det förefaller mig högst egendomligt att vi inte skulle kunna jämföra befattningshavare med olika utbildning. Då skulle en i övrigt lämplig person med annan utbildning icke kunna komma upp till

jämbördig nivå med en person som har civilingenjörsexamen.

Jag ber samtidigt att än en gång få påpeka att denna sida av arbetslivet är synnerligen viktig. Man behöver bara se på hur det ligger till inom industrien och andra områden av arbetslivet, där man börjat arbeta fram denna sektor på ett helt annat sätt än tidigare. Det är därför nödvändigt att även i statliga tjänster få mycket dugande personer just på befattningar av denna art. Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservation nr 3.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND**: Herr talman! Den som under åtskilliga år haft tillfälle att se åtminstone en del av den svenska statsförvaltningen kommer nog till den uppfattningen, att vi här i landet har förmånen att ha en väl kvalificerad och duglig tjänstemannakår, en kår som utför ett mycket pliktstroget arbete och om vilken man endast kan säga att det är undantagen som bekräftar denna regel. Under sådana förhållanden måste det också vara riktigt att statens tjänstemän har möjligheter att genom sina organisationer förhandla och på den vägen träffa en uppgörelse med sin huvudman, staten.

Bakom den uppgörelse som redovisas i den proposition vi nu behandlar ligger säkerligen ett rätt hårt och pressande arbete. Det finns nog invändningar som man kan göra på åtskilliga punkter, men jag tror inte att vi har så stora möjligheter att i detta läge vidta några större förändringar. Jag anser för min del att riksdagen har att i allt väsentligt godta de förhandlingsresultat som här föreligger och att således bifalla propositionen.

Jag vill dock samtidigt som jag förordar detta framföra några reflexioner som man måste göra, när man bedömer detta ärende och dess behandling. Statsutskottet är i detta fall ingen dålig utsiktspunkt. Man kan där i grova drag

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

följa detta ärendes utveckling under förhandlingarna och det sätt på vilket det redovisats inför utskottet och riksdagen.

Den hårt centraliserade förhandlingsordning som tillämpats måste inge vissa betänkligheter. Jag ger statsrådet fullständigt rätt i att det inte är så lätt att anvisa några framkomliga vägar, men jag skulle i det fallet vilja vända mig direkt till statsrådet Lingman: Undersök i alla händelser om det inte finns bättre, mer framkomliga vägar till en annan gång än dem vi nu följt! Riksdagen har fått sig ärendet förelagt på sådant sätt att det uppstått en fullständig tidsnöd. Det har inte varit möjligt att ordna föredragningar och ge informationer i den utsträckning som borde vara riktig och rimlig.

Man har nog också, herr talman, det intrycket, oavsett vad statsrådet här anfört, att de olika verkens ledningar och chefer haft mycket begränsade möjligheter att framföra sina synpunkter och göra dem gällande. Och det kan väl ändå medföra vissa risker, om man i det fallet inte medger erforderligt utrymme härför. En verkschef bör dock vara intresserad av och även ansvarig för det ekonomiska resultat som hans verk kommer till. Kopplar man av ledningen från inflytande i detta avseende i alltför stor utsträckning, kanske det också från det hållet invändes att då får staten, regeringen och riksdagen, ta ansvaret om det hela inte får ett lyckligt resultat.

Det förefaller mig som om man på den privata arbetsmarknaden gjort större ansträngningar för att se till att den ansvariga ledningen fått göra sitt inflytande gällande och framföra sina synpunkter. Det föreligger alldeles särskilda svårigheter, det erkänner jag gärna, när det gäller staten, men jag tror inte vi skall ge upp utan vidare.

Jag har, herr talman, begärt ordet för att framhålla detta och understryka att om riksdagen inte skall bli i alltför hög

grad satt åt sidan och om det över huvud taget skall vara möjligt för riksdagen att på ett tidigt stadium bli underlättad, när verkligt omfattande löneförhandlingar för de statanställda föres, då måste vi försöka komma fram till en något annan ordning.

Det bör vara Kungl. Maj:ts uppgift att medverka härtill. Jag vill bestämt framhålla angelägenheten av att vi i god tid försöker begrunda detta problem, så att vi inte än en gång blir satta i ett sådant tvångsläge, som vi nu befinner oss i.

Till sist en enda liten reflexion — det gäller skogsvårdsstyrelsernas personal, främst jägmästare, som det föreligger en reservation om. Jag har biträtt denna reservation — jag måste uppriktigt säga: kanske inte så mycket i förhoppning om att det skulle vara möjligt att åstadkomma någon ändring, men jag har velat göra det som en protest emot den felaktighet som jag tror här har begåtts, när man placerat domänverkets jägmästare framför skogsvårdsstyrelsernas. Vi skapar härmed en missnöjeshärd, och vi skapar svårigheter som man borde ha kunnat undvika. Av den anledningen kommer jag att rösta för reservationen.

Fru **RENSTRÖM-INGENÄS**: Herr talman! Utskottets talesman sade att när det gäller förhandlingar om löner skulle man föra dem fram till en punkt där man inte kunde komma längre och så göra upp. Men är det inte så att förhandlingar skall föras lika långt för alla som det gäller och som har jämförbara arbetsuppgifter? Det kan väl inte vara den rätta vägen att lämna någon part åt sitt öde för att en lönegrad skall bli utnyttjad. Det är ju vad utskottet kommer fram till i slutet av sitt uttalande, där man säger att »ett bifall till motionerna skulle f. ö. innebära att 31 lönegraden ej alls skulle utnyttjas för styrelsens byrådirektörer, något som synes inge betänkligheter».

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

Det är byrådirektörstjänsterna i arbetarskyddsstyrelsen det gäller.

Den befattningshavare som äsyftas i reservation nummer 3 har synnerligen krävande arbetsuppgifter, fullgör dem på ett oklanderligt sätt och är väl kvalificerad för detta arbete. Detta har fröken Elmén redan framhållit, och ingen har gjort gällande något annat heller. Hon är således väl förtjänt att liksom de andra inom styrelsen arbetande byrådirektörerna får en löneflyftning.

Herr Hansson i Skegrie sade att det krävs inte nu någon bättre utbildning för byrådirektören på den sociala avdelningen i arbetarskyddsstyrelsen, och därför skulle inte en löneflyftning vara motiverad. Men det fordras väl inte heller någon högre utbildning av de andra byrådirektörerna som nu fått löneförbättring, än den de hade när tjänsten tillsattes. Och när denna omstridda tjänst tillsattes värderades det arbetet lika högt som de andra byrådirektörernas. Det verkar egendomligt, om här skulle ha skett en ändring, som skulle motivera att detta arbete nu degraderades i jämförelse med de andra tjänsterna.

Herr Lindholm sade att det är en skönhetsfläck och att man inom utskottet menat att man får bortse därifrån. Men det gäller här inte en skönhetsfläck utan ett krav på moralisk rättvisa, som man inte bör pruta på. Vi har ju även hört herr statsrådet Lingman säga, att det inte är givet, att alla de förslag till löneplacering, som vi får att behandla, är fullt rättfärdiga. När man kommer till en sådan punkt, där man inte tycker att rättfärdighetskravet är tillgodosett, bör man sträva efter att åstadkomma rättelse. Detta är orsaken till att jag varit med om att skriva under denna motion.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen nr 3.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr LINDHOLM (kort genmäle): Herr talman! Flera talare har under debatten fäst uppmärksamheten på ett uttalande, som utskottet gör på s. 11 i fråga om arbetarskyddsstyrelsen. Utskottet säger där: »Ett bifall till motionerna skulle f. ö. innebära, att 31 lönegraden ej alls skulle utnyttjas för styrelsens byrådirektörer, något som synes inge betänkligheter.» Detta uttalande har man uttolkat på sitt eget lilla sätt och fått fram, att utskottets motivering skulle vara, att 31 lönegraden måste användas och att det är därför som en byrådirektör har placerats i 31 lönegraden. Men det är ju inte så; det är ju i stället på det sättet att byrådirektörstjänsterna ha spaltats upp i såväl 31 som 33 lönegraden. Det har på de olika byråerna skett en avvägning mellan byrådirektörstjänsterna. Byrådirektörerna i allmänhet skall stå i 31 lönegraden, och i det fall då det är mera spets på tjänsten skall de placeras i 33 lönegraden. Nu var olyckan att det i detta fall var mera spets på de andra byrådirektörstjänsterna. Den tjänst, som man nu talar om från kvinnohåll och som man har gjort till en kvinnoaksfråga i dagens debatt, råkar vara jämbördig med byrådirektörstjänster i allmänhet enligt tjänsteförteckningskommitténs bedömande. Följaktligen har utskottet sagt, att det är helt naturligt att man då också bör utnyttja 31 lönegraden.

Herr NIHLFORS: Herr talman! Denna debatt har ju fortgått åtskilliga timmar, och jag anser det därför inte lämpligt att nu ta upp de synpunkter, som herr Staxäng anförde i början av debatten. De har för övrigt redan bemötts. Jag har i det hänseendet i stort sett samma uppfattning som utskottets talesman herr Lindholm, när det gäller den principiella sidan av saken. Samtidigt måste man ju påpeka, att utskottet ju har gått ganska långt i sin skrivning. Det har framhållit vikten av att det i framtiden skall ske en närmare

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

precisering av tjänsterna — om det finns möjlighet därtill — och att verksamledningarna i större utsträckning än vad som kanske hittills har förekommit under förhandlingarnas gång skall vara i kontakt med kommittén eller rättare sagt kommittén i kontakt med verksamledningarna.

Jag skall emellertid beröra en liten del av den motion, som föranledde herr Staxäng och hans kamrater i utskottet att avge en särskild reservation, nämligen den motion, som avgivits av herrar Herlitz och Ewerlöf i första kammaren och herr Håstad i andra kammaren. Denna motion har ju åtminstone beträffande sin motivering inte följts av reservanterna, och det kan därför finnas anledning att något beröra ett avsnitt av densamma, som jag för min del finner vara litet egendomligt. Motionärerna säger där: »Det ges så mycket starkare skäl att hävda dessa synpunkter» — det gäller alltså här riksdagens beslutanderätt — »som det nu praktiserade förfarandet att träffa uppgörelser med organisationerna kan ställa den enskilde befattningshavaren i en sämre ställning än förut. Han kan komma i fullständigt beroende av den mening, som organisationens ombud tillägna sig rörande hans tjänst och dess rätta avlönande. Även om tjänstemannapartens ombud förvisso besjålas av den bästa strävan att skipa rättvisa mellan befattningshavarna inbördes, är det dock inte gärna tänkbart att de kunna ha en sådan på egen erfarenhet grundad kännedom om tjänstens art, som kan jämföras med verkets egen eller tillerkännas vitsord framför verkets uppfattning. Om verkets yttrande inhämtas erbjuder detta en behövlig garanti för att den enskilde tjänsteinnehavarens krav på rättvisa tillgodoses.»

Jag skulle våga säga att man på organisationshåll är ganska förvånad över att sådana uttalanden kan framföras. Det skulle ju såvitt jag förstår innebära, att man å ena sidan betecknar verks-

cheferna som representanter för den enda rätta sakkunskapen när det gäller tjänsteinplaceringar och å andra sidan betecknar organisationernas representanter såsom personer, som inte alls egentligen har så mycket reda på det hela och som därför kan åstadkomma snedvridna resultat.

Det skulle finnas mycket att orda om i denna sak. Jag för min del har en känsla av att motionärerna i detta fall inte har hållit kontakt med verkligheten sådan den ter sig. När förhandlingar av detta slag påbörjas, så sker det ju i regel på det sättet, att organisationsledningen kontaktar de olika verkens lokalavdelningar av organisationen, man kommer samman och går in för en viss linje, som organisationen sedan bakar samman med sin allmänna uppfattning om den linje som den anser riktig att följa, och sedan går frågan vidare till förhandlingsbordet.

När det gäller verkens inställning i fråga om tjänster har man nog på organisationernas sida många gånger ställt sig mycket undrande. Det har aldrig varit någon kontakt med personalorganisationerna på annat sätt än att organisationerna tidigare fick lov att uttala sig inför verksamledningen, men någon förhandlingsomgång med verket, som nu skett i tjänsteförteckningskommittén, har i regel inte förekommit. Undantag finns givetvis. Jag tror emellertid, att vill man söka stoppa upp den utveckling på förhandlingsområdet till befattningshavarnas fördel, som vi nu kan skönja, då bör man anamma de tankegångar, som finns i denna motion men som — det vill jag särskilt betona — reservanterna inte har återupprepat i sin reservation.

Det är min bestämda uppfattning, att vi befinner oss i ett brytningsskede. Det är mycket möjligt att riksdagen får lov att backa ut ifrån den detaljgranskning, som den utövat tidigare. Jag måste bekänna att jag under årens lopp — de få år jag varit i riksdagen — kommit att

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

efter hand ändra uppfattning på detta område. Jag vill för min del — inte bara därför att jag har blivit insatt i riksdagen — inte i alla lägen och hur länge som helst inta något slags konservativ inställning till riksdagens plats i statslivet, allra minst när det gäller detta område. Det är möjligt att vi måste tänka oss ändrade former för riksdagens medverkan i hithörande frågor i framtiden. Det är inte tillrådligt att binda sig för den uppfattningen, att de nuvarande förhållandena är de rätta och bästa.

Herr statsrådet och chefen för civildepartementet lämnade ju en redogörelse för situationen, vilken redogörelse jag i mångt och mycket ingenting har att anmärka emot. Jag fäste mig emellertid vid att han förklarade, att förhandlingarna mellan tjänsteförteckningskommittén och organisationerna kunde ha skett i mera lugn och ro, om de icke irriterats genom uttalanden bland annat från riksdagshåll. Jag förmodar att han därvidlag syftade på vissa frågor, som ställts till honom under årens lopp om hur det låg till med denna tjänsteförteckningsrevision. Men jag är övertygad om att statsrådet Lingman lika väl som jag måste inse, att den irritation som har funnits ute på fältet bland dem, som varit berörda av tjänsteförteckningsrevisionens verksamhet, har varit inte en irritation över förhandlingarna som sådana utan över att knappast något inträffade de första åren av denna tjänsteförteckningskommittés verksamhet. Åtminstone kunde inte något synligt resultat förmärkas. Man kan alltså säga att det var ett psykologiskt upplagt arbete, som åstadkom en irritation bland de enskilda medlemmarna av organisationerna och kanske även hos organisationernas ledningar. Denna irritation tog sig uttryck även genom interpellationer och frågor här i riksdagen. Men jag tror för min del inte, att detta kan ha medfört någon försämring av förhandlingsresultatet.

Statsrådet Lingman sade sig personli-

gen vara betänksam inför den utbyggnad av befordringsgången för amanuenser, varom överenskommelse träffats. Denna betänksamhet har ju tydligen smittat av sig på utskottets talesman herr Lindholm och även på en motionär här i kammaren, på vad sätt vet jag inte. Jag tror emellertid att man skall finna att denna betänksamhet är litet överdriven, om man närmare jämför hur den befordringsgång var uppbyggd, som äger bestånd till den 1 juli, med den nya befordringsgången. Det var nämligen så — jag skall inte fördjupa mig i detaljerna, ty det är ju rena lönekineseriet — att man i samband med uppflyttning från den ena lönegraden till den andra erhöll uppflyttning också i löneklass, s. k. sneddningsprincip, och vidare fick man sådan uppflyttning i löneklass på grund av att man suttit ett visst antal år i den lönegraden. Detta gjorde, att när vederbörande flyttades till 24 lönegraden, så hamnade han omedelbart i 25 löneklassen. Nu är det meningen, att den nya befordringsgången skall ta bort denna sneddningsprincip, så att när vederbörande kommer till 25 lönegraden, hamnar han också i 25 löneklassen. Det är alltså en förbättring i befordringsgången, som till synes är större än vad den i själva verket är.

Frågan om denna befordringsgång har även delat utskottet på två linjer. Jag har för min del hållit mig till det uttalande, som återfinnes i reservation nr 2, eftersom jag anser att utskottets majoritet har gått litet för långt, när det säger att verken skall »tillvarataga föreliggande möjligheter att undvika alltför automatiska lönegradsuppflyttningar». Nu är det ju så, att en befordringsgång börjar med en aspiranttjänstgöring på ett och ett halvt år. Det finns ingen från organisationernas sida, som har gjort gällande, att denna aspiranttjänstgöring skulle på något sätt automatiskt leda över till den efterföljande befordringsgången. Under denna aspiranttid skall vederbörande tjänsteman

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

prövas och prövas ordentligt i verket. Jag menar alltså, att utskottet på ett alldeles onödigt sätt blandar sig i rent administrativa ställningstaganden, när utskottet gör detta uttalande. Jag skulle alltså strängt taget inte ens ha varit med om reservationen nr 2, men jag anser mig dock kunna sträcka mig därhän.

Vad gäller de olika motionerna skall jag helt kort säga, att de i mångt och mycket tar upp den argumentering som fördes på personalsidan vid förhandlingarna, och den argumentering som förbundens representanter förde fram kan jag givetvis dela. Med hänsyn till att det här är fråga om en kompromiss, som man bakat samman med allt vad därav följer av kanske i vissa hänseenden dåliga avvägningar, skall jag emellertid lika fullt yrka bifall till utskottets förslag och avslag på motionerna. Jag vill dock betona att detta inte är något uttryck för att jag tar avstånd från motionernas argumentering. Den kommer säkerligen att även i fortsättningen föras fram av organisationerna. Det uttalande, som utskottet har kommit till om jägmästarpersonalen, är säkerligen också ett mycket värdefullt uttalande, och jag finner det närmast vara demonstrationspolitik att reservera sig på den punkten till förmån för motionerna. Jag tror att denna personal vinner i längden på att man icke ruckar på förhandlingsresultatet, även om det skulle finnas åtskilligt att kritisera i detaljerna.

Herr Petterson i Degerfors yttrade, att detta inte egentligen är den revision, som man tänkte sig när kommittén tillsattes, utan i stället en allmän löneflyttning. Han uppehöll sig sedan vid befordringsgången, men han kunde ju då ha kostat på sig att säga, att det största antalet av dem, som har lyfts i denna omgång, är lägre statstjänare. För dem har man helt släppt bottenlönegraden 9 och lyft dem till 10 lönegraden. Det är en väsentlig förändring, men jag förmödar att herr Petterson i Degerfors inte

har någonting att anmärka på den punkten.

Hela detta resonemang om tjänsteförteckningsrevisionens resultat mynnar ut i den reflexionen, som också flera talare har varit inne på, att man hoppas på en sådan utveckling i fortsättningen, att tjänsteförteckningsrevisioner inte kommer bara vart tionde år utan att det blir en fortlöpande revision när så behövs. Fördenskull hoppas man att civildepartementets förhandlingsavdelning byggs ut, så att det inte behöver bli proppar därför att det inte finns tjänstemän, som kan ta upp förhandlingar med organisationerna i olika frågor.

Det är min förhoppning att utvecklingen kommer att gå dithän, att vi får ett smidigt förhandlingsförfarande, som blir till båtnad inte bara för personalorganisationerna utan även för arbetsgivaren Staten. Om sedan det stora konstitutionella problemet i framtiden kan lösas på ett sätt, som inte behöver vara konservativt, har jag ingenting emot det, men jag anser att vi bör hålla vägarna öppna för reformer på detta område. Vi får inte i riksdagen stirra oss blinda på att det sker, kanske inte en revolution men en utveckling av förhandlingsrätten för statstjänstemän, som är av sådan omfattning, att vi kanske inte alla här riktigt fattar det.

Herr HÅSTAD: Herr talman! Vid denna sena tid av debatten skall jag fatta mig kort och endast göra en mera allmän deklaration.

Innan jag gör det vill jag emellertid säga ett par ord med anledning av det anförande, som herr Nihlfors nyss höll. Det föreföll mig ändå denna gång som om det rädde en politisk hungersnöd, när han tog upp de argument han anförde. I den motion, som även jag har varit med om att underteckna, uttalades ju det önskemålet, herr Nihlfors, att ämbetsverkens yttranden skulle inhämtas eller, om detta var för sent, att verkscheferna eller andra talesmän för

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

verken skulle kallas upp till utskottet. Om detta och intet annat handlade motionen.

Vad har nu skett? Jo, utskottet har gjort ett uttalande, att det i framtiden är nödvändigt att en sådan kontakt som vi förordat hålles mellan det förberedande organet och ämbetsverken. Vidare har utskottet inhämtat muntliga yttranden från några verksrepresentanter. Däremot har utskottet inte velat göra ett för framtiden bindande uttalande i den riktning, som motionärerna har begärt. Jag tycker att den debatt, som här har förts, i viss mån har utgjort en bekräftelse på önskvärdheten i åtskilliga fall av att riksdagen hade fått mera upplysning. Därför synes det mig med hänsyn till vad utskottet har skrivit och vad som har förekommit i debatten att motionärerna fått sitt uttalande fullt rättfärdigat.

Jag vill som motionär göra en allmän deklaration för att det inte skall uppstå något missförstånd, jag accepterar självfallet helt och hållet förhandlingsprincipen som grundval för uppgörelser även för statstjänstemän. Det är ideellt riktigt att även denna part på arbetsmarknaden bör ha inflytande över lönesättningen alldeles som andra grupper. Jag tror också att det ur procedursynpunkt är ytterst önskligt att man förfar på detta sätt. Jag tror emellertid vi kan vara ense därom, oberoende av vilket politiskt läger vi tillhör, att denna nya förhandlingsordning dock av olika skäl bör omgärdas med vissa garantier. Om dessa kan utformas i lag eller om de skall utgestaltas i konstitutionell eller annan praxis må framtiden utvisa.

Sälunda är det självfallet — och det borde inte vi som är riksdagsmän behöva säga — att statsintresset måste få samma utrymme som arbetstagarintresset, och statsintresset måste ju i främsta rummet vara lika med de berörda ämbetsverkens. Jag anser fortfarande, herr statsråd, att det var en brist i den-

na proposition, att vi fick så litet reda både på motiv och på synpunkter hos de berörda ämbetsverken. Propositionen har ju delvis karaktären av en lång räkning på hundratals sidor, som utan någon motivering eller utan några verifikationer presenteras riksdagen för inlösen och betalning. Jag kan förstå att det har mött praktiska svårigheter på grund av tidsnöd o. s. v. att denna gång höra verken men om vi nu diskuterar framtiden, är det väl uppenbart, att den princip varpå hela vårt statsliv vilar, nämligen offentlighetsprincipen, bör tillämpas även på detta område, så att ämbetsverken på något sätt får delge Kungl. Maj:t och riksdagen sina synpunkter, vare sig det nu sker på förhand eller i efterhand. Det behöver självfallet inte innebära, att ämbetsverkens synpunkter till allo är acceptabla för regering eller riksdag. Ämbetsverken får naturligtvis inordna sina synpunkter under de löneprinciper, som läggs upp vid förhandlingarna i fråga. Men det är av oeftergivligt värde, alldeles oavsett grundlagens klara bud, att riksdagen vid behandlingen av hela frågan får del av ämbetsverkens synpunkter såsom ytterligare material för sitt bedömande.

Vidare har vi att ta hänsyn till riksdagens inflytande. Om man — såsom här har framhållits inte minst av statsrådet — i princip accepterar förhandlingssystemet för statstjänstemän, får det naturligtvis till konsekvens att riksdagens inflytande i efterhand på förhandlingsresultatet reduceras. Om man inte skall helt utplåna riksdagen såsom maktfaktor när det gäller minst hälften av budgeten, fordrar väl logiken, att riksdagen på något sätt får utöva sitt inflytande i förväg genom t. ex. en förstärkning av förhandlingsorganisationen. Det är klart att detta involverar stora praktiska svårigheter, men jag tror inte problemet på något sätt är olösligt, och vill man verkligen som i alla andra frågor ha inte bara regeringspar-

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

tierna utan också oppositionspartierna med, är väl den naturligaste vägen att man på ett eller annat sätt bygger ut förhandlingsorganisationen.

Slutligen måste det, vilken respekt vi än har för organisationerna, vara ett klart samhälleligt intresse, att eventuellt uppkommande orättvisor vid förhandlingarna kan rektifieras av riksdagen. Det är ingen anklagelse mot någon ombudsman, om man säger att en viss mindre grupp av tjänstemän eller en viss tjänst kanske inte har blivit tillbörligt beaktade. Att skipa rättvisa tillhör de saker som riksdagen alltid har haft att diskutera och åstadkomma. Det måste finnas en möjlighet för riksdagen att, utan att bryta ner hela förhandlingsresultatet, kunna på detta liksom på alla andra områden rätta till uppenbara orättvisor. Jag skulle tro att det är ett väsentligt intresse för förhandlingsrätten själv, att riksdagen bevarar denna myndighet — det är ju inte alldeles säkert att de förhandlande organisationerna, kanske i en mycket brydsam ekonomisk tid, alltid skall bli lika nöjda med slutresultatet som de uppenbarligen är i dag.

Härtill kommer naturligtvis åtskilliga andra synpunkter, som jag inte alls skall gå in på. Vi får naturligtvis inte underskatta omfattningen av de problem, som är förenade med en kombination av förhandlingssystem och stats-tjänstemännens grundlagsfästa rättsställning. Vi har slutligen det problem som diskuterades för ett par veckor sedan, nämligen hur man på bästa sätt skall kunna förebygga konflikter inom den offentliga sektorn, t. ex. genom inrättande av en arbetsmarknadsnämnd eller dylikt.

Med denna allmänna deklaration, herr förste vice talman, vill jag för min del yrka bifall till reservationen nr 1.

Herr LINDHOLM (kort genmäle): Herr talman! Herr Håstad anförde att detta förslag egentligen innebär, att re-

geringen presenterar en räkning som riksdagen har att betala. Jag tror att man förenklar hela problemställningen i alltför hög grad, om man argumenterar på det viset. Har man accepterat förhandlingsrätten och de principer som följer med den, är väl, såsom också herr Håstad var inne på, det som presenteras en förhandlingsprodukt, som riksdagen har att pröva i stort och godta eller förkasta. Det är alltså icke så, att riksdagen ovillkorligen är bunden vid det resultat som har uppkommit vid förhandlingsbordet, utan riksdagen prövar om den skall godta förslaget eller inte och kan skicka det tillbaka för ytterligare förhandlingar.

Jag tror inte att enbart en utbyggnad av förhandlingsorganet med ett antal riksdagsmän löser problemet om riksdagens inflytande på dessa spörsmål. Däremot tror jag att om man, när denna fråga tas upp till behandling, går ifrån det gamla systemet med dessa jättehistorier med en tjänsteförteckningsrevision över hela förvaltningen och i stället skapar ett permanent organ, som får föra förhandlingar och sedan vända sig till vederbörande remissmyndigheter för att därefter presentera resultatet för riksdagen, skulle man undan för undan på ett helt annat och mera tillfredsställande sätt kunna driva tjänsteförteckningen än som sker, när man tar hundratusentals tjänstemän samtidigt.

Herr HÅSTAD (kort genmäle): Herr talman! Jag tycker herr Lindholm ställer för små anspråk när han urgerar, att vi skall acceptera denna uppgörelse in toto oavsett missnöje i detaljer. Jag menar att idealet är — och det kanske har nåtts denna gång — att förslaget är sådant, att det inte bara i dess helhet utan också i dess detaljer kan accepteras, naturligtvis dock från den allmänna utgångspunkten, att man får se uppgörelsen i stort. Men saknas det — om jag så får säga — verifikationer, saknas

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

det utlåtanden från verken, saknas det motiveringar från departementschefen, då blir faktiskt riksdagen nödgad att ta det hela in toto, som en helhet. Detta, menar jag, kan undvikas och en mycket säkrare basis för en dylik uppgörelse träffas, om riksdagen även kan godkänna detaljerna.

Sedan vill jag inte, herr talman, säga att jag med mitt korta inlägg nyss här på något sätt uttömt problemet huruvida man skall ha en förstärkt förhandlingsorganisation eller inte; det är ju ett så oerhört invecklat problem. Vad jag velat antyda är bara, att det är möjligt — jag säger möjligt — att man genom att skapa någon motsvarighet till riksgäldsfullmäktige eller liknande skulle kunna få ett slags permanent delegation, som handlar eller i varje fall förhandlar å riksdagens vägnar, varigenom man skulle kunna nå en lösning, som gör att riksdagen kan få en överblick inte bara över de tekniska problemen utan också över alla de finansiella problem, som är inkluderade i en löneuppgörelse av en så stor omfattning som denna.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Då jag har låtit foga en blank reservation till detta betänkande, måste jag säga några ord.

Jag vill från början deklarerera, att jag inte kan vara med om det uttalande, som utskottet gör, då det säger att man finner denna uppgörelse lämplig. Jag tycker att den på många punkter inte är lämplig, t. ex. när vissa av de högre befattningshavarna flyttas upp sex lönegrader och alltså tillförsäkras en betydande lönehöjning. Jag måste också säga, att jag inte kan acceptera den omändring, som är vidtagen i den reglerade befordringsgången för amanuenser. Jag hörde ju att statsrådet också var tveksam på den punkten. Det finns även många andra saker, som jag för min del inte kan skriva under på i utskottets utlåtande.

Jag är naturligtvis av den meningen, att riksdagen skall ha rätt att på ett avgörande sätt vara med när det gäller sådana stora frågor som denna. Då man gick in för denna lönegradsrevision, hade väl ingen trott att den skulle medföra de konsekvenser, som föreligger här i dag. Det är omkring 135 000 tjänstemän, som berörs av denna revision. Det är inte alla på långt när, men ändå kostar detta omkring 60 miljoner kronor i ökade utgifter per år. Jag tror nog att vi litet var börjar bli betänksamma inför den utveckling, som på sista tiden har inträtt när det gäller tjänstemännens lönefrågor. Beloppet för de samlade utgifterna till statstjänstemän börjar närma sig den gräns, där vi får bli litet betänksamma.

Jag tror att själva det förhandlings-sätt, som departementschefen gått in för, inte heller ger riksdagen möjlighet att få det inflytande den behöver ha. Jag tror inte det är nog med vad som krävs i högerreservationen, att man skall ha ett remissförfarande, så att olika myndigheter får yttra sig. Det tror jag inte är det lämpliga, utan det lämpliga är naturligtvis att de på ett tidigt stadium vid själva förhandlingarna får framföra sina synpunkter. Men därmed är inte riksdagens synpunkter tillgodosedda, utan riksdagen bör i detta förhandlingsorgan vara företräd på ett helt annat sätt än som nu är fallet. Nu är det ju väsentligen statens egna tjänstemän, som förhandlar med tjänstemännen. Det finns visserligen två representanter för riksdagen i denna förhandlingsdelegation, men skall riksdagen ha något att säga till om bör det ske en ökning av denna förhandlingsdelegation med representanter från olika partier, som på ett tidigt stadium kan ta del av frågorna och säga sin mening. Då skulle på ett helt annat sätt riksdagens synpunkter bli beaktade. Jag skulle därför vilja vädja till statsrådet att han vid tjänsteförteckningskommitténs fortsatta arbete måtte överväga en ökning av an-

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

talet representanter för riksdagen; jag förutsätter att det därvid tillsättes sådana personer som har kännedom om lönefrågor, och helst anknutna till näringslivet; eljest kan de inte uträtta mycket.

Jag har många gånger förvånat mig över att man, när det gäller en löne-reglering, först har haft vissa personer som har satt sig in i lönefrågorna för att sedan, då det gäller att omsätta det hela i verkligheten, tillsätta helt andra personer för denna uppgift. Det kanske inte har varit så i detta fall, men jag har under årens lopp ofta sett att man har förfarit på det sättet, och det tycker jag är olämpligt.

I denna fråga har jag anslutit mig till reservationen nr 6 b. Den gäller ett uttalande av utskottet, som jag anser vara oriktigt. Det har tidigare av departementschefen påpekats, att det inte nu går att lyfta upp en grupp, som innefattas i denna uppgörelse, eftersom detta har återverkan på andra grupper. Det tycker jag är riktigt sagt, och jag menar att det uttalande som utskottet gör på s. 12, där utskottet rekommenderar att lönefrågan för skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän skall tas upp till förnyad prövning, strider mot denna princip, att vi skall låta överenskommelsen gälla. Vi bör alltså inte föreskriva att det skall bli en ny prövning för någon grupp, ty det kan komma att dra med sig en del annat.

Jag anser därför att den sista mening-
en i andra stycket på s. 12 i utskottsutlåtandet bör utgå. Jag yrkar alltså bifall till reservationen nr 6 b.

Herr talmannen hade under detta anförande återtagit ledningen av förhandlingarna.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande *punkten I*, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i denna del dels ock på bifall till den av fröken Anders-

son m. fl. avgivna, med 1) betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr förste vice talmannen Skoglund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten I i utskottets utlåtande nr 153, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av fröken Andersson m. fl. avgivna, med 1) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i punkten I.

På därå framställd proposition bifölls utskottets hemställan i *punkten II*.

Beträffande *punkten III* gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna del dels ock på bifall till den av fröken Andersson m. fl. avgivna, med 3) betecknade reservationen. Fru Johansson i Norrköping begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten III i utskottets utlåtande nr 153, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av fröken Andersson m. fl. avgivna, med 3) betecknade reservationen.

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i punkten III.

Härefter gav herr talmannen i fråga om *punkten IV* propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i punkten dels ock på bifall till den av fröken Andersson och fru Lindström avgivna, med 4) betecknade reservationen; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Beträffande *punkten V* gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den av herrar Bergh och Staxäng avgivna, med 5) betecknade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan i punkten.

I fråga om *punkten VI* gav herr talmannen först propositioner beträffande utskottets hemställan utom i vad anginge studierektorn hos skogsvårdsstyrelsen i Gävleborgs län, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan med nämnda undantag dels ock på bifall till den av herr Näsgård m. fl. avgivna, med 6) a) betecknade reservationen i motsvarande delar; och fann herr talmannen svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Staxäng begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten VI i utskottets utlåtande nr 153 utom såvitt angår lönegradsplacering av studierektorn hos skogsvårdsstyrelsen i Gävleborgs län, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Näsgård m. fl. avgivna, med 6) a) betecknade reservationen i motsvarande delar.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i ifrågavarande del.

Härefter gav herr talmannen propositioner beträffande inplaceringen i lönegrad av studierektorn hos skogsvårdsstyrelsen i Gävleborgs län, nämligen dels på bifall till utskottets förslag, att studierektorn skulle under benämningen förste assistent bibehållas i lönegraden Ca 27, dels ock på bifall till det i reservationen 6) a) av herr Näsgård m. fl. framförda förslaget, att ifrågavarande studierektor skulle under benämningen föreståndare för skogskurs inplaceras i 29 lönegraden; och fann herr talmannen svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Orgård begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten VI i utskottets utlåtande nr 153, att studierektorn hos skogsvårdsstyrelsen i Gävleborgs län skall under benämningen förste assistent bibehållas i lönegraden Ca 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det i reservationen 6 a) framförda förslaget, att ifrågavarande studierektor skall under benämningen föreståndare för skogskurs inplaceras i 29 lönegraden.

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande del.

På därå framställda propositioner bifölls härefter vad utskottet i *punkterna VII—XI* hemställt.

Beträffande motiveringen gav herr talmannen först propositioner i fråga om det stycke å s. 10 i det tryckta utlåtandet, som började med orden »Utskottet förutsätter» och slutade med orden »tillräckligt motiverad», nämligen dels på godkännande av utskottets motivering i denna del dels ock på godkännande av den lydelse av motiveringen i denna del, som föreslagits i den av fröken Andersson m. fl. avgivna, med 2) betecknade reservationen; och beslöt kammaren godkänna utskottets motivering i nämnda del.

Vidare gav herr talmannen propositioner beträffande det stycke å s. 12 i det tryckta utlåtandet, som började med orden »Utskottet vill» och slutade med orden »förnyad prövning», nämligen dels på godkännande av utskottets motivering i denna del dels ock på godkännande av det i reservationen 6) b) av herr Karl Andersson m. fl. framförda förslaget, att sista meningen i detta stycke skulle utgå; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner det stycke av statsutskottets motivering å s. 12 i utskottets utlåtande nr 153, som börjar med orden »Utskottet vill» och slutar med orden »förnyad prövning», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren i enlighet med den av herr Karl Andersson m. fl. avgivna reservationen beslutit, att sista meningen i detta stycke skall utgå.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 119 ja och 71 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets motivering i denna del.

På därå framställd proposition blev utskottets motivering i övriga delar av kammaren godkänd.

Herr förste vice talmannen övertog nu ånyo ledningen av förhandlingarna.

§ 5.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1952/53.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.**Vissa frågor rörande blind- och dövstumundervisningen.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande blind- och dövstumundervisningen jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 2.***Läroanstalter för blind- och dövstumskoln-
ingar. Avlöningar.**

Efter föredragning av punkten anförde

Fröken LILJEDAHL: Herr talman! De hem och anstalter, som samhället ordnar för omhändertagande av barn och gamla, blir av och till föremål för hård kritik. Det är inte min mening att här dra upp någon debatt i denna fråga. Jag vill endast göra en erinran om att man i de beslutande församlingarna — i kommunerna och i riksdagen — ofta fäster alltför liten vikt vid den mänskliga faktorn. Vi är mycket noga med att lokaler och fysisk omvårdnad fyller givna krav, men vi ser inte till att de personella resurserna räcker till för att skänka den trygghet och hemkänsla, som de omhändertagna är i så stort behov av.

I anslutning till propositionen angående vissa frågor rörande blind- och dövstumundervisningen har jag i motion hemställt om höjda anslag för anställande av ökat antal vårdarinnor samt inrättande av sex biträdande husmoderstjänster. Skolöverstyrelsen har upprepade gånger under de senaste åren framhållit såväl behovet av ökat antal vårdarinnor som behovet av biträdande husmoderstjänster. Det gäller närmast Tomtebodas blindinstitut och dövstumskolorna.

De barn det här gäller är på grund av sitt lyte synnerligen illa ställda. För många av de barn som vistas på våra barnhem gäller vistelsen numera oftast en kortare tid, till dess fosterhem kan ordnas. De blind- och dövstumskoln-
ingar barnen däremot är för sin skolgång och yrkesutbildning hänvisade till internat under en lång följd av år.

För att ett internat i någon mån skall kunna motsvara det egna hemmet är det nödvändigt, att standarden på skolhemmen motsvarar de krav man har på våra familjebostäder, men inte mindre vik-

tigt är det att det finns tillräckligt med personal för tillsyn, vårdnad och fost-
ran.

Barnen i blind- och dövstumskolorna är i allra högsta grad i behov av personlig omvårdnad för att kunna känna trygghet. Personalfrågorna vid dessa skolhem är värda allt beaktande.

På grund av tidsnöden här i dag skall jag inte närmare gå in på personalfrågorna. Jag ber endast att få hänvisa till skolöverstyrelsens motivering dels för en utökning av antalet vårdarinnor och dels för inrättande av biträdande husmoderstjänster.

Jag kan dock inte uraktlåta att tillägga några ord om dessa husmoderstjänster.

Vid Tomteboda blindinstitut och förskola fanns hösten 1951 sammanlagt inte mindre än 211 barn. Det är husmodern på ett sådant hem, som förutom andra uppgifter skall vara så att säga i mors ställe. Man förstår väl, att en husmor med uppbyggande av aldrig så god vilja inte ens tillnärmelsevis kan ägna varje barn den personliga omtanke hon skulle önska. Inrättandet av biträdande husmoderstjänster synes mig därför väl motiverat. Jag beklagar, att skolöverstyrelsen nödgas upprepa en så behjärtansvärd begäran år från år utan att vinna gehör i departementet eller riksdagen.

Utskottet har emellertid i år välvilligt skrivit, att skäl finns för bifall till i motionen gjorda yrkanden. Men det har dock inte ansett sig kunna tillstyrka motionen för närvarande. Mot ett enigt utskott anser jag mig inte kunna ställa något yrkande i dag. Min förhoppning är att det när frågan kommer igen nästa år skall bli möjligt att få en förbättring till stånd i denna sak.

Herr talman, jag har icke något yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställen bifölls.

Punkten 3.**Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte: Avlöningar.**

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Fröken ÖBERG: Herr talman! Jag skall vid denna punkt be att få göra en fråga. Hade statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet varit inne i kammaren skulle jag riktat frågan direkt till honom, men nu kommer jag att göra det till utskottets representant i stället.

Genom ett förbiseende förde jag inte fram detta spörsmål motionsledes innan motionstiden var till ända. Man har talat om att rationalisera riksdagens arbete. Jag ämnar nu göra det genom att i stället föra fram några synpunkter i dag.

I proposition nr 103 föreslår Kungl. Maj:t, att tjänsten som husmoder vid vårdanstalten för blinda med komplicerat lyte i Lund skall uppflyttas från Ca 12 till Ca 16. I samma proposition föreslås husmodertjänsten vid dövstumskolan i Lund uppflyttad från Ca 11 till Ca 17. Vad är orsaken till skillnaden mellan dessa husmoderstjänsters placering? Någon förklaring har jag inte kunnat finna. När man granskar dessa husmödrars uppgifter, finner man att husmodern vid vårdanstalten för blinda med komplicerat lyte har att ta hand om sammanlagt 240 personer, 174 interner och 66 anställda. I dövstumskolan däremot har husmodern 80 elever, av vilka endast 34 bor på skolan medan de andra 46 visserligen intar skollunch på skolan men för övrigt är utackorderade i fosterhem. Där finns en personal på 35 personer. Hon har alltså sammanlagt att betjäna 115 personer.

Det är rätt underligt att dessa båda tjänster kommer i så olika löneställningar. Min uppmärksamhet riktades på detta förhållande vid ett besök som några av kammarens ledamöter gjorde på dessa anstalter. Rektorn på anstalten för blinda med komplicerat lyte, rektor

Stigmar, uttalade då också sin förvåning över att husmodern vid hans anstalt inte hade samma löneställning som motsvarande tjänst i skolan för dövstumma.

Nu kommer kanske utskottets representant att säga, att detta är en sak som vederbörande organisationer har kommit överens om. Vi har tidigare i dag sagt att riksdagen inte har möjlighet att överblicka rättvisan i den ena eller andra lönesättningen. Jag hör heller inte till dem, som anser att riksdagen skall ta upp dessa lönefrågor. Men vi har rätt för att inte säga skyldighet att påpeka vad vi finner eller i varje fall tror oss finna vara uppenbart felaktigt.

Jag har inte något yrkande i denna punkt. Jag önskar bara att vederbörande statsråd närmare ville se efter om lönesättningen för dessa både husmoderstjänster är rättvis.

Herr WALLENTHEIM: Herr talman! Det är mycket lätt att svara på den fråga, som fröken Öberg ställde. Hon har själv svarat på den. De lönegradsplaceringar som här föreslås är resultatet av de förhandlingar som förts, och vederbörande organisation till vilken dessa befattningshavare hör har godkänt detta förhandlingsresultat. Då vore det väl orimligt att riksdagen skulle göra någon ändring. Skulle det vara något misstag begånget, får väl det tas upp i vanlig ordning och också föreläggas riksdagen.

Fröken ÖBERG: Herr talman! Jag hoppas att herr Wallentheim inte missuppfattade mig. Mitt anförande var närmast en uppmaning till departementschefen att se efter om här föreligger något fel. Vi kan inte göra något annat än fråga oss varför den husmoderstjänst, som betjänar ett större antal personer, skall ha en sämre löneställning än den, som betjänar ett mindre antal. Sådana orättvisor skapar irritation och misstämning personalen emellan. Nu

Understöd till folkliga musikskolan i Arvika.

ligger anstalterna så nära varandra, att det inte kan undgås att de som innehar tjänsterna gör jämförelser och frågar sig vad skillnaderna beror på.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 4—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 7.**Understöd till folkliga musikskolan i Arvika.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd till folkliga musikskolan i Arvika.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 156, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 7 mars 1952, föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordade ändrade grunder för statsunderstöd åt folkliga musikskolan i Arvika samt anställnings- och lönereglering för skolans lärarpersonal, att tillämpas från och med budgetåret 1952/53, dels ock till Folkliga musikskolan i Arvika: Understöd för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 80 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 7 mars 1952 förordade ändrade grunder för statsunderstöd åt folkliga musikskolan i Arvika samt anställnings- och lönereglering för skolans lärarpersonal, att tillämpas från och med budgetåret 1952/53;

b) till Folkliga musikskolan i Arvika: Understöd för budgetåret 1952/53 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 80 000 kronor.

Utskottets motivering var av följande lydelse:

»Såsom av den lämnade redogörelsen

framgår innebär Kungl. Maj:ts förslag, att folkliga musikskolan i Arvika i huvudsak jämställs med statsunderstödd folkhögskola. Utskottet har icke funnit anledning till erinran häremot och ej heller mot förslaget, att till understöd åt musikskolan för nästa budgetår anvisas ett särskilt förslagsanslag av 80 000 kronor. I förevarande proposition har frågan om landstingets huvudmannaskap för skolan berörts. I anslutning till vad departementschefen därvid anfört vill utskottet uttala, att det med hänsyn till den lösning av statsbidragsfrågan, som föreslagits i propositionen, torde få förutsättas, att Värmlands läns landsting är berett att åtaga sig huvudmannaskapet för skolan.»

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson*, herrar *Sundelin*, *Söderquist*, *Svensson* i Ljungskile, *Ståhl*, *Staxäng*, *Kollberg*, *Kyling* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att de två sista meningarna bort utgå ur motiveeringen.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr STAHL: Herr talman! Den korta reservation, som är fogad till detta utskottsutlåtande, innebär såsom framgår av ordalydelsen inte på något sätt någon avvikande mening i själva saken. Om anslaget råder fullständig enighet.

Man bör inte förblanda å ena sidan Ingesunds folkliga musikskola, som det här är fråga om, med den folkhögskola i landstingets regi, som redan finns på Ingesund. De är två helt skilda skolor med det enda gemensamma, att de ligger på samma område. De har olika lärare och olika rektorer. Folkliga musikskolan är en riksinstitution, medan folkhögskolan är en länsfolkhögskola som alla andra.

Det som föranlett reservationen är de två sista raderna i utskottets motiveering, vilka säger att utskottet och, om riksdagen följer utskottet, även riksdagen förutsätter att Värmlands läns

Inrättande av icke-ordinarie folkskollärartjänst i skoldistrikt med distriktsöverlärare.

landsting är berett att åtaga sig huvudmannaskapet för musikskolan.

Nu förhåller det sig i sak så, att landstinget i Värmlands län förklarat sig villigt att åtaga sig detta huvudmannaskap. Om detta faktum bara hade konstaterats i utlåtandet, hade ingen reservation tillkommit. Då hade bara konstaterats ett faktum.

Reservanterna i utskottet har emellertid den uppfattningen att det kan leda till i viss mån menliga och svåröverskådliga konsekvenser, om riksdagen i dag förutsätter, att ett landsting skall åtaga sig en viss utpekad uppgift, och i morgon att ett annat landsting skall åtaga sig en annan uppgift. Vi har menat att det ur principiell synpunkt inte kan vara lyckligt, att statsmakterna på så sätt, låt vara i försiktiga ordalag, liksom delar ut olika uppgifter på landstingen.

Inte ens i ett fall som detta, när det rent sakligt ligger så nära till hands, bör sålunda enligt reservanterna statsmakterna snudda vid tanken att fördela olika uppgifter på landsting eller kommuner. I första kammaren har också vår principiella uppfattning vunnit gehör. Jag vill fästa kammarens ledamöters uppmärksamhet på att första kammaren har anslutit sig till reservationen med den motivering jag här har framfört. Det ändrar som sagt i sak ingenting, men det understryker riksdagens respekt för den kommunala självständigheten, självstyrelsen och integriteten.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr WALLENTHEIM: Herr talman! Med anledning av herr Ståhls anförande vill jag med ett par ord förklara vad som givit statsutskottet anledning att skriva på det sätt som det har gjort.

Jag är mycket angelägen att framhålla, att utskottets skrivning inte har någon särskilt principiell betoning. Ut-
4 — Andra kammarens protokoll 1952. Nr 21.

skottets skrivning ansluter sig till de faktiska förhållanden, som varit rådande när det gäller folkmusikskolan i Arvika.

Jag tror att det under årets lopp har utbildat sig en mycket stadgad mening, att hur stor respekt och aktning man än kan ha för det initiativ som en gång togs och för det arbete som har bedrivits där uppe, har likväl den förvaltningsmässiga och ekonomiska skötseln av folkliga musikskolan varit lagd på ytterst lösliga grunder. Utskottet har varit angeläget om att det verkligen skulle skapas förutsättningar för att man där fick en fast hand, som hade ledningen av det hela.

Detta är den motivering, som ligger bakom utskottets skrivning. Utskottet har alltså inte någon strävan att införa några nya riktlinjer för understöd åt verksamhet av denna art.

Nu har ju som herr Ståhl sagt första kammaren följt reservationen. Om kammarna skulle stanna i olika beslut betyder ju det att hela motiveringen faller bort. För att i det läget förenkla hela proceduren avstår jag från att ställa något yrkande om bifall till utskottets förslag.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring beträffande motiveringen, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

§ 8.**Inrättande av icke-ordinarie folkskollärartjänst i skoldistrikt med distriktsöverlärare.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts fram-

Inrättande av icke-ordinarie folkskollärartjänst i skoldistrikt med distriktsöverlärare.

ställning om inrättande i vissa fall av icke-ordinarie folkskollärartjänst i skoldistrikt med distriktsöverlärare jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 203 hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 april 1952 under avdelning I föreslagit riksdagen att medgiva, att i skoldistrikt, där särskilda svårigheter föreläge att ordna den undervisning, från vilken distriktsöverläraren befriats, finge på visst sätt inrättas icke-ordinarie folkskollärartjänst med tjänstgöringsskyldighet för innehavaren jämväl i ett angränsande skoldistrikt.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Åman* och *Ahlberg* (I: 479) och den andra inom andra kammaren av herr *Kyling m. fl.* (II: 641), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta inrättande i vissa fall av icke-ordinarie folkskollärartjänst med undervisningsskyldighet i slöjd i enlighet med skolöverstyrelsens förslag.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 479 och II: 641, medgiva, att i skoldistrikt, där särskilda svårigheter föreläge att ordna den undervisning, från vilken distriktsöverläraren befriats, finge i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 april 1952 förordat inrättas icke-ordinarie folkskollärartjänst med tjänstgöringsskyldighet för innehavaren jämväl i ett angränsande skoldistrikt.

Reservationer hade avgivits:

1:o) av fröken *Andersson*, herrar *Bergh*, *Nils Theodor Larsson*, *Staxäng*, *Hoppe*, *Kollberg*, *Kyling* och fröken *Ny-*

gren, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 479 och II: 641, medgiva, att i skoldistrikt där särskilda svårigheter föreläge att ordna undervisning, från vilken distriktsöverläraren befriats, finge i huvudsaklig överensstämmelse med vad reservanterna förordat inrättas icke-ordinarie folkskollärartjänst med tjänstgöringsskyldighet för innehavaren jämväl i angränsande skoldistrikt;

2:o) av herrar *Söderquist* och *Svensson* i Ljungkile, utan angivet yrkande.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *KYLING*: Herr talman! Jag har i denna fråga väckt en motion, som vid behandlingen inom utskottet åstadkommit en reservation till utskottets utlåtande. Jag skall nu be att med några ord få motivera denna min motion och även reservationen.

I samband med tillkomsten av storkommunerna har vi ju i alla Sveriges kommuner och därmed sammanfallande skoldistrikt fått överlärarinstitutionen genomförd. Dessa överlärare ute i skoldistrikt har fått sin ordinarie tjänstgöring såsom undervisare nedskriven, i vissa fall ända ned till 5 timmars undervisning. På sådana platser ute på landsbygden, där det inte finns så många skolavdelningar, har emellertid inte undervisningstimmarna kunnat skrivas ner i så stor utsträckning. Det har emellertid visat sig, att frågan om fyllnadstjänstgöring åt överlärarna medför vissa bekymmer. Skolöverstyrelsen har därför kommit med ett förslag, som bl. a. innebär att man skall ha rätt att införa en icke-ordinarie eller extra ordinarie tjänst, som skall kunna upprätthållas av en lärare som tjänstgör i två olika distrikt. Det har mot detta rests vissa betänkligheter och framhållits, att det kan bli ganska svårt att ordna det så, att en lä-

Inrättande av icke-ordinarie folkskollärartjänst i skoldistrikt med distriktsöverlärare.

rare kan tjänstgöra i två näraliggande distrikt, men Kungl. Maj:t har dock tagit upp förslaget i den proposition som förelagts riksdagen. Utskottet har också på denna punkt varit fullt enigt.

Däremot har Kungl. Maj:t inte kunnat vara med på den andra delen av skolöverstyrelsens förslag, enligt vilken de olika kommunerna skulle få rätt att anordna fyllnadstjänstgöring på ett sådant sätt, att maximalt 10 timmars slöjd skulle få ingå i denna fyllnadstjänstgöring.

Denna sak är så gott som en ren landsbygdsfråga. Jag har också, sedan den kungl. propositionen kommit, från landsbygdsdistrikten fått ett otal brev med förfrågningar, huruvida det inte vore möjligt att få till stånd en sådan ändring, att även undervisning i slöjd upp till 10 timmar skulle kunna få räknas såsom fyllnadstjänstgöring. Om så inte sker, måste man ute på landsbygden fylla ut timantalet genom att inrätta en timlärartjänst. Men så som kammarens ledamöter till fullo vet, är det synnerligen ont om lärare, och en examinerad lärare tar därför inte gärna en timlärartjänst, när han kan få en extra ordinarie tjänst i ett annat skoldistrikt. Det är här som bekymren närmast möter.

Kungl. Maj:t, som på denna punkt inte har följt skolöverstyrelsen, har i stället anlagt samma synpunkter som statskontoret anfört i sitt remissyttrande. Statskontoret har för sin del ansett, att både principiella och ekonomiska skäl talar mot inrättande av extra ordinarie tjänster med därtill hörande 10 timmars undervisning i slöjd.

Vad den principiella sidan av saken beträffar vill jag bara hänvisa till att slöjden inte under alla omständigheter betraktas som ett övningsämne. I den ordinarie folkskolan räknas slöjden som ett undervisningsämne i likhet med sång, musik och teckning. Därmed är inte slöjden ett undervisningsämne i den meningen, att den i folkskolestadgan är upptagen som ett obligatoriskt ämne.

När det gäller den nya enhetsskolan vill man emellertid göra slöjden till ett obligatoriskt ämne, och det ligger nog ett visst berättigande i detta, då just slöjdundervisningen har ganska stor betydelse ur pedagogisk och fostrande synpunkt.

Jag tror därför att skolöverstyrelsens förslag bör kunna helt och hållet godtagas när det gäller den principiella sidan av saken.

Vad beträffar den ekonomiska sidan av saken, undrar jag om inte statskontoret har gjort en felkalkyl, när man anfört de ekonomiska synpunkter, som Kungl. Maj:t fäst så stort avseende vid. Skolöverstyrelsen har nämligen — det är väl detta Kungl. Maj:t har fastnat för — själv sagt att ekonomiska skäl får avgöra, huruvida Kungl. Maj:t kan lägga fram det förslag som skolöverstyrelsen utformat.

Jag har för min del låtit göra några utredningar, och jag har också underställt dem ekonomisk expertis. Jag har därvid kommit till den uppfattningen, att statskontoret helt enkelt måste ha gjort en felkalkyl. En jämförelse mellan vad det kostar att inrätta en timlärartjänst och en extra ordinarie folkskollärartjänst visar, att det för statsmakterna blir billigare med den extra ordinarie tjänsten. Därmed bortfaller i det avseendet alltså de ekonomiska konsekvenserna. De undersökningar som jag gjort ger vid handen, att genom ett bifall till förslaget om inrättande av de tjänster med viss undervisningsskyldighet i slöjd, som jag här talar för, skulle statens utgifter i regel minskas i stället för att, såsom statskontoret säger, ökas.

Det är ytterligare en sak som jag vill påpeka. Ute i skoldistriktet har man redan börjat tillämpa denna ordning med att räkna slöjdundervisningen såsom fyllnadstjänstgöring. Det har visserligen inte funnits några stadgar och paragrafer, som föreskriver att så skulle kunna ske, men skolstyrelserna har väd-

Inrättande av icke-ordinarie folkskollärartjänst i skoldistrikt med distriktsöverlärare.

Jag tillinspektörerna om stöd för en dylik åtgärd och inspektörerna har ansett att man bort laga efter läglighet. Detta har gjort att det nu finns många kommuner, som har saken ordnad på det sätt jag här angivit. Om riksdagen bifaller Kungl. Maj:ts förslag, kommer emellertid kommunerna att få frångå dessa anordningar, något som jag finner vara beklagligt. Jag tycker att det i stället vore på sin plats, att riksdagen genom bifall till reservationen underlättade för kommuner och skoldistrikt att lösa frågan om fyllnadstjänstgöring på ett för alla parter lämpligt sätt, detta inte minst med tanke på de landsbygdskommuner som till nästa höst måste ordna denna sak.

Med vad jag här anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Bark, Nilsson* i Bästekille och *Malmborg* i Skövde.

Herr **WALLENTHEIM**: Jag tror, herr talman, att alla erkänner att det förslag, som Kungl. Maj:t här kommit med, är ägnat att bidra till att förbättra undervisningen framför allt ute på landsbygden. Å andra sidan bör vi kanske inte övervärdera de möjligheter som därigenom öppnats. Jag tror att man kommer att få brottas med åtskilliga svårigheter i fortsättningen, och kommunerna kommer nog att få vidkännas en ökad belastning i ekonomiskt avseende. Men vi är ju alla överens om att ett försök bör göras för att man sedan av erfarenheterna skall kunna dra slutsatser om hur saken bäst skall ordnas för framtiden.

Den punkt, där meningsskiljaktigheter föreligger, avser frågan huruvida någon del av fyllnadstjänstgöringen för de lärare, som det här är fråga om, skall få ske i form av slöjdundervisning. Utskottet har självfallet tagit mycket starkt intryck av vad såväl Kungl. Maj:t som statskontoret på denna punkt

anfört. Man kan nog inte så lättvindigt, som herr Kyling här försökte göra, komma ifrån de rent principiella konsekvenser, som följer av ett bifall till reservationen. Slöjdlärarna är placerade i en lönegrad, folkskolans lärare i en annan lönegrad, och det ena hänger ihop med det andra på ett sådant sätt, att ett beslut i viss riktning kan få mycket längre gående konsekvenser än man kanske först tänkt sig.

Vad de rent ekonomiska resonemangen beträffar, har utskottet visserligen inte införskaffat några detaljsiffror, men man måste ju dock inom ett utskott kunna bygga ställningstagandet på de redovisningar för de ekonomiska förhållandena som ett ämbetsverk presenterar.

Jag tror att statsutskottet har intagit en riktig ståndpunkt, när utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag och därigenom också följer en försiktig linje i stället för att ge sig in på saker och ting, vilkas konsekvenser helt enkelt inte kan överblickas i dagens läge.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **HOPPE**: Herr talman! Jag skulle vilja börja med att säga att jag är rätt livligt övertygad om att vi här snuddar vid ett problem, som är särskilt allvarligt för en hel del landskommuner och som även för en hel del tätorter är allvarligare än kanske de flesta ledamöter av denna kammare har observerat.

Departementschefen säger — när han avfärdar skolöverstyrelsens förslag, att extra ordinarie lärare skulle fullgöra viss del av sin tjänstgöring, slöjdundervisningen — att han tror att detta skulle underlätta anskaffandet av kompetenta lärare för fyllnadstjänstgöring. Jag tror att man kan gå betydligt längre än så och säga, att i många fall är detta det enda sättet att ordna fyllnadstjänstgöringen på ett tillfredsställande sätt.

Inrättande av icke-ordinarie folkskollärartjänst i skoldistrikt med distriktsöverlärare.

När frågan behandlades, nämnde någon, som torde behärska den bättre än de flesta, att såsom hon såg saken kommer det att visa sig omöjligt för en hel del skoldistrikt att ordna med fyllnadstjänstgöring för överlärarna. Utöver detta skulle jag vilja ta mig friheten att stryka under det som herr Kyling nämnde, att det som vi begär, det är i alla fall någonting som redan praktiserats. Man har sagt mig att detta förfaringssätt har prövats i något tiotal år, och man har varit belåten med anordningarna. Att man kunnat göra detta beror väl på att lagstiftningen på detta område kanske inte är så klar. Jag skulle gärna vilja göra kammarens ledamöter uppmärksamma på att det i statskontorets yttrande står att överstyrelsens förslag icke torde kunna bifallas utan riksdagens medgivande. Man har uppenbarligen på olika håll i Sverige handlat som om man hade rätt att göra det utan riksdagens medgivande. Jag vet inte på hur många ställen, men i varje fall på rätt många håll, har skoldistriktet ordnat det på detta, som jag tycker, mycket tillfredsställande sätt. Om riksdagen nu bifaller Kungl. Maj:ts förslag och sålunda går emot reservationen, skulle det innebära att de skoldistrikt, som har löst frågan på ett tillfredsställande sätt, inte längre kan hålla fast vid denna lösning.

Jag tror, herr talman, att en hel del av våra skoldistrikt försättes i ett mycket besvärligt läge om skoldistriktet mister den möjlighet att engagera lärare såsom anvisats i herr Kylings motion och i reservationen.

Jag tar mig friheten att yrka bifall till reservationen.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet **LINGMAN**: Herr talman! Eftersom ecklesiastikministern inte har tillfälle vara närvarande på grund av behandlingen av vissa ärenden i första kammaren, skulle jag i hans ställe vilja

säga några ord om fyllnadstjänstgöringen och dess beräkning.

Reservanterna föreslår nu att man för att kunna inrätta ett visst antal icke-ordinarie folkskollärartjänster skulle få ta med också slöjdtimmarna vid beräkningen av tjänstgöringstiden. Folkskollärarna har ju undervisningsskyldighet i slöjd. Det ingår inte i schemat, utan de har särskild ersättning för denna tjänstgöring. Men genom den form härför, som är föreslagen i motionen, skulle ett inräknande av slöjdtimmarna automatiskt leda till högre ersättning för dessa slöjdtimmar än den som utgår till de specialutbildade facklärarna. Det är dessa förhållanden som ecklesiastikministern inte har kunnat bortse ifrån, och det är de ekonomiska följderna härav som statskontoret har pekat på.

Den kompetens i slöjd som följer med folkskollärarexamen är lägre än den kompetens som slöjdlärarna har med sin mera omfattande slöjduitbildning. En fullt kompetent slöjdlärare uppbär ett arvode för slöjdtimmarna som utgår efter timtaxan Tc 15. I distrikt där det finns heltidsanställda övningslärare i slöjd är de placerade i Ce 17 om de har full kompetens, eljest i Ce 15. Genom denna anordning däremot skulle slöjdtimmarna delas upp så att de ersättes på samma sätt som folkskollärartjänsterna, alltså i 17:e respektive 19:e lönegraderna.

Det är givet att det problem, som man här vill lösa genom att räkna in slöjdtimmarna, närmast är en organisatorisk fråga. Man måste därför lösa den på något sätt. Vad som åsyftades i propositionen var närmast att man skulle lämnas tillfälle att undersöka om det inte finns några andra vägar att gå än att tillgripa denna mycket komplicerade lönesättningsmetod och på det sättet dra upp nya problem, som kanske blir ännu besvärligare att klara ut. Bakom ecklesiastikministerns skrivning ligger såle-

Inrättande av icke-ordinarie folkskollärartjänst i skoldistrikt med distriktsöverlärare.

des ingen ovilja mot att klara ut detta problem.

Då han säger att han icke är beredd att nu tillstyrka skolöverstyrelsens förslag, beror det på de omständigheter som jag här har pekat på, nämligen att en folkskollärare med sin mera begränsade kompetens i slöjdundervisning skulle för slöjdtimmarna uppbära högre ersättning än fackläraren med den högre kompetensen. En sådan linje skulle inte komma att hålla i det långa loppet. Det bör var och en vara medveten om.

Det är således för att undersöka om det inte kan finnas andra former för att lösa detta rent organisatoriska problem som ecklesiastikministern inte just nu har velat acceptera skolöverstyrelsens linje.

Herr KYLING: Herr talman! Jag skall bara säga att statsrådets resonemang om arvodet för slöjden är riktigt om man räknar med att man uteslutande skulle ha timlärartjänster, men i många fall är det på det sättet att om en ordinarie folkskollärare, som har 30 veckotimmar i undervisningsskyldighet, inte når upp till mer än 26 eller 28 — 28 är rätt vanligt i klass III — får han utfyllnad i slöjd. I arvode får han exakt detsamma som om han vore ordinarie folkskollärare och betalas icke efter timlärartaxan.

Sedan kan man fråga sig varför man skall avdela slöjden bland särskilda övningsämnen, när det i det ordinarie schemat finns övningsämnena för vilka full betalning utgår som för folkskollärare. Bortsett från detta, herr statsråd, hur tänker man sig nu klara situationen ute i våra storkommuner? Efter vad jag förstår kommer det inte att finnas möjligheter att klara det med timlärartjänster, ty alla vet hur omöjligt det är att få tag på lärare som vill ta en timlärartjänst. När nu detta skolöverstyrelsens förslag blivit praxis, kommer Kungl. Maj:t med ett förslag som kommer att rycka undan grunden för ett fortsät-

tande av denna praxis. Många kommuner kommer att få det ytterligt besvärligt i höst att ordna med dessa timlärartjänster.

Detta är framför allt en landsbygdsfråga. Det är en fråga som jag tror att riksdagen med stort allvar skall gå att fatta beslut i.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr HOPPE: Herr talman! Jag tror inte att det är så mycket att invända mot statsrådet Lingmans resonemang, när han säger att det inte kan vara principiellt riktigt att en mindre kompetent lärare skall betalas högre än en kompetent. Men vad skall man göra i nödtider, då man över huvud taget inte kan ordna frågan på annat sätt? Sådant förfaringssätt är ej heller helt okänt i svensk statsförvaltning. Det är inte så många år sedan det stadgades att småskollärarinnorna skulle ha en tjänstgöring omfattande 28 veckotimmar. De undervisade i sina klassavdelningar i småskolan 24—26 timmar i veckan. Då gällde under en följd av år den regeln, att de timmar de inte tjänstgjorde i sina klassavdelningar skulle de undervisa i slöjd. De var — tyvärr — placerade i lägre lönegrader, men den lön, som de på det sättet uppbär för slöjdundervisningen, var betydligt högre än den lön som andra slöjdlärarinnor, som i många fall var mera kompetenta, fick uppbära.

För mig är i alla fall huvudfrågan den: Hur skall man ordna det till hösten? Detta var också herr Kylings fråga. Jag tror att herr statsrådets resonemang är riktigt när han säger att man på lång sikt inte kan ha det på detta sätt. Det gäller att finna någon väg så att ersättningen för slöjdundervisningen blir något så när rättvis. Men under förhandenvarande förhållanden kan jag inte se någon sådan väg. Därför ber jag att få stryka under det som jag tog mig friheten att säga, nämligen att det sy-

Inrättande av icke-ordinarie folkskollärartjänst i skoldistrikt med distriktsöverlärare.

stem som reservanterna föreslår från skolstyrelsernas sida uppenbarligen har praktiserats under en följd av år. Skall riksdagen nu fatta ett beslut i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts proposition, innebär det att de skoldistrikt, som har haft tjänstgöringen ordnad på det sätt som vi har talat om, inte längre kan fortsätta med detta. De kommer i ett utomordentligt besvärligt läge.

Skulle någon kunna ge oss anvisning på hur man skulle kunna lösa detta problem toge jag gärna emot den. Men jag tror inte att man har någon lösning till reds. I väntan på en ny bättre och rättvisare lösning vore det riktigare att gå på en väg som faktiskt redan är prövad och som funnits tillfredsställande.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet **LINGMAN**: Herr talman! Jag trodde att man från samtliga håll har betraktat detta såsom en lösning, som man var nödsakad tillgripa för att klara en svår situation, och att man varit medveten om att detta kommer att dra med sig vissa olägenheter.

Av herr Kyllings anförande fick man emellertid den uppfattningen, att herr Kylling ansåg att detta att det redan förekommer att slöjdtimmar räknas in i folkskollärarnas undervisning är motivering för en legalisering. Han frågade också varför ersättningen skulle vara lägre för facklärarna. Detta öppnar ju större aspekter på denna fråga. Man undrar nästan om det inte ligger några särskilda spekulationer bakom reservationen. Jag vill inte tro att det är på det sättet, men såsom herr Kyllings ord föll kan man få den uppfattningen.

Hade det funnits möjligheter att direkt ange hur problemet skulle lösas, hade ecklesiastikministern fört fram den i propositionen. Men då han är fullt medveten om de problem som jag här talat om och ännu inte har något annat alternativ, är det naturligt att han skrev

på det sätt som han gjorde. Han skrev nämligen att han inte nu var i tillfälle att ta upp frågan till någon definitiv lösning. Men det innebär inte att den från hans sida kommer att lämnas obekantad.

Herr **KYLING** (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara säga till herr statsrådet Lingman, att jag inte blandat in facklärarna i detta sammanhang. Det är uteslutande fråga om folkskollärarna och deras skyldighet att undervisa i detta ämne.

När herr statsrådet sedan säger, att det från min sida eventuellt skulle kunna ligga någon spekulation bakom detta så är det riktigt. Spekulationen är den, att jag skulle vilja försöka övertyga kammarens ledamöter om nödvändigheten av att hjälpa skoldistriktet att på ett vettigt sätt lösa dessa problem. Skoldistriktet kommer att få oerhörda besvärigheter att brottas med. Jag kan inte finna annat än att dessa svårigheter kommer att bli ännu större än tidigare genom detta riksdagsbeslut. Detta var min enda spekulation i detta sammanhang.

Herr **EDENMAN**: Herr talman! Jag vill endast understryka, att det i departementet varit svårt att finna en principiell och ekonomiskt acceptabel lösning på denna fråga. Det är endast detta som är anledningen till att hela problemet inte kunnat lösas på ett tillfredsställande sätt på en gång. Jag tror också att jag kan försäkra herr Kylling, att vi skall försöka finna en lösning på detta problem.

Man har ändå tagit ett steg här, ty i många fall har man kombinationen $20 + 10$ och $15 + 15$, och det är många kommuner som kommer att klara saken med denna lösning. Det är vidare riktigt att man redan nu med vissa skäl kan räkna med — som herr Hoppe sade — att man får fylla ut två, tre

Inrättande av icke-ordinarie folkskollärartjänst i skoldistrikt med distriktsöverlärare.

eller fyra timmar. Det är dock att observera, att detta är specialfall, när distrikten är i ett absolut tvångsläge. Här är det ju fråga om någonting helt annat, nämligen att riksdagen med berätt mod skall lagstifta på detta område.

Jag vill egentligen bara på en punkt opponera mig mot vad herr Kyling sade i sitt anförande — vilket jag för övrigt i stort sett kan acceptera — och det är, när han ville göra gällande att denna fråga inte har några ekonomiska konsekvenser. Jag har försökt att i kronor omsätta de mystiska begrepp, som civilministern nyss rörde sig med — Tc 10 och Tc 13 — för att kammarens ledamöter skall få en klarare bild av vad detta betyder i pengar. En folkskollärare med den vanliga seminarieutbildningen — således utan någon särskild slöjdläroutbildning — får 216 kronor per timme och år i ortsgrupp 3. Detta gällde före den 1 januari i år. Om denna folkskollärare har en mera kvalificerad slöjdläroutbildning får han — fortfarande på samma dyrort — 248 kronor per timme och år. Om man här följer reservanternas linje och betalar honom full folkskollärlön även för slöjdtimmarna, då blir summan 317 kronor per timme och år. Alldenstund det här är fråga om tio timmar i veckan gör det en tusenlapp, herr Kyling, och det kommer kanske att uppstå många dylika kombinerade tjänster. Självklart är detta ingen övervåldigande summa, men det är en ekonomisk faktor, som man inte alldeles kan bortse från. Till sist vill jag också understryka, att en facklärare i slöjd endast har lön i Ce 15 eller Ce 17, medan folkskolläraren för sina slöjdtimmar får lön efter Ce 19.

Det är detta resonemang som gjort, att vi inte har funnit det lämpligt att föreslå en lösning efter skolöverstyrelsens förslag. Det är dock att hoppas, att en lösning skall komma så fort som

möjligt, även om det blir med andra metoder och på andra vägar.

Herr KYLING (kort genmäle): Herr talman! Herr Edenman gör gällande, att det blir dyrare att följa reservanternas förslag. Resonemanget har hela tiden rört sig om statens utgifter i detta sammanhang. Herr Edenman säger själv, att vårt förslag blir ungefär tusen kronor dyrare. Denna fördyring faller inte på staten, ty enligt den kungl. kungörelsen av den 23 april 1948 skall kommunen för extra lärare i 17 löneklassen i de olika dyrortsgrupperna betala respektive 1 000, 1 300 och 1 600 kronor. Det blir alltså kommunen själv, som får betala denna mellanskillnad. Det är riktigt, att man även bör räkna med denna summa, ty den betalas av allmänna medel. Men om nu en kommun finner anledning att ordna detta på ett vettigt sätt och själv vill betala detta, då menar jag att riksdagen inte bör lägga några hinder i vägen.

De som talar för Kungl. Maj:ts förslag resonerar som om det finnes möjligheter att lösa dessa frågor på annat sätt. Jag har själv varit landsbygds-lärare och vet precis, hur förhållandena är där ute. Jag kan säga kammarens ledamöter, att det är i vissa fall lika omöjligt att uppbringa en timlärare på landsbygden som att — ta ner månen.

Herr ONSJÖ: Herr talman! Det råder nog ingen tvekan om att detta är en komplicerad fråga. Frågan är kanske mera komplicerad än man hade klart för sig, när den behandlades i avdelningen. Jag tror också att frågan är mera komplicerad än reservanternas tanker sig.

Man resonerar här från reservanternas sida, som om detta förslag innebär en försämring i jämförelse med de gamla förhållandena. Detta är väl emellertid inte fallet. Förslaget löser väl i varje fall frågan i huvudsak.

Inrättande av icke-ordinarie folkskollärartjänst i skoldistrikt med distriktsöverlärare.

Sedan kan man väl inte undgå att ta hänsyn till den ekonomiska sidan av saken. Med deklarationen från statsrådsbänken om vilka konsekvenser reservanternas förslag kan få i ekonomiskt hänseende kan väl inte riksdagen så där på en höft fatta ett beslut i enlighet med reservationen. Man har ju från statsrådsbänken deklarerat, att man har uppmärksamheten riktad på frågan och att man skall försöka lösa den till nästa år. Det kan väl då inte vara så stor skada skedd om Kungl. Maj:t får tid på sig att tänka igenom detta. Även om det i vissa fall för skoldistriktet är ett besvärligt problem det här gäller, är jag övertygad om att det är en klokare och försiktigare linje att följa utskottsmajoritetens förslag.

Herr BARK: Herr talman! Detta problem kan inte enbart betraktas ur ekonomisk synvinkel. Det gäller här en organisationsfråga för de skoldistrikt — speciellt landsortsdistriktet — som skall inrätta överlärartjänster.

Vår kommun t. ex., som är en nybildad storkommun, står just i den situationen, att en överlärare skall ha femton tjänstgöringstimmar. Vi skall då ha en annan lärare, som tjänstgör de andra femton timmarna. För att denna lärare skall få full tjänstgöringstid måste han ha extra timmar. Varifrån skall man ta dessa femton timmar, det är det som är problemet. Han kan inte rycka in och ta några timmar från andra lärare i en liten centralskola i ett landsortsdistrikt. Man har då faktiskt intet annat att göra än att tillgripa dessa slöjdtimmar, som man kan komplettera med. Landsortsdistriktet har hittills löst problemet på detta sätt.

Om nu detta förslag går igenom, vet jag inte hur man skall bära sig åt. Om någon kunde stiga upp och säga hur man skall lösa detta problem, då är jag beredd att rösta för utskottets förslag. Så länge jag inte hört någon som kun-

nat prestera ett förslag till lösning måste jag emellertid säga, att det är nödvändigt att rösta med reservationen.

Herr EDENMAN (kort genmäle): Herr talman! Herr Bark ville göra gällande, att det skulle finnas oöverstigliga svårigheter i vissa fall. Om det i herr Barks hemkommun finns en överlärare, som skall befrias från femton timmar, då skall man inte bara inom den egna kommunen uppbringa de övriga behövliga femton timmarna för full tjänstgöring. Föreliggande förslag innebär ju, att man skall kunna få hjälp av grannkommunen, som i detta fall kan vara i samma belägenhet. Det är inte så som herr Bark framställt saken att kommunen är lämnad åt sig själv att disponera sina femton timmar, utan den får använda någon av grannkommunerna, som är av ungefär samma storleksordning.

En mycket vanlig kombination är följande: I ett stort distrikt är överläraren ledig från tjugofem timmar. Vid tillsättandet av en ny lärarkraft kan man sedan få de återstående timmarna från ett mindre distrikt i närheten. Tanken är den, att de små och stora distriktet på detta sätt skall hjälpa varandra. Jag erkänner att problem kan uppstå i de fall, som herr Kyling och herr Hoppe talat om, nämligen om två små distrikt, där överlärarna endast blir tjänstlediga i 10 + 5 timmar eller kanske 10 + 10 timmar. På denna punkt vill vi gärna återkomma med ett förslag, men vi kan inte nu utan vidare acceptera skolöverstyrelsens förslag.

Herr BARK (kort genmäle): Herr talman! Herr Edenman säger, att lärarna för att komplettera sina timmar måste resa till en närbelägen kommun. Det blir en rätt krånglig anordning. Ett faktum är att detta är ett oerhört svårlöst problem, och så länge det inte presterats några förslag till lösning, så länge tycker jag också att man kunnat vänta med det förslag, som nu framlagts.

Inrättande av icke-ordinarie folkskollärartjänst i skoldistrikt med distriktsöverlärare.

Herr HOPPE: Herr talman! Herr Onsjö sade att vi talade för reservationens förslag precis som om vi menade att det förslag, som nu ligger på kammarens bord, skulle innebära en försämring. Så är emellertid också fallet. I ett avseende innebär förslaget en avgjord förbättring. Extra folkskollärare kan nämligen få tjänstgöra i två olika kommuner.

Försämringen är ju den, att en hel del skoldistrikt redan ordnat det på det sätt, som vi här redogjort för. Om riksdagen nu beslutar i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag kommer dessa skoldistrikt att berövas sina möjligheter att som hittills ordna förhållandena, och det är en mycket allvarlig sak.

Till herr statsrådet Lingman skulle jag vilja säga, att vi naturligtvis är tacksamma över att departementschefen har sin uppmärksamhet riktad på denna fråga och kommer att söka lösa problemet. Statssekreteraren i ecklesiastikdepartementet har också försäkrat, att man med all energi kommer att ta upp frågan. Frågan är emellertid vad vi skall göra till hösten, ty innan dess lär det inte kunna komma fram någon lösning. Om det kunnat visas på någon väg ut ur svårigheterna skulle jag inte envist hålla fast vid reservationen. Jag tror nämligen att det är riktigt som statsrådet Lingman säger, att man inte bör betala en man med lägre kompetens en högre lön än en man med högre kompetens. I detta nu ser jag emellertid inte någon annan möjlighet än att gå på den linje, som reservationen förordar.

Herr statsrådet Lingman tolkade herr Kyllings anförande som om han menat, att vår lösning skulle vara någon framtidslinje. För min personliga del har jag inte tänkt mig det. Jag har tänkt, att ett bifall till reservanternas förslag skulle kunna betecknas som en interimistisk lösning av det hela. Vi är sedan tacksamma för den utredning, som

kommer från departementet och som skall innebära en slutgiltig och rättvisare lösning.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av fröken Andersson m. fl. avgivna reservationen; och fann herr förste vice talmannen svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Kylling begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 141, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av fröken Andersson m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1952/53 till stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter och elever vid folkhögskolor jämte i ämnet väckta motioner;

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till skydd mot biologisk krigföring;

Teckning av aktier i Aktiebolaget Svenska godscentraler.

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1952/53;

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från ersättningsskyldighet i vissa fall m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livränta till O. A. Backlund för skada i följd av trafik med ett kronan tillhörigt motorfordon m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.**Investeringar i statens järnvägars fond.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa investeringar i statens järnvägars fond.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.**Teckning av aktier i Aktiebolaget Svenska godscentraler.**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 159, punkten 2 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 14 mars 1952, föreslagit riksdagen att till Teckning av aktier i Aktiebolaget Svenska godscentraler å kapitalbudgeten under statens affärsverksfonder, statens järnvägar, för budgetåret 1952/53 anvisa ett investeringsanslag av 1 500 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte till Teckning av aktier i Aktiebolaget Svenska godscentraler för budgetåret 1952/53 under statens affärsverksfonder, statens järnvägar, anvisa

ett investeringsanslag av 1 500 000 kronor.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr EDSTRÖM: Herr talman! På denna punkt i statsutskottets utlåtande nr 149 finnes icke någon reservation och ej heller någon motion, och det synes mig därför som om i den allmänna brådskan, som riksdagsledamöterna har haft under senaste tiden, ingen uppmärksammat vad denna fråga i verkligheten gäller. Det synes mig därför vara nödvändigt att med några ord belysa förslaget om teckning av aktier i ASG för statens järnvägars räkning på 1½ miljoner kronor.

Frågan om ASG:s aktiekapital har varit uppe i riksdagen år 1948, och i dåvarande proposition uttalade kommunikationsministern en viss tvekan inför förslaget. Han ansåg sig emellertid kunna biträda den då föreslagna kapitalökningen men med villkor att vid en förnyad framställning om ökat kapital hela frågan om statens järnvägars ställning till ASG närmare skulle skärskådas. Så blev också 1948 års riksdagsbeslut. Men icke finner jag att frågan har blivit närmare skärskådad vid framläggandet av det förslag som nu framlägges. Och det måste ju förvåna att utskottet utan något som helst principiellt resonemang utan vidare godkänt Kungl. Maj:ts förslag i frågan.

Om jag icke alldeles misstar mig tillkom ASG genom sammanslagningar mellan olika transportföretag, varvid bl. a. ett syfte skulle uppnås, nämligen att förverkliga en gammal tanke att nära förena järnvägs-, båt- och biltransporter. Hur har ASG sedan utvecklats? Jo, den har lyckats skaffa sig en monopolställning när det gäller samlastning av järnvägsgods här i Sverige. Jag skall här icke gå in på hur denna monopolställning tillkommit, men ASG:s nära samband med SJ torde därvidlag ha

Teckning av aktier i Aktiebolaget Svenska godscentraler.

spelat en viss roll. ASG ägnar sig emellertid numera även åt utlandstrafik — ett intresse som, om jag är rätt underbyggd, började spira för en 5—6 år sedan, då hjälpsändningar organiserades till av kriget härjade länder. Denna utlandstrafik är i dag av en icke föraktlig storlek, och det är ASG:s metoder att slå sig fram på detta område inom expeditionsbranschen som jag skulle vilja beröra här i dag.

Det finns cirka 150 företag i expeditionsbranschen i Sverige, vilka mycket hårt konkurrerar dels med varandra, dels med företag i andra länder. Branschen är genom denna konkurrens mycket pressad, och företagen har därför av naturliga skäl fått ta till vara varje möjlighet till förbilligande och effektiviserande åtgärder. Det förefaller mig under sådana förhållanden vara ganska klart att ett företag, vare sig det nu är privat eller statligt, som måste betecknas som nytt i branschen, icke skulle kunna åstadkomma en så förbilligad drift av sin verksamhet som inhemska och utländska företag icke lyckats med trots en lång erfarenhet i branschen. Jag tror därför inte att ASG kan arbeta billigare än alla de andra men trots detta ge särskilda förmåner, s. k. »fria tjänster». I och för sig har jag ingenting emot konkurrens, utan tvärtom gläder jag mig åt när ett företag genom duglighet och bättre organisation kan konkurrera med andra. Detta är för mig ett bevis på livskraft, men i detta fall tycks det mig som om en monopolställning på inlandssamlastningen blir utnyttjad för att konkurrera ut andra företag inom expeditionsbranschen för att därigenom försöka skaffa sig ett ytterligare monopol. Och då inträffar något som jag inte finner riktigt, nämligen att de svenska företagen genom alltför höga priser på inlandet får betala ASG:s strävan att skaffa sig monopol på utlandstrafiken.

Men, herr talman, jag har ytterligare en synpunkt som måste framhåvas, och

det är att när nu ASG vill öka sitt aktiekapital, så blir det i första hand de svenska skattebetalarna som skall tillföra bolaget friskt kapital. Vartill har man då tänkt sig använda detta? Jo, enligt Kungl. Maj:t skulle detta användas för att få bättre samstämmighet mellan bolagets omsättning och det egna kapitalet, och det är naturligtvis en strävan i rätt riktning, om detta nu vore det verkliga motivet. Men enligt de informationer som jag har fått ger ASG extra förmåner till sina kunder också i form av en mera utsträckt kredit än övriga med bolaget konkurrerande företag kan lämna.

Det är nämligen så att sedan ASG har börjat sysselsätta sig med utlandstrafik, har en markant ökning av krediterna förmärks. ASG skulle, om det höll sig inom de kreditgränser som tidigare varit rådande inom denna bransch, inte ha behov av så mycket penningmedel som bolaget nu önskar. Just nu i detta ögonblick, när samtliga privata konkurrenter är avstängda från att ge ökade krediter på grund av riksbankens direktiv om kreditbegränsning, är det väl inte riktigt att riksdagen skall besluta att ge ASG ökat kapital för att därigenom möjliggöra för bolaget att ytterligare utöka sina krediter till kunderna. Det tycks mig som om riksdagen här går emot riksbankens direktiv, som riksdagen på sin tid har givit. Kan detta anses vara riktigt? Jag för min del kan inte gå med på denna motsägelse mellan riksbankens direktiv och riksdagens beslut i dag utan att det på något sätt har blivit draget fram i ljuset.

Det förefaller mig, herr talman, som om de av riksdagen framförda kraven på sparsamhet just på den här punkten skulle kunna tillmötesgå. Det synes mig därför mycket befogat att frågan om statens järnvägars ställning till ASG verkligen prövas.

Till slut är det enligt mitt förmenande inte riktigt att ett halvstatligt företag tillåtes expandera på det sätt som ASG

Teckning av aktier i Aktiebolaget Svenska godscentraler.

tycks göra, medan de fria företagen tvingas till återhållsamhet genom en åtstramad ekonomisk politik. Det är därför, herr talman, som jag med dessa ord ber att få yrka avslag på Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr MALMBORG i Skövde: Herr talman! Det är riktigt som herr Edström säger, att i en tidigare proposition i detta ärende har Kungl. Maj:t förutsatt, att denna organisation skulle bli föremål för fortsatt prövning. Nu har inte så blivit fallet. Härom skrevs kort och gott i departementschefens uttalande, att man inte funnit skäl att i det sammanhang som nu föreligger företa någon sådan prövning. Vi har i avdelningen behandlat detta ärende mycket ingående och haft föredragning av ärendet av representanter för departementet. Därvid har det anförts att det samarbete som här sker med detta företag, som är statsägt till hälften, är av mycket stor betydelse för statens järnvägar. Det har också vitsordats, att det är ett mycket gott samarbete mellan dessa båda parter. Vi har sålunda inte funnit någonting som kunde ge oss anledning att nu gå emot Kungl. Maj:t i denna fråga. Det är klart att man räknar med att saken bör upptagas till principiell prövning i ett eller annat sammanhang, men, herr talman, för dagen är situationen den, att vi funnit skäl för bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Jag ber med denna motivering att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på avslag därå; och fann herr talmannen svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Edström begärde emellertid votering, i anledning

varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 2:o i utskottets förevarande utlåtande nr 149, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Edström begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 156 ja och 25 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i denna punkt.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av fastigheter i Visby; och

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till vissa åtgärder för ekonomisk försvarsberedskap.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

§ 12.

**Fortsatt understöd till viss skärgårds-
trafik m. m.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt understöd till viss skärgårdstrafik m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 163, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 14 mars 1952, dels berett riksdagen tillfälle att avgiva yttrande i anledning av ett av föredragande departementschefen tillstyrkt förslag angående ordnandet av skärgårdstrafiken i stockholmsområdet samt den fortsatta subventioneringen av båtlinjetrafiken på bohuskusten, dels ock föreslagit riksdagen att å riksstaten för budgetåret 1952/53 under sjätte huvudtiteln till Understöd åt skärgårdsrederier anvisa ett reservationsanslag av 470 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundqvist* (I: 460) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson* (II: 602), i vilka hemställts att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte

dels söka utverka sådan ändring av föreliggande avtal mellan Stockholms stad och Waxholmsbolaget, att möjlighet bereddes staten, landstinget eller Stockholms stad att på lämpligt sätt medverka med åtgärder för förbättring av skärgårdens kommunikationer;

dels gå i författning om tillsättande av ett särskilt trafikråd med representerer jämväl för berörda kommuner;

dels ock i övrigt vidtaga de åtgärder, som kunde anses erforderliga för att med minsta möjliga tidsutdräkt få till

stånd en successiv förbättring av skärgårdens kommunikationer.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 460 och II: 602, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i motiveringen anfört;

II. att riksdagen måtte till Understöd åt skärgårdsrederier för budgetåret 1952/53 under sjätte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 470 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Lundqvist*, *Söderquist*, *Staxäng* och *Birke*, vilka ansett, att utskottets motivering i viss angiven del bort hava annan, av reservationerna angiven lydelse.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *BIRKE*: Herr talman! Den ena utredningen efter den andra har varit sysselsatt under en lång följd av år, med att utreda frågan om förbättrade kommunikationer för Stockholms läns skärgård. När man nu ser en lösning genom den proposition som här framlagts, är det ganska klart, att skärgårdsbefolkningen känner en viss tillfredsställelse. I anledning av den motion herr *Hjalmarson* m. fl. väckt i denna fråga säger statsutskottet, som i stort sett skrivit mycket välvilligt om motionen, att det förutsätter, att de väg- och broarbeten, som det här gäller, skyndsamt skall komma till utförande. Det är med tillfredsställelse jag konstaterar ett sådant skrivsätt. Det är särskilt angeläget att man får till stånd en förbättring av kommunikationerna i skärgården och att det inte blir någon onödig tidsutdräkt.

De synpunkter jag här talat för har också berörts i motionen och i stor utsträckning även understrukits av utskottet. Så är fallet även med en annan detaljfråga. I motionen har hemställts om inrättande av ett särskilt trafikråd,

Fortsatt understöd till viss skärgårdstrafik m. m.

vilket skulle ge skärgårdskommunerna tillfälle att genom egna representanter framföra sina önskemål och erinringar i fråga om trafikförhållandena, turlistor, biljettpriser o. s. v. Det är särskilt angeläget, att detta trafikråd snarast kommer att tillsättas. Enligt utskottets uttalande är det Kungl. Maj:t som skall ta initiativ i den vägen.

Motionärerna hyser vissa farhågor för att det avtal som är träffat mellan Stockholms stad och Waxholmsbolaget och staten på visst sätt kan hindra genomförandet av önskvärda förbättringar angående kommunikationerna under den tid som kontraktet gäller, nämligen sju år fram till 1959. Det är därför som motionärerna i en särskild reservation önskat en något annan motivering än den statsutskottet har skrivit.

Med denna korta motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som är avgiven av fröken Andersson m. fl. till utskottets utlåtande.

Fröken VINGE: Herr talman! Jag kan i allt väsentligt instämma i vad herr Birke här sagt.

I söndags deltog jag i en konferens i Vaxholm, som behandlade en del av skärgårdens problem. Till denna konferens hade en del deltagare kommit i öppna båtar och måst fara i fyra—fem timmar på sjön. Lika lång tid tog det naturligtvis för dem att fara hem igen. Detta säger en hel del om hurdana kommunikationerna är i skärgården och vilket intresse skärgårdsbefolkningen hyser för att få kommunikationerna förbättrade.

Nu är ju de geografiska förhållandena i Stockholms läns skärgård sådana, att man aldrig kan komma ifrån att en stor del av befolkningen blir beroende av båt för sina resor. Men det är då önskvärt att alla de punkter, där man kan få förbindelse med landsvägsnätet, flyttas ut så långt som möjligt i skärgården. Det är alltså ett in-

tesse inte bara för de öar, som kan få färjförbindelse och broar, utan också för den yttre skärgården, att dessa förhållanden ordnas i så stor utsträckning som möjligt.

Jag har sålunda den uppfattningen att man på det hela taget skall vara belåten med den uppgörelse som här är träffad, men jag vill i likhet med herr Birke stryka under den oro man känner för att det provisorium, som avtalsperioden innebär, skall kunna medföra en fastläsning av utvecklingen.

Jag vill i likhet med herr Birke därför yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen, som ju innebär ett bifall på vissa punkter till en motion, i vars syfte jag i likhet med flera av kamraterna på länsbänken har instämt.

I detta anförande instämde herr Åhman.

Herr MALMBORG i Skövde: Herr talman! Herr Birke har i korthet redogjort för innebörden av de åtgärder som skall vidtagas för att förbättra skärgårdstrafiken såväl i Stockholms skärgård som även på västkusten.

Det var med tillfredsställelse jag hörde att herr Birke och fröken Vinge fann sig böra uttala sin glädje över att efter detta förslags genomförande väsentliga förbättringar är att emotse.

I de motioner som förelegat vid ärendets behandling har man framfört vissa önskemål. Vi har vid vår behandling inom utskottet sökt tillmötesgå dessa önskemål så långt vi över huvud taget kunnat. Det gäller bland annat, som herr Birke erinrat om, att vi tillstyrkt att Kungl. Maj:t vidtar åtgärder för att införa ett trafikråd.

Reservationen skiljer sig från utskottsmajoritetens uttalande på en enda punkt, som också herr Birke omnämnde, och det gäller innebörden och innehållet i en paragraf i det avtal, som här föreligger mellan Stockholms stad

Anslag till avlöningar till befattningshavare å lots- och fyrstaten m. m.

och Waxholmsbolaget. Det heter där i 6 § att under den tid som detta avtal skall tillämpas, skall från det allmänna sida inte vidtagas några åtgärder för att ytterligare införa trafikmöjligheter i luften och till sjöss. Utskottet har i sitt utlåtande sagt, att denna paragraf i avtalet ju inte på något sätt kan hindra att man vidtar åtgärder för att få till stånd bättre färjeförbindelser mellan olika landområden i skärgården. Däremot måste vi säga oss, att den tanke som framförts i väckta motioner och som även omnämnes i reservationen, nämligen att man skulle införa trafik med passbåtar under avtalstiden, såvitt vi förstår inte är möjligt att genomföra. Begreppet passbåtar har nämligen en mycket vidlyftig innebörd. Vi har rådfrågat sakkunskapen på detta område och därvid fått det intrycket, att man med passbåtar kan mena snart sagt vilken sjöförbindelse som helst. Det är väl då ganska naturligt om man i detta avtal, med den innebörd det har, inte gärna kan förutsätta att man från det allmänna sida skall konkurrera i trafiken till sjöss.

För att ytterligare understryka behovet av och intresset för att allt som kan göras också göres, har vi i utskottsutlåtandet skrivit följande: »Utskottet förutsätter också att, i den mån så befinnes lämpligt, åtgärder av nu angiven innebörd vidtagas och att Kungl. Maj:t över huvud prövar de möjligheter som må föreligga att successivt få till stånd erforderliga förbättringar i trafiken.»

Man kan väl inte gärna gå längre i välvilligt skrivsätt, om jag förstår svenska språkets innebörd någorlunda riktigt. Men samtidigt som vi skrivit detta har vi haft klart för oss, att om vi driver detta krav längre, så äventyrar vi därmed hela avtalet, och den skulden vill ingen ansvarig ta på sig. Möjligen vill reservanterna gå ett steg över det möjligas gräns. Jag tror emellertid att vi bör stå på realitetens mark

här, och därför är ett bifall till utskottets förslag ur alla synpunkter fullt berättigat.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring i avseende å motiveringen, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 13.

Anslag till avlöningar till befattningshavare å lots- och fyrstaten m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till avlöningar till befattningshavare å lots- och fyrstaten m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 134, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 14 mars 1952, föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordade ändringar i personalförteckningen för lots- och fyrstaten, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för lots- och fyrstaten, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53, dels ock till Lotsverket: Avlöningar till befattningshavare å lots- och fyrstaten för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 14 097 100 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Ohlson* och *Svärd* (I: 436) och den andra inom andra kammaren av herrar *Hagberg* i Malmö och *Gustafson* i Göteborg (II: 565), hemställts, att riksdagen i anledning av föreliggande Kungl. Maj:ts proposi-

Anslag till avlöningar till befattningshavare å lots- och fyrstaten m. m.

tion nr 134 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, dels att frågan om lotsavgifternas samt fyr- och båkavgifternas storlek icke måtte avgöras, förrän sådan utredning förebragts, som erfordrades för ett riktigt bedömande av de ifrågasatta åtgärdernas skälighet och lämplighet, dels ock att frågan om en eventuell höjning av sagda avgifter icke måtte avgöras, förrän tillfälle beretts riksdagen att därom uttala sin mening.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 436 och II: 565 godkänna vad i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 14 mars 1952 föreslagits beträffande sjöfartens bidrag till det statliga lots- och fyrväsendet;

II. bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för lots- och fyrstaten vidtaga de ändringar, som angivits i nämnda statsrådsprotokoll;

III. godkänna av utskottet angiven avlöningsstat för lots- och fyrstaten, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53;

IV. till Lotsverket: Avlöningar till befattningshavare å lots- och fyrstaten för budgetåret 1952/53 under tionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 14 097 100 kronor.

Reservationer hade avgivits:

1) av herr *Ohlon*, fröken *Andersson* samt herrar *Sundelin*, *Lundgren*, *Skoglund* i Doverstorp, *Malmberg* i Skövde, *Roman* i Kieryd, *Staxäng*, *Widén* och *Wedén*, vilka ansett, att utskottet i punkten I bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 436 och II: 565

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att företaga en provisorisk höjning av nu utgående fyr- och båkavgifter med 50 procent från och med den 1 juli 1952;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om ytterligare utredning efter de av departementschefen i statsrådspro-

tokollet över handelsärenden för den 14 mars 1952 och av reservanternas angivna riktlinjerna beträffande lämpligheten och skäligheten av ytterligare höjningar av sjöfartens avgifter till lots- och fyrväsendet;

2) av herr *Andersson* i Malmö, utan angivet yrkande.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **HAGBERG** i Malmö: Herr talman! Jag har tillsammans med herr Gustafson i Göteborg väckt en motion i denna fråga. Då motionen föranlett en reservation inom utskottet, skall jag be att få säga några ord.

De höjningar, som här föreslagits av lots- samt fyr- och båkavgifterna, måste nog sägas vara ovanligt kraftiga även för att vara tillkomna i nuvarande läge. Jag vet inte, om alla kammarens ledamöter observerat vad det här i själva verket är fråga om. Departementschefens förslag går ut på att lotsavgifterna skall höjas med 95 procent i förhållande till nu gällande taxor. Fyr- och båkavgiften föreslås uppräknad med 100 procent. Detta är ju ovanliga tal, även om vi för närvarande är ganska vana vid anmärkningsvärda taxehöjningar, och det är ju bara naturligt att remissinstanserna har reagerat mycket bestämt emot dem. Detta gäller inte bara näringslivets organisationer utan det gäller även en sådan kommunal sammanslutning som Svenska hamnförbundet, där man avstyrkt avgiftshöjningarna. Vad som emellertid är ännu mera anmärkningsvärt är, att också generaltullstyrelsen och kommerskollegium befinner sig på samma linje. Under sådana förhållanden kan man förstå, att även utskottsmajoriteten lagt i dagen en utpräglad betänksamhet, när utskottet gått att trots allt tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet har tagit fasta på de bekymmer, som dessa avgiftshöjningar och läget över huvud taget på detta område förorsakar det mindre

Anslag till avlöningar till befattningshavare å lots- och fyrstaten m. m.

tonnaget. Även departementschefen har haft blicken riktad på detta och föreslagit viss lindring för det mindre tonnaget på så sätt, att avgiftsminskningar ifrågasättes för mindre fartyg vid färd genom Falsterbo kanal. Detta är ju alltid något, men någon större sak är det givetvis inte i detta sammanhang att mindre fartyg får erlägga rimligare avgifter vid färd genom denna kanal.

I utskottet har man emellertid, när man funderat på dessa ting, ytterligare intresserat sig för det mindre tonnaget, och utskottet finner lämpligt att behovet av lätnader för denna fartygskategori blir ytterligare undersökt. Utskottet ifrågasätter sålunda, om inte frågan om viss sänkning av lotspliktsgränsen och möjligheterna till lätnader med avseende på fyr- och båkavgifterna bör göras till föremål för ytterligare utredning. Utskottet finner som sagt detta ganska välbetänkt. Denna mening delar jag. Men vad som i någon mån överraskat mig är, att utskottsmajoriteten inte alls har intresserat sig för den part i målet, som de svenska hamnarna utgör. De beröres ju på intimt sätt av dessa anmärkningsvärda avgiftshöjningar på upp till 100 procent. De svenska hamnarna har också låtit höra av sig, dels separat och dels genom sin organisation, Svenska hamnförbundet.

Av tidningspressen i våra hamnstäder har man också kunnat finna, huru som de lokala hamnstyrelserna givit uttryck för sin förklarliga oro inför dessa taxehöjningar. Man har från hamnarnas sida framhållit, att förhållandena på senare tid förändrat sig väsentligt på det sättet, att konkurrensen från de danska och nordtyska hamnarna nu kännes rätt besvärande. Om våra lots- samt fyr- och båkavgifter nu höjes ytterligare, på sätt som departementschefen föreslagit, så menar hamnstyrelserna, vilka ju är ansvariga för hamnarna och för de stora kapital som kommunerna investerat i dem, att hamnarnas situation kommer att försämrast ytterligare.

De kommer då i ett än mera ogynnsamt konkurrensläge gentemot utländska hamnar och har svårt att verka attraherande på den internationella transitotrafiken. Jag beklagar, att utskottsmajoriteten inte har velat visa sig mera mottaglig för de argument, som framförts från hamnstyrelsernas sida, utan har godtagit vad departementschefen härvidlag föreslagit.

Nu har reservanterna för att få en samlande linje föreslagit en kompromiss. De har inte velat godta det avslagsyrkande, som ställts i vår motion, utan har föreslagit en provisorisk höjning av fyr- och båkavgifterna från och med den 1 juli i år, vilken höjning dock är begränsad till 50 procent. Vi hade ju yrkat avslag på hela förslaget.

Beträffande lotsavgifterna menar reservanterna, att en höjning bör kunna anstå, till dess den av departementschefen förordade ytterligare utredningen föreligger. Jag får säga, att detta är ett blygsamt krav från reservanterna, om man betänker att dessa avgifter så sent som i fjol höjdes provisoriskt.

Nu föreställer jag mig att departementschefen, som jag ser närvarande här i kammaren, kommer att invända, att sjöfartsavgifterna till lots- och fyrväsendet i vårt land i huvudsak har varit oförändrade sedan 1937. Jag förmodar att handelsministern även kommer att framhålla, att dessa avgifter tidigare har täckt 90 procent av budgeten för lots- och fyrväsendet, men att de enligt det nya förslaget endast kommer att täcka omkring 70 procent av utgifterna. Om departementschefen så gör, är det givetvis riktigt som han säger. De siffror han eventuellt kommer att anföra, är riktiga. Men å andra sidan är de väl knappast alldeles relevanta till den situation, som i dag föreligger! Siffrorna är riktiga, det vill jag, som sagt, ingalunda bestrida, men det som är ännu viktigare i ögonblickets läge är väl att beakta, att konkurrensförhållandena mellan våra svenska hamnar och

Anslag till avlöningar till befattningshavare å lots- och fyrstaten m. m.

de danska och nordtyska hamnarna i dag ter sig väsentligt annorlunda än de gjorde i slutet på 1930-talet och annorlunda än de varit under senare år. Jag tycker detta är en avgörande synpunkt på problemet och av väsentligt större värde än de procenttal, som departementschefen eventuellt här kommer att anföra.

Herr talman! Med dessa ord hemställer jag om bifall till den reservation, som till förevarande utskottsutlåtande är fogad av herr Ohlon m. fl.

Herr WEDÉN: Herr talman! Efter det mycket klarläggande anförande, som herr Hagberg i Malmö här hållit, skulle jag kunna inskränka mig till att på alla punkter instämma med honom. Jag vill emellertid försöka något ytterligare göra klart för kammarens ledamöter, att den fråga som här föreligger verkligen är betydelsefull, och att det rör sig om ett förslag från Kungl. Maj:t, som har utsatts för utomordentligt stark remisskritik även från sådana remissinstanser, som intar en helt fristående position. Kommerskollegium säger i sitt yttrande, vilket jag citerar ur propositionen: »I fråga om fyr- och båkavgiften uttalar kommerskollegium att ämbetsverket för sin del icke kan godtaga en höjning med 100 procent av avgiften enbart på den av kommittén anförda motiveringen att levnadskostnads- och konsumtionsprisindex sedan 1937 stigit med ungefärligen denna procentsats. För ett ställningstagande till avgiftshöjningar av föreslagen storleksordning krävs enligt kollegii mening, att frågan om den riktiga avvägningen av statens och sjöfartens skäliga andelar i kostnaderna för fyr- och båkväsendet noggrant överväges. Vidare erfordras ingående utredning rörande avgiftshöjningarnas antagliga verkningar i olika avseenden, bland annat med hänsyn till konkurrensen mellan svenska och utländska hamnar.»

Sedan framhåller kommerskollegium

— och det anser jag vara en mycket betydelsefull sak — att redan innan några höjningar vidtages är avgifterna i större svenska hamnar i flertalet fall högre än motsvarande avgifter i sådana utländska hamnar, med vilka de svenska hamnarna befinner sig i konkurrens. Jag tror att de som har erfarenheter av dessa svenska hamnars svårigheter vet, att detta förhållande redan tidigare har haft allvarliga konsekvenser, och det är givet att man måste befara att dessa konsekvenser blir än värre, om en så stor avgiftshöjning som den Kungl. Maj:t föreslagit skall vidtagas. Det förhåller sig nämligen så, att vare sig det råder goda eller dåliga tider för sjöfartsnäringen så kommer båtarna — i den mån möjligheter att välja föreligger — att gå till de hamnar, där man har de lägsta avgifterna, och i det fallet befinner vi oss redan nu i en oförmanlig position.

Herr talman! Jag ber att få instämma i yrkandet om bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON i Malmö: Herr talman! Jag har låtit anteckna mig såsom reservant vid detta utskottsutlåtande av följande skäl. Utskottet har ställt sig rätt tveksamt till lämpligheten av dessa taxehöjningar när det gäller det mindre tonnaget men yttrar inte några betänkligheter i fråga om det större.

Vad beträffar höjningar på det mindre tonnaget vill utskottet, att en översyn skall företagas så att en lämplig avvägning kan äga rum. Vad jag vill säga med min reservation är, att när en översyn skall ske — och den bör man inte vänta med — bör den omfatta även det större tonnaget, inte minst med hänsyn till den konkurrens med utlandet som vissa hamnar i vårt land har. Det är mycket svårt att diskutera, huruvida de och de taxefrågorna är lämpliga; det är en avvägningsfråga. Det har emellertid på den senaste tiden inträffat mycket, som sjöfarten har belastat samhället med, och det är klart att detta måste

Anslag till avlöningar till befattningshavare å lots- och fyrstaten m. m.

tagas in på något sätt. Jag vill inte ge mig in på en diskussion om en avvägning av taxorna, utan vad jag vill ha sagt är att en sådan översyn, som även departementschefen såvitt jag har läst hans uttalande riktigt önskar, skall ske över hela linjen i fråga om fyr- och båkavgifterna.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! Statsutskottet har tillstyrkt den nu till behandling föreliggande propositionen, medan ett antal reservanter har funnit det rimligare att höja fyr- och båkavgifterna med endast hälften av det belopp som jag föreslagit och att uppskjuta höjningen av lotsavgiften. När man diskuterar detta spörsmål, tror jag att det ur flera synpunkter är ändamålsenligt att göra klart för sig själva utgångspunkten. Som jag ser det, har man då här att ställa sig frågan: Skall statens kostnader för lots- och fyrväsendet belasta statskassan, eller skall man hålla fast vid den hittills intagna ståndpunkten, nämligen den att taga in avgifter från sjöfarten, som i stort sett täcker dessa statliga utgifter?

Under gårdagens debatt i första kammaren tillät jag mig framhålla det faktum, att vi före det andra världskriget hade inkomster av dessa avgifter, som till 90—95 procent täckte statens kostnader. Om vi inte vidtar några åtgärder nu utan låter de gällande avgifterna förbli oförändrade, skulle vi få in ungefär 40—45 procent av de inkomster som vi behöver för att täcka dessa utgifter. Det är i detta läge som särskilda sakkunniga har föreslagit dessa höjningar, och jag har ansett att det är berättigat med en höjning av fyr- och båkavgifterna och av lotsavgiften.

Sedan kan man givetvis diskutera, hur denna avvägning har skett och om den kommer att bli alltför betungande för sjöfarten. Jag hyser den bestämda uppfattningen, att man överdriver hela ärendets vikt om man bedömer det som

en kostnadsfaktor för den svenska sjöfarten. I verkligheten ser det så ut, att de avgifter som nu utgår innebär en belastning, som är ungefär en fjärdedel av den som vi hade före kriget. Jag tog i går som ett exempel ett fartyg, som går från England till en västkusthamn, t. ex. Göteborg, med kol. Före kriget var belastningen i relation till vad fartyget seglade in på resan 2,8 procent, medan den med nuvarande avgifter för samma fartyg är 0,7 procent, alltså inte ens en hel procent. Det tycker jag klargör rätt bra, att allt tal om att den svenska sjöfarten som sådan skulle belastas orimligt hårt med dessa avgifter måste vara överdrivet.

Jag lyssnade med intresse till herr Hagbergs i Malmö anförande och fick en stark känsla av att det då inte var fråga om sjöfartsnäringen utan om de svenska hamnarnas ekonomi. Jag vill då slå fast, att det här gäller vissa statliga utgifter, som vi söker få täckning för genom sjöfartsavgifter. Statsmakterna har hittills hållit fast vid den principen, att det är rimligt att taga ut ersättning för dessa kostnader från sjöfarten och att de inte skall belasta skattebetalarna i allmänhet. Man måste göra klart för sig, att någon skall betala, eftersom det är ofrånkomliga utgifter. Reservanterna anser alltså, att det är skäligare att låta skattebetalarna lämna dessa pengar. Detta är slutsatsen av deras yrkanden.

Som herr Hagberg framhöll har jag redan tidigare i första kammaren anfört, att även om detta förslag godkännes kommer endast tre fjärdedelar av våra utgifter, alltså 75 procent, att täckas. Om man i detta sammanhang från riksdagens sida skulle klandra regeringen för något, skulle det väl vara för att vi väntat för länge med dessa höjningar. Det skulle finnas visst fog för en sådan kritik. Det är emellertid besvärliga frågor, som måste utredas och klarläggas innan man kan förelägga riksdagen sådana här ärenden, och det

Anslag till avlöningar till befattningshavare å lots- och fyrstaten m. m.

är detta som är orsaken till att frågan inte har kommit fram förrän nu.

Jag har inte möjlighet att bedöma, huruvida de avgifter som vi nu eventuellt kommer att fastställa för den svenska sjöfarten kommer att bli så mycket högre än de som tas ut på andra håll. Jag har emellertid — i anledning av att man har talat om att vi skulle ligga över alla andra länder och att vi skulle mista t. ex. transitotrafiken till de svenska hamnarna — från mitt departement fått en uppgift om att en av de största hamnarna i Europa i fråga om transitotrafik, nämligen Antwerpen, har en sammanlagd avgift, som är ungefär dubbelt så stor som t. ex. den i Stockholm för närvarande. Det är visserligen före höjningen, men jag tror ändå, att det tydligt visar, att även om man i andra länder har avgifter av annat slag är det den totala belastningen som är avgörande. Klart är, att avgifterna för sjöfartsnäringen som sådan inte kan vara särskilt betungande just nu med tanke på de goda konjunkturen som råder för närvarande. Jag erkänner, att sådana här marginalavgifter kan bli besvärande, om det uppstår svårigheter av ett eller annat slag såsom t. ex. minskad seglation, men för närvarande kan man inte säga att det blir betungande.

Hamnavgifterna är egentligen en annan sak, därför att där får vederbörande kommunala myndigheter söka bedöma, om de kan få anläggningar som är räntabla. Jag är inte på det klara med vilket värde som skall tilläggas talet om att vi får sämre konkurrenskraft genom dessa avgifter. De drabbar ju alla nationers fartyg, och såvitt jag vet är det ju redan nu så, att fördelningen mellan de svenska hamnarna närmast är beroende på ett avgörande som träffas dem emellan. Jag föreställer mig att det är den synpunkten som Svenska hamnförbundet vill hävda och att det inte vill ha några andra pålagor än dem som behövs för att finansiera de sven-

ska hamnarna. Då ställer jag frågan: Kan detta förhållande bli avgörande för de svenska statsmakterna och för riksdagen? Är det ett så starkt skäl, att vi därför skall gå ifrån en gammal fastslagen princip, nämligen att de utgifter vi har för lots- och fyrväsendet skall täckas av dessa avgifter, och säga, att denna del av vårt näringsliv befinner sig i ett så betryckt läge att vi skall belasta skattebetalarna med dem? Jag har inte kunnat finna något rimligt i detta utan har ansett, att man bör höja avgifterna. Det gläder mig, att statsutskottets majoritet har samma uppfattning, och jag hyser den förhoppningen, att kammaren kommer att följa statsutskottet i dess yrkande.

Herr WEDÉN: Herr talman! Herr statsrådet ansåg, att det är oriktigt att säga, att avgiftshöjningen skulle oskäligt belasta sjöfarten, och att man överdrivit betydelsen av avgiftshöjningen som en kostnadsökande faktor. Han medgav emellertid omedelbart efteråt, att det inte var sådana argument, som reservanternas hade framfört, utan att vad reservanternas ville säga var, att det dock finns betydande risk för att den sjöfart, som över huvud taget kan välja mellan svenska och utländska hamnar, skall gå de svenska hamnarna förbi.

Statsrådet säger nu, att han inte har möjlighet att bedöma i vilken utsträckning avgiftshöjningarna i detta fall skulle kunna inverka ofördelaktigt. Han hänvisar till Antwerpen och säger, att avgifterna där sammanlagt är dubbelt så stora som här. Mot detta står dock kommerskollegiums konstaterande, vari det uttryckligen heter, att avgifterna redan nu i större svenska hamnar i ett flertal fall överstiger motsvarande avgifter utomlands. Med utomlands åsyftar kommerskollegium naturligtvis de utländska hamnar, som ligger så till att de kan bedriva någon konkurrens med de svenska. Jag måste säga, herr tal-

Anslag till avlöningar till befattningshavare å lots- och fyrstaten m. m.

man, att jag beklagar att handelsministern inte velat inta en något mera välvillig hållning till den kompromisslinje, som reservanterna företräder och som innebär att man inte tar någon bestämd ställning till frågan utan begär en vidare utredning och i avvaktan på denna går på en provisorisk höjning med 50 procent av fyr- och båkavgifterna.

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! Handelsministern ser, såvitt jag förstår, denna fråga i ganska väsentlig mån ur vad jag skulle vilja säga statskassans synpunkt, och det är en synpunkt som måste anses naturlig för en departementschef, det vill jag ingalunda bestrida. Men jag förmenar, att jämsides med den synpunkten bör man även skänka ett skäligt beaktande åt den synpunkt jag särskilt uppehållit mig vid, nämligen hamnproblemet.

Departementschefen menar, att vidtar man inte denna höjning, så blir det tillskott till statskassan, om jag får använda den termen, som fyr- och båkavgifterna och lotsavgifterna lämnar, väsentligt mindre än tidigare på grund av penningvärdets fall. Detta är naturligtvis riktigt. Men, herr statsråd, om en sådan höjning nu viddas, så är det väl å andra sidan ganska antagligt att det inträffar, som man uppenbarligen fruktar i hamnarna runt om i landet, nämligen att trafiken ogynnsamt påverkas därav. Då blir kanske slutet på visan det, att statskassan trots de högre avgifterna får mindre pengar än vad som skulle ha blivit fallet, om man velat gå på den kompromisslinje, som här är ifrågasatt, och allenast vidtagit en höjning av fyr- och båkavgifterna med 50 procent.

Så nämnde herr statsrådet Antwerpens hamn såsom ett exempel på en hamn med avgifter, som är väsentligt högre än de här föreslagna, och den uppgiftens riktighet vill jag ingalunda bestrida. Men jag vill samtidigt påpe-

ka, att det ju är fråga om att ha uppmärksamheten närmast riktad på de utländska hamnar, som konkurrerar med våra hamnar, d. v. s. de danska och de nordtyska hamnarna. Dit räknas ju icke Antwerpens hamn. Vad så speciellt denna hamn beträffar kan det väl inte vara herr statsrådet alldeles obekant, att just de betydande avgifterna i Antwerpen har föranlett en ganska markerad övergång av trafik till Rotterdams hamn, där man synes föra en annan avgiftspolitik.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! Frågan om i vilken mån dessa avgifter skulle vara utslagsgivande för befraktarna vid val av transportmedel är jag inte mäktig att besvara. Men jag kan aldrig föreställa mig att herrar Wedén och Hagberg i Malmö vill göra gällande, att avgiftshöjningen skulle innebära att det gods, som naturligt nog fraktas på de billigaste transportvägarna, skulle gå sjöfartsnäringen förbi. Det är inte möjligt att herrar Hagberg och Wedén har den uppfattningen. Det kan endast bli fråga om marginalkvantiteter, som jag tror är utomordentligt små.

Transitotrafiken har visat en tendens att minska i omfattning. Det kan inte vara avgörande för hamnarnas ekonomi om någon del av en last skulle lossas t. ex. i Köpenhamn i stället för i Malmö. Den stora mängden av varor måste gå till vårt land och ut ifrån vårt land, och därför är det endast mycket små kvantiteter som kan komma i farozonen.

Att det inte blir fråga om att använda andra transportmedel än fartyg, det utgår jag från. Jag lät göra en undersökning av vad det skulle kosta att frakta en sådan vara som mjöl på järnväg i stället för med båt från Göteborg till Luleå. Det visade sig att kostnadsskillnaden blir så avsevärd, att en befraktare aldrig skulle kunna komma på den tanken att göra något sådant,

Anslag till avlöningar till befattningshavare å lots- och fyrstaten m. m.

ty det vore alldeles befängt. Jag tror därför att det blir mycket små kvantiteter som kan falla bort för sjöfarten, och jag tror inte det kan bevisas att en sådan strukturförändring i våra transporter är sannolik.

Så sade herr Hagberg i Malmö att det hade varit rimligt att man tagit hänsyn och försökt komma fram till en kompromiss. Ja, herr talman, jag betraktar min proposition som ett uttryck för en kompromiss, eftersom höjningarna bara ger täckning för 75 procent av vad vi har i utgifter. Ett större tillmötesgående kan jag för min del inte förorda för riksdagens antagande när det gäller att lätta kommunernas hamnbekymmer.

Herr WARD: Herr talman! Efter den redogörelse för frågans innebörd, som handelsministern nyss lämnat, kan jag å utskottsmajoritetens vägnar inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSON i Göteborg: Herr talman! Jag hade inte tänkt gå upp i denna debatt, då jag i allt väsentligt kan instämma med vad herr Hagberg i Malmö anförde. Men det var ett yttrande av departementschefen, som jag fäste mig vid. Han sade, att transitotrafiken visar en benägenhet att minska, och det är nog riktigt. Men frågan är: Skall vi acceptera denna benägenhet utan vidare? Vi måste ha klart för oss att ett bifall till propositionen på denna punkt kommer att förstärka tendensen till minskning av transitotrafiken. Jag vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på att transitotrafiken och även transitohandeln kan tillföra landet betydande valutatillskott. Med anledning av vissa tendenser som jag sett när det gäller myndigheternas sätt att bedöma frågor rörande transitohandeln skulle jag vilja framställa en vördsam vädjan till handelsministern att han, när projekt som gäller transitohandeln kommer upp, ägnar

dem all den uppmärksamhet de kan vara värda.

Herr WEDEN: Herr talman! Med anledning av att handelsministern omnämnde konkurrensförhållandet mellan Malmö och Köpenhamn vill jag bara i största korthet återge några jämförelser, som handelskammaren i Malmö har gjort mellan sjöfartsavgifterna i Malmö och Köpenhamn. Handelskammaren konstaterar, att de redan nu är betydligt lägre i sistnämnda stad. Detta förhållande har enligt handelskammaren bidragit till att den internationella transitotrafiken i östersjöområdet till stor del knutits till Köpenhamn. För Malmö frihamn har transitotrafiken inte fått den betydelse man hoppades på då hamnen tillkom. En höjning av sjöfartsavgifterna skulle avsevärt försämra de svenska öresundshamnarnas konkurrensförmåga, särskilt i ett läge med försämrade konjunkturer, säger handelskammaren till sist.

Detta synes mig belysa, herr talman, att det finns risker i detta fall, som handelsministern tydligen är benägen att underskatta.

Herr NILSSON i Göteborg: Herr talman! Detta spørsmål intresserar särskilt de större svenska hamnarna, ty för dem kan det tänkas föreligga konkurrens med de stora utländska hamnarna. Jag har här yttrandet som Svenska hamnförbundet avgivit över lotskommitténs betänkande. Det är givet, att man inte är glad över att statsmakterna nödgas höja avgifterna. Hamnförbundet har inte nöjt sig med någon kompromiss. Redan år 1924, då sjöfartsavgiftssakkunniga avgav sitt betänkande, föreslog Svenska hamnförbundet att fyr- och båkavgifterna helt skulle slopas, och i nuvarande läge säger hamnförbundet, att det alltså hyser samma mening.

Styrelserna i de svenska hamnarna har inte kunnat undgå att ändra hamn-

Fältflygarnas avlöningsförmåner.

taxorna. Hur gärna man än har velat hålla dem så låga som möjligt, har vi nu nödgats företa höjningar på grund av de kostnader, som hamnrörelsen drar. Jag tror inte att hamnmyndigheterna i någon svensk hamnstad har kunnat undgå att vidta höjningar. Jag kan därför inte tänka mig att jag skulle kunna handla annorlunda gentemot statsmakterna, när de kommer och begär ökade avgifter på grund av de merkostnader, som fyr- och lotsväsendet kräver, i synnerhet som det gäller en lönereglering för lotsarna och den båtpersonal, som aldrig har erhållit någon fritid i egentlig mening utan varit bunden vid tjänsten så gott som i ett sammanhang. Det betyder en avsevärd förbättring i deras arbetsförhållanden att de får en reglerad fritid. Även om jag fäster den allra största vikt vid vad huvudorganisationen för de svenska hamnarna har sagt i sitt yttrande, så nödgas jag ur dessa synpunkter biträda utskottets förslag.

Det har både från en reservant i lotskommittén och från Svenska hamnförbundet erinrats om att man borde ha gjort en något mera utförlig undersökning om förhållandet mellan hamnavgifterna respektive fyr- och båkavgifterna i svenska och utländska hamnar. Jag finner emellertid att departementschefen i propositionen sagt, att möjligheterna att sänka fyr- och båkavgifterna för det mindre tonnaget skall undersökas. Han tillägger dessutom, att dessa frågor bör bli föremål för ytterligare utredning, och i sammanhang därmed bör förordningen om fyr- och båkavgifter underkastas en allmän översyn i syfte framför allt att förenkla förordningens tillämpning.

Herr talman! Av de skäl jag här anfört kommer jag för min del att biträda utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan

med den ändring, som föreslagits i den av herr Ohlon m. fl. avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Hagberg i Malmö begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 154, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Ohlon m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hagberg i Malmö begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 127 ja och 71 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 14.**Fältflygarnas avlöningsförmåner.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fältflygarnas avlöningsförmåner m. m.; och anförde därvid:

Herr ÅKERSTRÖM: Herr talman! Jag har vid detta ärende antecknat en blank reservation för att bli i tillfälle att dels ge uttryck för kritiska synpunkter och

Fältflygarnas avlöningsförmåner.

dels ställa frågor om hur vi bör tänka oss vårt flygvapen över huvud taget i framtiden.

Statsutskottet har här haft att behandla en proposition, som avser åtgärder för att främja rekryteringen av flygförarpersonal, och Kungl. Maj:t har i det sammanhanget påpekat, att denna rekrytering för närvarande är otillfredsställande. Förslaget går ut på att särskilt en kategori flygare, fältflygarna, skall få en bättre beföringssång och bättre avgångspremier, vilka sistnämnda kan röra sig om mellan 13 400 kronor och 26 000 kronor.

När vi nu har läst detta förslag har vi samtidigt funnit, att det har redovisats en del erinringar mot detsamma. Man torde också kunna säga att det finns anledning ställa frågan: Kommer inte detta förslag att medföra konsekvenser inom andra försvarsgrenar, andra vapenslag? Kan man inte tänka sig att det också där finns grupper, som med delvis samma motivering kan komma och kräva säråtgärder för sitt vidkommande?

De lösningar, som kan tänkas för att råda bot på bristen på flygpersonal, kan också vara möjliga att finna på andra vägar. För egen del har jag den mening, att vi här i landet har ett för stort flygvapen och därför måste efterfråga en för stor flygpersonal. Såsom redan tidigare funnits anledning framhålla, vilket jag för min del gjort och som jämväl också framgår av denna proposition, ställer de nya flygplanstyperna allt större och större krav på flygpersonalen. Detta måste i sin tur leda till att rekryteringsbasen blir smalare.

Jag skulle vilja ta ett sådant exempel som att vi här i Sverige — det är således bara ett exempel — med den folk-mängd vi har möjligen kunde säga, att vi kan hålla oss med 1 000 flygare. Vi kan rekrytera 1 000 flygare inom en viss tidsrymd, men vi efterfrågar ett mycket större antal. Då vi efterfrågar ett så mycket större antal än det som skulle vara rimligt i förhållande till den rekry-

teringsbas som finns, betyder detta att vi måste slå av på anspråken. Vi kan sålunda inte begära att samtidigt kunna få detta antal och hålla på de minimifordringar som bör ställas på personalen, d. v. s. att man endast tar in sådana personer vid flyget, som har de bästa och naturligaste förutsättningarna för att fylla uppgifterna på detta område.

Det förefaller mig därför som om kam-marens ledamöter borde ställa sig frågan: Kan vi i fortsättningen hålla oss med ett flygvapen av den omfattning vi har i dag? Jag vet mycket väl att röster höjts för att vi skall utvidga det. Jag vet också att vi har ett principbeslut, som — om det skall realiseras — kommer att innebära en utvidgning av flygvapnet. Själv har jag den uppfattningen, att man av hänsyn till både ekonomiska och personalsvårigheter bör allvarligt överväga, om man inte rent av bör skära ned flygvapnets omfattning.

Jag vill inte göra några jämförelser, men vi har nog sett hurusom det uppgivits, att under viss tid har Sverige måhända haft det starkaste flygvapnet på Europas fastland. Och då frågar jag till sist: Kan vi fortsätta att hålla en sådan ställning? Är det inte något av övermod i denna vår uppfattning, som kommit till uttryck i detta sammanhang?

För min del anser jag att man bör allvarligt överväga om inte på detta såväl som på en del andra områden en nedskärning bör ske både i fråga om utgifter och beträffande efterfrågan på denna mycket kvalificerade personal. Vederbörande måste ju äga mycket goda allmänna förutsättningar, vilka samtidigt måste anses innebära, att de är bildbara också för andra, på det civila området viktiga och värdefulla funktioner.

Herr WARD: Herr talman! Bara några ord som kommentar till utskottets utlåtande och i någon mån till svar på vad herr Åkerström nyss anfört. Det framgår av propositionen och av utskottets utlåtande, att det har sina svårigheter att

Fältflygarnas avlöningsförmåner.

på ett tillfredsställande sätt rekrytera flygvapnet, och frågan gäller nu vilka åtgärder man skall vidta för att säkerställa rekryteringen.

Man har diskuterat skilda utvägar därvidlag men inte kunnat komma till något annat resultat än att det enda effektiva är att förbättra fältflygarnas villkor, framför allt på det sätt som här är förslaget, nämligen genom en relativt hög avgångspremie. Jag förstår mycket väl att en summa på exempelvis 26 000 kronor efter sex extra tjänsteår kan verka chockerande, men med hänsyn till tjänstens speciella natur och till önskvärdheten att göra det möjligt för vederbörande, då de av åldersskäl måste avgå ur fältflygartjänsten, att bryta sig en bana i det civila livet, är dessa premier utan tvivel mycket väl motiverade.

Man bör också i detta sammanhang beakta vad som framhållits från flygledningens sida, nämligen att detta system med avgångspremier, förutsatt att man därigenom får behålla flygarna längre i tjänsten, i längden blir billigare än nuvarande system med täta ombyten och nyrekrytering i hastigare takt än man räknar med skall bli nödvändigt, om detta förslag går igenom. Man beräknar ju att utbildning av en fältflygare kan kosta upp till 150 000 kronor, och då kan ju var och en i huvudet räkna ut vad det betyder i besparing, om man kan behålla en redan utbildad fältflygare i låt oss säga tre, fyra och kanske fem år längre i tjänst. Detta blir säkerligen förmånligare för statsverket än det nuvarande systemet.

Herr Åkerström sade att eftersom det är svårt att rekrytera, skall man minska flygvapnets omfattning. Jag förstår sannoligen inte detta resonemang. Här har man gjort upp en plan för det svenska flygvapnets utbyggnad och då bör man naturligtvis se till, om man anser denna plan riktig och rimlig, att det finns möjligheter att bemanna flygplanen. Herr Åkerström menar emellertid att om avlöningsförmåner är otillfredsställande

och detta inverkar ofördelaktigt på rekryteringen, då skall man skära ned flygvapnet och göra det mindre. Detta måste väl ändå vara att vända upp och ned på saken.

Med dessa ord, herr talman, vill jag yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr ÅKERSTRÖM: Herr talman! Be-träffande frågan, huruvida detta förslag blir en billigare lösning än någon annan, så har jag redan varit inne på spørgsmålet då jag frågade, om inte detta kommer att medföra konsekvenser vid andra vapenslag? Själv tror jag att det får sådana konsekvenser. Det är först i en framtid, när man fått se hur det gått därvidlag, som man kan vara riktigt säker på bedömningen av detta spørgsmål.

Utskottets vice ordförande anser, att jag företräder en underlig uppfattning i denna fråga. Vi har bundit oss, sade han, för ett flygvapen av den och den omfattningen, och då är det självklart att vi också måste skaffa personal.

Ja, jag är medveten därom. Jag har inte fört ett resonemang, som visar att jag är främmande för den inställningen. Jag förde fram frågan i annat sammanhang när vi diskuterade materielanskaffningen. Jag erinrade då om hurusom riksdagen, när den antog denna flygvapenorganisation i föreslagen omfattning, byggde sitt beslut på förutsättningen, att det gällde flygplan som var billigare i anskaffning, billigare i drift, hade längre livslängd och var mera lättskötta. Nu har vi drivits över till plantyper, som totalt måste kräva mycket större kostnader än som måste ha ansetts höra till förutsättningarna, när vi antog planen beträffande flygvapnets omfattning.

Det är dessa synpunkter, som bildar grunden för min uppfattning. Vi har alltnog fattat ett beslut utifrån vissa antaganden till vilka kostnader detta skulle leda, men nu finner vi att — bortsett från den allmänna prisstegringen — detta vapenslag synes bli mycket dyrare än riksdagen kan anses ha förutsatt när

den godtog planen i fråga. Som en följd av ett sådant konstaterande vill jag rekommendera, att man överväger en nedskärning av flygvapnet, så att det både i fråga om kostnaden och även i fråga om organisationen som sådan bättre överensstämmer med vad som måste ha varit förutsättningen, när riksdagen ursprungligen band sig härvidlag — 1946, vill jag minnas.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 156, i anledning av väckt motion om ersättning åt logen Nyårslöftet i De gerhamn för nedbrunnen byggnad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16.

Anslag till universiteten och den medicinska undervisningen m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till universiteten och den medicinska undervisningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Universitetskanslersämbetet: Avlöningar.

Efter föredragning av utskottets hemställan i punkten anförde:

Herr LARSSON i Stockholm: Herr talman! Damerna och herrarna torde erinra sig, att det omedelbart efter krigets slut år 1945 gick en våg av allmän entusiasm, planeringslust och beslutsamhet genom de politiska instanserna när det gällde vad man då med ett av tidsförhållandena betingat militärt uttryck kallade upprustningen av den vetenskapliga forskningen. Det tillsattes en rad sakkunnigkommittéer, som drog upp grundlinjerna för en stor utbygg-

Universitetskanslersämbetet: Avlöningar.

nad av de vetenskapliga forskningsinstitutionerna och de akademiska undervisningsanstalterna. Det var samhällsvetenskapliga forskningsrådet, naturvetenskapliga forskningsrådet och 1945 års universitetsberedning och — för att nu komma till det ämne varom jag skall tala — förberedandet av den vidare utvecklingen av Stockholms högskola, som vuxit vida utöver sina ekonomiska grundvalar, genom en av staten och Stockholms stad gemensamt gjord utredning, där man i detalj drog upp grundlinjerna för högskolans framtida organisation, dess byggnader och lokalteter, dess vetenskapliga hjälpmedel, dess bibliotek, dess laboratorier och naturligtvis främst dess vetenskapliga personal. Denna utredning skrev ett betänkande, som jag inte vågat ta med mig hit upp till talarstolen för att icke utöva någon skräckverkan; jag uppskattar dess vikt till åtminstone 2 kg. Den följdes också av en särskild beredning, tillsatt inom ecklesiastikdepartementet. På grundval av det mellan Stockholms stad och staten år 1948 träffade avtalet som givit högskolan de erforderliga ekonomiska grundvalarna för dess verksamhet och utveckling, gjordes en förnyad utredning, som i detalj angav målsättningen för högskolans framtida ställning. Denna utredning gjorde sitt arbete år 1948 och avlämnade sitt betänkande år 1949. Man hade då, herr talman dess värre, nödgas jag erinra om, kommit in i det frostiga klimat, där blomknopparna svartnade och det blev ganska litet av alla de goda föresatserna.

Låt mig ta ett exempel på hur en viktig gren av högskolans arbetsapparat har behandlats, nämligen det humanistiska biblioteket. Jag behöver inte erinra om vilken betydelse ett vetenskapligt bibliotek har för arbetet både i den akademiska undervisningen och i forskningen; det är kanske, vågar jag säga, lika viktigt, kanske ibland viktigare än föreläsningarna.

Universitetskanslersämbetet: Avlöningar.

För kompletteringen av biblioteket — vilket delvis är nedpackat och oinbundet — och för inbindning räknade denna kommitté av år 1948 ut ett sammanlagt behov av 270 000 kronor, vilket belopp man avsåg att fördela på ett antal år med belopp, som då beräknades till 42 000 kronor om året för de närmaste åren. När denna plan kom till högskolan för yttrande hade devalveringen inträffat, och då det var meningen att köpa de erforderliga böckerna väsentligen från utlandet nödgades man räkna upp kostnaderna. De måste översättas i ett nytt penningvärde, och anslagsbehovet blev då 52 000 kronor. När det slutligen kom till lärarrådet och man där skulle bestämma sig för ett anslagsäskande hade man kommit till budgetåret 1951/52, och lärarrådet fångades då av ett klenmod — i och för sig nog så förklarligt — och begränsade sitt anslagsäskande till 26 000 kronor. I enlighet med den kungl. proposition, som sedermera avlämnades, beviljades ett anslag av 10 000 kronor.

Det är ju uppenbart att det på det viset på område efter område uppstår en mängd uppdämda behov, som man i det långa loppet icke kommer ifrån utan som måste tillgodoses, om högskolan skall kunna arbeta så som den bör, och det är dessa uppdämda behov, som på denna punkt tar sig uttryck i ett av kanslern tillstyrkt anslagsäskande på 67 000 kronor.

Jag har nu tagit denna punkt som ett exempel, fastän jag med hänsyn till den allmänt välvilliga hållning utskottet intagit i denna fråga inte skall ställa något yrkande. Nu får högskolan — och det vill jag tacka Kungl. Maj:t för — börja bygga en biblioteksbyggnad till humanistiska biblioteket. Det skall alltså ordnas i nya lokaler, dess bestånd av vetenskaplig litteratur — nödvändig för att studenterna skall kunna följa kurserna — skall kompletteras, böckerna måste packas upp och bindas in, och då behövs hela det beräknade anslaget.

Det är emellertid helt och hållet borta i den kungl. propositionen!

Jag vill erinra om vilken betydelse Stockholms högskola har för den akademiska undervisningen. Vi har här i Stockholm praktiskt taget lika många studenter vid högskolan som det finns vid Uppsala universitet, men vi har bara halva antalet lärarkrafter. Antalet examina och disputationer är per lärarkraft räknat nästan dubbelt så stort här i Stockholm som vid statsuniversiteten. Dessa enkla siffror säger ju nog om behovet av en upprustning.

Det finns här en synpunkt, som man måste beakta och som är mycket viktig, nämligen följande. Vi känner till hur ansträngt skolväsendet för närvarande är på grund av de svällande årsklasserna, betingade av nativitetsvågen i början av 1940-talet. Denna vågrörelse går vidare uppåt i vårt skolväsende. Mot slutet av 1950-talet når den gymnasierna, och i början av nästa årtionde kommer den att göra sig gällande också vid högskolor och universitet, alldeles säkert, hur man än där må ställa sig, och detta framför allt vid Stockholms högskola; vi kan inte komma ifrån att Stockholm och Storstockholm är den stora attraktionspunkten i det svenska arbetslivet. Detta understryker också angelägenheten av vad jag och mina medmotionärer tillåtit oss att påyrka i en på denna punkt väckt motion, nämligen av en långsiktig planering, nödvändig både för den vetenskapliga forskningen och för undervisningen, för den långsiktiga planeringen av vetenskapligt arbete och för rekryteringen av arbetskrafter för dessa uppgifter. Man kan studera detta i samband med en del olika professurer; jag nämner främst professorerna i pedagogik och i sociologi, som vi har berört i motionen.

Denna tanke, den långsiktiga planläggningen, har också upptagits av utskottet. Utskottet understryker i anslutning till motionen angelägenheten av att en långsiktig plan uppgörs, var-

vid behovens angelägenhetsgrad klarläggs såväl i avseende å lärarkrafter som i avseende å lokaler och materiel och där man tillika anger i vilken ordningsföljd utbyggnaden lämpligen bör bedrivas under hänsynstagande till att åtgärderna får den fördelning på olika budgetår, som är lämplig för att deras genomförande skall te sig ekonomiskt möjligt.

Av vad jag här inledningsvis har sagt är det uppenbart, att ett rikligt material till en sådan långsiktig planläggning redan sedan flera år föreligger. Vad utskottet här understryker och går in för i anslutning till motionärernas yrkande är att det bör upprättas en plan, som visserligen har den elasticitet, som är nödvändig med hänsyn till att den årligen måste inpassas i riksbudgeten, men som ändå är vägledande så till vida, att den ger högskolans myndigheter och de studerande en ledning för deras arbete på längre sikt än bara ett år.

I det ärende som nyss debatterades, nämligen frågan om avlöningen åt fältflygare, hörde vi att det från statsutskottets sida betraktas som alldeles självfallet att, när man har en plan för det svenska militärflyget, denna plan också måste följas, om inte denna verksamhet skall desorganiseras och försvagas. Precis detsamma gäller i avseende å en vetenskaplig institution eller de akademiska undervisningsanstalterna som i avseende å andra grenar av det offentliga verksamhet. Om detta erkänns kanske man än en gång får återvända till den atmosfär, som rådde då man satte i gång med dessa planer för den vetenskapliga upprustningen.

Det är i denna tid, med de stora folkomflyttningar vi har och med de många problem som detta ger, för vårt kulturellt trasiga samhälle av alldeles särskild vikt att det vetenskapliga arbetet får den plats, som det behöver och som dess betydelse i kulturarbetet betingar. Att arbeta vetenskapligt, det är ju inte bara att skaffa sig kunskaper eller sär-

Universitetskanslersämbetet: Avlöningar.

skilda färdigheter, och det är inte heller bara en intellektuell gymnastik. Det är att lära sig att alldeles fördomsfritt se sig omkring i verkligheten och lära sig den fruktbara kritik, som gör att man kan se sammanhangen mellan ting, meningen i samhället. Jag tror att i denna tid, då så mycket trams och larv presenteras som kultur, för att inte tala om de plattityder, retoriskt förgyllda, som också gör anspråk på att vara uttryck för kultur, och då behovet av sammanhang och plan i kulturarbetet också från de politiska partiernas sida understrykes, är det av särskild vikt att vi kommer ihåg betydelsen av det vetenskapliga arbetet, av det rätta, fördomsfria kritiska sinnelaget. Envar kan inte bli en genius, på starka vingar lyftande mot ljuset, sade Tegnér, men envar kan pröva fritt innan han dömer och granska själv den sanning han besvärjer. Jag tillåter mig att erinra om dessa enkla sanningar, då jag nu slutar mitt anförande.

Jag har, herr talman, med hänsyn till den positiva inställning utskottet tagit till huvudsaken i vår motion, icke något särskilt yrkande. I fråga om de särskilda professurer, som vi har argumenterat för, har ju utskottet också på några punkter uttalat sig på ett sätt, som gör att man måste betrakta dem som ligande inom nära räckhåll.

Fru ERIKSSON i Stockholm: Herr talman! Den målning som herr Larsson i Stockholm gjorde av olika tidens tecken, då han talade om folkomflyttningar och en trasig kultur och bland annat talade om att så mycket trams och larv presenteras som kultur, gäller något, som just faller inom ramen för den sociologiska vetenskapen. Jag har väckt en motion och det har väckts motioner även av andra om att vi i Stockholm skulle få en professur i sociologi. Jag tror att ingen så bra som den föregående talaren kunnat teckna bakgrunden till att man önskar ge en vetenskaps-

Universitetskanslersämbetet: Avlöningar.

gren av detta slag en tryggad plats just vid högskolan i Stockholm, där det är naturligare än på andra håll att få dessa studier rotade.

Det är svårt för en enskild riksdagsman med mycket liten bildning att få en överblick över de olika vetenskapsgrenarna och komma underfund med hur pass försörjda de äro och var de äro underförsörjda. Men trots att man står utanför kan man i alla fall inte undgå att observera, att sociologien inte är företrädd genom en professur vid Stockholms högskola, medan andra föreslagna professurer redan blivit inrättade, även om det alltjämt behövs en utbyggnad av dessa. Man har i ämnet sociologi redan ett mycket stort antal studenter. Under 1951 var det 150 som följde undervisningen, som nu meddelas av en docent. Det avlades då 99 tentamina inom denna vetenskapsgren, och 34 bevistade licentiatseminarierna. Det var även några som disputerade. Det visar sig sålunda att det finns ett intresse för detta ämne, och det är av vikt att det blir tillgodosett. Med den skrivning, som utskottet begagnat, och med hänsyn till det medgivande, som lämnats i propositionen, att det behövs en professur i sociologi, kan man hysa den förhoppningen, att denna professur, även om den inte kommer till stånd nu, får förtursrätt när det gäller att ta ställning till nya professurer och att man då också anser det naturligt att denna vetenskapsgren får en företrädare vid Stockholms högskola, där den redan så framgångsrikt hävdats. Det finns både intresse för saken och möjlighet att få en person som skulle kunna upprätthålla en sådan professur. Jag hoppas alltså att man nästa år skall vara färdig att ge Stockholms högskola en professur i sociologi.

Herr talman, jag ställer intet yrkande.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON: Herr talman!

Då det av de båda föregående talarna pekats på behovet av en upprustning för Stockholms högskola, vill jag säga att jag helt och hållet delar den meningen att en sådan är behövlig. Jag vill dock nämna att det inte är så litet som den framlagda propositionen och det på denna grundade utskottsförslaget innehåller. Där föreslås inte mindre än 13 nya befattningar i forskar- och undervisargruppen och 9 nya befattningar i den mera administrativa gruppen, som ju emellertid också den ganska direkt tjänar både forskning och undervisning. Man måste sålunda säga, att vi här har varit mera generösa än på flertalet andra punkter. Här har inte visats fullt så stark återhållsamhet som förekommit på åtminstone de flesta andra punkter inom den ecklesiastika huvudtiteln när det har gällt nya tjänster.

Jag skall inte förneka, att man kan ha önskemål om upprustning både beträffande det ena och det andra ämnet, även i fråga om professurer. Att man är rätt svagt tillgodosedd med docenturer här i Stockholm jämfört med universiteten är jag den förste att erkänna. Men det kan inte gå i en handvändning att bota denna brist. Våra universitet är dock äldre. Stockholms högskola har ända in på den allra sista tiden inte haft några bestämda normer för statsbidrag, och det måste ju ta sin tid att genomföra den upprustning, som man här önskar.

Jag har ingenting, herr talman, att erinra mot det önskemål som framförts om en långsiktig plan, och jag skall göra vad jag kan för att åstadkomma en sådan. Men å andra sidan måste jag säga, att det inte blir lätt att få till stånd en hållbar sådan, och det blir ännu svårare att fastställa några bestämda tidsintervaller, inom vilka de olika åtgärderna skall genomföras. Det senare blir ju — och det var ju enligt vad jag kunde förstå även herr Larsson i Stockholm inne på — beroende på de möjligheter, som föreligger vid varje års budgetberedning. Det kan således inte, herr talman, bli

Lunds universitet: Avlöningar.

fråga om att låsa fast det hela. Det skulle inte vara genomförbart.

I övrigt har jag, herr talman, ingenting att erinra mot utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.**Lunds universitet: Avlöningar.**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 137, punkt 5, i bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikdepartementsärenden för den 7 mars 1952 föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i överensstämmelse med vad departementschefen anfört fastställa personalförteckning för Lunds universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för Lunds universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53, dels ock till Lunds universitet: Avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 7 990 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat ett antal motioner.

I en inom andra kammaren av herrar *Huss* och *Braconier* väckt motion (II: 567) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att anslag för personligt, icke tidsbegränsat forskarstipendium för docenten Herbert Olsson vid Lunds universitet skulle anvisas fr. o. m. budgetåret 1952/53.

I en inom andra kammaren av herrar *Huss* och *Braconier* väckt motion (II: 568) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att anslaget till avlöningar vid Lunds universitet skulle utökas med en post för avlöande av en professor i biokemi.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts för-

slag och motionen I: 416 ävensom med avslag å motionerna I: 32 och II: 33, II: 567 samt II: 568,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i överensstämmelse med vad utskottet anfört fastställa personalförteckning för Lunds universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53;

b) godkänna av utskottet angiven avlöningsstat för Lunds universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53;

c) till Lunds universitet: Avlöningar för budgetåret 1952/53 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 7 990 000 kronor.

Reservation utan angivet yrkande hade vid punkten avgivits av herr *Staxäng*.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HUSS**: Herr talman! I motionen nr 567 i denna kammare har yrkats inrättande av ett personligt, icke tidsbegränsat forskarstipendium för docenten Herbert Olsson vid Lunds universitet. Önskemålet har framförts av universitetsmyndigheten och tillstyrkts av universitetskanslern men icke upptagits av departementschefen. Det rör sig här om en eminent forskarbegåvning, som förlorat en i det sist ovisst tävlan om professuren i teologisk etik i Lund under förra året. Han har haft forskarstipendiet nr 1 i Lund under en tid av sex år. Tiden utlöppte med år 1951. Han kan nu endast få ett extra forskningsstipendium, men medlen i forskarstipendiefonden räcker inte till för att möjliggöra ett sådant. Under sådana förhållanden är det sannolikt att denne forskare, när nu motionen troligtvis avslås av riksdagen, måste upphöra med sin vetenskap och gå förlorad för den tävlan om professuren i samma ämne, som väntas förekomma i Uppsala år 1955.

Utskottet uttalar, att ehuru vissa skäl talar för vidtagande av den åtgärd, som har begärts i motionen, har utskottet

Lunds universitet: Avlöningar.

inte ansett sig böra tillstyrka bifall till denna. Man måste ju beklaga, att utskottet inte har kunnat ta konsekvenserna av det åtminstone halva erkännande, som utskottet har gett framställningen, allra helst som anslagen till universiteten över huvud taget har varit tilltagna i underkant. Jag vill rikta en vädjan till ecklesiastikministern, som jag är säker på inte är ointresserad av detta ärende, att överväga frågan på nytt till nästa år.

I en motion nr 568 i denna kammare yrkas vidare på anslag till en professor i biokemi vid Lunds universitet. Vi har här att göra med ett så kallat grundforskningsämne med mycket stark och direkt anknytning till cellforskningen, ett ämne som i sin tur är grundläggande för våra möjligheter att lösa sådana gåtor som cancergåtan och andra svårknäckta medicinska problem. Vad som i detta ärende är av särskild vikt är, att riksdagen år 1946 i princip beslöt att det skulle inrättas en professor i biokemi vid Lunds universitet men att anvisandet av medel tills vidare skulle få anstå i avvaktan på särskild framställning från universitetsmyndigheten. En sådan framställning har nu gjorts flera år i rad, men inte desto mindre har Kungl. Maj:t inte ansett sig kunna taga upp den. Detta måste betecknas som synnerligen anmärkningsvärt. Man vill här riva upp ett beslut som i princip fattats av riksdagen.

Jag anser därför att jag bör yrka bifall till yrkandet i motionen om inrättande av denna professor, när betydelsen av riksdagens beslut enligt min uppfattning eljest kommer i en ganska egenartad dager.

Herr BRACONIER: Herr talman! Jag vill understryka de synpunkter som herr Huss har anfört, särskilt om det forskarstipendium som har ifrågasatts för docent Herbert Olsson. Jag vill utöver vad herr Huss yttrade endast framhålla, att det här gäller en forskare av

internationell ryktbarhet som har gjort sådana prestationer inom lutherforskningen, att han vunnit stort erkännande hos de teologiska forskarna. Det vore beklagligt om docent Olsson skulle behöva lämna universitetet för att gå ut i lärartjänst. Det skulle vara missbruk av en klar forskarbegåvnings arbetskraft, en utomordentligt idérisk vetenskapsman och en teologisk vetenskapsman som gjort vårt land ärat inom vida kretsar.

Det kan naturligtvis vara svårt för riksdagen att ta ställning till en begäran som denna. Men jag vill liksom herr Huss rikta den vädjan till ecklesiastikministern, att han beaktar den framställning som har gjorts. Det borde vara angeläget för svensk vetenskap att här trygga en framstående forskares möjligheter att utöva sin vetenskap.

När jag ändå har ordet vill jag även beröra det motionsvis framförda förslaget om inrättande av en professor i sociologi vid Stockholms högskola. Vi kommer fram till det ärendet när vi skall behandla Stockholms högskola, och där har ju även utskottet intagit en välvillig hållning. Jag vill begagna detta tillfälle att erinra om att man vid Lunds universitet icke ens har ett preceptorat i ett ämnesområde som väl alla erkänner är av utomordentlig betydelse för utforskandet av det svenska samhällets vitala problem. Sociologien är ju en vetenskap som står i direkt levande kontakt med samhällets problem, och det är under sådana omständigheter ganska förvånande att man icke i Lund har en fast lärarbefattning.

Jag vill i likhet med herr Huss yrka bifall till de två motioner det här är fråga om.

Herr HOPPE: Herr talman! Jag vill till en början uttala min personliga glädje över att mina vänner läkaren och tidningsmannen går till aktion till förmån för en teologisk forskare. Jag tror det inte finns så mycket att erinra mot

Lunds universitet: Avlöningar.

deras intresse för den sak de har fört fram. Anledningen till att jag, och jag vågar väl säga utskottet i sin helhet, har stor förståelse för denna framställning är bl. a. att det vilar något så chansartat över hela det akademiska befordringsväsendet. Det är ju så, om jag får använda ett halvt skämtsamt uttryck, att universiteten avkastar allt emellanåt några docenter. Det betyder alltså, att de får upphöra med sin forskningsverksamhet vid akademierna. Men för de flesta är det ju så, att de bereds tillfälle att söka lektorat. För de flesta av dessa, som varit docenter och blivit lektorer, gäller det väl, att deras engagemang som lektorer innebär möjlighet att i viss mån fortsätta verksamheten som forskare.

Jag tror att avdelningen, som noga studerat ärendet, varit livligt övertygad om att docent Olsson är en högt förtjänt vetenskaplig forskare. Det är emellertid så, att avdelningen liksom utskottet helt naturligt måste ålägga sig mycken återhållsamhet när det gäller anslag, som går utöver vad Kungl. Maj:t kan komma fram till. Det är lätt att motionera om åtgärder som kan vara ganska berättigade och som i många avseenden har våra varma sympatier, men det är svårare att få pengar till ändamålen. Över huvud taget skulle jag gärna i detta sammanhang vilja säga, att när vi sysslat med åttonde huvudtiteln liksom med andra propositioner från ecklesiastikdepartementet, har vi haft ett mycket starkt intryck av att det inte varit så litet av verklig generositet, som mött oss. Det har därför varit rätt svårt att gå utöver det som Kungl. Maj:t bjudit. Egentligen på en enda punkt har vi frångått Kungens förslag, och det är när det gäller ett forskarstipendium i Uppsala. Det är alldeles särskilda förhållanden som gjort, att avdelningen och utskottet kunnat gå med på detta.

Jag tror att det är i överensstämmelse med traditionerna vid riksdagen som vi handlar, om vi på denna punkt bifaller

Kungl. Maj:ts och därmed utskottets förslag, till vilket jag alltså yrkar bifall.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande motionen II: 567, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan, att nämnda motion skulle avslås, dels ock på bifall till motionen; och fann herr talmannen svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Huss begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 5:o) i utskottets utlåtande nr 157 om avslag å motionen II: 567 av herrar Huss och Braconier, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit ifrågavarande motion.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren i enlighet med utskottets hemställan avslagit motionen II: 567.

Härefter gav herr talmannen propositioner beträffande motionen II: 568, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan, att motionen skulle avslås, dels ock på bifall till motionen; och fann herr talmannen svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Huss begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten

Bidrag till Stockholms högskola.

5:o) i utskottets utlåtande nr 157 om avslag å motionen II: 568 av herrar Huss och Braconier, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit ifrågakarande motion.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och denna voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren i enlighet med utskottets hemställan avslagit motionen II: 568.

På därå framställd proposition blev utskottets hemställan i punkten 5 i övrigt av kammaren bifallen.

Punkterna 6 och 7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Bidrag till Stockholms högskola.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr HAMMAR: Herr talman! Jag har låtit anteckna mitt namn vid denna punkt. Efter de anföranden, som ecklesiastikministern, herr Larsson i Stockholm och fru Eriksson i Stockholm hållit, är det kanske inte så mycket att tillägga. Det finns emellertid tillfällen, när man måste tala för att frälsa sin själ, och här är ett sådant: jag tycker, att jag bör ta till orda, därför att jag har fått förmånen att studera dels vid ett universitet och dels några år vid Stockholms högskola.

Stockholms högskola arbetar, som redan påpekats, under utomordentligt svåra förhållanden. Det är en disproportion mellan antalet lärarkrafter och lärjungar, som gör, att arbetet blir så besvärligt, att det för Stockholms högsko-

las befattningshavare måste bli en arbetsbörda, om vilken vi inte har lätt att göra oss en föreställning.

Vidare menar jag nog, att man hade bort besluta i överensstämmelse med hr Larssons och fru Erikssons motioner om nya professorer. Utskottet uttalade sig ju så sympatiskt för professuren i sociologi, att man nästan väntade, att det där skulle bli ett bifallsyrkande.

Det jag emellertid framför allt vill stryka under är betydelsen för Stockholms högskola av biblioteket, inte minst det humanistiska biblioteket. Biblioteket avses just nu att överflyttas till en nybyggnad för att i upprustat skick kunna tjäna sitt ändamål inom forskningen. Det vore av utomordentligt stort värde för just Stockholms högskola att kunna få räkna med ett ökat anslag icke minst när det gäller forskningsbiblioteket.

Emellertid har de uttalanden, som chefen för ecklesiastikdepartementet fällt, gjort det klart för mig, att vi har all anledning att med förtröstan se fram emot kommande tider, när det gäller Stockholms högskolas upprustning. Av den anledningen har jag bara velat använda denna stund till att ytterligare accentuera behovet. För övrigt har jag inte något särskilt yrkande utan hemställer om bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 9—13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 5.17 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Lördagen den 24 maj.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om vissa anslag för budgetåret 1952/53 till regeringsrätten;

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överförande till Sverige av vissa sjuka flyktingar m. m.; och

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges biträdande av vissa internationella hälsovårdsbestämmelser, i vad propositionen avser sättet för bestridande av uppkommande kostnader.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 2.

Anslag till mödrahjälp och mödrahjälpdsnämnderna.

Föredrogs, punktvis, statsutskottets utlåtande nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1952/53 till mödrahjälp och mödrahjälpdsnämnderna jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Mödrahjälp.

Efter föredragning av punkten anförde:

Fru WALLIN: Herr talman! Statsutskottet säger i sin skrivning till detta utlåtande: »Utskottet förutsätter, att vid tillämpningen av de normer för prövning av behov av mödrahjälp, som socialstyrelsen bemyndigats utfärda, avsteg från desamma skola kunna göras, där detta kan anses befogat — — —.» Nu hoppas jag verkligen, att normerna endast blir en grund för bedömningen och att man inte strikt följer dem. Det finns inte två absolut lika fall av hjälp-sökande mödrar. Den fria prövningsrätten gör emellertid, att mödrahjälpen kan avvägas efter varje särskilt behov och i görligaste mån sättas in där den bäst behövs. Det vore beklagligt, om denna fria prövningsrätt skulle naggas i kanten.

När Kungl. Maj:t uppdrog åt socialstyrelsen att utfärda normerna för mödrahjälpen framhölls att bl. a. de inträffade prisstegringarna också skulle beaktas. Nu har det också skett en viss uppräknings av de tidigare utgående normerna, vilket jag anser skäligt. Men då man gjort det, borde det också ha gjorts en uppräknings av maximibeloppet. Nu kommer de hjälpbehövande som har det mindre behovet att få kompensation för penningvärdets försämring, medan de som har det största och kanske mest markerade behovet och är berättigade till maximibeloppet fortfarande inte kommer att få mera än 400 kronor. Dessa har alltså i realiteten fått minskad hjälp. Det hade varit rimligt att en uppräknings skett också av maximibeloppet.

Vad gäller tillämpningen av normerna tycker jag mig spåra en större generositet i utskottets skrivning än i socialstyrelsens anvisningar. Jag vill livligt hoppas att det blir denna generositet som präglar mödrahjälpdsnämndernas tillämpning av normerna.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Mödrahjälp.

Herr FORSBERG: Herr talman! Enligt förordningen angående mödrahjälpen kan sådan utgå till behövande då uppenbart behov därav föreligger. Tillsynsmyndighet är socialstyrelsen, och socialstyrelsen har utfärdat vissa normerande bestämmelser. Man har, som det kallas, ett mallsystem. Jag har tidigare anmärkt på dessa förhållanden, som jag inte anser lyckliga. Att genom bestämmelser för de olika nämnderna ute i landet söka undvika alltför många variationer i tillämpningen har jag ingenting att invända mot. Men frågan är ju om, när sådana bestämmelser utfärdas, man därmed kan ernå sådana resultat som man önskar.

Det har visat sig vara fullkomligt riktigt att jag reagerade mot detta mallsystem. Sedan dessa nya bestämmelser 1947 skickades ut från socialstyrelsen, har de tillämpats utan att socialstyrelsen har meddelat ett enda ord till mödrahjälpnämnderna i vare sig den ena eller andra riktningen förrän i år. Det har alltså gått en tid av fem år, under vilken socialstyrelsen inte har märkt att en penningvärdeförsämring har inträffat. Detta har resulterat i att den ypperliga reform, som mödrahjälpen utgör, av socialstyrelsen satts ur funktion för många kvinnors vidkommande.

Jag vill ta ett litet exempel som visar detta. En moder har, låt mig säga år 1947, behov av mödrahjälp och kan också enligt den föreliggande förordningen få sådan hjälp. Fyra år senare, år 1951, när det åter blir tillökning i familjen, kan hon inte få mödrahjälp, trots att familjen befinner sig i samma ekonomiska läge som år 1947, om man tar hänsyn till penningvärdeförsämringen, och även i övrigt lever under samma förhållanden. Nu finns det visserligen mödrahjälpsnämnder, som, trots att man ju bör följa socialstyrelsens direktiv och iakttaga vad denna tillsynsmyndighet säger, försöker ta all den hänsyn till de verkliga förhållandena som är möjligt, men å andra sidan följer många mödrahjälp-

nämnder bokstavligen de direktiv, som socialstyrelsen har kommit med, och har dess mallsystem på bordet när ansökningarna skall behandlas, och då blir resultatet att den moder, som år 1947 hade ett klart och uppenbart behov av mödrahjälp, inte kan få någon sådan hjälp år 1951, trots att hennes och familjens levnadsstandard och övriga förhållanden är likadana som år 1947.

Jag anser för mitt vidkommande att detta är upprörande. Saken har emellertid nu tydligen uppmärksamats av statsutskottet, och jag utgår därför ifrån att det kommer att bli en ändring.

Under sådana förhållanden skall jag inte nu bli mångordig. Jag skall bara till slut be att få skicka med en hälsning till socialministern, att han skall hålla sträng uppsikt över socialstyrelsen när det gäller denna hjälpform.

I övrigt ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Jag kan i viss mån dela den uppfattning, som herr Forsberg här gjort sig till tolk för. Enligt utskottets mening skall dessa bestämmelser endast vara normerande och de bör tillämpas på ett vidsynt och smidigt sätt. Hänsyn bör framför allt tagas till familjernas skiftande ekonomiska förhållanden. Det är just ett sådant hänsynstagande utskottet avser, när det i sin skrivning framhåller: »Vad departementschefen anfört har icke givit utskottet anledning till annat uttalande än att utskottet förutsätter, att vid tillämpningen av de normer för prövning av behov av mödrahjälp, som socialstyrelsen bemyndigats utfärda, avsteg från desamma skola kunna göras, där detta kan anses befogat med hänsyn dels till skiljaktiga förhållanden i olika landsdelar och dels till de ekonomiska skiljaktigheter som kunna vara rådande mellan olika befolkningskategorier.»

Jag är övertygad om, att om socialstyrelsen i stora drag kommer att följa dessa linjer, då kommer den kritik, som

Statens övertagande av Hjälmarens och Kvismarens sjösänkingsbolag åvilande förpliktelser. — Statsförvärv av Köping—Uttersberg—Riddarhyttans järnväg m. m.

herr Forsberg riktat mot förslaget, inte att behöva upprepas ett kommande år.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 3.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser vissa avskrivningar av nya kapitalinvesteringar.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 4.**Statens övertagande av Hjälmarens och Kvismarens sjösänkingsbolag åvilande förpliktelser.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens övertagande av Hjälmarens och Kvismarens sjösänkingsbolag åvilande förpliktelser i fråga om underhåll av farled m. m. i Hjälmaren jämte i ämnet väckt motion.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Herr AQVIST: Herr talman! I detta statsutskottets utlåtande har jag en avstyrkt motion. Detta är i och för sig inte någonting märkligt. Vad som är mera märkligt och som uppkallat mig är den motivering, som statsutskottet här åstadkommit. Det står nämligen att »det icke får anses klarlagt, i vad mån den i motionen omnämnda utprickningen verkligen tillgodoser ett allmänt intresse».

Nu är det så, herr talman, att den farled det här gäller måste anses ha varit en allmän farled ända sedan tiden före 1880 års förordning om allmän farled.

Mig veterligt har den aldrig blivit avlyst. Under sådana förhållanden är det märkligt, att utprickningen i en allmän farled inte skall anses ha något allmänt intresse, i all synnerhet som denna farled är intagen på det allmänna sjökortet. Möjligen anser statsutskottet med sitt uttalande att hamnen är i privat ägo. Detta är emellertid intet ovanligt för Hjälmaren; tvärtom är detta det vanliga. Mig veterligt förekommer det inte några andra hamnar än sådana, som är i privat ägo.

Nu är förhållandena beträffande Hjälmarens sänkning mycket komplicerade, och utskottet har föreslagit, att dessa frågor skall bli föremål för en utredning. Man vill hänskjuta även denna fråga till utredningen. Detta har jag intet att erinra emot. Tvärtom hoppas jag att det genom en sådan utredning skall klargöras i vad mån det kan vara lämpligt att staten övertar även sådan utprickning, som nu bekostas av enskilda.

Jag har därför, herr talman, inte något speciellt yrkande utan nöjer mig med vad statsutskottet har anfört.

Vidare yttrades ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 5.**Statsförvärv av Köping—Uttersberg—Riddarhyttans järnväg m. m.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av Köping—Uttersberg—Riddarhyttans järnväg m. m.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde

Herr BARK: Herr talman! Eftersom jag bor vid denna järnväg, har jag känt ett behov att tacka statsutskottet för att det så kraftigt har understrukt att kommunikationsmöjligheterna för ortsbefolkningen inte måtte försämrats. Jag tror att jag därvid talar å hela ortsbefolk-

Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar.

ningens vägnar. Jag hoppas även att de myndigheter, som i fortsättningen kommer att handlägga dessa frågor, kommer att etablera ett förtroendefullt samarbete med exempelvis Skinnskattebergs storkommuns trafiknämnd.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 166, i anledning av väckta motioner om ett investeringsanslag till ombyggnadsarbeten å blekingejärnvägarna;

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplacering för viss biträdespersonal m. m.;

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag för budgetåret 1952/53 till Finansdepartementet: Avlöningar och till Riksräkenskapsverket: Avlöningar jämte i förstnämnda ämne väckt motion;

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde; och

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till Rut Edit Bergström m. fl.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.**Vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel m. m.**

Föredrogs, punktvis, statsutskottets utlåtande nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag för budgetåret 1952/53 under riksstatens fjärde huvudtitel m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17.**Försvarets forskningsanstalt:
Avlöningar.**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 120 (punkt 17, s. 166—171) föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad ändring i personalförteckningen för försvarets forskningsanstalt, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för försvarets forskningsanstalt, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53, dels ock till Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 1 660 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft ett antal motioner.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 410 och II: 554, såvitt här vore i fråga,

a) på personalförteckningen för försvarets forskningsanstalt uppföra ytterligare två kontorsbiträdestjänster i lönegrad Ca 8;

b) godkänna av utskottet angiven avlöningsstat för försvarets forskningsanstalt, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53;

c) till Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 1 660 000 kronor;

II. i anledning av motionerna I: 407 och II: 555 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte om möjligt förelägga innevarande års riksdags höstsession slutligt förslag till organisation av försvarets forskningsanstalt.

Reservationer hade avgivits:

a) av herrar Ohlson, Bergh, Alfred Vilsson, Arrhén, Skoglund i Doverstorp, Malmberg i Skövde, Ståhl, Bergstrand,

Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar.

fröken *Elmén* och herr *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottet i punkten I bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 410 och II: 554, såvitt här vore i fråga,

a) på personalförteckningen för försvarets forskningsanstalt — med utslutande av 2 forskningsassistenttjänster i Ce 25 — ytterligare uppföra 3 laboratorstjänster i Cp 9, 2 laboratorstjänster i Ce 31, 5 förste forskningsingenjörstjänster i Ce 29, 10 forskningsingenjörstjänster i Ce 27 och 2 kontorsbiträdestjänster i Ca 8;

b) fastställa av reservanternas angivna avlöningsstat för försvarets forskningsanstalt, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53;

c) till Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 2 030 000 kronor;

b) av herr *Edvin Thun*, utan angivet yrkande.

Sedan utskottets hemställan i punkten föredragits, anförde:

Herr **HJALMARSON**: Herr talman! De befattningar, som har upptagits i den vid denna punkt avgivna reservationen, har utvalts endast för att möjliggöra effektiv forskning inom forskningsanstaltens nuvarande arbetsområde och för att anstalten skall få ha kvar de verkligt kvalificerade forskarna och kunna ge dem en placering som motsvarar deras kompetens och faktiska arbetsuppgifter. Det är följaktligen alls inte fråga om att utvidga den nuvarande verksamheten.

Under behandlingen av detta ärende har det i utskottets första avdelning upplysts om att inte mindre än 20 forskare med kvalificerad akademisk utbildning har slutat sina anställningar i FOA under de båda senaste åren. Av dessa 20 har 15 tillhört 24:e lönegraden. Somliga har flyttat över till enskilda industrier, men flera har övergått till annan statlig

verksamhet. Det kan inte vara förnuftigt att ta kvalificerade krafter från oerhört viktiga uppgifter för att sätta in dem i bättre avlönade, men kanske mindre viktiga befattningar i statsförvaltningen.

Var och en som tagit del av föredragningen inom utskottet i denna fråga måste ha fått en mycket stark känsla av att man inte har kommit fram till en anordning, varigenom man rationellt kan ta vara på de bästa krafterna. Reservationen avser att i någon mån rätta till detta missförhållande. Jag vill särskilt stryka under, att det är ont om högkvalificerad forskarpersonal.

Det är glädjande att utskottet i anslutning till en motion från vårt håll har anhängit om att frågan om FOA:s organisation om möjligt skall föreläggas höstriksdagen. Jag hoppas livligt att försvarsministern skall göra vad som i hans förmåga står för att tillmötesgå denna framställning. Tyvärr är emellertid läget sådant, att något måste göras redan nu för att man skall komma över de värsta svårigheterna. Det är detta som reservationen tar sikte på.

Jag tror inte att jag här i kammaren särskilt behöver framhålla betydelsen av det arbete som utföres inom forskningsanstalten. Jag skulle bara vilja be kammaren uppmärksamma att bakom en hel del av de värdefullaste nyheterna i vårt försvar kan man spåra de svenska forskarnas insatser. Det är en god investering även rent ekonomiskt sett att främja deras arbete.

Slutligen vill jag framhålla, att den anslagshöjning som begärs i denna punkt delvis motväges av en besparing i en följande punkt. Netto rör det sig här om en förhållandevis obetydlig anslagsförstärkning. Jag tror att det blir väl använda pengar om de beviljas.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr **WARD**: Herr talman! Vi har på statsutskottets första avdelning ägnat

Omorganisation av skolöverstyrelsen m. m.

denna fråga mycket stor uppmärksamhet, och vi har samtliga varit överens om att frågan om forskningsanstaltens organisation bör upptagas till prövning. Med dessa korta ord och med hänvisning till vad utskottet skrivit vill jag uttala min förhoppning om en proposition i detta ärende så snart som möjligt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till den vid punkten fogade, av herr Ohlon m. fl. avgivna reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan i denna punkt.

Punkterna 18—21.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1952/53 till Statens sjöhistoriska museum: Avlöningar jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.**Omorganisation av skolöverstyrelsen m. m.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av skolöverstyrelsen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 149, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 7 mars 1952, framlagt vissa förslag till grunder för omorganisation av skolöverstyrelsen m. m.

Förslaget innebar bl. a., att liksom hittills skulle hos skolöverstyrelsen vara anställda två gymnastikkonsulenter.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehått ett antal motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Cassel* och *Lindblom* (I: 422) och den andra inom andra kammaren av herr *Allard m. fl.* (II: 586), hade yrkats, att på skolöverstyrelsens personalförteckning skulle upptagas ytterligare en gymnastikkonsulent med samma anställningsform som tillämpades för den nuvarande gymnastikkonsulenten.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte godkänna de av utskottet förordade grunderna för skolöverstyrelsens organisation;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 395 och II: 532, I: 420 och II: 588, I: 421 och II: 587, I: 422 och II: 586 samt II: 589 godkänna av utskottet angiven personalförteckning för skolöverstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53;

III. att riksdagen måtte godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 7 mars 1952 förordade grunderna beträffande anställnings- och avlöningsförhållandena för lärare vid i Stockholms skoldistrikt bedriven särskild försöksverksamhet;

IV. att riksdagen måtte godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 7 mars 1952 förordade grunderna för försöksverksamhetens organisation på realskolestadiet och för statsbidrag till nämnda verksamhet i vissa skoldistrikt, där statlig realskola funnes;

V. att riksdagen måtte

a) godkänna av utskottet angiven avlöningsstat för skolöverstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53;

b) till Skolöverstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1952/53 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 753 000 kronor;

Omorganisation av skolöverstyrelsen m. m.

VI. till Skolöverstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1952/53 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 675 000 kronor;

VII. till Skolöverstyrelsen: Försöksverksamhet m. m. för budgetåret 1952/53 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 475 000 kronor;

VIII. till Läroboksnämnden för budgetåret 1952/53 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 38 000 kronor.

Reservationer hade avgivits:

1) beträffande en fristående rotel för fysisk fostran av herr *Bergh*, utan angivet yrkande.

2) beträffande inspektör för sinnen-slöundervisningen

a) av herrar *Svensson* i Grönvik, *Akerström* och *Onsjö*;

b) av herrar *Näsgård*, *Ohlon* och *Pålsson*, utan angivet yrkande;

3) beträffande grunderna för försöksverksamhetens organisation på realskolestadiet m. m.

a) av herrar *Ohlon*, *Berg*, *Söderquist*, *Arrhén*, *Staxäng*, *Bergstrand*, fröken *Elmén* och herr *Nihlfors*;

b) av herr *Malmberg* i Skövde, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Fröken **AGER**: Herr talman! Jag har i anslutning till förevarande proposition väckt en motion, som tar upp en del frågor som gäller skolöverstyrelsens omorganisation. Alla hälsar med stor tillfredsställelse att denna omorganisation har föreslagits. Det av de sakkunniga framlagda förslaget har man ansett vara i stort sett tillfredsställande, men i det förslag som framlagts av departementschefen i propositionen har en hel del väsentliga punkter i den föreslagna organisationen blivit strukna. Bl. a. har den särskilda roteln för övningsämnen helt utgått, vilket är beklagligt med hänsyn till den utveckling övningsämnena

och de praktiska läroämnena undergått under de senare åren. De erfarenheter man hittills vunnit av handläggningen av övningslärarfrågorna inom skolöverstyrelsen är sannerligen inte tillfredsställande. Skolöverstyrelsen har för närvarande en arbetsbalans på mer än två år vad gäller dessa ärenden. Om skolöverstyrelsen inte får någon förstärkning, kommer det att dröja länge, innan man avbetat denna balans. Man kan därför inte förstå att när förslag framkommit om erforderlig förstärkning i detta hänseende utskottet inte tagit någon hänsyn till motionens begäran och motivering.

Skolkommissionens principbeslut i fråga om den praktiska utbildningen har ju i diskussionen haft en framträdande plats, men när det gäller att tillstyrka en praktisk lösning av en organisationsfråga, varigenom organisationen i fråga om denna utbildning skulle förstärkas, avslår man förslaget. Är det avsiktligt som man för allmänheten så demonstrerar sitt intresse för de praktiska yrkena eller är det bara en gest? Det verkar nästan så, då man inte kan gå med på någon av de praktiska åtgärder, som inte bara gäller förstärkning av skolöverstyrelsens kansli och personal utan även av konsulenter. Man får en viss förstärkning i detta avseende nu, men inte vad vi föreslagit i motionen. Utskottets uttalande ger mig dock den förhoppningen, att man nästa år kan förvänta ytterligare förstärkning.

Jag kan inte heller känna mig tillfredsställd med lönegradsplaceringen för konsulentbefattningarna, men jag hoppas, att dessa lönefrågor ganska snart tas upp av tjänsteförteckningskommittén. Den nuvarande lönesättningen är alldeles för låg. Man kan inte påräkna att lärare skall söka dessa tjänster, som inte ger något större ekonomiskt vederlag för det stora ansvaret och den längre tjänstgöringstiden.

Jag har intet yrkande, men jag har velat uttala mina betänkligheter mot det

Omorganisation av skolöverstyrelsen m. m.

framlagda förslaget vad det gäller de av mig framförda synpunkterna.

Herr NILSSON i Kristinehamn: Herr talman! I samband med det beslut om skolöverstyrelsens omorganisation, som riksdagen nu kommer att fatta, kommer även att, såvitt jag förstår, slutligt avgöras frågan om den högsta tillsynen över folkbiblioteksväsendet i landet. Jag och fröken Vinge i denna kammare och herr Holmbäck i första kammaren har väckt en motion på denna punkt, och jag tillåter mig därför att taga kammarens tid i anspråk några få minuter.

Inte mindre än två utredningar har på senare tid sysslat med frågan om biblioteksväsendets centrala ledning. Redan 1949 avgav folkbibliotekssakkunniga sitt betänkande, och även skolöverstyrelsesakkunniga har ägnat uppmärksamhet åt den detaljen. Båda dessa utredningar har varit eniga om att åt folkbiblioteksväsendets centrala myndighet borde ges en annan ställning än den som den för närvarande har. Folkbibliotekssakkunniga har som bekant föreslagit att en betydande upprustning av landets folkbiblioteksväsende skulle komma till stånd. De sakkunniga tänker sig att staten och kommunerna skall med hälften var svara för kostnaderna för folkbiblioteksväsendet, men att kommunerna skall stå för huvudmannaskapet, detta av organisatoriska skäl.

De sakkunniga föreslår också att centralbiblioteksorganisationen skall utbyggas högst avsevärt. Man påvisar att den nuvarande ordningen med ett centralbibliotek i varje län inte motsvarar behoven, framför allt inte i de mera vidsträckta länen, utan man går i stort sett in för att dela upp länen, så att man får två centralbibliotek i varje län. Det är självklart att denna betydande upprustning av folkbiblioteksväsendet, som ju emellertid på sitt sätt är en följd bland annat av den upprustning på det kulturella området, som i andra avseenden har förordats ifrån andra håll, stäl-

ler större krav på den centrala myndigheten. Folkbiblioteksutredningen förordar också att den nuvarande konsulentorganisationen i skolöverstyrelsen skall ombildas till en självständig statens biblioteksbyrå. Man anser att det omedelbara sambandet mellan skolöverstyrelsen och folkbiblioteksväsendet inte är större än att det går an att lyfta ut denna detalj ur skolöverstyrelseorganisationen, detta särskilt som ju skolöverstyrelsen redan förut är ett av våra allra största och mest arbetstyngda ämbetsverk.

När de sakkunniga föreslår detta har de också kunnat peka på att man tidigare gått denna väg i Danmark och Finland och under detta år även i Norge. Det är nu i Norden bara Sverige som fortfarande anser att biblioteksväsendet bör vara en liten detalj, som kan inordnas i det allmänna skolväsendet.

Skolöverstyrelsesakkunniga anslöt sig till folkbibliotekssakkunnigas mening men förklarade i detta sammanhang, när nu propositionen skulle läggas fram, att eftersom folkbibliotekssakkunnigas betänkande ännu inte hade prövats av riksdagen, borde man kunna låta det slutliga ståndpunktstagandet i denna fråga bero och tills vidare låta biblioteksväsendet bilda en särskild rotel inom skolöverstyrelsen.

I propositionen har emellertid departementschefen inte accepterat denna ståndpunkt. Han har i stället funnit att det råder så nära samband mellan folkbiblioteken och den allmänna folkbildningen, att biblioteksväsendet lämpligen bör sortera under chefen för folkbildningsroteln. Därmed har departementschefen inte bara underkänt vad tvenne utredningar anfört om önskvärdheten av en förstärkning av den centrala biblioteksmyndighetens ställning, utan han har därjämte berövat biblioteksväsendet den relativa självständighet detta redan nu har därigenom att det nu genom förste bibliotekskonsulentens direkta föredragning hos skolöverstyrelsen i

Omorganisation av skolöverstyrelsen m. m.

biblioteksfrågor kan komma till tals självständigt upp i allra högsta instans. I stället tänker sig departementschefen, att bibliotekskonsulenten, som nu skall kallas byrådirektör, skall sortera under undervisningsrådet för folkbiblioteksroteln och först i andra hand ha möjlighet att göra sig gällande i överstyrelsen.

Departementschefen stöder sig på vad statskontoret och vissa andra remissinstanser sagt om det nära sambandet mellan biblioteksväsendet och folkbildningen. Det hör emellertid till saken att under det att detta ärende varit remitterat till flera skolinstanser och folkbildningsinstanser, så har icke tillfälle givits någon biblioteksinstans att yttra sig. Däremot har folkbibliotekssakkunnigas betänkande på sin tid varit remitterat till de flesta biblioteksinstanser och därvid förordats av samtliga dessa.

Om nu departementschefens förslag vore att betrakta som ett provisorium, skulle kanske inte så mycket vara att säga om saken. Nu har emellertid statsutskottet för sin del klart sagt ifrån, att utskottet anser att detta närmast är att betrakta som en slutlig lösning av frågan. Utskottet säger att man inte vill veta av ett nytt ämbetsverk och tillstyrker därför departementschefens förslag.

Det är ju som bekant på det sättet, att här i riksdagen är det oerhört impopulärt att tala om nya ämbetsverk. När statsutskottet alltså tar den termen i sin mun, förmodar jag att statsutskottet har väntat sig mycket anklag i riksdagen.

Nu är det emellertid inte här fråga om att inrätta ett nytt ämbetsverk. Bibliotekskonsulentorganisationen finns redan. Den har egna lokaler ute i staden, skilda från skolöverstyrelsens övriga verksamhet. Den har en stab av tjänstemän. Om jag inte är fel underrättad, är biblioteksroteln för närvarande den näst största av skolöverstyrelsens rotlar. Upprättandet av en självständig biblioteksbyrå skulle inte innebära något annat än att chefen för formens

skull fick titeln byråchef och reellt sett också flyttades upp ett par tre lönegrader. Det är den enda merkostnad det här skulle kunna bli fråga om.

Jag kan inte underlåta att ge uttryck åt en ganska stark missbelåtenhet med det sätt, på vilket denna sak behandlats såväl i departementet som i utskottet. Jag tror, att det är ganska ovanligt, att ett så betydelsefullt förslag avgöres utan att vederbörande, i detta fall biblioteksväsendet, åtminstone får göra sig hörd i så måtto, att de synpunkter som framförts därifrån blir refererade i propositionen.

Jag föreställer mig, att det i dagens läge inte är mycket att göra åt det. Jag tillåter mig emellertid att framföra en vädjan till departementschefen att inte betrakta frågan som slutligt avgjord av det skälet att statsutskottet nu har ansett sig kunna fälla ett tämligen tvärsäkert omdöme om hur det bör vara på denna front. Någon gång skall väl folkbibliotekssakkunnigas betänkande i en eller annan form läggas fram för riksdagen; i annat fall bör det sägas ifrån, att man inte anser sig kunna genomföra detsamma. Om detta till äventyrs skulle bli förhållandet och om biblioteksväsendet skall upprustas så som ifrågasättes i detta betänkande och som jag tror att en mycket bred opinion här i landet önskar, är det ganska orimligt att införa en sådan reform nedrusta den centrala tillsynsmyndigheten, vilket faktiskt är innebörden av det beslut, som första kammaren redan har fattat och som jag alltså inte har någon möjlighet att förhindra.

För närvarande ställer jag av denna anledning inte något yrkande, men jag skulle vara mycket tacksam, om statsrådet, som jag ser är här närvarande, ansåg sig kunna ge en förklaring, som på denna punkt kunde lugna dem som känner sig oroade av utvecklingen.

I detta anförande instämde fröken Vinge.

Omorganisation av skolöverstyrelsen m. m.

Herr ALLARD: Herr talman! Jag har tillsammans med tre andra ledamöter här i kammaren motionerat i anledning av det förslag till omorganisation av skolöverstyrelsen, som framlagts i proposition nr 149. Vi föreslår där, att ytterligare en gymnastikkonsulent skall upptas i skolöverstyrelsens personalförteckning.

Inom skolöverstyrelsen finns för närvarande den s. k. gymnastikroteln. Den består av två gymnastikkonsulenter, en manlig och en kvinnlig, som har gymnastikdirektörskompetens. Dessutom finns det erforderlig kanslipersonal.

Gymnastikrotelns nuvarande organisation kom till för ungefär 20 år sedan. Den hade då ungefär samma antal befattningshavare som nu, men dess uppgifter var betydligt mindre än de är i dag. Den hade då att utöva tillsyn över den fysiska fostran enbart i folkskolan. Senare har även läroverken, de högre kommunala skolorna och yrkesskolorna tillkommit, och den har alltså fått väsentligt ökade arbetsuppgifter. Gymnastikroteln har nu alltså att utöva tillsyn över och dessutom ge impulser åt den fysiska fostran inom hela vårt skolväsende, och detta vilar alltså på två konsulenter.

Förutom den ökning av de direkta arbetsuppgifter, som jag här nämnt och som tillkommit sedan den nuvarande organisationen kom till, har arbetsuppgifterna ökat därigenom, att den fysiska fostran har fått ett betydligt större utrymme inom vårt skolväsen än tidigare. Jag vill i detta sammanhang bara erinra om de uppgifter som skolan nu har i fråga om simningen, där den skall ge eleverna elementära kunskaper. Det är ett exempel på de nya uppgifter, som vilar på gymnastikrotelns befattningshavare.

Det har länge varit känt, att personalen inte varit tillräcklig för detta speciella ämnesområde med dess många uppgifter. Det har också påpekats i flera sakkunnigutredningar. Första gången

var när 1936 års skolöverstyrelsesakkunniga med de dåvarande arbetsuppgifterna som bakgrund föreslog, att gymnastikroteln skulle utökas med ytterligare en konsulent.

Nu har dessutom en ytterligare uppgift tillkommit. Man anser, vilket enligt min mening är fullt riktigt, att skolan har en uppgift att fylla även i fråga om trafikundervisning och att eleverna därför skall erhålla sådan undervisning inom skolans ram. Som en konsekvens därav måste det också finnas någon eller några inom skolöverstyrelsen som svarar för undervisningen. Nu har man av flera skäl ansett lämpligt, att gymnastikkonsulenterna skall svara även för trafikundervisningen vid sidan om sina tidigare arbetsuppgifter inom den fysiska fostran. Detta innebär ju att en ny och stor uppgift har lagts på dessa två konsulenter. Det var fördenskull ganska naturligt att 1945 års trafiksäkerhetskommitté föreslog en ökning av konsulentorganisationen med ytterligare en tjänst. Sedan tog 1949 års skolöverstyrelsesakkunniga upp frågan. Även denna utredning föreslog, att det skulle inrättas en ny tjänst inom den fysiska fostrans område, och den tjänsten ansåg man lämpligen skulle kunna halveras på så sätt, att vederbörande även skulle ägna sig åt översynen av trafikundervisningen.

För mig står det fullkomligt klart, att med de många och stora uppgifter som nu vilar på de båda konsulenterna, och med de nya uppgifter som tillkommer, starka skäl talar för att den fysiska fostran borde ha en egen rotel inom den nya överstyrelseorganisationen, liksom man har haft inom den gamla. Vi har emellertid i vår motion inte gått så långt, utan vi har i vårt förslag begränsat oss till att begära ytterligare en konsulenttjänst, i full överensstämmelse med vad som föreslagits från först 1936 års skolöverstyrelsesakkunniga, sedan från 1945 års trafiksäkerhetskommitté och slutligen från 1949 års skolöversty-

Omorganisation av skolöverstyrelsen m. m.

relsesakkunniga. Utskottet har inte kunnat gå med på vår motion utan har ansett, att trafikundervisningen skall kunna handhavas av de nuvarande båda gymnastikkonsulenterna. Jag tror inte att det går. Jag tror det är omöjligt för dessa båda personer att sköta denna tillsyn på ett tillfredsställande sätt, om de också skall sköta tillsynen över den fysiska fostran så, som är önskvärt. Det är inte möjligt att lägga en ny uppgift av detta slag på personer, som förut har fullt upp att göra. Skall de klara denna nya uppgift, så blir det kanske på bekostnad av andra betydelsefulla uppgifter, som de då måste eftersätta.

Jag vill än en gång erinra om att det är två personer, en manlig och en kvinnlig konsulent, som skall utöva tillsyn över den fysiska fostran inom hela vårt skolväsende — folkskolan, läroverken, de högre kommunala skolorna och yrkesskolorna — och så skall de dessutom nu få denna nya uppgift. Det kan inte vara möjligt för dem att klara allt detta på ett tillfredsställande sätt.

Jag har en känsla av att när man nu bygger upp en ny organisation inom överstyrelsen, så innebär förslaget i denna del — som bara är en liten del av överstyrelsens verksamhet — inte någon upprustning. Det innebär snarare en nedrustning, och jag är rädd för de resultat, som möjligen kan komma att följa i spåren på en sådan nedrustning.

Herr talman! Det är därför som jag ber att få yrka bifall till motionen II:586, i vilken yrkas att i skolöverstyrelsens personalförteckning måtte upptagas ytterligare en gymnastikkonsulent med samma anställningsform som tillämpas för den nuvarande gymnastikkonsulenten.

Herr BERGSTRAND: Herr talman! Reservation nr 3 beträffande grunderna för försöksverksamhetens organisation m. m., avgiven av herr Ohlson m. fl., vänder sig i viss mån mot motiveringen på

sidan 28 i utskottsutlåtandet angående formerna för försöksverksamheten.

När försöksverksamheten en gång i världen beslöts — det var i samband med den stora skolreformen — beslöts samtidigt att några statliga realskolor i fortsättningen inte skulle få inrättas. I stället skulle det i framtiden ordnas ungefär så med realskoleundervisningen, som man gjorde, jag vill minnas i Stocksund och i vissa skolor här i Stockholm. Detta tog också en del andra kommuner fasta på, och de har därför byggt upp realskolelinjer på samma sätt som skedde ute i Stocksund. Nu skriver emellertid utskottet följande i sitt utlåtande: »Utskottet har likväl icke kunnat undgå att observera att i en mängd fall intresset i huvudsak inriktats på att inom folkskolans ram söka inarbeta den nuvarande realskolan. Skulle detta mera allmänt bli fallet synes det utskottet som om försöksverksamheten skulle bli föremål för en alltför ensidig utveckling.»

Reservanterna har tyckt, att detta är en litet för sträv skrivning. Den har verkat som en pekpinne mot de samhällen, som redan har ansett sig tvungna att försöka arbeta in en realskolelinje på det sätt som jag nyss angav. Reservanterna har naturligtvis inte velat säga att detta är den enda riktiga vägen att driva försöksverksamhet. Men de har velat, att även den vägen hålles öppen. Vår mening har varit att vägen bör hållas öppen åt alla håll, så att försöksverksamheten för framtiden är fullt obunden; således också med godkännande av den försöksform av realskoleutbildningen som har tagit sig uttryck på nyss nämnda sätt.

Med dessa få ord, herr talman, vill jag bara peka på reservationens innebörd. Det kanske inte tjänar så mycket till att yrka bifall till reservationen. Jag har i alla fall velat framhålla, att vi tycker det hade varit riktigare, om statsutskottet hade använt en något mjukare formulering.

Omorganisation av skolöverstyrelsen m. m.

Herr HOPPE: Herr talman! Det har från olika håll och på olika punkter gjorts vissa erinringar emot både Kungl. Maj:ts förslag och utskottsförslaget. Jag skall i anledning därav be att få säga ett par ord.

Först och främst skulle jag vilja säga, att för oss i andra avdelningen har det varit många tillfällen, nästan dagligen, då vi ställts inför problem som vi gärna skulle ha sett att det varit möjligt att lösa eller lösa på ett kanske något effektivare och mer kostnadskrävande sätt än Kungl. Maj:t föreslagit. Vi har emellertid, som jag redan i dag tagit mig friheten framhålla, fått ett starkt intryck av att åttonde huvudtiteln och övriga propositioner från Kungl. Maj:ts ecklesiastikdepartement har givit rätt frikostigt på olika punkter. Vi tycker att det finns skäl att vara glad och tacksam även om man inte på alla punkter fått allt.

Jag skulle för min del gärna vilja ge uttryck åt den uppfattningen, att den skolöverstyrelse som skapas fram nu kanske inte nödvändigtvis behöver betraktas såsom något färdigt och avslutat, utan att där kan bli plats för både det ena och det andra, både det som fröken Ager, herr Nilsson i Kristinehamn och herr Allard har önskat. Jag tror inte att statsutskottet haft någon negativ inställning till dessa frågor, men utskottet anser att det, i varje fall för närvarande, inte är klokt att gå längre än Kungl. Maj:t har gjort.

För min personliga del har jag ett starkt intryck av att det finns mycket stora utsikter för att den nya skolöverstyrelsen på ett annat och effektivare sätt blir ett värdefullt organ för bl. a. den kulturella upprustningen i vårt land. Jag skulle i detta sammanhang vilja tillägga, att det nog är rätt ofta, som den tanken smyger sig över oss vid behandlingen av propositionerna i andra avdelningen, att i fråga om en hel del åtgärder — inte minst när det gäller organisationernas utbyggande — tillhör

initiativet Kungl. Maj:t — i första hand i varje fall.

Så ett litet ord i anledning av vad herr Bergstrand nyss anförde. Det har ju, herr talman, inom svenskt skolväsen under de två senaste åren skett något, som man knappast förutsåg och som man i varje fall inte avsåg när 1950 års riksdag praktiskt taget enhälligt antog Kungl. Maj:ts förslag om en nioårig enhetsskola. Vad jag avser när jag säger att det har skett någonting på detta område, är närmast vad herr Bergstrand gjorde oss uppmärksamma på, nämligen att man i mycket stor utsträckning har gått in för att inom folkskolans ram inarbeta de nuvarande realskolelinjerna.

Nu tror jag att det kanske varit nödvändigt att skapa fram sådana realskolor därför att man från hemmens sida krävt, att det skall beredas plats för ungdomen. Å andra sidan är jag rädd för att detta att den gamla realskolan — låt vara att man där ger utrymme för försöksverksamhet — flyttas in i folkskolan kommer att innebära att den försöksverksamhet, man i första hand avsåg när man talade om nioårig folkskola, får träda i skuggan för den nyss nämnda försöksverksamhet, som man knappast ursprungligen hade uppmärksamheten riktad på.

För min del tycker jag inte att herrar reservanter behövt vara så bekymrade när det gäller vår formulering och detta av det skälet, att det framgår att vi ingalunda vill gå till storms emot detta försök. Den innebär bara att vi är ängsliga för att denna utveckling, denna realskolelinje inom folkskolan, skall få dominera. Och då misstänker vi att detta kan innebära att man kommer att vara på väg att konservera något gammalt, då man ju i stället med skolreformen avsåg att skapa något nytt — ja, en väsentligen ny skola.

Jag stryker alltså under, herr talman, att det inte är så att vi bryter staven över dessa försök som man gjort, men vi menar å andra sidan att i första hand

Omorganisation av skolöverstyrelsen m. m.

måste arbets- och utvecklingsmöjligheter ges den försöksverksamhet, som vi avsåg när vi fattade 1950 års beslut om den nioåriga skolan. För min personliga del, herr talman, tycker jag att jag skulle brista i trohet emot det beslut som fattades då och som de flesta av oss här i kammaren glädde oss åt 1950, om jag inte utan tvekan kunde yrka bifall till den formulering, som statsutskottet har gjort här.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON: Herr talman! Här har ställts diverse frågor och värdanden till mig med anledning av det framlagda förslaget. Jag vill genast förklara att jag givetvis inte anser att skolöverstyrelsen genom den föreslagna omläggningen får en organisation, som det under alla förhållanden skall vara omöjligt att ändra på det allra minsta för lång tid framåt. Tvärtom är jag fullt på det klara med att det gäller att göra en ändring i organisationen, som är av så stor genomgripande natur, att man inte kan vara alldeles säker på att det fungerar väl på varje punkt. Det kan behövas utbyggnader här och utbyggnader där inom ganska kort tid.

Jag menar sålunda att vi med den allmänna återhållsamhet, som präglar årets anslagsäskanden, har hållit oss till det som vi ansett oundgängligen nödvändigt, och praktiken får sedan visa, om vi har tagit rätt på de olika punkterna eller inte.

Det har gjorts anmärkningar speciellt på de praktiska ämnens ställning. Om de befattningshavare, som avsetts härför, gäller givetvis detsamma som jag sade om det hela, d. v. s. att de får avvakta. Det är i alla fall fråga om inte så små utbyggnader, och jag skulle tro att man kommer att finna, att åtminstone vissa av dessa ämnen har blivit ganska hyggligt tillgodosedda.

Herr Nilsson i Kristinehamn menade, att särskilt folkbiblioteksavdelningen

hade blivit mindre väl tillgodosedd. Det är klart att jag inte heller här avsett att det skulle vara ett absolut fastslående, och jag tyder inte utskottsutlåtandet på det sättet. Vi har inte behandlat biblioteksutredningens förslag ännu. Jag hoppas fortfarande att det inom rimlig tid skall visa sig möjligt med en viss utbyggnad av biblioteksväsendet, och därvid blir det naturligtvis anledning att ompröva även den centrala ledningens utseende.

Jag vill erinra herr Nilsson om att jag inte betraktar det annat än som en teknisk omläggning, att det har blivit ett sammanförande på en rotel av folkbildningsfrågor och biblioteksfrågor. Det rör dock mycket närgränsande områden, och jag trodde att herr Nilsson i Kristinehamn i stället skulle uppskatta att bibliotekens främste talesman har blivit byrådirektör. Han har ju faktiskt lägre tjänsteställning för närvarande. Jag menar, att just i byrådirektörsställningen ligger, att det är vissa självständiga uppgifter inom roteln som vederbörande skall handlägga. Så brukar det ju ofta vara, när man inför en byrådirektörsbefattning på en byrå. Ingenting hindrar därför att skolöverstyrelsen kan ordna det så, att man får en ganska självständig föredragning från vederbörande biblioteksbefattningshavares sida. Det gällde ju att försöka komma fram till så få stora enheter som möjligt för att inte generaldirektörens arbetsbörda skulle bli för stor. Det har varit en känd svaghet hos skolöverstyrelsen att det tidigare har varit föredragning inför generaldirektören av alltför många befattningshavare i mycket olika tjänsteställningar.

Till sist, herr talman, några ord om reservationen nr 3. Det är ju ganska naturligt att jag för min del är beredd att acceptera utskottsmajoritetens ståndpunkt, även om man kanske kunde ha skrivit på ett ännu mjukare sätt och ändå fått fram samma mening. Jag läser inte heller reservationen som om

Omorganisation av skolöverstyrelsen m. m.

den skulle vara så väsensskild från utskottsmajoritetens ställningstagande, men nog tycker jag ändå att det är ett mera negativt drag i denna reservation. Jag ser nämligen saken på så sätt, att det är med ganska stor tvekan som man accepterat vissa av de former av försöksverksamhet på realskolans område, som har kommit till under senare tid. Jag kan inte låta bli att instämma i vad utskottet har understrukit, att i många fall — det är kanske litet för mycket att säga en mängd fall, som det står i utskottsutlåtandet — intresset i huvudsak inriktas på att inom folkskolans ram söka inarbета den nuvarande realskolan.

Jag skall inte heller kritisera dem som i vissa städer har gjort sig till talesmän för en sådan linje. Det är ju allmänt känt att vi för närvarande har alldeles för få platser inom den ordinarie realskoleorganisationen, och att man med dessa i folkskolan inbyggda linjer åstadkommer en utökning bör man inte se misstroget på under förutsättning att vederbörande distrikt gör vad det kan för att jämväl tillgodose den praktiska utbildningen för de barn, som är mest intresserade av denna. Differentieringen har ju länge varit en stridsfråga, och jag kan erkänna att den inte är avgjord ännu — det blir försöksverksamheten som får vara avgörande. Men då förefaller det mig synnerligen önskvärt att man försöker inrikta sig på det sättet, att man inte får mycket differentiering redan efter fjärde klassen. Det är onekligen ett avsteg från enhetsskolans princip, och jag tror att de flesta barnen mår bäst av att slippa välja linje så tidigt. Om man därför i stället kan gå in för att ge barnen i femte och sjätte klassen över hela skoldistriktet engelskundervisning på ett sådant sätt, att den verkliga differentieringen inte behöver komma till stånd förrän efter sjätte klassen, är det givetvis en fördel. Men det låter sig för närvarande inte göra överallt, och

därför får vi finna oss i dessa olika linjer. Jag hoppas emellertid å min sida att det skall bli allt större och större del av försöksundervisningen, som verkligen skall försiggå på ren enhetsskolelinje. Men vi kan som sagt inte för närvarande åstadkomma endast den linjen. Det kanske också skulle kunna sägas att det inte heller vore i överensstämmelse med 1950 års beslut. Men, som sagt, överallt där man kan ordna så, att hela distriktet kommer med eller det i varje fall blir så, att man icke differentierar för tidigt och väl tillgodoser de praktiska ämnena, är det givetvis det önskvärda. Jag hoppas att samtliga myndigheter, både lokala och centrala, söker att arbeta i den riktningen. Och jag menar att det därför inte är opåkallat att göra en sådan understrykning som utskottsmajoriteten här har gjort.

Herr NILSSON i Kristinehamn (kort genmäle): Herr talman! Jag är självfallet statsrådet Persson mycket tacksam för vad han här har uttalat och vilket ju för bibliotekens vidkommande ställer denna fråga i åtskilligt annorlunda ljus. Jag kan inte av utskottets skrivning utläsa annat än att utskottet anser saken definitivt avgjord. Det behövs intet ämbetsverk för den här angelägenheten, säger utskottet. Statsrådet Persson tycks emellertid vara av den meningen, att det för ögonblicket närmast är fråga om att göra det bästa möjliga med hänsyn till tillgängliga ekonomiska resurser och att ett fortsatt utbyggande av biblioteksväsendet får ge anvisning om vad man skall göra även i de centrala organen. Om denna statsrådets mening har jag inte mycket att tillägga.

Sedan säger statsrådet Persson, att vi har i alla fall gjort förste bibliotekskonsumenten till byrådirektör och det visar väl välvilja. Det gör det nog, fast nu var det inte precis någon vänlighet emot förste bibliotekskonsumenten, som

Åtgärder för avhjälpande av lärarbristen vid de högre skolorna.

vi utbad oss, utan en vänlighet emot biblioteksväsendet. Och om man gör konsulenten till direktör men samtidigt berövar honom hans rätt att självständigt föredra sina ärenden inför chefen, anser jag att biblioteksväsendet har förlorat, även om förste bibliotekskonsulenten har fått en vänlig klapp på axeln.

Herr **MALMBORG** i Skövde: Herr talman! På punkten beträffande försöksverksamheten har jag avgivit en blank reservation, och jag ber att få yttra några ord med anledning därav.

När vi inom utskottet diskuterade detta spörsmål, ställde jag några frågor till talesmän för utskottets andra avdelning. Jag ville ha klart för mig, vad man egentligen syftade till med den formulering, som den tidigare debatten här har rört sig omkring. Jag fick inte något svar, som gav full belysning av detta spörsmål, och därför fann jag för gott att foga denna blanka reservation till utskottsutlåtandet. Nu får jag erkänna att sedan jag lyssnat till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementen förstår jag kanske bättre bakgrunden till detta uttalande, och jag vill också säga att jag finner hans deklaration tillfredsställande, vilket jag med tacksamhet noterar.

Jag vill, herr talman, bara kort och gott erinra om det beslut, som fattades i fjol. Det innebar ju att vi i fortsättningen inte skulle få inrätta statliga realskolor, utan man skulle för att tillgodose behovet av fortsatt utbildning för ungdomen organisera skolor som vi kan kalla för realskolor men som skall vara inbyggda i flickskola, i seminariums övningskola och i folkskola. Vi har hemma i min hemstad gått den senare vägen. Vi tänker starta så fort vi får de planerade skolorna färdigbyggda, och då kommer vi också att införa åttaårig skolplikt. Under sådana förhållanden har vi funnit det ganska naturligt att man bereder ele-

verna möjlighet att fortsätta ett år till och sålunda avrundar det hela till nio års skolgång. Det blir enligt min mening en verklig nioårig enhetsskola. Vi räknar med att man där skall läsa engelska från femte klass. Det kan ju från början inte genomföras över hela linjen men dock i viss utsträckning. Vi har också vid denna organisation lagt stor vikt vid just de praktiska ämnena för att på det sättet markera, att vi vill tillgodose behovet av både praktisk och teoretisk utbildning och från början söka skapa likvärdighet mellan dessa linjer. Och det är också en väsentlig tanke i enhetsskolreformen.

Herr talman! Jag har med dessa ord endast velat motivera min reservation och hur jag ser på problemet. Jag kan som sagt genom den deklaration som avgivits känna mig tillfredsställd på den här punkten.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föreslagits i motionen II: 586; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.**Åtgärder för avhjälpande av lärarbristen vid de högre skolorna.**

Föredrogs, punktvis, statsutskottets utlåtande nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för avhjälpande av lärarbristen vid de högre skolorna jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 153 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 7 mars 1952, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåren 1952/53—1955/56 meddela bestämmelser om rätt för folkskollärare att under tjänstledig-

Åtgärder för avhjälpande av lärarbristen vid de högre skolorna.

het för studier åtnjuta lön med B-avdrag i enlighet med vad departementschefen förordat, dels medgiva, att ordinarie lärartjänster vid högre skolor inom de fyra nordligaste länen finge tills vidare från och med budgetåret 1952/53 i den omfattning och på det sätt, departementschefen förordat, utbytas mot extra ordinarie tjänster, dels godkänna av departementschefen i övrigt förordade åtgärder för avhjälpande av ämneslärarbristen vid högre skolor, dels ock till Vissa åtgärder för avhjälpande av lärarbristen vid högre skolor för budgetåret 1952/53 under riksstatens åttonde huvudtitel anvisa ett reservationsanslag av 750 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft ett antal motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bergh* (I: 198) samt den andra inom andra kammaren av herr *Löfroth* och fru *Hellström* (II: 249), hade hemställts, att riksdagen måtte under rubriken Gemensamma universitetsändamål för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag å 200 000 kronor att användas till stipendier å 2 000 kronor till sådana studerande vid våra universitet och högskolor som förbunde sig att under lika lång tid som stipendiet åtnjuts efter vunnen behörighet tjänstgöra som lärare vid allmänna läroverk, kommunala realskolor och högre folkskolor i övre Norrland samt att bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser i ämnet.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Bergh* och *Lundgren* (I: 424) samt den andra inom andra kammaren av fru *Hellström m. fl.* (II: 594) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att kombinationer med mindre än 4 betygsheter skulle betraktas som tillfälliga krisanordningar och icke få leda till bestående kompetensnormer, att meritvärderingen vid tjänstetillsättning vid läroverken skulle gynna den högre kom-

petensen för att stimulera till fullvärdig utbildning, att kortare kurser, speciellt ordnade för snabbutbildning och motsvarande fordringarna för 1 betygsheter, skulle stå under noggrann kontroll av universitet och högskolor, samt att en omprövning av hela frågan om rekryteringsbehovet skulle ske så snart läget kunde överblickas och då det kunde fastställas, huruvida utvecklingen gått därhän, att svårigheterna bleve bestående endast i vissa ämnen och att de i propositionen nr 153 angivna åtgärderna således skulle kunna avvecklas för övriga ämnen.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Bergh* och *Lundgren* (I: 425) samt den andra inom andra kammaren av fru *Hellström m. fl.* (II: 592), hade yrkats, att riksdagen måtte dels avslå Kungl. Maj:ts förslag att ordinarie lärartjänster vid högre skolor inom de fyra nordligaste länen finge tills vidare från och med budgetåret 1952/53 i viss omfattning utbytas mot extra ordinarie tjänster, dels att lärare vid högre skolor inom Västerbottens och Norrbottens län skulle erhålla en löneplacering, som med tre löneklasser, dock högst två över den högsta för ifrågavarande tjänst gällande löneklassen, överstege vad eljest skolat gälla, och att lärare inom Västernorrlands och Jämtlands län på motsvarande sätt skulle uppflyttas i två resp. en löneklass, dels ock att därest riksdagen icke skulle bifalla sistnämnda yrkande hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till riksdagen om särskild löneförstärkning för ifrågavarande lärare.

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 424 och II: 594 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

II. att motionerna I: 425 och II: 592, i vad de avsåge avlöningsförstärkning åt lärare vid högre skolor inom de nordligaste länen, icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen måtte, i anledning

Åtgärder för avhjälpande av lärarbristen vid de högre skolorna.

av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 427 och II: 593, såvitt de avsåge kompletteringskurser i matematik, ävensom med avslag å motionerna I: 425 och II: 592, såvitt de icke behandlats under II,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåren 1952/53—1955/56 meddela bestämmelser om rätt för folkskollärare att under tjänstledighet för studier åtnjuta lön med B-avdrag i enlighet med vad departementschefen förordat,

b) medgiva, att ordinarie lärartjänster vid högre skolor finge tills vidare från och med budgetåret 1952/53 i den omfattning och på det sätt utskottet förordat utbytas mot extra ordinarie tjänster.

c) godkänna av utskottet i övrigt förordade åtgärder för avhjälpande av ämneslärarbristen vid högre skolor;

IV. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 198 och II: 249, I: 423 och II: 595 samt I: 426 och II: 591, till Vissa åtgärder för avhjälpande av lärarbristen vid högre skolor för budgetåret 1952/53 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 750 000 kronor;

V. att motionerna I: 427 och II: 593, såvitt de icke behandlats under III., icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Bergh*, *Arrhén* och *Staxäng*, vilka ansett, att utskottet i punkten I bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 424 och II: 594, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anförts;

2) av herrar *Bergh*, *Arrhén* och *Staxäng*, vilka ansett, att utskottet i punkten II bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 425 och II: 592, såvitt nu vore i fråga, medgiva, att lärare vid högre skolor inom Västerbottens och Norrbottens län skulle erhålla en lönegradsplacering,

som med tre löneklasser, dock högst två över den högsta för ifrågavarande tjänst gällande löneklassen, överstege vad eljest skolat gälla, samt att lärare inom Västernorrlands och Jämtlands län på motsvarande sätt skulle uppflyttas två resp. en löneklass;

3) av herrar *Bergh*, *Arrhén*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Staxäng*, fröken *Elmén* och herr *Nihlfors*, vilka ansett, att utskottet i punkten IV bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 198 och II: 249 ävensom med avslag å motionerna I: 423 och II: 595 samt I: 426 och II: 591, till Vissa åtgärder för avhjälpande av lärarbristen vid högre skolor för budgetåret 1952/53 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 950 000 kronor.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Fru **HELLSTRÖM**: Herr talman! I propositionen nr 153, angående vissa åtgärder för avhjälpande av lärarbristen vid de högre skolorna, behandlas också lärarsituationen vid vissa skolor i Norrland. Alla känner vi till den lärarbrist, som för närvarande råder i hela landet när det gäller läroverk och realskolor över huvud taget. Det tjänar inte mycket till att nu peka på att det redan mycket tidigare kanske kunde ha vidtagits kraftåtgärder för motverkande av denna brist, som man ju ganska länge förutsett, som redan nu är katastrofal och som efter vad jag tror ännu inte har nått sin kulmen.

I den proposition, som vi i dag behandlar här, har ju departementschefen föreslagit ganska vittgående åtgärder för att i någon mån och något så när snabbt försöka avhjälpa denna brist. Att åtgärderna i många fall betyder en standardsänkning för undervisningen både inom folkskolan, som väl kommer att få släppa till sina bästa krafter till realskolorna, och för de högre skolorna, där kompetenskraven

Åtgärder för avhjälpande av lärarbristen vid de högre skolorna.

på lärarna måste sänkas, är ju i och för sig mycket beklagligt, men som läget är nu finns det väl ingen annan möjlighet att tillräckligt snabbt få fram lärarkrafter över huvud taget. Att krisåtgärder är nödvändiga i ett så prekärt läge, det måste vi nog gå med på. Men det måste samtidigt med kraft betonas att det är fråga om krisåtgärder, som inte får bli bestående längre än nödvändigt, så att god lärarutbildning och god lärarkompetens blir ett mål att sträva efter i framtidens skola. Vår undervisningsstandard får inte sänkas men väl höjas.

Den väsentliga förbättring av lärarnas lönevillkor och befordringsgång, som i går lades fram såsom resultat av de långa förhandlingarna, bör väl — skall vi hoppas — stimulera den studerande ungdomen att söka sig till lärarbanan i större utsträckning än under de senaste åren. Och jag tror och hoppas att vi, när krisläget är över, åter skall kunna fordra den kompetens för lärarna i de högre skolorna som vi hittills ansett nödvändig. Det är viktigt att inte pruta ned dessa krav annat än i verkliga krissituationer, om vi, som vi väl ändå alla helst vill, skall kunna upprätthålla och utveckla hela den kulturella standarden. Och då är en av de viktigaste förutsättningarna, att vi inom vårt skolväsen har ett tillräckligt antal väl kvalificerade lärare. Detta betonades ju också starkt då principbeslutet om skolreformen fattades. Vi måste se till, att våra skolor i framtiden får lika bra och lika kvalificerade lärare som de haft hittills.

I en motion, som jag tillsammans med några andra här i riksdagen väckt med anledning av propositionen, har vi velat starkt understryka just de här synpunkterna. Utskottet har avstyrkt denna motion med den motiveringen, att dess synpunkter överensstämmer med departementschefens, men några reservanter har velat understryka vikten av att det i riksdagen klart säges

ifrån, att kombinationer med mindre än fyra betyg skall anses som tillfälliga krisanordningar, att meritvärderingen skall gynna den högre kompetensen, så att de blivande lärarna skall stimuleras att hellre ta en längre och bättre utbildning än de enklare genvägarna, och att de planerade snabbutbildningskurserna med bara en betygsenhet skall stå under noggrann kontroll av universitetslärare. Jag tror mig också ha förstått att ecklesiastikministern har samma syn på saken, även om han i propositionen kanske inte tillräckligt starkt har understrukit detta. Jag hoppas alltså att de föreslagna åtgärderna för landet i dess helhet skall visa sig kunna leda åtminstone en bit ut ur lärarbristen.

Men för Norrlands del tvivlar jag på att det kommer att bli så, åtminstone vad beträffar de fyra nordligaste länen, där lärarbristen är mer katastrofal än folk i södra Sverige i allmänhet tänker sig och där den undan för undan förvärras. Läroverkens krisutredning har ju i ett särskilt betänkande om norrlandsskolorna visat att läget sedan år 1946 har undergått en hastig försämring och att särskilda åtgärder snabbt bör vidtagas.

Svårigheter att besätta lärartjänsterna vid vissa norrlandsläroverk har funnits länge — kanske alltid — och har också många gånger påtalats. Redan 1938 gav Kungl. Maj:t direktiv till skolöverstyrelsen om en utredning i denna fråga, och både norrlandsrektorerna och föräldraföreningarna i Norrland har framfört sin oro över lärarbristen i skrivelse till ecklesiastikdepartementet. Värst är bristen i övre Norrland, i Norrbotten och Västerbotten; men också i mellersta Norrland, alltså i Västernorrland och Jämtland, är lärarbristen svår och ökar oroväckande. Som orsaker nämner skolöverstyrelsen och krisutredningen ekonomiska förhållanden som höga skatter, höga hyror och höga levnadsomkostnader i övrigt, vilket ej

Åtgärder för avhjälpande av lärarbristen vid de högre skolorna.

kompenseras av dyrtortsgruppering och kallortstillägg, de klimatiska förhållandena, isoleringen och sådant som man ofta nämner när man talar om Norrland, obekantskap med norrlandsförhållanden o. s. v.

Det är att märka att många, kanske de flesta av lärarna i Norrland, är sörlänningar, och även om många trivs och finner sig väl till rätta, så söker de i alla fall ganska snart transport till sydligare trakter, där de känner sig mera hemma. När det då — som under senare år — varit gott om tjänster söderut, så har många lärare sökt sig dit ner, och Norrland har blivit utan ordinarie lärare, vilka fått ersättas med svagt meriterade vikarier. Detta gör att de ordinarie lärare som stannar kvar kanske får ökad arbetsbörda. I propositionen står en jämförelse mellan Norrland och det övriga landet i fråga om den procentuella lärarbristen. Medeltalet blir för norrlandsskolorna 40 % mot 16 % för det övriga landet. Värst är det för kommunala mellanskolor och högre folkskolor. Krisutredningen säger, att många ordinarie tjänster lockar inga eller endast en sökande; och att det är vanligt med täta lärarbyten i Norrland vet vi också liksom att det är mycket svårt att skaffa en tillfällig vikarie. På senaste tiden har det varit svårt att till norrlandsskolorna uppbringa vikarier med någon förmåga att undervisa. Att detta är det faktiska läget kan vi, som har kontakt med skollivet i Norrland, vitsorda. För framtiden ser det ändå mörkare ut.

Vad blir konsekvenserna för Norrland av detta? Ja, vi som bor i Norrland och känner stämningen där nu, vilken tagit sig uttryck i massmöten och protester från alla som är intresserade för de norrländska kulturintressena, ser pessimistiskt och med oro på läget. Vi vet att tjänstemän drar sig för att söka till Norrland, där vi så väl behöver få och behålla väl kvalificerade tjänstemän. De är rädda för att deras

barn inte skall kunna få lika bra utbildning i skolorna där som i det övriga landet. Den enda utväg som departementschefen i sin proposition föreslog var att det i Norrland skulle tillsättas extra ordinarie lärare med lägre kompetens än som annars behövs. Detta har emellertid utskottet inte velat biträda, som väl är. Denna passus i propositionen väckte oerhörd indignation i Norrland. Utskottet föreslår i stället, att sådana tjänster skall inrättas för landet i dess helhet. Men vad föreslår då utskottet i stället för att stimulera lärarrekryteringen i Norrland? Ingen-ting. Inga speciella åtgärder alls. Och ändå vet vi, att lärarbristen där inte hävs förrän behovet blir fyllt i andra delar av landet.

Vi har i två av våra motioner pekat på speciellt två vägar, som vi och många med oss, bland annat skolöverstyrelsen, Rektorsföreningen och Målsmännens riksförbund, också pekat på: löneförstärkning för lärare i de nordligaste länen och särskilda stipendier för studenter som vill förbinda sig att tjänstgöra i Norrland. Dessutom har vi påpekat, att en gynnsammare tjänstårsberäkning skulle kunna stimulera lärare söderifrån att söka platser i Norrland och stanna där en tid. För min del tror jag, att det mest verksamma medlet vore att placera lärare i de fyra nordligaste länen i högre lönegrad än övriga, eller — om detta inte anses lämpligt — att ge dem en speciell löneförstärkning i någon form. Likaså tror jag att det stipendiesystem, som vi i vår motion pekat på, skulle ha god verkan och stimulera många ungdomar att söka sig till lärarbanan. Krisutredningen har i sitt betänkande tagit upp detta förslag, som även förra året framfördes i en motion. Utredningen betygar sin livliga sympati för förslaget och uttalar den förhoppningen att, om det realiseras, stipendierna till en början tilldelas företrädesvis sådana studerande, som kunna väntas relativt snart

Åtgärder för avhjälpande av lärarbristen vid de högre skolorna.

avlägga examen. Det är ju många studerande som just under de sista åren av sin studietid har stora skulder, och de skulle säkert vara glada om de sluppe låna de där 2 000 kronorna som vi föreslår att de skulle kunna få i stipendium mot att de förbinder sig att någon tid tjänstgöra i Norrland. Sådana stipendier är ju ingen nyhet — de har länge funnits på andra områden, t. ex. för folkskollärare, där vederbörande stipendiat förbundit sig att tjänstgöra inom visst område. Likaså har sådana stipendier givits åt tandläkaraspiranter till Norrland och även åt teologer, som sedan tjänstgjort i finsktalande områden i landet. Dessa stipendier för präster höjdes häromåret, och jag tror de har visat sig ha god effekt. Varför skulle man åtminstone inte kunna pröva dessa vägar? När läget är så svårt som det nu är, bör väl ändå alla vettiga vägar försökas för att råda bot på det.

Nu har utskottet utan särskild motivering avslagit våra motioner. Det visar allt annat än förståelse för den svåra situation som speciellt våra norrlandsläroverk befinner sig i. Utskottet har heller inte vågat sig på några som helst förslag till speciella åtgärder.

Jag har hört sägas, att beslut just i dag fattats om att ett visst antal förste adjunkturen skall förbehållas de mest utsatta bostadsområdena, och det betyder väl att större delen av dessa tjänster kommer att dirigeras till Norrland. Vi norrlänningar noterar detta med tacksamhet. Det betyder dock ett steg i den riktning vi syftar till, och det visar också att ecklesiastikministern har den goda viljan att åtminstone försöka råda bot på svårigheterna. Men jag tror inte att dessa anordningar är tillräckliga i längden. Det kommer säkert ganska snart att visa sig, att det blir nödvändigt med ytterligare kraftiga åtgärder för att stimulera lärarrekryteringen till Norrland.

I utskottet har några ledamöter reserverat sig för bifall till våra motio-

ner, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till de tre reservationer som är fogade till utskottets utlåtande.

Herr talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr LÖFROTH: Herr talman! Jag skall endast be att få yrka bifall till reservationen nr 3 angående stipendier, som är fogad till utskottets utlåtande.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON: Herr talman! Med anledning av vad som här anförts och med anledning av de yrkanden, som är framställda, skulle jag bara vilja säga, att när jag har lagt fram denna proposition har jag varit fullt på det klara med att den inte fullt ut löser problemen och att den säkerligen kan behöva kompletteras. Men å andra sidan har jag inte bedömt svårigheterna som så stora, att man nu omedelbart måste ge sig in på sådana åtgärder, som enligt vad man kan bedöma icke leder till målet eller icke kommer att verka fullt tillfredsställande.

Jag skulle kanske först säga ett par ord om den ändring, som utskottet har gjort i propositionen. Fru Hellström tycktes vara väl tillfreds med den, och är hon det, anser hon naturligtvis att det är en framkomlig väg med dessa e. o. tjänster med något lägre — märk endast *något* lägre — kompetens. Det är i alla fall en god kompetens det är fråga om för de lärare, som skall ha dessa e. o. tjänster.

Men jag har avsett dessa tjänster för Norrland, och fru Hellström säger att detta väckt en storm av indignation i Norrland. Jag vill då först helt formellt erinra om att jag i alla fall hade att här gå ut ifrån ett särskilt betänkande från läroverkens krisutredning om just åtgärder i Norrland. Utredningen har ansett att man behöver särskilda åtgärder där. Nu är jag den förste att erkänna, att man kan behöva

Åtgärder för avhjälpande av lärarbristen vid de högre skolorna.

en och annan dylik tjänst på vissa andra platser i landet också. Men jag tycker verkligen att det skulle vara en viss risk att personer, som eljest genom dessa tjänster hade kunnat åtminstone någon ytterligare tid kvarhållas i Norrland, kommer att ge sig ifrån Norrland, om man öppnar denna väg även för andra orter. Nu har jag emellertid tytt utskottets utlåtande så, att det skall vara en viss restriktivitet när det gäller att tillskapa sådana tjänster på andra håll i landet, och jag vill fullt ut ställa mig detta till efterrättelse.

Vad sedan beträffar de båda reservationerna nr 2 och 3 är det ju tydligt och klart att en högre löneställning skulle kunna locka en och annan till bristorter, speciellt i Norrland. Men märk väl att den linje, som är föreslagen här i reservationen nr 2, enligt min mening går alldeles för långt, ty bristorterna är inte så geografiskt bundna, som skulle fordras för den fördelning av lönetilläggen, som yrkas i reservationen. Tvärtom finns det inom samma både län och kallortsområde väsentligt olika svårigheter för olika orter.

Jag kan inom parentes säga, att det åtminstone av de upplysningar som jag har fått inte har förefallit som om vederbörande personalorganisationer vore särskilt intresserade av dessa speciella norrlandslöner. Genom förhandlingarnas slutförande har det emellertid blivit bestämt, att ett visst antal, jag tror 150, förste adjunktstjänster utöver vad man tidigare tänkte sig, alltså med två lönegrader högre lön än åtminstone de flesta yngre adjunkterna, skall inrättas på bristorter. Detta gäller naturligtvis inte uteslutande Norrland, men om Norrland har det största behovet av dessa tjänster, får det naturligtvis de flesta av dem. Jag menar därför att önskemålet i reservation 2 är tillgodosett så långt som i dagens läge är rimligt.

Sedan vill jag säga att jag hade gans-

ka stora sympatier för dessa stipendier, och det är möjligt att vi får vidta ytterligare liknande åtgärder, men mot remissmyndigheternas nästan enhälliga avstyrkande ansåg jag mig inte böra tillgripa denna metod innan man hade prövat de andra åtgärderna. Jag har också mer och mer kommit till insikt om att de parallellfall man har anfört — jag tänker närmast på tandläkarnas stipendier — inte har slagit ut på allra bästa sätt. Åtskilliga av stipendiaterna försöker nämligen komma från sina skyldigheter och betalar visserligen tillbaka stipendiet men har i alla fall haft ett betydande räntefritt lån under kanske två år. Jag tror vi skall vänta även med den här saken. Det viktigaste här är ju i alla fall att vi försöker utbilda flera lärare. Den enda verkligt rationella vägen att häva lärarbristen är ju att få flera kompetenta lärare. Även om de åtgärder jag har föreslagit är provisoriska, skall de dock inom kort tid kunna åstadkomma rätt många ganska väl utbildade läroverkslärare. Därigenom att vi tänker oss att förlägga kurser till såväl universitets- och högskoleorter som till läroverksorter där man har tidigare docenter som fasta läroverkslärare kan vi säkert utbilda lärare med god kompetens. Jag tror inte att det kommer att saknas duktiga folkskollärare som är intresserade för att på detta sätt skaffa sig en god påbyggnad och få möjlighet att undervisa vid läroverken.

Vidare har det ju skett en höjning av de ordinarie stipendierna vid våra högre läroanstalter, och det har tillsatts åtskilliga nya befattningshavare — jag erinrar ännu en gång om vad som sades om Stockholms högskola under de korta anföranden som hölls här för några timmar sedan. Vi har alltså på detta sätt ökat kapaciteten hos universitet och högskolor när det gäller utbildningen av lärare, och det har även skett en höjning av licentandstipendierna.

Åtgärder för avhjälpande av lärarbristen vid de högre skolorna.

Jag utgår ifrån att dessa åtgärder — tillsammans med den löneöverenskomelse mellan staten och läroverkslärarna som i dagarna är förd i hamn — skall utgöra förutsättningar för en utveckling i rätt riktning när det gäller att avhjälpa lärarbristen vid de högre skolorna.

Herr OHLIN: Herr talman! Vi är ju alla överens om att den lärarbrist, som råder här i landet särskilt när det gäller de högre skolorna, är en mycket allvarlig sak och att den tarvar både provisoriska och mera permanenta åtgärder. Jag skall inte närmare ingå på vad ecklesiastikministern här nyss yttrade, men jag måste säga att hans anförande andades väl stor tillfredsställelse med de redan vidtagna åtgärderna i detta syfte. När han t. ex. talade om höjningen av licentiestipendierna, glömde han att nämna att det i verkligheten skett en sänkning av beloppen om man tar hänsyn till penningvärdets fall, något som ju gör att förtjusningen på den punkten bör dämpas en smula. Men att det på alla håll finns en god vilja att arbeta i rätt riktning, kan vi nog vara överens om. Det enda, som man därvidlag kan diskutera, är frågan om det har nedlagts och nedlagges tillräcklig energi på att lösa problemet. Jag skall inte, herr talman, nu tala om vad som har underlåtits tidigare i detta avseende. Jag skall inte närmare beröra utvecklingen på detta område, som utgör ett av de mest eklatanta exemplen på bristande förutseende och planering det svenska samhället kan uppvisa, och som också medfört att det nog dröjer ganska länge innan vi kommer ur det läge, vari vi nu råkat.

Hur välkomna än de provisoriska åtgärderna är, kan naturligtvis i längden ett tillfredsställande tillstånd uppnås endast om man kan göra lärarbanan i dess helhet tillräckligt attraktiv och ge den den plats i det svenska samhället

som den är förtjänt av med hänsyn till skolutbildningens grundläggande betydelse för samhällslivet. De högre skolorna och indirekt hela skolväsendet intar ju också en nyckelposition när det gäller att avhjälpa bristen på kvalificerad arbetskraft inom en lång rad av yrken. Om det inte finns tillräckligt med högre skolor, får man inte heller fram vare sig de lärare, jurister, tandläkare, läkare, ingenjörer eller andra som behövs i det moderna samhället. Därför måste åtgärderna för att avhjälpa bristen på kvalificerad arbetskraft i första hand inriktas på att vidga den trånga sektor, som skolväsendet utgör och som de flesta av framtidens kvalificerade arbetare måste passera — att det finns några enstaka som går en annan väg och som ofta utgör mycket värdefulla krafter, förändrar inte saken. Det gäller alltså att sörja för att de högre skolorna får tillräckligt med byggnader, lärare och annat liksom att högskolor och universitet har tillräcklig produktionsförmåga, om jag så får uttrycka mig. Att det därför kommer att krävas åtskilliga andra åtgärder än dem som nu diskuteras, anser jag för min del vara alldeles klart. Den allmänna inställningen måste vara sådan att man gör lärarbanan, såsom jag sade, särskilt attraktiv.

Jag hade emellertid, herr talman, nu närmast tänkt säga några ord om den speciella sida av problemet som gäller Norrland och som fru Hellström här redan berört. Det är givetvis angeläget att såvitt möjligt uppnå likställighet mellan olika landsdelar när det gäller skolväsendet och de bildningsvägar som är beroende därav. Såsom statsrådet här påpekat, råder det ju lärarbrist även inom andra områden än Norrland, men bristen är i genomsnitt större och allvarligare i Norrland än inom något annat geografiskt område i vårt land. Om man vill att svensk ungdom, oberoende av bostadsort och föräldrarnas ekonomiska villkor, skall

Åtgärder för avhjälpande av lärarbristen vid de högre skolorna.

ha lika bildningsmöjligheter, måste man inte minst beakta de speciella och berättigade krav som för Norrlands del kan ställas på skolväsendet.

Såsom framgår av propositionen har ju i detta syfte redan en del åtgärder vidtagits och andra planerats. Jag tror att dessa åtgärder kommer att göra åtskillig nytta, och jag vill uttala min tillfredsställelse däröver, inte minst över vad som har upplysts alldeles nyligen och som herr statsrådet i sitt anförande här också erinrade om, nämligen att ungefär 150 adjunktstjänster i 29 lönegraden skall reserveras för bristområdena, vilket till stor del betyder just de områden i Norrland där lärarbristen är mycket allvarlig. Jag är övertygad om att detta i och för sig är ett steg i rätt riktning, även om jag inser att åtgärden kan kritiseras ur en del synpunkter.

Däremot är jag inte övertygad om att de åtgärder, som har vidtagits eller planerats, är tillräckliga för att någorlunda snabbt uppnå en sådan utveckling inom skolväsendet att man kan säga att Norrland — jag tänker då liksom statsrådet på de fyra länen längst norrut — har blivit likställt med andra delar av landet. Jag har därför för min del vissa sympatier för den tankegång som finns uttryckt i motionerna nr I: 425 och II: 592. Men jag kan å andra sidan inte blunda för att det också finns skäl mot en politik av denna art. I betraktande av att det ju dock är rätt väsentliga ting man nu genomfört kan det vara försvarligt att avvakta verkningarna av redan vidtagna eller planerade åtgärder. Men man får inte visa denna avvaktande attityd för länge. Om resultaten av vad man redan har genomfört inte snart, inom ett relativt litet antal år, blir tillfredsställande får man inte vara alltför tålig. Man får då lov att överväga sådana åtgärder som en provisorisk löneförstärkning. Det är med denna motive-ring jag vill stödja utskottets förslag.

Fru HELLSTRÖM: Herr talman! Ecklesiastikministern framhöll att jag hade sagt, att det var en framkomlig väg att sänka kompetenskravet. I en krissituation är det kanske en framkomlig och nödvändig väg, men det är ingen lycklig väg. Jag vill starkt betona — och det tror jag också ecklesiastikministern menade — att vi icke skall ha detta system för framtiden.

Att norrlänningarna så starkt reagerar emot det förslag som ecklesiastikministern menade var så bra för Norrland beror på, tror jag, att de tyckte att det var orättfärdigt, att de skulle sättas i någon särklass och betraktas som något koloniland eller något sådant, dit man skickar lärare av sämre kompetens. Därför är det lyckligare om dessa tjänster förbehålles hela landet.

Jag noterade tacksamt att ecklesiastikministern sade, att förste adjunktjtjänsterna huvudsakligen skall förbehållas bristområden i Norrland, där vi har den största bristen.

Att inte ecklesiastikministern kan gå med på vår motion om löneförstärkning åt lärarna i Norrland tycker jag är beklagligt. Visserligen är det inte lika stor brist på alla platser, men på de allra flesta orter är det ganska besvärligt för läroverken. Jag har träffat de flesta rektorerna för skolorna. De är förtvivlade över det läge som nu råder, och alla hoppas att vi här skall nå en framkomlig väg för att avhjälpa svårigheterna för norrlandsläroverken.

Professor Ohlin sade sig också anse att det är en bra väg, om den gick att genomföra, men att vi skall avvakta utvecklingen. Han framhöll också, att det var farligt att vänta för länge. Jag tror att vi ganska snart kommer till den dag, då vi måste vidtaga dessa åtgärder. Man har i alla fall förutsett en brist på 1 500 lärare under de närmaste fem åren, och man får vara mycket optimistisk, om man tror att man kan fylla den bristen genom att använda sig av de utvägar som här har föreslagits. Är vi

Åtgärder för avhjälpande av lärarbristen vid de högre skolorna.

också alldeles säkra på att så många folkskollärare kommer att söka sig den vägen över?

En sak i detta sammanhang har jag blivit tillfrågad om av många folkskollärare. Det står i propositionen att folkskolläraren med 2 å 3 betyg mot särskilt arvode utöver folkskollärlönen skall få undervisa i läroverken. Detta arvode är bestämt av Kungl. Maj:t. Många folkskollärare frågar nu hur stort detta särskilda arvode skall bli. Det är också många som undrar om de över huvud taget skall lämna sin tjänst för att genomgå en utbildning för att få en annan tjänst, vars lön de ännu icke vet. Det är ganska viktigt att de får besked därom.

Herr EDENMAN: Herr talman! Herr Ohlin ville göra gällande att lärarbristen i första hand var ett eklatant bevis på dålig planering. Jag tror att denna fråga inte bara har att göra med planering, utan att betydligt mäktigare krafter än de som kan påverkas av planering är orsaken till lärarbristen. Låt mig bara i all korthet nämna några siffror.

Under läsåret 1939/40 hade vi 51 000 elever i våra allmänna läroverk, i dag ha vi 98 000. År 1931 gick 13,4 procent av en årskull barn till realskolorna och liknande utbildningsanstalter. Den sista procentsiffran är från 1948. Vi var då uppe i 31,7 procent. Man räknar med att om denna utveckling får fortsätta är vi 1960 uppe i uppskattningsvis 50 procent.

Lärarbristens orsaker är alldeles uppenbara, vilket ju också herr Ohlin erkänner, nämligen dels den glädjande standardhöjningen hos de breda lagren av vårt folk och dels barnantalets ökning. En tredje orsak är, att en rad nya intellektuella yrken och arbetsuppgifter har tillkommit, som kräver högre utbildad personal, teknisk personal och akademiskt utbildad personal.

Någon flykt från läroverkslärarbanan har sannerligen inte ägt rum. Jag har

inte siffrorna alldeles aktuella, men om jag inte missminner mig påpekade förre ecklesiastikministern i ett interpellationssvar i första kammaren förra året, att under en tre- eller fyraårsperiod hade endast 14 lärare lämnat läroverken. Av dessa 14 hade elva blivit professorer, två laboratorer eller liknande och den siste var oredovisad.

När man vill göra gällande att en flykt från läroverken har ägt rum, har man också framhållit att nu endast 70 procent av de filosofie studerandena blir läroverkslärare, medan motsvarande siffra tidigare var 90 å 95 procent. Det sammanhänger just med vad jag nyss nämnde, att man kräver och behöver akademiskt utbildad arbetskraft på en rad nya områden. I absoluta tal mätt är tillströmningen till läroverkslärarbanan i dag inte mindre, utan tvärtom betydligt större än förr. Den representerar en stigande kurva, som dock inte är tillräckligt brant stigande. Det är däri problemet ligger.

Jag skall inte heller gå in på frågan om åtgärder på längre sikt, men jag är övertygad om att vi kan få fullständig enighet om dem. Utöver vad ecklesiastikministern nyss påpekade vill jag tillägga, att man relativt snabbt kan vänta resultat av en förkortad studietid för filosofie ämbetsexamen. Vi räknar i departementet med att universitetskanslern under sommarens lopp skall kunna lägga fram förslag till ny examensstadga, i vilken man skulle kräva i stället för nuvarande sju endast sex betygsenheter för filosofie ämbetsexamen.

Nästa års riksdag kommer sannolikt att få ta ställning till en fråga om vidgat tillträde till universitet och högskolor över huvud taget. Det är den Schmidtska utredningen jag tänker på. Förmodligen kommer också frågan om gymnasium för vuxna att aktualiseras. Av båda dessa åtgärder borde man ganska snabbt kunna vänta en viss effekt.

Jag är personligen mycket glad över att man i denna debatt inte har hört

Åtgärder för avhjälpande av lärarbristen vid de högre skolorna.

några överdrifter i ord från någon talare. Ingen har talat om standardsänkning och kulturskymning och andra fruktansvärda ting, som skulle drabba detta land. Det är att hälsa med tillfredsställelse.

Jag kanske ändå, herr talman, får något försöka beskriva vad som kommer att hända och hända mycket snabbt med de kurser, som vi nu har föreslagit.

När det gäller den ordinarie utbildningen av folkskollärare till läroverkslärare så måste folkskollärarna vara studenter eller ha behörighet att bedriva universitetsstudier; det är fyra betyg de skall ta. Om detta är det väl ingen diskussion. Ingen vågar påstå att det blir sekunda lärare av något slag.

De folkskollärare, som bara tar två eller tre betyg, är att betrakta som studenter på exakt samma sätt som alla andra studenter. De kommer att ligga vid universitetet och högskolor. De kommer att följa de vanliga kurserna. De kommer att få sina betyg inskrivna, men de blir inte läroverksadjunkter. De får partiell kompetens. De blir tillfälligt anställda vid läroverken, och de kommer att avlönas med arvode utöver folkskollärarlönen. För närvarande finns det 224 folkskollärare utan akademisk examen, som har full tjänstgöring vid högre skolor.

När det så gäller kurserna för ett betyg råder ett ganska stort och glädjande intresse ute i landet både hos folkskollärarna själva och hos ledarna för olika läroverk och seminarier och inte minst hos kommunala myndigheter. Hitills föreligger det framställningar från Skellefteå, Umeå, Härnösand och Linköping att få anordna sådana kurser. På några av dessa platser finns det fullt kompetenta lärare och examinatorer, alltså gamla docenter. Skolöverstyrelsen håller just i dagarna på att göra en inventering för att söka få fram ytterligare några platser, som är lämpliga för

sådana kurser. Jag kan nämna platser sådana som Örebro, Karlstad och Borås.

När inventeringen är klar och lärarna är godkända, antingen såsom uteslutande lärare eller som lärare och examinatorer — de kommer att godkännas av universitetskanslern — är det meningen att kanslern skall inbjuda folkskollärarna att anmäla sig till dessa kurser.

Kurserna kommer, när det gäller matematik, att i mycket stor utsträckning förläggas till landsorten. Fysik och kemi, som kräver laborationer, kommer förmodligen att förläggas till sommarkurser vid universiteten och högskolorna. De som kommer att läsa ettbetygskurserna är också studenter. De kommer att få detta betyg inskrivet i tentamensboken. Vill de fortsätta sina studier kan de göra det, när de vill.

Det är alltså inte någon epautbildning som ges. Det är bara så att den utbildning som ges är ytterligt förkortad alldenstund det gäller ett betyg istället för sex. I det ämne de bedriver studier är det en helt vanlig utbildningsgång med vanliga föreskrivna kurser.

Vi vet inte hur många som kommer att anmäla sig till dessa kurser, men den ekonomiska beredskap, som kommer att finnas på detta område — en halv miljon kronor för att förstärka universiteten och högskolorna med lärarkrafter och 125 000 kronor för dessa ettbetygskurser ute i landsorten — borde räcka i varje fall under det närmaste året.

Jag tror, herr talman, att var och en som verkligen tänker igenom detta problem kommer att erkänna, att det för närvarande inte finns något annat alternativ till den linje, som presenteras i propositionen och utskottsutlåtandet, än att dra in läroverk och gå på den restriktiva linjen samt anpassa läroverkens antal och deras kapacitet efter lärartillgången. Då får vi emellertid en sådan brist på platser vid läroverken, att vi tvingas att spärra ytterligare. Det

Åtgärder för avhjälpande av lärarbristen vid de högre skolorna.

är då självklart att landsorten, Norrland och över huvud taget mer perifera delar av vårt land i den konkurrensen inte kommer att hävda sig. Detta är inte heller någon demokratisk utveckling på skolområdet. Vi måste därför fortsätta att låta läroverksorganisationen expandera. Föräldrarna vill det, och alla andra vill det också. Trycket är oerhört, när det gäller att inrätta nya läroverk. Vi får hålla emot delvis — men endast delvis — och under övergångstiden får man försöka klara sig med vissa åtgärder — man må kalla dem krisåtgärder eller inte. Detta är emellertid i dagens läge den enda praktiskt framkomliga vägen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Det är inte min mening att ta upp någon längre debatt med herr Edenman, men jag blev litet förvånad när han sade, att lärarbristen inte beror på någon bristfällig planering utan på långt mäktigare krafter. Ja, vem har sagt att lärarbristen är planerad, avsiktligt framkallad? Jag tillät mig endast säga, att om man haft en bättre planering, så skulle man långt tidigare ha kunnat tillgripa åtgärder, vilka gjort lärarbristen i dag mindre kännbar. Det är alltså underlåtenheten att handla i tid, som jag ännu en gång velat fastslå.

Nu frågar herr Edenman vad bristen på lärare och skolmöjligheter beror på. Det skulle bero på standardhöjningen, på det växande barnantalet och på tillkomsten av nya intellektuella yrken, som i ökad utsträckning kräver högre utbildning. Ja visst, detta är nog tre huvudfaktorer. Men beträffande alla dessa tre faktorer har man sedan länge kunnat iakttaga *en stigande trend*. Den fortgående standardhöjningen är väl ingen överraskning. I statistiken över antalet födda barn har man väl också på ett ungefär kunnat räkna ut hur många som kommer att fylla sju år sju

år senare. Dessa herr Edenmans egna exempel är alltså en mycket god indikator på att man här verkligen haft uppenbara prognosmöjligheter. Man har därför *i viss mån* kunnat bedöma i förväg hurudant läget skulle vara något senare.

Jag har alltså, herr talman, velat konstatera, att vårt land på detta område haft *behov* av prognoser och åtgärder i tid och att man också haft *möjligheter* till prognoser och åtgärder i tid. Från oppositionens sida har det för åtskilliga år sedan krävts, att man skulle ta upp detta för all planering på området så grundläggande prognosproblem. Jag tycker att regeringen med sitt kansli tidigare än oppositionen borde ha vaknat till insikt om frågans betydelse. Det har emellertid gått förfärligt långsamt fram. Den tillfredsställelse man kan känna över att det nu i alla fall vidtages väsentliga åtgärder hindrar inte att man kan få understryka det beklagliga i att provisorier blivit nödvändiga och att man inte sört för erforderliga åtgärder i tid.

Herr EDENMAN (kort genmäle): Herr talman! Om det varit på det sättet, att bristen på lärare varit den enda arbetskraftsbristen som vi har här i landet, då skulle man med skäl ha kunnat anklaga den nuvarande regeringen — och även tidigare regeringar — för bristande, ja t. o. m. en eklatant bristande planering. Men den brist som nu har uppstått innebär ju ingen speciell överraskning. Den har inte kommit plötsligt. Läget är ju det, herr Ohlin, att vi under ganska många år har kunnat stirra detta problem i ögat. Det är inte bara lärare vi har ont om. Vi har brist på ingenjörer, vi har brist på präster — trots prästlönereformen — vi har brist på sjömän, sjöbefäl, grovarbetare och murare. Men låt oss begränsa oss till det intellektuella området. Det kommer här att finnas en rad bristområden att täcka.

Det är alldeles klart att herr Ohlin menar, att man med en löneökning tidi-

Åtgärder för avhjälpande av lärarbristen vid de högre skolorna.

gare — något annat kan väl inte gärna ligga bakom hans resonemang — skulle ha fått strömmen till läroverken att öka. Ja, det är inte så säkert. Denna ström måste ju komma någonstans ifrån. Den skulle kanske ha kommit från pressen, från organisationerna, från de lärda verken, från biblioteken, vilka har tagit en hel del av den filosofiska fakultetens folk.

I stort sett är emellertid, herr Ohlin, svårigheterna i dag, det vill jag upprepa, inte ett planeringsproblem. Förhållandena är beroende på det läge, som hela vårt samhälle i dag befinner sig i tack vare — jag använder ordet tack vare — de sociala och ekonomiska omvälvningar, som skett under de senaste två decennierna. Besvärligheterna måste man ta, och jag är övertygad om att svårigheterna på det intellektuella arbetskraftsområdet kommer att fortsätta ytterligare fyra—fem år. Det kommer knappast att bli bättre före 1957/1958 utan vi får vara alldeles tillräckligt tacksamma, om vi kan hålla oss över vattnet på detta område, helt enkelt flytande.

Det är inte ett planeringsproblem utan det är ett hela samhällets anpassningsproblem efter en ny standard.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Herr Edenman underströk att det inte bara är fråga om en lärarbrist utan brist på alla områden av högre utbildad arbetskraft.

Jag tycker det är ett ganska betänkligt yttrande, när det används som argument mot mig. Herr Edenman har tydligen, när han hänvisat oss till att närmare sätta oss in i denna fråga, inte själv riktigt tänkt igenom problemet. Annars skulle han tagit upp till övervägande — det hoppas jag han gör för framtiden — att skolväsendet är den trånga sektorn och att det inte är paritet mellan skolan och alla möjliga andra områden. Om vi skall lösa de framtida problemen och avhjälpa bristen på hög-

re utbildad arbetskraft, måste man börja med skolväsendet. Om man inte nu vidgar »genomloppsmöjligheterna», får man inte om ett antal år fram en tillräcklig mängd av högre utbildad arbetskraft. Det är därför som skolproblemet och lärarproblemet har en central ställning i denna fråga. Det kommer man inte ifrån genom att tala om att det råder en generell brist på utbildad arbetskraft. Slutsatsen blir den motsatta, att därför att det här förefinns en generell brist, är problemet så mycket allvarigare och det är så mycket viktigare att man i tid vidtar åtgärder just på skolväsendets område.

Fru HELLSTRÖM (kort genmäle): Herr talman! Det är ingen tvekan om att det måste ha brustit i initiativ och planering. Att barnkullarna skulle bli stora och att tillströmningen till läroverken skulle bli stor med de stimulerande medel som man använder för att få ungdomen att söka högre utbildning, har man kunnat förutse i många år. Åtminstone bland lärarna är det en stark känsla av att man mycket tidigare hade kunnat vidtaga åtgärder för att förbättra tillströmningen till lärarbanan.

Det är heller ingen tvekan om att läroverkslärarna släpat efter i lönehänsenande och att de fortfarande kanske kommer att göra det trots den nu genomförda löneökningen.

Herr Edenman nämnde också att folkskollärarna skulle få ett arvode för tjänstgöring i högre skolor. Jag är tacksam om man kunde få en upplysning om hur stort det är meningen att detta arvode skall bli för de folkskollärare som söker sig över.

Att en sådan nyckelfråga, som väl i alla fall lärarutbildningen och läroverksfrågan är, inte förut blivit föremål för kraftåtgärder är ytterligt underligt och ytterligt beklagligt. Jag tror det är en allmän känsla inom skolvärlden, att det inte gjorts tillräckligt för att i tid avhjälpa lärarbristen.

Åtgärder för avhjälpande av lärarbristen vid de högre skolorna.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **PERSSON**: Herr talman! Fru Hellström upprepar sin fråga till mig, vilket arvode det skall bli för de lärare, som på detta sätt gör sig kompetenta för tjänstgöring i högre skolor.

Om jag inte hörde fel sade fru Hellström själv tidigare, att det träffats en överenskommelse om läroverkslärarnas löner just i dag. Nu är det inte riktigt rätt, ty denna överenskommelse är väl två dagar gammal, men det är ju inte så förfärligt mycket i alla fall. Tjänsteförteckningsrevisionen arbetar fortfarande. Den har andra grupper, även andra lärargrupper med vilka den håller på att förhandla. Det är väl då litet för mycket begärt, att jag här skall kunna svara på hur stort ett arvode blir, när man måste avväga med hänsyn till alla dessa förhandlingar.

Herr **ANDERSON** i Sundsvall: Herr talman! Det är väl inte så mycket att tillägga i denna debatt. Jag har begärt ordet för att få tillfälle att understryka vad fru Hellström framhöll angående den oro, som kunde förmärkas i mycket vidsträckta kretsar i Norrland, när Kungl. Maj:t hade framlagt propositionen nr 153, i vilken det föreslogs att det skulle för Norrlands vidkommande inrättas särskilda lärartjänster med lägre kompetens.

Det har ju redan här sagts att undervisningsväsendet intar en nyckelposition. Detta gäller inte minst Norrland, och inte bara för den befolkning som redan bor i Norrland. Det visar sig nämligen när det gäller att där få fattningshavare såväl inom allmän förvaltning som inom näringslivet, att en av de saker som man alltid frågar efter är: Vad finns det för utbildningsmöjligheter för våra barn? Skulle den uppfattning spridas att utbildningen vid norrlandsläroverken skulle vara av sämre kvalitet än på andra håll, skulle det uppstå större svårigheter än vad det hittills varit att få kvalificerade be-

fattningshavare att bosätta sig i de nordliga provinserna. Därför är det av mycket stor vikt att Norrland i detta avseende inte kommer i en särställning, och det är glädjande att statsutskottet i denna del har rättat till vad som föreslogs i propositionen.

Den uppgörelse, som enligt vad man här upplyst har träffats om inrättande av ett visst antal — 150 — adjunkts-tjänster i lönegrad Ca 29 — inom bristområdena — är också glädjande. Jag vill uttala den förhoppningen, att huvudparten av dessa tjänster tillsättes i Norrland, där vi har den största bristen.

I det sammanhanget vill jag också framhålla, att det inte är enbart på realskolans område och inom andra skolformer som kan jämföras med realskolan, som det råder brist på lärare, utan det råder också en ganska utpräglad brist på kvalificerade lärare inom gymnasierna vid norrlandsläroverken. Jag vill till ecklesiastikministern rikta den vädjan, att han ville överväga, om det inte för gymnasiernas del finns möjlighet att inrätta tjänster på liknande sätt som nu föreslås beträffande realskolorna, inte tjänster med lägre kvalifikationer utan med bibehållet kvalifikationskrav men med högre löneklassplacering för lektorat inom bristområdena.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Jag skall inte med många ord förlänga denna debatt, men jag måste säga, att herr Ohlin har en underlig förmåga att även när han instämmer med utskottet och med regeringen riva upp en strid med dem, med vilka han instämmer. Hans inlägg har i fråga om yrkandena inte på något sätt avvikit från vad regeringen har förordat, men han ansåg det nödvändigt att motivera detta sitt instämmande med regeringen med angrepp mot vår bristande planläggning.

Herr Edenman har påvisat, hur

Åtgärder för avhjälpande av lärarbristen vid de högre skolorna.

svårt det varit att på detta område komma fram till riktiga prognoser. Det är klart att man kan säga, att man kunde studera födelsetalen. Jag tror emellertid, att ingen skulle 1940 eller 1945 ha vågat säga, att föräldrarnas intresse och möjligheter att ge sina barn en högre skolutbildning skulle vara så stora, som de visat sig vara 1951 och 1952 och som visar sig i den våldsamma, för oss alla mycket glädjande anstormningen till läroverken. Det förhåller sig ju inte så, att vi inte bereder våra barn en högre utbildning på samma sätt som tidigare. Jag har visserligen inte siffrorna presenta nu, men jag föreställer mig, att jag inte mycket överdriver, om jag säger, att tre gånger så många barn procentuellt sett av de senaste årskullarna genomgår den högre utbildningen. I varje fall är det dubbelt så många, som gör det. En sådan våldsam ansvällning kan man inte gärna prognosmässigt förutse, även om vi efteråt kan glädja oss åt den.

Emellertid begärde jag, herr talman, ordet för att påpeka, att herr Ohlins angrepp mot den regering, som jag tillhör, ter sig desto orimligare, som det är på förslag av denna regering, som vi verkställt en kulturell upprustning vid de utbildningsanstalter, som är grundläggande för lärarutbildningen. 1946 och 1947 års ansträngningar för att ge universiteten möjlighet att motsvara utbildningsbehovet gör, att det är häpnadsväckande att vid dagens debatt få höra den motivering, som folkpartiets ledare här har tillåtit sig, när han för en gångs skull velat instämma i regeringens planer. Anslagen till universiteten blev ju på mycket kort tid ungefär tredubblade, och det kan kanske säga något om de ansträngningar samhället åtog sig för att tillgodose den högre utbildningen.

Vi gläder oss, herr talman, åt att standarden har vuxit ännu snabbare än vi vågade hoppas, och vi gläder oss åt att det finns en enhällig mening hos

denna kammare, att vi skall försöka motsvara det förtroende föräldrarna visat oss genom att i större utsträckning än förut skicka sina barn till den högre utbildningen. Där ligger problemet, och då tycker jag inte, att det bör vara ett så förfärligt stort intresse att störa enigheten i dessa ting med en diskussion om att vi inte i tid kunnat förutse den oerhört snabba standardhöjningen hos det svenska folket.

Herr OHLIN: Herr talman! Herr statsministern Erlander har tydligen den uppfattningen, att det är mycket ofint av oppositionen att när det föreligger en krissituation, som ingen kan påstå i och för sig skulle varit omöjlig att förebygga, på något sätt erinra om regeringens ansvar. Jag förstår, att en väluppfostrad opposition skall buga sig och säga att det var ju roligt, att regeringen nu gör en del. Och den skall inte störa stämningen genom att komma med några kritiska inledande ord om att det hade varit bättre, om regeringen handlat i tid, när det just gäller en fråga, där det finns sådana särskilda förutsättningar för planering som i detta fall. Men, herr statsminister, jag tror att om man med så mycket patos som den nuvarande regeringschefen använder i olika sammanhang säger, att »det är vi, som åtar oss att bära ansvaret för landets styrelse under allvarliga tider», då får man också acceptera, att detta ansvar någon gång — jag tycker här i kammaren ganska sällan — bringas på tal från oppositionens sida.

Det är klart att detta är en öm punkt. Alla förstår ju att statsministern inte skulle ha reagerat som han gjort i denna fråga, om han inte känt vad jag tror att alla kammarledamöter känner, nämligen att det är en allvarlig sak när ett parti, som säger att det vill ha planmässigt hushållning, i en fråga som denna — där det finns särskilda förutsättningar att ställa prognoser — underlåter att planera i tid.

Åtgärder för avhjälpande av lärarbristen vid de högre skolorna.

Får jag lov att påpeka att i födelse-talet ju ligger en prognosmöjlighet, som väl är bättre än dem man har på de flesta andra områden. Man vet ju nämligen sju år i förväg ungefärligen hur många som uppnår sju års ålder sju år framåt i tiden. Man vet däremot inte hur många av dessa, som vill gå till de högre skolorna vid elva eller fjorton års ålder. Den saken får man alltså bedöma med ledning av en viss stigande trend.

Nu säger statsministern att man inte på något sätt har kunnat förutse, att föräldrarna skulle visa ett så starkt intresse för att ge sina barn högre utbildning. Men, herr statsminister, har det inte varit så, att även om förändringen i viss mån har skett i accelererat tempo, så har dock intresset för att ge barnen en högre utbildning länge befunnit sig i tillväxt. Att det då — med den stigande standarden och med hela den kulturella utvecklingen i vårt land — var mest sannolikt att detta intresse skulle fortsätta att växa, tycker jag verkligen inte förutsätter något förutseende av övermänskliga mått.

Sedan säger statsministern att vi 1946 och 1947 vidtog kraftåtgärder för att öka utbildningsmöjligheterna vid universitet och högskolor. Får jag påpeka att tillståndet i dag är otillfredsställande när det gäller tillströmningen till lärarbanan, och den prognos som man nu gjort upp för de närmaste fem åren visar också att situationen är alldeles otillfredsställande. Utbildningen av lärare ligger långt, långt under vad man i och för sig skulle önska. Det är därför man måste tillgripa de speciella åtgärder, som här föreslås och som jag för min del tror är mycket väl motiverade i nuvarande läge.

Statsministerns tillfredsställelse med att regeringen här har gjort allt vad som göras kan stå väl ändå i skärande motsättning till den krissituation som föreligger i dag! Att påstå att denna utveckling icke kunde i någon mån för-

utses och åtgärder vidtagas före 1952 är, herr statsminister, att försöka bevisa det rent orimliga. Statsministern använde ordet häpnadsväckande, och jag vill säga att statsministerns här intagna ståndpunkt verkligen är häpnadsväckande.

Till sist, det har inte bara från folkpartiet utan jag tror också från annat håll inom oppositionen för ett antal år sedan föreslagits — jag kan inte säga exakt, men jag tror att det var för ungefär fyra år sedan — att man skulle angripa detta prognosproblem på allvar för att, som vi framhöll redan då, skolväsendet har en så central placering i ett problem, som dock är ännu mera omfattande. Vad har resultatet blivit av denna begäran om en utredning från höger- och folkpartihåll? Jo, först dröjde regeringen med att tillsätta denna prognosutredning, och sedan har arbetet där bedrivits i så långsam takt, att vi ännu inte har fått se något resultat av utredningens arbete. Här har vi alltså en utredning med uppgift att ge en grundläggande belysning av frågan — jag vill säga det till herr Edenman — för att kunna klarlägga problemet i hela dess omfattning. Men när utredningen väl tillsatts, har den arbetat i mycket otillfredsställande takt. Det går absolut inte att komma ifrån att regeringen här har visat ett alldeles otillräckligt intresse för detta problem, som vi dock alla är överens om är så centralt för det svenska samhället.

Herr talman! Jag beklagar om statsministerns överdrivna känslighet och överdrivna krav på oppositionen att inte ställa regeringen till ansvar kanske kommer att ge åt denna debatt en större tonvikt åt det historiska och mindre tonvikt åt framtiden än vad jag för min del har avsett. Jag vill inte sluta detta anförande utan att ha betonat att jag tror, att de åtgärder som nu planeras kommer att betyda ett ganska stort framsteg, och jag skulle hälsa med tillfredsställelse om regeringen

Åtgärder för avhjälpande av lärarbristen vid de högre skolorna.

ville sörja för att vi mycket snabbt får tillgång till ett sådant material, att vi kan bedöma problemet i hela dess vidd, vilket man från oppositionens håll har begärt för årtal sedan. Regeringen har hittills underlåtit att ställa materialet till den allmänna diskussionens förfogande.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER:** Herr talman! För att det inte skall bli något som helst missförstånd vill jag betona, att de inte är vi som har tagit upp strid. Det är nämligen ingen konst att ur protokollen läsa fram, att en mycket väsentlig del av herr Ohlins första anförande var ett försök att få till stånd en diskussion i ansvarsfrågan. Om jag då svarar på det, så betyder detta inte att jag underskattar värdet av att vi för de framtida åtgärderna är överens. Jag tillät mig betona i mitt förra anförande, att det glädde mig, men jag begärde inte av oppositionen att den skall sluta kritisera oss. Vi är ganska vana vid att den gör det, och det är ganska bra att ha det så, men då får oppositionen också finna sig i att vi svarar när vi blir angripna. Det får inte bli någon överraskning för den, om vi begagnar det vi tycker vara vår självklara rätt.

Jag har icke sagt, att vi inte haft någon möjlighet att överblicka framtiden utan bara att välståndsutvecklingen i Sverige har gått så mycket snabbar än vi kunde beräkna åren 1945, 1946 och 1947, så att behovet av högre utbildningsanstalter blivit så mycket större. Herr Ohlin har ju bidragit till att göra klart för oss, att välståndsutvecklingen här i landet inte skulle gå så snabbt under vår ledning. Vi fick kanske därför rent av en känsla av att det inte skulle kunna tänkas en så snabb fördubbling av antalet elever i våra högre utbildningsanstalter.

Besluten av år 1946 och år 1947 visar emellertid, att vi trodde att det skulle bli en förbättring för vårt folk, efter-

som vi då tog ett initiativ för att möa kommande behov. Tyvärr underskattade vi utvecklingstendensernas styrka — det är riktigt — men jag vågar påstå, att det vid den tidpunkten inte fanns någon, som kunde drömma om att vi nu skulle ha det stora antal barn vid våra högre skolor som statssekreterare Edenman nyss uppgav.

Det var för att rätta till dessa enligt min mening alldeles felaktiga utgångspunkter i herr Ohlins anförande, som jag begärde ordet, och ingalunda för att be oppositionen i fortsättningen vara skonsam mot regeringen. Det skulle vara en trist och sorgsam dag, om herr Ohlin en gång börjar bli snäll mot regeringen.

Fru HELLSTRÖM: Herr talman! Jag skulle bara vilja säga ett par ord till herr Ohlin. Han sade i sitt första anförande, att speciella åtgärder för Norrlands lärare är motiverade, men ändå är han inte beredd att rösta för den reservation, som är avgiven just för att få sådana åtgärder till stånd.

Herr OHLIN: Herr talman! Jag vill bara säga till fru Hellström, att jag har framhållit att de åtgärder som nu vidtas går ganska långt. Det tycker jag man måste erkänna, särskilt efter de kompletterande upplysningar, som vi har fått här om att det inrättats 150 extra adjunkturen i 29 lönegraden för bristområdenas del. Då tycker jag att det i och för sig kan vara motiverat att hänvisa till dessa åtgärder och deras verkningar. Jag har sagt, att jag så till vida har samma inställning som fru Hellström, att jag anser att strävandet efter likställighet för Norrland på skolväsendets område är så viktigt, att om dessa åtgärder inte visar tendens till att mycket snabbt leda till resultat, får man överväga även de åtgärder, som rekommenderats i reservationen. Jag tror inte det är vare sig brist på intresse eller brist på konsekvens i den ståndpunkten.

Jag skall inte förlänga debatten med

Åtgärder för avhjälpande av lärarbristen vid de högre skolorna.

statsministern, men jag vill sluta med ett litet påpekande. Medan statssekreterare Edenman inte har observerat skolväsendets centrala betydelse och den särställning, som utmärker lärarbristen i jämförelse med bristen på ingenjörer, jurister, läkare etc., har hans excellens herr statsministern vid sina grubblerier över denna fråga kommit fram till att det är de svenska föräldrarna och inte den svenska regeringen som bär ansvaret, därför att de i så oväntat stor utsträckning har velat ge sina barn högre skolbildning. Jag skulle vilja säga statsministern, att jag tycker, att de svenska föräldrarna långt mera än den svenska regeringen förtjänar tacksamhet, därför att de tidigt vidtagit erforderliga åtgärder — de enda som i längden kan hjälpa — nämligen att sörja för att det blir ett tillräckligt antal barn i de högre skolorna. Dessförutan får vi inte tillräckligt antal lärare längre fram och inte heller ett tillräckligt antal människor med högre utbildning.

Jag är alldeles övertygad om — och det kan kammarens ledamöter få tillfälle att kontrollera om ett år eller två — att när statsministern studerar denna fråga med utgångspunkt från det betänkande, som jag hoppas prognoskommittén skall komma med i en nära framtid, kommer han att få erkänna, att föräldrarnas oväntat stora benägenhet att ge barnen högre utbildning bara är en faktor bland flera andra av den största betydelse, som inverkar på det läge, vari vi i dag befinner oss. Det är faktorer, som i mycket stor utsträckning hade kunnat bedömas inte i fråga om sin absoluta styrka men i fråga om sin tendens och i viss mån sin betydelse, så att det hade varit möjligt att på grundval av ett studium inte bara av den av statsministern nämnda faktorn utan även av dessa andra faktorer göra en prognos. Den hade visserligen icke blivit felfri men dock så rättvisande, att den kunnat utgöra grund för åtgärder långt tidigare än år 1952.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande *punkten I*, nämligen dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den beträffande punkten avgivna reservationen; och biföll kammarerna utskottets hemställan i denna punkt.

I avseende å *punkten II* framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den beträffande punkten avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Hellström begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna bifaller statsutskottets hemställan i *punkten II* i utskottets utlåtande nr 175, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit den beträffande denna punkt avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppräkning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammarerna bifallit utskottets hemställan i denna punkt.

På därå given proposition biföll kammarerna utskottets hemställan i *punkten III*.

Vidare framställde herr talmannen propositioner beträffande *punkten IV*, nämligen dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den beträffande punkten avgivna reservationen; och fann herr

talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Löfroth begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten IV i utskottets utlåtande nr 175, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den beträffande denna punkt avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Löfroth begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 106 ja och 55 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i denna punkt.

På därå av herr talmannen given proposition biföll kammaren slutligen utskottets hemställan i *punkten V*.

§ 11.

Anslag till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.

Föredrogs, punktvís, statsutskottets utlåtande nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Utvidgning av den statliga gymnasieorganisationen m. m.

Sedan utskottets hemställan i punkten föredragits, anförde:

Herr ANDERSSON i Malmö: Herr talman! Tillsammans med en del andra ledamöter i denna kammare har jag väckt en motion, på vilken utskottet yrkar avslag. Jag har därjämte vid detta utskottsutlåtande låtit anteckna en blank reservation, vilket gör att jag skall be att få säga några ord.

Frågan gäller det statliga övertagandet av och statliga bidraget till de kommunala gymnasierna. I fråga om utbetalandet av detta bidrag har det, på senare tid i varje fall, uppstått mycket stor eftersläpning. Det är många kommunala gymnasier här i landet, som ännu inte har fått del av detta statliga bidrag. Vi motionärer har yrkat att detta skulle utgå mera allmänt till ifrågavarande gymnasier. Vi har därvidlag följt en utredning och en beräkning, som skolöverstyrelsen har gjort.

Detta är i korthet innehållet av vår motion. Vi är alla ense om, tycks det, att detta är en rent statlig angelägenhet, varför staten snabbare och mer allmänt borde lämna bidrag till dessa kommunala skolor. Utskottet har emellertid yrkat avslag på denna begäran men gör samtidigt ett uttalande, som jag tycker är beaktansvärt i många avseenden. Detta uttalande står i full samklang med andemeningen i vår motion. Det enda som ur vår synpunkt fattas är egentligen, att utskottet hade yrkat bifall även till motionens kläm.

På den punkten säger utskottet: »Utskottet är icke berett att nu avvika från departementschefens ståndpunkt men vill framhålla vikten av att denna fråga ägnas fortsatt uppmärksamhet och så snart som möjligt erhåller en tillfredsställande lösning.»

Herr talman! Jag har inte begärt or-

Utvidgning av den statliga gymnasieorganisationen m. m.

det för att yrka bifall till motionen. Det anser jag vara rätt lönlöst. Men jag har begärt ordet för att stryka under vad utskottet här sagt och jag gör det med den förhoppningen, att när vederbörande myndigheter följer — som jag hoppas — vad utskottet här uttalar, det inte skall dröja så länge, förrän det blir en snabbare takt i utbetalningen och en ökning av de statliga bidragen till de kommunala gymnasierna.

Häruti instämde herrar *Huss, Adams-son, Braconier* och *Christenson* i Malmö.

Herr **NIHLFORS**: Herr talman! Jag har av två skäl fogat en blank reservation till detta utlåtande. Det ena skälet är, att jag står som en av undertecknarna på de motioner, som väckts i första kammaren av herr Bergvall m. fl. och i andra kammaren av herr Larsson i Stockholm m. fl. Det andra skälet är, att jag framställde en enkel fråga till ecklesiastikministern för några månader sedan om hans principiella inställning till inrättandet av ett statligt gymnasium i Brännkyrka. Något svar fick jag inte på denna fråga, men jag fick reda på att svar skulle komma i form av ett uttalande i propositionen.

Det är tydligt att genom det ställningstagande, som Kungl. Maj:t har gjort och som har följts av utskottet, tvingas Stockholms stad att nyorganisera sitt skolväsen så till vida, att man måste införa kommunal gymnasieform. Det kan ju inte vara särskilt rationellt, om man håller fast vid den synpunkt jag tycker man borde hålla fast vid men som man nu är på väg att frångå, nämligen att gymnasierna är en statlig angelägenhet och att man får gå den kommunala vägen endast i den mån man är tveksam om huruvida ett verkligt behov föreligger.

Vad behovet beträffar behöver man inte länge uppehålla sig vid den frågan när det gäller gymnasiet i Brännkyrka. Brännkyrka är en församling här i Stockholm, som till invånarantal är

jämställd med våra större städer; den hyser 120 000 av Stockholms 750 000 invånare. Vidare framgår det av den statistik som finns tillgänglig, att av Stockholms stads 6 700 femtonåringar beräknas hösten 1952 1 200 vara bosatta i Brännkyrka. Detta visar den speciella befolkningsstruktur i Stockholm, som är ett av skälen till att det här föreligger behov av gymnasier som en påbyggnad på de statliga realskolor, som inrättades för en del år sedan efter beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen. Man skulle kunna anlägga många aspekter på detta problem, men tiden har ju blivit långt framskriden och det kanske inte är mycket att vinna genom några längre utvecklingar.

Det tycks på detta område förhålla sig på det sättet att landsbygden med hjälp av ecklesiastikministern försöker få fram något slags motsatsförhållande till storstäderna. Jag anser för min del att denna fråga inte bör läggas upp som något slags landsbygdsfråga utan som en behovsfråga. Det gäller att fastställa var det största behovet finns, och vi kan inte hjälpa att det är så många innevånare i Stockholm. Vi kan inte hjälpa att vi har en sådan mängd ungdom, som behöver utbildning och som vill ha utbildning. Jag är nästan övertygad om — ehuru jag tyvärr inte har något siffermaterial tillgängligt att stödja mig på — att de betygskrav, som ställas här i Stockholm på den ungdom, som vill komma in vid gymnasier, är högre än i landsorten. Det är bland annat ett tecken på behovet.

Jag nämnde vidare en passant, att genom dessa beslut kommer staden kanske att tvingas att lägga upp en ny organisation för den kommunala gymnasieundervisningen. Det är ju inte särskilt lyckat att i samma stad ha två olika former för samma undervisning i en gemensam regi. Det har tidigare visat sig och det kommer kanske att visa sig här i Stockholm också, att man så att säga måste späda på i avlöningshänse-

Utvidgning av den statliga gymnasieorganisationen m. m.

ende för de lärare, som skall anställas vid de kommunala gymnasierna, bl. a. med hänsyn till att deras tjänstgöring där vid ett framtida förstatligande kan medföra olägenheter för dem. Det gör att de måste kompenseras genom högre lön så länge skolan är kommunal. Det är inte en lyckad situation för en arbetsgivare och inte heller ur stadens synpunkt, att den ena handen försöker fånga in de lärarkrafter som finns, medan den andra handen försöker hålla dem kvar. Det blir på så sätt en strid om samma arbetskraft.

Det finns kanske även andra synpunkter att ta upp till debatt, men när man sitter på Stockholmsbänken tillhör man en synnerligen liten minoritet, och jag skall därför inte trötta med det siffermaterial som har redovisats i motionen. Men jag vill i alla fall säga, att det måste anses klarlagt att inom en tioårsperiod behöver gymnasieklasserna tredubblas här i Stockholm. Det har man på statistisk väg kunnat räkna ut. Det är sålunda ett oerhört stigande behov, som vi här har att räkna med. Det är ur den synpunkten och med den principiella inställning som vi, det vågar jag säga, allmänt har här i Stockholm, något felaktigt att för framtiden lägga hela utvecklingen på detta område så, att den skall gå över ett stadium av kommunal gymnasieform. Det betyder — det måste jag upprepa — en omväg enbart med hänsyn till vad man vill kalla rättvisa åt landsbygden.

Herr talman! Med dessa ord yrkar jag bifall till den föreliggande motionen.

Herr HOPPE: Herr talman! Jag föreställer mig att vi från alla håll kan vitsorda, att det från departementets sida tagits ett verkligt krafttag i år, då det föreligger förslag om förstatligande av icke mindre än sex stycken gymnasier. Jag skulle vilja säga att utskottet nog i stort sett står bakom den uppfattningen, att det i största utsträckning måste betraktas som en statlig angelägenhet att

svara för undervisningen vid gymnasier. Men då man inte går i land med att på en gång skapa tillräckligt många statliga gymnasier, har utskottet för sin del, i god samklang med departementschefens uppfattning, uttalat att det är naturligt att gå vägen över ett kommunalt gymnasium först. Det får bli kommunens sak att skapa detta, och sedan får det förstatligas så småningom. Jag kan inte förstå, herr Nihlfors, att det skall behöva medföra några särskilda olägenheter att man har två olika läroanstalter, en statlig och en kommunal, i samma kommun. Jag tror att man mycket väl kan ha det ordnat på det sättet.

Vidare vågar jag säga att vi inom utskottet har fått ett mycket bestämt intryck av att departementschefen önskar att i den takt som kan vara möjlig och motiverad bygga ut de statliga gymnasierna.

När herr Andersson i Malmö talar om de högre bidragen till de kommunala gymnasierna, står han, såsom han själv antyder, helt på utskottets linje. Utskottet har bestämt sagt ifrån, att de nuvarande grunderna för statsunderstöd till de kommunala gymnasierna är alltför schematiska. Jag skall inte trötta kamraren med att klargöra hur vi ser på den saken, men man kan säga att fastställandet av statsbidragens storlek verkar nästan slumpartat. Vi tycker inte att man skipar rättvisa på den punkten.

Vidare talar utskottet om att statsbidragen är alldeles otillräckliga med hänsyn till de numera dryga omkostnaderna samt säger längre ned: »Det synes således önskvärt, att kommunerna beredas ett statligt understöd av en sådan storleksordning, att det innebär en större hjälp för dem än för närvarande är fallet.»

Jag är livligt övertygad om att departementschefen läser detta uttalande och förstår vad statsutskottet menar, och jag kan inte tänka mig annat än att herr Andersson i Malmö inom rimlig tid kommer att få sina önsknings villfarna.

Småskoleseminarierna: Avlöningar.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NIHLFORS: Herr talman! Med hänsyn till de upplysningar som herr talmannen har lämnat mig återtar jag mitt yrkande om bifall till motionen.

Vidare yttrades ej. Vad utskottet i punkten hemställt bifölls.

Punkterna 2—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6.

Småskoleseminarierna: Avlöningar.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 140, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikdepartementsärenden (s. 51—57), föreslagit riksdagen att godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för småskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53, samt att till Småskoleseminarierna: Avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 3 280 000 kronor, innebärande en anslagshöjning med 452 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Sjöström-Bengtsson m. fl.* (I: 428) och den andra inom andra kammaren av fru *Renström-Ingénäs m. fl.* (II: 576), i vilka hemställdes, att riksdagen måtte besluta att från och med höstterminen 1952 vid småskoleseminariet i Stockholm skulle på försök inrättas en lekskoleavdelning och att vid denna avdelning skulle anställas en halvtidstjänstgörande lärarinna.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 428 och II: 576,

a) godkänna av utskottet angiven avlöningsstat för småskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53;

b) till Småskoleseminarierna: Avlöningar för budgetåret 1952/53 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 284 200 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Näsgård, Bergh, Svensson* i Grönvik, *Staxäng, Pettersson* i Degerfors och *Onsjö*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 428 och II: 576,

a) godkänna av reservanterna föreslagna avlöningsstat för småskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53;

b) till Småskoleseminarierna: Avlöningar för budgetåret 1952/53 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 280 000 kronor.

Efter föredragning av utskottets hemställan i denna punkt anförde:

Herr PETTERSON i Degerfors: Herr talman! Lotten har fallit på mig att säga några ord här om den reservation som är fogad vid punkten 6:o) i detta utskottsutlåtande.

Utskottet har ju här tillstyrkt en motion, enligt vilken man vid småskoleseminariet i Stockholm på försök skall anordna en lekskoleavdelning och för detta ändamål inrätta en s. k. halvtidstjänst.

Vi reservanter har inte varit övertygade om att man verkligen bör gå på bifall till motionen. Även om vi har vissa sympatier för den motion som här föreligger, tycker vi ändå att det är en aning lättsinnigt av utskottet att utan vidare prövning gå på bifall till denna motion. Det är mycket lätt att inrätta tjänster, men det är svårare att ta bort dem, om de för framtiden eventuellt inte skulle behövas.

Det förhåller sig så, att framställning i detta ärende tidigare har gjorts av skolöverstyrelsen och prövats av Kungl. Maj:t, varvid man har funnit att man med hänsyn till vissa konsekvenser icke har kunnat gå på bifall till skolöver-

Småskoleseminarierna: Avlöningar.

styrelsens framställning. Därför menar vi reservanter att utskottet under dessa förhållanden borde ha kunnat vänta med denna anordning till dess man verkligen hade kunnat utröna behovet. Någon katastrof hade säkerligen inte inträffat om man hade följt Kungl. Maj:ts i detta avseende.

Vi har ju här alldeles nyss diskuterat lärarbristen och svårigheten att besätta vissa tjänster, och vi anser att detta borde mana oss att vara litet mer försiktiga vid tillskapande av nya tjänster.

Herr talman! Jag ber att med det införda få yrka bifall till reservationen, vilken innebär detsamma som Kungl. Maj:ts förslag.

Herr HOPPE: Herr talman! Låt mig i korthet få säga att det såvitt jag förstår inte är någon annan punkt i svenskt skolväsende och svenskt bildningsväsende där det allmänna har gjort sig skyldigt till så allvarliga försummelser som just när det gäller förskolålderns barn.

För min del har jag hälsat det här förslaget med synnerlig tillfredsställelse. Jag tror att det är riktigt att vi liksom flera andra kulturländer sörjer för förskolålderns barn, vilket vi hittills inte har gjort. Och jag tycker att det också är riktigt att en sådan undervisning anordnas just i samband med seminarieutbildningen.

Det har från visst håll uttalats en bestämd önskan, att det vid anordnande av skolmognadsprov och sådant barnträdgårdslärarinnor i första hand skulle kopplas på; jag vet inte om det är sådana tankegångar som har legat bakom när man har velat förlägga denna lekskola till seminarium. Jag tror i alla händelser att det även ur denna synpunkt vore mycket lyckligt om man ville bifalla utskottets förslag och kunde pröva det föreslagna arrangemanget. Skolmognadsprov är över huvud taget en mycket ömtålig historia, och jag delar den uppfattningen, att ingen är bätt-

re skickad för den uppgiften än de som har hand om barnen i lekskolorna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr EDENMAN: Herr talman! Jag tror att reservanternas försiktighet på denna punkt är ganska berättigad. Det ligger ju till så, att frågan om vilka lärarinnekategorier som skall ta hand om undervisningen på detta stadium, alltså fem- och sexåriga barn, är ytterligt osäker. Det kan ju skenbart tala för att man nu skulle börja med försöksverksamhet, men jag vill erinra om att denna fråga kommer att tas upp i samband med det Osvaldska betänkandet om den husliga utbildningen och utbildningen av barnträdgårds- och kindergartnarlärarinnor.

Det är ju självklart, att även om förslaget är begränsat till ett enda småskoleseminarium och följaktligen kan betecknas som försöksverksamhet, är det ändå en principiell linje man här slår in på. Snarare är det ju så, att man nu vill utbilda småskollärarinnorna till tjänstgöring på ett något högre stadium, nämligen i tredje klassen. Skall man samtidigt anstränga sig för att också utvidga deras kompetens nedåt till det verkliga barnstadiet, tror jag att det krävs åtskilliga överväganden innan man slår in på en sådan linje.

Detta är ju ingen stor fråga i något avseende. Jag vill endast med dessa ord be att få ansluta mig till reservationen på denna punkt.

Fru RENSTRÖM-INGENÄS: Herr talman! Jag är förvånad över detta motstånd mot en reform som ger så uppenbara fördelar till så ringa kostnad, som det här är fråga om i skolöverstyrelsens förslag och vår motion.

Psykologer av facket är ju ense om att just förskoleåldern är av stor betydelse för barnens framtida utveckling. Det måste vara synnerligen värdefullt att de pedagoger, som tar hand om bar-

Småskoleseminarierna: Avlöningar.

nen i småskolan, har fått en så allsidig utbildning som möjligt. Till en sådan hör, att småskolans lärarinnor har beretts tillfälle att under sin utbildningstid under sakkunnig ledning få iakttä barn i förskoleåldern, lära sig förstå vad som är utmärkande för barnens sätt att reagera och vad som för dem är ett normalt utvecklingsstadium.

Värdet av dylika iakttagelser har under senare år fördjupats genom de skolmognadsprov, som införts. Tidigare var det ju en ganska fast regel, att barnen skulle börja skolan det år de fyllde sju år. Men nu har föräldrarna fått rätt att begära, att deras sexåringar skall få genomgå en prövning för att man skall se om de är mogna och beredda och har nått ett sådant stadium i sin utveckling, att de kan börja i småskolan. Denna prövning har just småskolans lärarinnor om hand. Det är de, som skall verkställa skolmognadsprovet av sexåringarna, och detta är en uppgift som kräver stor kunskap och erfarenhet av barnen i den åldersgruppen. Utöver det motiv för inrättandet av denna tjänst, som vi har angivit i motionen och som utskottet välvilligt understryker, vill jag således även peka på detta med skolmognadsproven.

Detta är alltså ytterligare ett skäl, som talar för att man på försök inrättar en lekskola med halvtidstjänstgörande lärarinna vid seminariet i Stockholm, och jag hemställer att andra kammaren i likhet med första kammaren må bifalla utskottets förslag.

Herr HOPPE: Herr talman! Jag är inte säker på att jag fattade herr Edenman rätt. Han sade — tyckte jag — att det är meningen att småskolelärarinnorna i sin undervisning skall syssla även med litet äldre barn. Man räknar ju med treårig småskola. Det vore då knappast riktigt att småskolelärarinnorna skulle syssla även med barn i fem—sexårsåldern. När jag varit med om att tillstyrka förslaget har jag inte tänkt

mig, och jag tror inte heller motionärerna har gjort det, att småskolelärarinnorna skulle utbildas till barntädgårdslärarinnor, utan de skulle bara komma i kontakt med verksamheten och möta barnen där. Inte minst därför att tillgången på platser vid barntädgårdarna är så liten i förhållande till behovet bör vi vara tacksamma för varje ny plats som beredes.

Herr EDENMAN: Herr talman! I utskottets skrivning finns ingenting som tyder på att det icke skulle vara fråga om en utbildning för förskolestadiet, men av den ärade motionären i första kammaren har jag nyss fått upplyst, att det i varje fall är motionärernas avsikt att man endast skall berika småskolelärarinnornas utbildning i största allmänhet. Det är klart att detta är värdefullt som pedagogisk tanke, men trots denna upplysning kan jag likväl inte ansluta mig till utskottets skrivning på denna punkt av det allmänna skäl som jag angav i mitt förra anförande, nämligen att det de facto finns en motsättning på detta område. Innan man har gjort en gränsdragning mellan de olika lärarinnekategorierna anser jag rent personligen att man bör vara försiktig med att slå in på denna väg. Det måste ju ändå på många håll tydas så att småskolelärarinnorna försöker utvidga sina domäner åt småbarnshållet.

Jag är angelägen, herr talman, att få korrigerat mitt första anförande på denna punkt. Jag utgick från utskottets skrivning, medan i varje fall motionärerna icke har avsett att bli tolkade på det sätt som framgår av utlåtandet.

Herr BERGSTRAND: Herr talman! Jag måste säga ett par ord i anledning av detta sista anförande.

Jag är förvånad över herr Edenmans motstånd mot detta förslag. Om det verkligen råder en viss grad av motsatsförhållande i fråga om målsättningen för småskollärarinneutbildningen,

Prov- och kompletteringskurser för hemvårdarinnor.

måste man säga att det borde ligga i departementets intresse att i första hand söka jämna ut detta motsatsförhållande. Måste man ändå inte säga att det ligger ett stort allmänt intresse i att eleverna vid småskoleseminarierna får bli förtrogna även med det stadium av utvecklingen hos barn som ligger före det som lärarinnorna sedermera skall ta hand om? Det förvånar mig att herr Edenman sätter sig emot detta förslag. Han kan ju inte göra det av ekonomiska skäl. Det gäller bara ett anslag av 3 500 kronor, och det gäller en försöksverksamhet av sådan art, att jag tycker herr Edenman skulle vara glad att den kommer till stånd. Inte kan det väl bara vara den saken som ligger bakom herr Edenmans inställning att det inte råkat bli departementet som föreslagit detta utan skolöverstyrelsen?

Jag tycker alla skäl i detta fall talar för att man skall följa utskottets förslag, till vilket jag, herr talman, yrkar bifall.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Petterson i Degerfors begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 6) i utskottets utlåtande nr 176, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst,

verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 83 ja och 69 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 7 och 8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 12.

Bidrag till avlönande av hemvårdarinnor samt till prov- och kompletteringskurser för hemvårdarinnor.

Föredrogs, punktvis, statsutskottets utlåtande nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1952/53 till bidrag till avlönande av hemvårdarinnor samt till prov- och kompletteringskurser för hemvårdarinnor jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Prov- och kompletteringskurser för hemvårdarinnor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid

Fru NILSSON: Herr talman! Med tacksamhet noterar jag den välvilliga behandling min motion om förhöjt anslag till prov- och kompletteringskurser för hemvårdarinnor fått. Utskottet har tillmötesgått motionärerna till hälften. Det har nämligen tillstyrkt anslagsmedel att utbilda 450 i stället för av departementschefen föreslagna 400 hemvårdarinnor.

Denna fråga är av mycket stor betydelse för vårt land. Efterfrågan på hem-

Omorganisation av statens utlänningskommission m. m.

vårdarinnorna är mycket stor, och de som finns nu kan inte tillnärmelsevis fylla behovet. Man kan andraga många exempel som visar, hur svårigheter kunde undanröjas för husmödrarna, om bara större tillgång på hemvårdarinnor finnes. Många tragedier för våra gamla skulle inte behöva förekomma om det finnes hemvårdarinnor som kunde sköta de gamla i deras egna hem. Med hänsyn härtill borde också bättre utbildningsmöjligheter i vårt land beredas dem.

Jag anser att det är ett stort framsteg när statsutskottet går med på att öka anslaget, så att 450 hemvårdarinnor kan få sin utbildning. Jag hoppas, att om jag återkommer nästa år anslaget då höjes ytterligare. Jag har således intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan i denna punkt.

§ 13.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1952/53 till allmänna barnbidrag; och

nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1952/53 till understödjande av dispensärverksamhet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 14.

Föredrogs, punktvis, statsutskottets utlåtande nr 180, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1952/53 till universitetssjukhusen m. m.

Punkterna 1—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

§ 15.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1952/53 till medicinalstyrelsens avlöningar samt till förstärkning av sinnesslöinspektionen m. m.; och

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1952/53 m. m. till civilförsvaret jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16.

Omorganisation av statens utlänningskommission m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av statens utlänningskommission m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HEDLUND**: Herr talman! Det förslag som riksdagen nu har att ta ställning till innebär ju en icke oväsentlig reduktion av personalen inom utlänningskommissionen. Det är naturligtvis glädjande, att man på något område kan skära ned den statliga förvaltningsapparaten. Men saken har ju också en annan sida, nämligen med hänsyn till den personal, vars tjänster i detta sammanhang kommer att bli obehövliga. Det är om denna personal jag ämnar säga några ord.

Mig förefaller det självklart att staten bör vara verksam för att söka bereda dessa övertaliga någon annan samsättning. Det bör i första hand ankomma på utlänningskommissionen att

Omorganisation av statens utlänningskommission m. m.

undersöka alla de möjligheter, som kan finnas härvidlag. Detta har ju f. ö. understrukits i propositionen i ämnet.

För egen del är jag beredd att för- söka inom inrikesdepartementet samt de verk och inrättningar, som har anknytning till departementet, placera några av de befattningshavare som utlänningskommissionen nu inte kan behålla. Jag är också beredd att höra mig för om möjligheten av en motsvarande anordning för andra departements vidkommande. Det förefaller mig som om det borde, när det inte gäller flera personer än här, finnas möjligheter att placera vederbörande inom den statliga förvaltningen. Det är klart att när jag har denna uppfattning om de övertaliga, utgår jag ifrån att de andra befattningshavarna hos kommissionen skall — oavsett hur det för personalens del formellt kommer att tillgå vid omorganisationen — kunna bibehållas vid sina nuvarande eller närmast motsvarande befattningar om inte alldeles särskilda skäl föranleda till annat.

Jag har velat säga detta på grund av den oro som förefinns inom tjänstemannakretsar inför den förestående förändringen av kommissionen.

Herr HÅSTAD: Herr talman! Jag skall inte nu närmare gå in på frågan om utlänningskommissionens omorganisation över huvud taget. Jag vill endast säga att det inom utlänningskommissionen självfallet utlöst en stor besvikelse att kommissionen inte kan få den självständiga och mer fasta ställning som de sakkunniga hade föreslagit.

Jag vill, herr talman, närmast begagna tillfället att å mina egna och min medmotionär herr Holmbäcks vägnar framföra ett tack till utskottet och till herr statsrådet dels för den skrivelse som föreslås, dels för det uttalande som statsrådet här gjort. Det är inte tu tal om att inte meddelandet om propositionen framkallat en utomordentligt stark oro bland de många lojala tjänstemän som

därigenom sett sin framtid hotad. Det är därför mycket tacknämligt att herr statsrådet vill söka hjälpa de nu övertaliga till rätta när det för dem gäller att er- hålla nya tjänster.

Jag kan emellertid inte underlåta att även uttala ett tvivelsmål om att den föreslagna organisationen av utlänningskommissionen i allo kommer att fylla måttet. Det har ju skett en relativt stark inskränkning av de juridiska tjänsterna hos kommissionen, samtidigt som några tjänster har flyttats upp ett par lönegrader. Resultatet har emellertid blivit att de befattningshavare, som har kvalifikation för föredragning i viktiga rätts- ärenden, kommer att minska i antal och att kommissionen i detta avseende blir sämre bemannad än förut.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att de åligganden, som många av dessa föredragande i amanuensställning har, är synnerligen maktpåliggande och grann- laga. Det gäller bl. a. utvisning eller förpassning av utlänningar; det kan gälla deras väl och ve, kanske rent av deras liv. Den ställning som kommissionen enligt utlänningslagen har beträffande utlänningarna motsvarar i viss mån på rättens område den ställning som högsta domstolen har när det gäller svenska medborgare. Det ligger därför mycket stor makt uppå att föredragningen här utföres av personer med rättsbildning, så att rättssäkerhetens intresse kan tryggas.

Jag vill särskilt i detta sammanhang erinra kammarens ärade ledamöter om att det kommittéförslag, som föreligger rörande ny utlänningslagstiftning och som kanske kommer upp i riksdagen nästa år, har till sin allmänna tendens en förstärkning av rättsynpunkterna när det gäller utlänningarna. Ser man denna omorganisation ur denna synpunkt betyder den egentligen ett steg i motsatt riktning.

Man bör också beakta att det stora flertalet av kommissionens pleniledamöter inte är rättsbildade utan tagna från

Försäljning av kvarteret Beridarebanan inom stadsdelen Nedre Norrmalm i Stockholm.

olika samhällsområden och representerande skilda samhällsintressen. Just därför är det så mycket viktigare att de föredragande här representerar juridisk sakkunskap.

Vi får se hur det kommer att gå. Det kan hända att statsrådet har bedömt läget rätt; det kan också hända att statsrådet har varit för optimistisk och att vi, som har varnat statsrådet, kommer att få rätt. Men därom får vi kanske tvista i framtiden. Vi får i alla fall hoppas att denna omorganisation inte skall innebära någon försvagning av rättsintressena.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 17.**Avtal rörande förvärv för Stockholms stad av kvarteret Beridarebanan m. m.**

Föredrogs, punktvis, statsutskottets utlåtande nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan staten och Stockholms stad rörande förvärv för staden av kvarteret Beridarebanan inom stadsdelen Nedre Norrmalm i Stockholm m. m. jämte i ämnet väckt motion.

Punkten 1.**Försäljning av kvarteret Beridarebanan inom stadsdelen Nedre Norrmalm i Stockholm.**

I propositionen nr 168 hade Kungl. Maj:t (punkt 1 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 21 mars 1952) föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna ett vid statsrådsprotokollet fogat förslag till avtal mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Stockholms stad angående tomterna nr 1 och 2 inom kvarteret Beridarebanan i Stockholm; Kungl. Maj:t obetaget att vidtaga de smärre jämkningar i avtalet

som kunde visa sig erforderliga och om vilka överenskommelse kunde komma att träffas.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr *Lundqvist* väckt motion (I: 461), vari hemställdes att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förenämnda proposition.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 461, bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna det vid statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 21 mars 1952 fogade förslaget till avtal mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Stockholms stad angående tomterna nr 1 och 2 inom kvarteret Beridarebanan i Stockholm; Kungl. Maj:t obetaget att vidtaga de smärre jämkningar i avtalet, som kunde visa sig erforderliga och om vilka överenskommelse kunde komma att träffas.

Reservation hade avgivits av herrar *Lundqvist*, *Rubbestad* och *Staxäng*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionen I: 461, avslå Kungl. Maj:ts förslag.

Efter föredragning av utskottets hemställan i denna punkt yttrade:

Herr RUBBESTAD: Herr talman! I detta betänkande föreslås att staten skall försälja kvarteret Beridarebanan till Stockholms stad för ett pris av 13 miljoner kronor. Som framgår av betänkandet har en del myndigheter, statskontoret, riksräkenskapsverket och andra, uttalat viss tvekan om det lämpliga i detta.

Det område som beröres är ju en av de mest centrala delarna i staden. Staten behöver här för sin del ganska mycket tomtmark för egna byggnadsändamål. Att staten under dylika omständigheter avhänder sig detta område har vi

Försäljning av kvarteret Beridarebanan inom stadsdelen Nedre Norrmalm i Stockholm.

som står för reservationen inte ansett vara lämpligt.

Vi menar också att de köpevillkor, som här är stipulerade, inte är fördelaktiga för staten. Av köpeskillingen 13 miljoner kronor skall ju endast 5,9 miljoner kronor betalas kontant. För det resterande skall staden utfärda förbindelser, men dessa förbindelser skall löpa utan ränta under avsevärt lång tid. Genom dessa ränteförluster kommer staten att gå miste om stora belopp, ett par hundratusentals kronor per år.

Vi anser också att det hade varit lämpligare att staten i stället för det försålda området av Stockholms stad finge ett motsvarande markområde, som kunde användas för statens ändamål. Därför har vi avfattat en reservation, som går ut på avslag på propositionen i denna del.

Jag ber med det sagda att få yrka bifall till reservationen.

Herr MALMBORG i Skövde: Herr talman! Herr Rubbestad erinrade om de betänkligheter, som framförts från remissmyndigheterna angående den form för överlåtelse, som här valts. Vi är fullt på det klara med att det kan resas invändningar, men vi har kommit till den slutsatsen, att man inte gärna kan finna någon annan form för lösning av denna fråga. Det är faktiskt så att Stockholms stad inte har någon mark, som den lämpligen kan ge i utbyte. Inte heller har det funnits några möjligheter att stipulera villkor om att man skulle ge staten förköpsrätt till mark sedermera, om så skulle visa sig behövt. Jag tror också att vi med fog kan säga, att staten dess bättre har åtskilliga möjligheter när det gäller lösandet av markfrågan för ämbetslokaler o. d.

Vad beträffar själva ersättningsfrågan så är det riktigt, som herr Rubbestad säger, att man från statskontoret och riksräkenskapsverket kommit med invändningar. Detta är ju alltid en omdö-

mesfråga. Jag vill, herr talman, erinra om att de värderingsmän — f. d. generaldirektörerna Malmberg och Leo — som gjort värderingen, måste sägas vara i eminent grad sakkunniga. De har en mycket förnämlig lokalkännedom samt ingående erfarenhet när det gäller stadsplanefrågor. Därtill har de stor erfarenhet när det gäller värderingar av just det slag, som det här är fråga om. Jag har haft tillfälle att samtala med en av värderingsmännen. Han har mycket ingående redogjort för hur man gått till väga. Jag blev starkt övertygad om att det skett en mycket ingående och noggrann prövning. Dessa värderingsmän har kommit till det resultatet, att detta förslag bör kunna godkännas.

I detta sammanhang vill jag också erinra om vad departementschefen sagt. Sedan han erinrat om de invändningar, som rests emot förslaget, säger han bl. a.: »Med hänsyn till stadens svårigheter med tunnelbanebygget och regleringen av stadsplanen för Nedre Norrmalm anser jag att statsmakterna icke böra motsätta sig att kvarteret Beridarebanan överlätas i enlighet med det dem nu underställda avtalsförslaget.»

Vid prövningen av detta ärende inom avdelningen har vi också kommit till den bestämda slutsatsen, att det inte vore rimligt att motsätta sig detta avtal. Det skulle ställa Stockholms stad i en synnerligen svår situation. Vi har den uppfattningen att överlåtelsen till Stockholms stad av kvarteret Beridarebanan är en verklig förutsättning för att staden i fortsättningen skall kunna driva tunnelbanebygget och i samband därmed också kunna lösa vissa evakueringsproblem, som uppstår i samband med detta trafikbygge.

Herr talman! Med hänvisning till vad här anförts ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Beträffande detta behov för Stockholms

Ändrad lydelse av 8 § bidragsförskottslagen.

stad i anledning av tunnelbanebygget vill jag bara hänvisa till det som finns angivet i utskottets utlåtande på s. 4. Där står det tydligt utsagt, att statens representanter i utredningen påpekat, att det inte är nödvändigt för detta bygge att staden köper detta område. Det är således med hänsyn till tunnelbanebygget inte nödvändigt att staten säljer detta område.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i punkten dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan i denna punkt av kammaren bifallen.

Punkterna 2—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 18.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa tjänster vid kommunikationsverken m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 186, i anledning av vissa i Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m. gjorda framställningar;

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 188, i anledning av väckt motion angående åtgärder för inrättande av en arbetsmarknadsnämnd.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 19.

Ändrad lydelse av 8 § bidragsförskottslagen.

Föredrogs sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av dels Kungl. Maj:ts propo-

sition med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 § bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382), m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Herr BENGTTSSON i Halmstad: Herr talman! Den fråga vi nu har att behandla kan givetvis betecknas som en liten fråga, men jag vågar ändå göra påståendet, att den har stor vikt för tiotusentals mödrar och barn i detta land, vilka i regel lever under knappa ekonomiska förhållanden.

Att en ändring till det bättre bör komma till stånd därom är ju alla ense. Departementschefen och utskottet har förordat ett högsta belopp av 324 kronor per barn. Hur litet det egentligen är kan man räkna ut, om man dividerar 324 kronor med årets 365 dagar. Det gör visst 88 öre per dag, som man anser att en moder med ett barn bör ha i hjälp för att klara de ökade utgifterna.

Jag och flera medmotionärer har yrkat på att man skulle åtminstone kunna sträcka sig så långt som socialstyrelsen har föreslagit, nämligen till 420 kronor per år och barn. Även detta högre belopp skulle vara ytterst knappt tilltaget.

Alla är nog ense om att beloppet i fråga är ringa, vare sig man går på utskottets förslag eller på motionärernas. Utskottet understryker att beloppet är lågt. Man säger »att enligt utskottets mening vägande skäl visserligen talar för motionärernas synpunkt, att maximibeloppet borde ytterligare höjas», bl. a. därför, säger man, »att därigenom skulle maximibeloppet komma att bättre ansluta sig till de underhållsbidrag som fadern på grund av avtal eller domstolsutslag är pliktig att utgiva.»

Som ett ytterligare skäl anför utskottet den stegring av levnadskostnaderna, som har ägt rum under det sista året. Man säger också till yttermera visso att även ur administrativa synpunkter skulle det högre beloppet vara att föredraga.

Tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier.

För egen del tycker jag att dessa av utskottet framförda synpunkter borde ha varit så pass vägande att man skulle kunna godtaga vad motionärerna föreslagit, nämligen ett högsta belopp av 420 kronor.

Även om jag förstår, att bidragsförskotten bör stå i samklang med de särskilda barnbidragen till änkors och invaliders barn, så är ju inte detta någonting, som man bör driva alltför långt, då en fullständig överensstämmelse här ändå aldrig kan bli resultatet, så länge dessa båda kategorier inte är helt jämställda när det gäller andra samhälleliga hjälpåtgärder. Följaktligen tycker jag, att socialstyrelsens uppfattning på denna punkt kan väga ungefär lika tungt som utskottets.

Sedan måste jag säga, att jag tycker det är litet genant för vårt Social-Sverige, när utskottet självt erkänner, att dess egen linje sämre än motionärernas tillgodoser grundtanken i bidragsförskotten, nämligen att samhället skall förskotta de underhållsbidrag, som fadern underlåter att betala. Har vi en gång tänkt att här stå som garant åt ensamstående mödrar och deras barn, så bör väl inte välståndets Sverige år 1952 — inte ens rent tillfälligtvis — pruta på detta sitt ansvar. Men det är ju detta som utskottet i realiteten gör, när man erkänner, att motionärernas förslag skulle bättre ansluta sig till vad barnafadern i regel är pliktig att utgiva på grund av avtal eller domstolsutslag, men ändå tillstyrker det lägre beloppet.

Det bör i detta sammanhang inte bortglömmas, att samhället har möjligheter att kräva pengarna åter från försumliga barnafäder. Jag är inte en så stor optimist, att jag tror att man kan tänka sig att få tillbaka vare sig 80 eller 90 procent, men det är min fasta övertygelse, att det skulle kunna gå att få betydligt mera än de ca 40 procent som nu flyter tillbaka. Kunde man här uppnå en stör-

re effektivitet, kunde kanske samhällets merkostnad för denna reform hållas inom mycket rimliga gränser.

Herr talman! Första kammaren har redan följt utskottets förslag, och även om så inte hade varit förhållandet, skulle det säkerligen ha varit oklokt att ställa ett yrkande mot ett enhälligt utskott, men jag tror ändå att jag har uttryckt vad många tycker och känner, nämligen att man ingalunda kan vara tillfredsställd med det föreliggande förslaget, och jag hoppas således att denna fråga snarast möjligt blir föremål för en ny omprövning.

I detta anförande instämde fru Löfqvist.

Vidare yttrades ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 20.

Föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 38, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av den lokala försöksverksamheten på jordbrukets område, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 40, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till vissa naturskyddsändamål.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 21.

Tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier vid inkomsttaxeringen, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier.

I en den 4 april 1952 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 200, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier vid inkomsttaxeringen, m. m.

Det i propositionen framlagda förslaget syftade till en begränsning av möjligheterna för företagare att genom vidtagande av vinstreglerande dispositioner erhålla anstånd med beskattningen av de på beskattningsåren 1952 och 1953 belöpande vinstmedlen.

Till utskottets behandling hade hänvisats ett antal i anledning av propositionen väckta motioner.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte — med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 200 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas — antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier vid inkomsttaxeringen, m. m., med den ändringen, att 8 § erhöles av utskottet angiven lydelse;

B) att riksdagen måtte i anledning av de likalydande motionerna I: 469 av herr Spetz samt II: 614 av herrar Utbult och Svensson i Ljungskile för sin del antaga av utskottet framlagt förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

C) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 469 av herr Spetz samt II: 614 av herrar Utbult och Svensson i Ljungskile,

2) de likalydande motionerna I: 473 av herr Bergvall m. fl. och II: 623 av herr Kollberg m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 486

av herr Svärd samt II: 640 av herrar Edström och Fagerholm ävensom

4) de likalydande motionerna I: 487 av herr Ewerlöf m. fl., och II: 639 av herr Hjalmarson m. fl.,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Kristensson i Osby, Petrén, Velandér, Wehtje, Sjölin, Strandh* och *Edström*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 200.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr STRANDH: Herr talman! Enligt nu gällande skatteförfattningar är kvittning mellan ett års förlust mot vinst under ett annat icke tillåten. Varje beskattningsår skall betraktas isolerat med hänsyn till kostnader och intäkter. Denna princip om beskattningsårets enhet har dock uppmjukats genom en rad bestämmelser, såsom rätt till lagervärdering enligt värdesättning i räkenskaper, fri avskrivning å maskiner och inventarier för bolag och ekonomiska föreningar, rätt till avsättning till investeringsfonder av olika slag samt till pensions- och andra personalstiftelser.

Samtliga dessa bestämmelser har varit av stor betydelse ur konsolideringssynpunkt samt möjliggjort en viss resultatutjämning mellan olika år. Under de sista åren har dock vissa inskränkningar skett i de nu nämnda bestämmelserna. Sålunda har rätten till fri lagervärdering för kontraherade varor bortfallit, och för övriga varor tillåtes enligt praxis t. o. m. årets taxering en nedskrivning av högst 70 procent. I samband med införandet av investeringsavgiften tillkom en förordning om tillfälliga bestämmelser om värdering av varulager, vilken betyder en avse-

Tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier.

värd inskränkning av den hittills gällande relativt fria nedskrivningsrätten på varulager. Avsättningar till pensions- och andra personalstiftelser har redan genom beslut av 1950 års riksdag begränsats. En tillfällig inskränkning av denna avdragsrätt infördes också i samband med investeringsskatten. Vid taxering till investeringsskatt för innevarande år är avsättningar till investeringsfonder icke tillåtna i annat fall än till s. k. eldskadefonder. Rätten till fri avskrivning å inventarier har också genom bestämmelserna om investerings- skatten drabbats av en tillfällig inskränkning, då avskrivning tillåtes med endast 10 procent vid taxeringen till investeringsskatt.

Nu har emellertid i proposition nr 200 föreslagits en ytterligare, tillfällig inskränkning häri under beskattnings- åren 1952 och 1953, vilken går ut på att under dessa år anskaffade inventarier får avskrivas med högst 20 procent per år. Tidigare anskaffade inventarier beröres icke av förslaget, utan på det vid 1952 års ingång befintliga restvärdet får fri avskrivning tillämpas. Dessutom föreslås ändrade och skärpta bestämmelser för avsättning till pensions- och andra personalstiftelser samt att avsättning till andra investeringsfonder än eldskadefonder icke tillåtes. Dessa senare regler betyder alltså en fortsatt giltighet av motsvarande bestämmelser i investeringsskatteförordningen.

Som motivering för de föreslagna åtgärderna har i propositionen framhållits, att dessa är nödvändiga som komplement till de kreditåtsramande och investeringsbegränsande åtgärder, som för närvarande tillämpas. Åtsramningen på den allmänna kreditmarknaden skulle, som departementschefen framhåller, i viss mån förlora sin effekt särskilt vad anginge de självfinansierande företagen, om inte avskrivningsrätten begränsades. Huvudtanken bakom det framlagda förslaget är att söka be-

gränsa likviditeten hos sådana förtetag, som annars inte skulle träffas av de investeringsbegränsande åtgärder, som nu tillämpas. Men såsom anföres i motion nr 623 i denna kammare av herr Kollberg m. fl. träffar den föreslagna begränsningen företagen oberoende av deras likviditetsställning. Företag som är i stort behov av konsolidering och likviditetsförsäkring får sina avskrivningsmöjligheter begränsade på samma sätt som de likvida företagen.

Flera remissinstanser påpekar, att det under den senaste högkonjunkturen kunnat konstateras, att den fria avskrivningsrätten i en del fall utnyttjats på ett sätt som inte varit överensstämmande med lagstiftarens mening. Detta torde, med undantag för några uppenbara missbruk, som verkligen förekommit, emellertid sammanhålla med de förändrade förhållanden som inträtt på grund av den fortgående försämringen av penningvärdet. Då anskaffningskostnaderna stiger för nya maskiner, som behövs för ersättning av de förslitna, måste allt större avskrivningar göras för att rörelsens realkapital inte skall försvinna. Prisutvecklingen torde också ha visat, att där stora avskrivningar skett har dessa i flertalet fall varit företagsekonomiskt berättigade. Den fria avskrivningen har under tider med stigande priser varit en kompensation för förbudet om avskrivning på återanskaffningsvärdet och har möjliggjort en koncentrerings av avskrivningarna till avskrivningsperiodens första del.

Om de nu föreslagna tillfälliga inskränkningarna i den fria avskrivningsrätten skulle förlängas, är det nödvändigt att frågan om avskrivningsrätt på återanskaffningsvärdet löses såväl för juridiska som fysiska personer. Jag hoppas att departementschefen i den kommande utredningen vill ta upp frågan om avskrivning på återanskaffningsvärdet också för fysiska personer.

Tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier.

Departementschefen har för övrigt lovat att denna fråga skall tas upp, men jag tycker att det hade varit riktigare, att den utlovade utredningen kommit före det nu framlagda förslaget.

När bolagsbeskattningen 1947 höjdes från 32 till 40 procent, betonades mycket starkt av såväl dåvarande finansministern som 1945 års statsskatteberedning, att denna höjning skedde under uttrycklig hänvisning till att den fria avskrivningsrätten kvarstod orubbad. Man kan inte tolka de då gjorda uttalandena på annat sätt än att en inskränkning inte skulle ske utan en omprövning av hela företagsbeskattningen. Även om det här gäller en tillfällig inskränkning, innebär den dock ett föregripande av utredningen. Nu sker, mot tidigare praxis, först ett införande av ändrade bestämmelser, och därefter skall man undersöka åtgärdens lämplighet.

Den fria avskrivningsrätten och den fria lagervärderingen har bidragit till en omfattande rationalisering och effektivisering av företagen och har därmed också bidragit till en allmän standardhöjning. En ytterst ringa del av de genom avskrivningar frigjorda medlen har disponerats för aktieägarnas egen konsumtion.

Som ett konkret exempel på den fria avskrivningens samhällsekonomiska betydelse vill jag här nämna den svenska glasindustriens modernisering sedan slutet av 1930-talet. Åren före det senaste världskriget var flertalet hyttor och förädlingsverkstäder omoderna, och många var utdömda av yrkesinspektionen. De anställdas bostäder var dåliga. Sanitära anordningar — duschar, bastu, lunchrum, fritidslokaler och idrottsplatser — saknades. Tack vare i första hand en gynnsam konjunktur, men också därigenom att de uppnådda vinsterna genom fri avskrivning och fri lagervärdering till stor del kunnat skattefritt investeras i nya maskiner och an-

vändas för finansiering av nybyggnader, har denna modernisering och förbättring av glasbruken kunnat ske. Man har på ansvarigt håll inom glasindustrin också betonat, att om dessa förbättringar speciellt av bostäder och sanitära anordningar icke skett, hade arbetskraften icke kunnat behållas, vilket även med goda bostäder och moderna arbetslokaler är svårt nog för företag på landsbygden.

Till slut vill jag nämna några ord om pensionsstiftelserna. Så sent som 1950 infördes vissa skärpta bestämmelser för avsättningar till dessa stiftelser. I flera remissvar har det anförts, att denna avdragsrätt i många fall har missbrukats, och det skall inte förnekas. Men det gäller nog då i de flesta fall de s. k. fria stiftelserna. Med de 1950 införda bestämmelserna har taxeringsmyndigheterna nu möjligheter att effektivt kontrollera att endast behöriga avdrag sker. Det torde nu vara omöjligt att erhålla sådant avdrag, om det icke förefinnes verkliga pensionsförpliktelser enligt stadgarna, och dessutom måste, när det gäller större belopp, i regel försäkrings teknisk utredning företas för vederbörande taxeringsmyndighet. Dessa fordrar nu i regel, att ändamålet med pensionsstiftelsen uteslutande skall vara att bereda anställda och f. d. anställda pensionsförmåner, att ändringar i fråga om pensionsstiftelsens medel icke får vidtagas genom stadgeändring, att stiftelsens medel aldrig skall kunna återgå till stiftaren, och att själva avsättningen sker på sådant sätt, att avsättningsbeloppet kan anses vara utbetalat till stiftelsen och icke är allenast en bokföringsåtgärd.

När de fria pensionsstiftelserna uppfyller de av taxeringsmyndigheterna uppställda fordringarna för avdrag torde icke något missbruk av avdragsrätten föreligga även om ett företag under goda år gör större avsättningar än som motsvarar de på beskattningsåret under

Tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier.

tidigare år belöpande pensionskostnaderna. De bundna pensionsstiftelserna regleras genom 1937 års lag, och för dessa är kungl. pensionsstyrelsen tillsynsmyndighet. Det torde icke vara sannolikt, att en ytterligare begränsning av rätten till avdrag för avsättningar till pensionsstiftelser och andra personalstiftelser skulle verka stabiliserande på penningvärdet. Skadeverkningarna är däremot påtagliga. I fråga om personalstiftelser är det så, att om avsättning sker till en sådan, t. ex. för uppförande av ett semesterhem, ett badhus, en idrottsplats etc., får bolaget, när uppförandet sker, erlægga en investeringsavgift med 12 procent på det belopp som överstiger 15 000 kronor. Där finns alltså redan en investeringsbroms.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den av herr Kristensson i Osby m. fl. avgivna reservationen.

Herr EDSTRÖM: Herr talman! Vi kan väl alla vara överens om att konjunktorbilden för närvarande ter sig ganska splittrad. Det har ju också herr finansministern framhållit i sin proposition nr 200 och kanske ännu mera i den mycket intressanta propositionen nr 233. Även om det nu är svårt att göra några tvärsäkra bedömningar, får man åtminstone söka bilda sig en uppfattning om läget, och nog ter sig riskerna för en nedgång påfallande stora.

I ett läge med vikande konjunkturer är det av största vikt för företagen, att de har möjligheter till en konsolidering möjligheter att bygga upp ett försvar mot de sämre tider som man eventuellt kan vänta. Kan vi inte konsolidera företagen, kan vi inte heller konsolidera landets välfärd och skydda det mot depressionens nedbrytande krafter.

När situationen ter sig sådan, är det minst sagt upprörande, att statsmakterna genom beslut av olika slag skall hindra företagen i deras strävan till

konsolidering. Investeringsavgift, konjunkturskatt, exportavgifter och nu senast detta med inskränkningar i den fria avskrivningsrätten är alltsammans utslag av en politik, som vad jag ser, inte förmår överblicka situationen och som inte förmår inse de allvarliga konsekvenserna av alla dessa ingrepp mot företagen.

Flertalet remissinstanser har gentemot detta regeringsförslag haft ganska allvarliga erinringar att göra. Man har framhållit, att det med hänsyn till risken för ett konjunkturumslag inte kan vara lämpligt att vidtaga åtgärder, som förringar företagens möjligheter och intresse av att stärka sin motståndskraft genom reservbildningar. Försiktigheten bjuder ju i stället, att man gör allt för att underlätta företagens strävan därvidlag just nu.

Herr finansministern säger, att vi måste göra en avvägning mellan å ena sidan intresset av att företagen kan fortsätta sin konsolideringssträvan och å andra sidan intresset av att denna strävan inte motverkar de av statsmakterna vidtagna åtgärderna i syfte att stabilisera penningvärdet. Jag måste, herr talman, ställa mig ytterst tveksam inför en sådan uppspaltning av problemet. Kan man verkligen med fog göra gällande, att en företagskonsolidering inför stundande svårigheter skulle kunna tänkas skära sig mot vår strävan att hejda inflationen?

Man säger att en gång är ingen gång. Jag tycker att finansministern har tagit denna föga moraliska regel till rättesnöre i sin ekonomiska politik; i varje fall förefaller det så, om man tänker på löftena från år 1947. När man år 1947 införde en beskattning, som 1949 års allmänna skatteutredning har funnit vara skadlig både för arbetsviljan, produktion och deklarationsmoral, hette det att en förutsättning för det hårda skattestrycket på företagen var, att den fria avskrivningsrätten inte inskränktes. Åt-

Tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier.

minstone har företagarna fattat detta så, att statsmakterna direkt utfäste sig att inte inskränka avskrivningsrätten utan att samtidigt reformera bolagsbeskattningen. Utan att göra detta begär nu emellertid herr finansministern, att den fria avskrivningsrätten skall sättas ur spel. Mot invändningen, att statsmakterna lämnat klara och otvetydiga löften på denna punkt, svarar herr finansministern i sin proposition kort och gott att staten inte behöver hålla sina löften, när det bara är fråga om att »tillfälligt» bryta dem. Det är åtminstone vad man får läsa mellan raderna i propositionen, men då tycker jag att rätts-säkerheten sitter ganska trångt.

Att finansministern nu vill direkt begränsa avskrivningsrätten betyder emellertid inte, att han inte indirekt brutit mot löftet förut. Han har gjort det tidigare i fråga om investeringsskatten. Den var som bekant också tillfällig och fick därför ett annat namn, när den skulle permanentas, och kallades då investeringsavgift.

Investeringsavgiften fastställdes av riksdagen från den utgångspunkten, att någon annan inskränkning i avskrivningsrätten inte skulle ifrågasättas. Har det då, herr finansminister, inträffat något nytt, som kan motivera att man vidtar denna åtgärd att inskränka avskrivningsrätten? Knappast.

Det är investeringarna, säger man, som herr finansministern är ute efter. För att de skulle begränsas har vi tidigare begåvats med investeringsavgiften. Vi har i samband med beslutet där-om gjort vissa begränsningar när det gäller avskrivningen på lagren. Men tydligen har finansministern funnit att det finns företag, vilkas likviditet är så god, att de hellre betalar investeringsavgiften än avstår från investeringar, som de bedömer vara nödvändiga för sina företag.

Utöver investeringsavgiften har vi fått investeringsbegränsningen, som har

samma syfte, nämligen en kreditransonering. Jag använder med flit ordet kreditransonering i stället för kredit-åstramning. Även om jag inte helt gillar denna form för kreditåstramning, vill jag ändå ha sagt att detta är det enda medlet mot inflationen, som jag tror kan ge några resultat. Det är bara beklagligt att regeringen även på denna punkt har valt en regleringsmetod av den typ, som den tycker så mycket om, i stället för att välja ett naturligare och rättvisare medel.

Sammanlagt innebär emellertid alla dessa investeringsbegränsande åtgärder, att det återstår ett ganska litet antal företag som fortfarande kan tänkas ha möjligheter till investeringar utan att behöva ta hänsyn till dessa åtgärder. Det är de s. k. självfinansierande företagen, men dem tror jag att man snart sagt kan räkna på handens fingrar. Det är för att komma åt dessa företag som man nu skall begränsa avskrivningsrätten. Men är inte detta att ta till alltför hårda medel? Denna åtgärd drabbar ju hela det svenska näringslivet. Man frågar sig om detta inte är ett av de hårdaste slag som riktats mot vårt näringsliv under de senaste åren. Man äventyrar genom denna åtgärd hela vårt näringslivs sunda och normala utveckling och sätter alltså en broms i hjulet för de välförhållande krafterna.

Finansministern delar inte uppfattningen, att konjunkturen håller på att svänga om. Han medger att det skett en avmattning utomlands, men inom landet tycker han att allt är som förut. Detta tror jag är en bedömning som kommer att visa sig mycket ödesdiger. Jag tror att högkonjunkturen har brutits vid det här laget även i Sverige, och att det är så märker nog alla företagare för närvarande.

Jag återkommer ett ögonblick till investeringsavgiften. Av allt att döma tror inte herr finansministern att denna avgift skall kunna ha en så stark ver-

Tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier.

kan. Om den inte skulle få den avsedda verkan, herr Sköld, så beror det nog främst på att företagarna inte längre tror på löftena om att även denna avgift skall vara rent tillfällig. Redan när avgiften beslöts påpekades det från flera håll, att skulle den göra någon nytta, så måste den vara mycket tillfällig. Om nu herr finansministern inte har någon tilltro till investeringsavgiften, så kanske det beror på att han själv inte har tilltro till att investeringsavgiften kommer att vara tillfällig. Betyder det att avgiften skall permanentas eller förnyas i någon form? Denna fråga har mycket stor betydelse, inte minst i dag, när vi på nytt skall gå att fatta beslut om en ny s. k. tillfällig åtgärd.

Herr finansministern tycker tydligen att han gått oppositionen mycket till mötes, när han förklarat sig gå med på den uppmjukningen, att extra avdrag får göras om inventarierna avyttrats under ett år, och avdraget får göras under samma år som inventarierna avyttrats. Men glädjen över denna tillmötesgående uppmjukning i det ursprungliga förslaget grumlas något vid tanken på att det inte är så lätt att manipulera så att inventariernas försäljning och inköp verkligen kommer in på samma år, och då har man inte någon nytta av denna uppmjukning. I dagens läge är svårigheterna så stora att det knappast är möjligt att räkna med att få in försäljning och inköp under samma år. Jag tänker i det fallet särskilt på rederiernas möjligheter att förnya tonnaget. Där dröjer det ju många, många år innan man får leveransen. Inte ens på den punkten har utskottet vågat söka en rimligare lösning utan har slaviskt följt herr finansministern.

Det finns, herr talman, åtskilliga problem som hänger samman med denna avskrivningsrätt. Jag förstår finansministern, då han i propositionen med en liten suck konstaterar, att man nog be-

höver göra en grundlig utredning av hela frågan. I samband härmed säger han följande, som jag vill citera ordagrant för att få poängtera det, så att det inte skall falla i glömska: »Jag vill understryka, att syftet med den nu antydda utredningen i och för sig icke skulle vara att uppnå en skärpt beskattning av näringsverksamheten —».

Herr finansminister! Får vi tolka detta uttalande som ett löfte för framtiden och helst då som ett löfte, som inte kommer att svikas lika lättvindigt som 1947 års löfte om avskrivningsrätten? Och kommer man i denna utredning att ta hänsyn till företagens högst lovvärda behov av konsolideringsmöjligheter?

I reservationen till bevillningsutskottets betänkande nummer 52 göres allvarliga invändningar mot den föreslagna begränsningen av företagens rätt till avdrag för avsättningar till pensions- och andra personalstiftelser. Just på denna punkt borde det, så tycker åtminstone vi, ha varit möjligt att få utskottets socialdemokratiska majoritet med på en avvikning från finansministerns dikterade önskan — detta med tanke på de skadeverkningar rent socialt, som en sådan begränsning kan föra med sig. Jag vill här erinra om att det på senare år har ägt rum en betydande ökning av pensionskostnaderna och därmed avsättningsbehovet. De anställdas pensioner har förbättrats avsevärt samtidigt som penningvärdeförsämringen har medfört en nödvändig höjning av pensionsbeloppen i kronor räknat. Pensionsförsäkringarna gäller inte bara tjänstemännen utan även arbetarna under de senare åren. Begränsningar på denna punkt drabbar direkt de anställda samtidigt som de ur företagsekonomiska synpunkter måste anses diskutabla.

Jag vill här erinra om vad länsstyrelsen i Skaraborgs län har anfört just om avsättningarna till pensionsstyrelsen: »En sådan avdragsrätt kan vid

Tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier.

första påseendet synas alltför generös. Att märka är dock, att en effektivt genomförd pensionering är mycket kapitalkrävande icke minst under tider med sjunkande penningvärde. Med hänsyn till de anställdas intressen måste företagen därför under goda vinstår göra avsättningar, som i någon mån kompenserar minskade möjligheter under sämre betingelser. Ur dessa synpunkter har de nuvarande beskattningsreglerna en utjämnande funktion att fylla. Allt fler personalgrupper har också efter hand tillförsäkrats tryggare pensionsförhållanden. Även inom arbetarpensioneringen har under senare år gjorts framsteg. Enligt länsstyrelsens mening vore det ur social synpunkt olyckligt, om denna gynnsamma utveckling skulle avbrytas eller försvåras.» Jag tycker att detta är ganska tänkvärda ord.

Beträffande avdragen till investeringsfonder, som nu helt skall förbjudas, vill jag framhålla att dessa kanske inte har spelat så stor roll för företagen med hänsyn till den utformning bestämmelserna om investeringsfonder har haft. Möjligheterna att använda medel ur dessa fonder har varit så bundna, att det har varit ganska svårt för en hel del företag att utnyttja dem. Därför sörjer jag inte så mycket över att man nu skall ta bort dessa avdrag, men jag måste i alla fall konstatera inkonsekvensen i att statsmakterna handlat som de gjort. Här föreligger ju det förhållandet, att man först inför avdragsrätt för avsättning till investeringsfond för att dämpa högkonjunkturen och sedan — för omväxlings skull, som en författare skriver litet ironiskt i Svensk skattetidning — avskaffar man avdragsrätten för *samma* ändamål. Detta tycker jag är planhushållningen i sin prydno!

I propositionen tvingas finansministern konstatera, att *samtliga* tillfrågade näringslivsorganisationer har avstyrkt förslaget om en begränsning i den fria avskrivningsrätten under hänvisning till

att en sådan begränsning skulle inverka allvarligt hämmande på den utveckling av de välståndsskapande krafterna, som vi alla önskar. Detta, herr talman, är en mycket kraftig opinionsyttring, som det finns goda skäl att inte bortse ifrån.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr SUNDSTRÖM: Herr talman! Den reservation som bifogats detta utlåtande har åtminstone en förtjänst: den är mycket temperamentsfullt skriven. Jag tror emellertid det är alldeles överflödigt att måla i så bjärta färger som man här gjort. Vad som föreslås av utskottet är sannerligen inte något attentat eller ens något hot emot den fria avskrivningsrätten utan endast en tillfällig begränsning, som lämnar mycket stora avskrivningsmöjligheter kvar, sedan begränsningen har skett, och som mycket överstiger vad som är möjligt enligt den planerade avskrivningsrätten.

Herr Strandh har redan redogjort för detta, varför jag kan fatta mig mycket kort om vad frågan gäller. Det är helt enkelt så att inventarier, köpta före den 1 januari 1952, får helt avskrivas. Vidare får inventarier, som beräknas ha kortare livslängd än tre år, omedelbart avskrivas. Avsättning till pensions- och andra stiftelser skall jag inte närmare beröra, men också därvidlag är förhållandena säkerligen fullt betryggande. Inskränkningen gäller väsentligen inventarier som anskaffats under åren 1952 och 1953. Dessa får avskrivas med 20 procent under vart och ett av dessa två år.

Man kan näppeligen komma ifrån, att denna inskränkning i investeringsavgifterna är nödvändig för att inte göra andra penningpolitiska medel mer eller mindre verkningslösa. Herr Edström har nyss vitsordat kreditåtstramningens utomordentliga betydelse för att motverka inflationstendenserna, men även denna kreditåtstramning skulle i hög

Tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier.

grad bli verkningslös, åtminstone i vad det gäller de självfinansierande företagen, om man lämnade denna avskrivningsrätt fullständig orubbad. Dessutom förhåller det sig otvivelaktigt så, att de företag som har behov av större avskrivningar än som medges sedan denna inskränkning har ägt rum, det är företag som kan redovisa vinster väsentligen av konjunkturkaraktär. Det är därför ganska naturligt att man ser den åtgärd, som här har vidtagits, såsom ett alternativ till den vinstkonjunkturskatt som vi har för innevarande år.

Det förvånar mig mindre att högerpartiet står på avslagslinjen här, men för folkpartiet, som självt har varit så intresserat av en konjunkturvinstbeskattning för år 1952, tycker jag att det inte skall vara så svårt att svälja avskrivningsbegränsningen, eftersom denna begränsning väsentligen kommer att drabba de konjunkturvinsten som, enligt vad folkpartiet tidigare var övertygat om, skulle komma att uppstå även under år 1952.

Nu vet jag mycket väl att folkpartiet kommer att invända, att dessa inskränkningar i avskrivningsrätten drabbar alla företag, både dem som har konjunkturvinsten och dem som inte har det, men precis samma betraktelsesätt anlade högerpartiet när vi behandlade konjunkturvinstbeskattningen, och den gången accepterades åtminstone inte den invändningen av folkpartiet. Jag tror att man med skäl kan säga att den inskränkning som nu kommer att beslutas, framför allt riktar sig mot och kommer att utgå ur de konjunkturvinsten som är att vänta även under detta år, även om en viss avmattning av konjunkturen kanske kommer att inträda.

Vad beträffar uttalandena om att denna åtgärd skulle strida emot de utfästelser som gjordes år 1947 — herr Edström betonade starkt att så skulle vara fallet — tror jag att detta är en ståndpunkt som knappast är hållbar.

Jag kan i det fallet åberopa en auktoritet på det området, vilken borde kunna anses vittnesgill, nämligen riksskattenämnden. Hela detta problem om förpliktelserna enligt 1947 års beslut synes mig bli fullt klarlagt i nämndens remissyttrande, som citeras på sidan 29 i propositionen. Jag ber att få läsa upp ett par meningar ur riksskattenämndens uttalande: »Emellertid bör i detta avseende uppmärksammas, att de nu föreslagna åtgärderna äro av tillfällig natur och ingå som ett led i en serie åtgärder med syfte att motverka inflationen. Vid sådant förhållande och då de vid tillkomsten av 1947 års lagstiftning gjorda uttalandena måste anses ha avseende på de mera permanenta och för normalare tider avsedda beskattningsreglerna, finner riksskattenämnden att de år 1947 gjorda uttalandena icke kunna av vederbörande skattskyldiga åberopas gentemot de nu föreslagna tillfälliga lagstiftningsåtgärderna.»

Jag skall inte yttra mera om denna sak, eftersom jag tycker att vad jag nu har citerat utgör ett alldeles tillräckligt och uttömmande bemötande av de synpunkter som i detta avseende har framförts i reservationen och som nu senast har förfäktats av herr Edström.

Vad gäller avsättning till pensions- och andra stiftelser har stadgan på den punkten fått samma utformning som beträffande avsättning enligt bestämmelserna om investeringsavgift. Jag ber att få tala om, att de avsättningsmöjligheter, som därmed lämnas öppna, förklarats vara försäkringstekniskt fullt betryggande för att säkra de utfästelser som ett företag kan ha gjort emot sina anställda, både när det är fråga om bindande utfästelser och när det är fråga om vad som står i överensstämmelse med god sedvänja bland företagen. Bestämmelserna innebär helt enkelt att det för exempelvis en tjugofemåring får göras avsättningar som motsvarar ett års premie och att det även för en femtio-

Tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier.

åring, för vilken årspremien naturligtvis blir mycket större än för en tjugofemåring, får göras en betryggande avsättning, avseende det år det är fråga om. De tillåtna avsättningarna är tillräckligt stora för att företagen skall kunna fylla de förpliktelser de har gentemot de anställda när dessa avgår ur tjänsten.

Jag tror att man kan betrakta de avskrivningsregler, som här har utformats, såsom generösa, och det finns remissinstanser som har ansett de föreslagna reglerna onödigt generösa och förordat restriktivare bestämmelser om avsättning för de ändamål jag nyss har berört, men med hänsyn till tryggheten av de anställdas rätt är det en anledning till tillfredsställelse att man har medgivit fullt betryggande avsättningsmöjligheter.

Vad företagen emellertid inte får göra är att avsätta medel för kommande år, och vi måste allesammans förstå att detta är en nödvändig begränsning, ty om man inte hade denna begränsning, vore det ju den enklaste sak för företagen att till pensionsfonderna avsätta precis vad de går miste om i fråga om möjligheter att göra avskrivningar på inventarier. Denna begränsning är således oundviklig för att man inte skall göra hela denna lagstiftning illusorisk.

Vad beträffar sådana anordningar till de anställdas välfärd av olika slag, så föreligger ingen inskränkning i rätten att göra avskrivningar för dessa. Herr Edström har redan förut talat om investeringsfonderna och deras värde i konjunkturutjämnande syfte. Detta torde vara synnerligen begränsat på grund av att dessa medel inte är spärrade och på något sätt tillgängliga vid en lågkonjunktur utan är bundna i företagen. Dessutom har ju företagen tydligen satt mycket litet värde på denna rätt att få göra avsättningar till investeringsfonden, ty hela det belopp som avsatts sedan 1947 i 657 företag är inte mer än

215,4 millioner kronor eller 320 000 kronor per företag. Det är, herr Edström, en så blygsam avsättning, att den säkerligen torde kunna inskränkas under de närmaste två åren utan att någon skada sker.

Sedan kommer vi fram till den verkligt stora invändningen mot förslaget, nämligen rörande företagens likviditet. I det fallet gör man gällande, att denna lagstiftning skulle drabba alla företag och försvåra företagens likviditet. Jag vill bara gentemot detta säga, att jag tror att det råder ett ganska obetydligt sammanhang emellan inskränkningen i avskrivningsrätten och företagens likviditet. Hur uppkommer egentligen likviditetssvårigheter? Jo, de uppkommer väl närmast på det sättet, att ett företag har stora lager, som det inte kan utförsälja utan att därigenom få knapphet på likvida medel. Jag såg t. ex. i en tidning, att ett stort sågverk i Norrland hade hela sin brädgård full med varor. Det är alldeles uppenbart att innan skeppningarna kommer i gång, så måste naturligtvis likviditetssvårigheter uppstå, men det är en företeelse som naturligtvis inte har något som helst sammanhang med inskränkningar i avskrivningsrätten, utan som har sin naturliga förklaring i att företagets verksamhet är säsongbetonad. Vid de undersökningar, som har gjorts av Industriens utredningsinstitut i syfte att klarlägga lagstiftningens betydelse för likviditeten, anföres exempel, som tydligt ådagalägger detta förhållande. Av dessa undersökningar framgick att inom trä, massa och papper var likviditeten lika med 100 den 1 november 1950 och 110 i maj 1951 — det hade sålunda skett en betydlig försämring — men i november 1951 hade den återgått till siffran 102. Då hade man tydligen verkställt sina skeppningar och fått in pengar som medfört en förbättrad likviditet.

Ett annat fall kan också tänkas in-

Tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier.

träffa. Om ett företag nödgas sänka priserna, så att marginalerna blir mycket knappa, så är det uppenbart att ett sådant företag också kan få likvida svårigheter. Detta är framför allt fallet inom vissa grenar inom textilindustrin för närvarande. Men inte heller där kan denna inskränkning i avskrivningsrätten ha någon avgörande betydelse av det enkla skälet, att om man får sådana knappa vinster är det väl högst sannolikt, att den avskrivningsrätt som återstår är fullkomligt tillräcklig för att skriva bort de vinster, som till äventyrs uppstår. Sålunda kan inte gärna denna inskränkning ha någon betydelse för detta företag. Den enda möjligheten till uppkomst av olägenheter inträffar, om ett företag har så stora vinster, att den avskrivningsrätt som står till buds inte räcker till för en önskad avskrivning. Då uppstår naturligtvis nödvändigheten att ta den återstående delen till beskattning, och hälften av den vinst som då tages till beskattning går ju till skatt, och jag medger att företagets likviditet kan minska med denna del av den återstående vinsten. Men till detta kan man också begränsa likviditetsminskningen. Jag tror att detta i praktiken icke kommer att ha någon betydelse. Till yttermera visso blir det ju en viss förskjutning i tiden mellan skattebetalningen och det bokslut som göres när vinsten konstateras och avskrivningarna äger rum. Av det sagda framgår, att jag tvivlar på att det råder detta intima samband mellan avskrivningar och likviditet som man här har försökt att göra gällande.

Reservanterna har talat vackra ord om avskrivningsrättens värde för företagen och för näringslivets konsolidering. Jag skall be att få instämma i detta, men jag vill säga att den inskränkning som nu äger rum inte alls upphäver den fria avskrivningsrätten. Jag tror tvärtom vi kan säga att inskränkningen kanske är ett medel att rädda

den fria avskrivningsrätten. En obegränsad avskrivning, som nu skulle göra stabiliseringssträvandena på andra punkter verkningslösa, skulle säkerligen resa krav på hela den fria avskrivningsrättens avskaffande. Jag vill inte undanhålla reservanterna att det, som herr Strandh påpekade, är många som byser den uppfattningen att denna fria avskrivningsrätt har missbrukats. Jag fäster mig då inte vid de beskrivningar som ofta förekommer och som kanske är färgade och överdrivna, men jag tror inte det i detta fall kan sägas, att det inte finns någon rök utan eld.

Jag är inte övertygad om att företagsbeskattningen skulle ge en mindre tribut till samhällsutgifternas bestridande om man väsentligt sänkte beskattningsprocenten och samtidigt övergick till planenliga avskrivningar för företagen. Jag är övertygad om att man därigenom skulle få betydligt ökade intäkter från de företag som nu har fri avskrivningsrätt. Det är sålunda fortfarande, även efter denna inskränkning, en stor fördel för företagen att få betala den höga procenten och behålla den fria avskrivningsrätten — det tror jag man är ganska enig om på företagarkåll.

Tills vidare är det ju också meningen, såsom redan har fastställts, att den fria avskrivningsrätten skall behållas, men den nu företagna inskränkningen tror jag är nödvändig såvida man skall åstadkomma den stabilisering av penningvärdet som vi alla ger oss ut för att eftersträva.

Den utredning som här har signalerats kommer kanske att åstadkomma vittgående förändringar i företagsbeskattningen. Jag kan naturligtvis inte spå någonting om detta, men den tid som har varit har säkerligen varit en tid av stark konsolidering och utbyggnad av företagsverksamheten som vi alla gläder oss åt. Vi bör därför kunna ta denna inskränkning när den klart framstår såsom ett medel att stärka och

Tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier.

förbättra penningvärdet. Att så sker har både företagare och samhället i sin helhet intresse av.

Under dessa omständigheter tycker jag att herr Edströms beskrivningar på de sociala olyckor som skulle inträda inte är befogade och att hans påstående att den normala utvecklingen av näringslivet står på spel, är ett väl hårt omdöme. Vi bör kunna ta denna lagstiftning med sans under den klara förutsättningen att den är till det samlade näringslivets gagn och nytta, och därmed också till hela samhällets nytta. På grund därav ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr EDSTRÖM (kort genmäle): Herr talman! Bara några få ord till herr Sundström. Herr Sundström missförstår nog vad jag menar med att pensionsavsättningarna inte är tillräckliga och att man borde ha litet större och friare möjligheter därvidlag. Det är riktigt och har aldrig förnekats från något håll, att avsättningarna till pensionsfonder även enligt detta förslag är tillräckliga ur försäkringstekniska grunder. Vi vill emellertid avsätta pengar till pensionsstiftelser när vi har pengar och inte tvingas att avsätta dem när vi inte har några. Det är den lilla skillnaden.

På detta sista yttrande, att näringslivet kan bära en sådan här inskränkning i avskrivningsrätten och att näringslivet skulle må så bra av den, vill jag svara med att hänvisa till att alla näringslivets organisationer har avstyrkt förslaget. När herr Sundström har en sådan stor optimism om att högkonjunkturen kommer att fortsätta, ser jag däri endast en vacker återspeglning av herr finansministerns optimism på den punkten, och den optimismen kan kanske visa sig farlig i framtiden.

Herr Sundström hänvisar också till att riksskattenämnden har sagt, att löftet från 1949 ej behöver hållas därför att det här bara gäller en rent tillfällig

åtgärd, och samtidigt drar han fram ett annat löfte, nämligen att om vi är så snälla att vi accepterar detta förslag om begränsningar i avskrivningsrätten, skall vi slippa från vinstkonjunkturskatten. Herr Sundström, det löftet tycker jag är ganska litet värt, eftersom jag inte tror att det kommer att bli någon vinstkonjunktur under 1952 och jag följaktligen inte tror att det finns möjligheter att ta ut vinstkonjunkturskatt i fortsättningen. Av det skälet kanske vi föredrar en vinstkonjunkturskatt framför en begränsning i avskrivningsrätten. Men även detta löfte att det inte blir någon vinstkonjunkturskatt tycker jag är ganska värdelöst om man tänker på att herr finansministern alltid kommer tillbaka retroaktivt och vill ha ut vinstkonjunkturskatt. Den frågan kommer väl upp först nästa år på våren, och det löftet kommer att baseras på att det också då blir en *tillfällig* vinstkonjunkturskatt.

Herr SUNDSTRÖM (kort genmäle): Herr talman! Det var just det jag väntade att herr Edström skulle säga, att de ville ha avsättning i obegränsad omfattning till pensionsstiftelser, när man har pengar. Ja, herr Edström, det förstår jag mycket väl. Men herr Edström måste också medge, att med den metoden blir inskränkningen i avskrivningsrätten totalt verkningslös, ty då går det att stoppa i pensionsstiftelsen precis vad man får mindre möjligheter att avskriva.

Att näringslivet skulle må väl av och tycka om detta har jag aldrig påstått, men jag menar att det här är fråga om en avvägning. Näringslivets önskemål att få avskriva detta måste ställas emot strävandena att stabilisera penningvärdet. Då förmenar jag, att näringslivet även har ett intresse av detta senare och att det kan vara lika värdefullt för näringslivet att få ett stabilt penningvärde som att få avskrivningsrätten in-

Tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier.

skränkt för två år, när man i alla fall har så goda möjligheter att avskriva med 20 procent på nyförvärvade och hel avskrivning på gamla inventarier.

Att riksskattenämndens uttalande skulle innebära, att man fritar någon från att hålla sina löften, är en fullständig förvrängning från herr Edströms sida. Vad riksskattenämnden velat bevisa är, att det uttalande som gjordes 1947 icke kan vara bindande under alla omständigheter utan måste jämkas, när andra samhällsintressen så kräver.

Herr Edström påstår också, att det inte kommer att vara någon vinstkonjunktur 1952. Jag vill inte yttra mig om den saken, men så mycket kan jag säga, att om det inte blir någon vinstkonjunktur 1952 och inte några konjunkturvinster, tror jag att den avskrivningsrätt, som återstår efter inskränkningen, är tillräcklig för att göra betryggande avskrivningar för de företag det här gäller.

Herr ÅQVIST: Herr talman! Det har väckt inte liten förvåning, att finansministern skulle komma med ett förslag om begränsning av rätten till fri avskrivning på maskiner och andra inventarier, som skett genom den proposition vi nu behandlar. Det har ju införts investeringsskatt och investeringsavgift, och man trodde väl, att när detta gjorts skulle statsmakernas anspråk i fråga om investeringsbegränsande medel vara så pass fyllt, att någon ytterligare inskränkning i den fria avskrivningsrätten inte skulle behöva komma i fråga.

Frågan blir ännu mer problematisk om man ser saken ur mera principiell synpunkt och inte precis anlägger penningpolitiska aspekter. Avskrivningen avser ju att vara ett avdrag för värdeminskning och kanske ännu mera för risken för värdeminskning. Den skall alltså vara en avsättning för anskaffande av nya tillgångar. Med den ut-

veckling, som har ägt rum under de senaste åren, skulle ju knappast de äldre anläggningarna behöva avskrivas i samma omfattning som de nya. Däremot skulle detta i mycket hög grad behöva vara fallet med de nyanskaffade anläggningar, som har blivit anskaffade till väsentligt högre priser under den inflationskonjunktur, som varit rådande under de senaste åren. Återanskaffningsvärdet för sådana inventarier och maskiner är ju betydligt högre nu. Man vet inte hur länge denna inflationskonjunktur kommer att vara, även om vällovliga ansträngningar nu har gjorts för att bryta den. Enligt mitt sätt att se skulle alltså avskrivningsrätten snarare vändas på motsatt sätt, så att de nyanskaffade tillgångarna i större omfattning blir föremål för avskrivning, under det att de äldre mer eller mindre har avskrivit sig själva.

Nu motiveras inskränkningen i den fria avskrivningsrätten bl. a. med att den fria avskrivningsrätten har givit företagen möjlighet att undandraga det allmänna en viss inkomstskatt, som man i stället kunde ha använt för att anskaffa nya maskiner och inventarier. Det skulle alltså vara ett försök att förhindra den flykt till sakvärden, som ägt rum under inflationen. Denna flykt till sakvärden är ju snarast en följd av den ekonomiska politiken. Hade vi haft ett stabilt penningvärde, hade givetvis någon anledning knappast förefunnits att göra de förändringar i fråga om avskrivningsrätten, som nu föreslås.

Enligt mitt sätt att se har man närmast att betrakta den nu föreslagna inskränkningen såsom en ny skatt på företagen. Motiveringen är ju den vanliga: det gäller att hålla efter företagen, som ofta utmålats såsom mer eller mindre ansvariga för den utveckling som har ägt rum. I själva verket är nog den bärande grunden för förslaget densamma som vi har mött så många gånger förut, nämligen att staten vill skaffa sig så

Tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier.

stora inkomster som möjligt och att skatteunderlaget skall breddas så mycket som möjligt. Den inskränkning i den fria avskrivningsrätten som här föreslås, är alltså icke motiverad av statsverkets ekonomiska situation. Däremot finns det anledning tro att en eventuell omläggning av företagsbeskattningen kommer att kunna startas från de utgångspunkter, som man har uppnått genom den senaste tidens begränsningar och de nya skatter som införts.

Uppfattningen är väl annars numera den, att bekämpandet av inflationen genom nya skatter eller ökning av företagens omkostnader inte har lämnat så särskilt goda resultat. Snarare är det väl den omständigheten, att det ena varuområdet efter det andra börjar att bli fyllt med varor, som gör att en viss stabilisering har inträtt. Vi vet alla att köpmotståndet inom olika branscher växer undan för undan och att det sprider sig från konsumtionsvaror till mer eller mindre kapitalbetonade varor. Denna inträdande balans kan naturligtvis till en del betraktas som ett resultat av Tysklands och Japans återinträde på världsmarknaden. Jag tror för min del att den omständigheten kanske har haft den största betydelsen för stabiliseringen, men jag är givetvis inte blind för att de kreditinskränkningar, som ägt rum under senare tid, har betytt mycket, framför allt för den inhemska produktionens stabilisering. Däremot är jag inte lika övertygad om att de skatter och andra pålagor, som har tillkommit, har haft samma effekt.

Att rätten till fria avskrivningar är något som är av vikt för hela samhället, framgår av en jämförelse med den fria lagervärderingen. Den saken är ju inte berörd i detta sammanhang, men parallellen är rätt uppenbar. Hade inte den fria lagervärderingen funnits, kan man fråga sig hur det i dag skulle sett ut på beklädnadsområdet. Det är ju framför allt inom textilvaruområdet som pri-

serna har fallit, och min erfarenhet säger mig att det är den fria lagervärderingen, som har möjliggjort för denna industri att saluföra sina varor till låga priser och samtidigt uppnå en stabilisering.

Den fria avskrivningen av maskiner och inventarier fyller samma syfte som den fria lagervärderingen sålunda har gjort, och jag ifrågasätter därför om det verkligen för samhället som sådant, oberoende alltså av näringslivets synpunkter, är klokt att företa en sådan inskränkning i den fria avskrivningsrätten som här har föreslagits.

För min del har jag inte kunnat göra mig fri från en alldeles speciell olust när jag har läst § 8 i lagförslaget, vilken stadgar vissa påföljder för den händelse ett företag icke iakttar de regler som finns i förordningen. Man kan inte komma ifrån att det ligger åtskilligt av straff i detta. Med den löslighet, som ju föreligger på beskattningsområdet, med de svårigheter som finns när det gäller att tolka de olika bestämmelserna och med den subjektiva uppfattning, som man i beskattningsnämnderna visar vid sitt ställningstagande till dessa frågor, så kan det ju mycket lätt uppstå olika meningar om hur föreskrifterna skall tolkas.

Det är inte heller trevligt att de ledamöter av beskattningsnämnderna, som själva har varit med om att bestämma huruvida fri avskrivning skall få äga rum eller icke, skall behöva uppträda såsom något slags åklagare i egen sak och mer eller mindre taga tillbaka en rättighet som tidigare har beviljats.

Bestämmelsen är också otillfredsställande ur andra synpunkter. Det är ju den juridiska personen, alltså företaget, som berövas rätten till fri avskrivning. Men enligt svensk straffrätt är det icke den juridiska personen som skall straffas, utan de fysiska personer som tjänstgör som styrelse eller verkställande direktörer eller som över hu-

Tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier.

vud taget har ansvaret för vad som sker inom företaget. Det är dem som straffet för eventuella felaktigheter skall drabba.

Att det kan uppstå svårigheter när det gäller tolkningen framgår också utan vidare av bestämmelsen om att maskiner eller inventarier, som har kortare varaktighet än tre år, skall få avskrivas på en gång. Det är ju inte här bara fråga om varaktigheten ur teknisk synpunkt utan även ur ekonomisk synpunkt, d. v. s. möjligheten att utnyttja inventarier och maskiner ur den ekonomiska konjunktursens synpunkt eller dylikt. Detta visar hur lätt menings- skiljaktigheter kan uppstå beträffande tolkningen, ty vem kan på en gång säga om en viss konjunktur har en sådan mäktighet att den kommer att vara i tre år eller om dess verkningstid blir kortare.

Rättssäkerheten är här med andra ord i fara, och det förefaller mig mycket underligt att en bestämmelse av denna natur har medtagits i lagen, i all synnerhet som fri avskrivning icke får beviljas andra företag än dem, beträffande vilka beskattningsnämnden ur bokföringen kan se vad som vid varje tillfälle icke är avskrivet.

Jag har, herr talman, velat framföra dessa synpunkter, och jag ber att få yrka bifall till den reservation som i detta ärende har avlämnats av herr Kristensson i Osby m. fl. och som går ut på avslag på propositionen.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Naturligtvis blir ett ståndpunktstagande till det föreliggande förslaget i viss mån beroende på den föreställning man kan ha om det fortsatta konjunkturförloppet. Men finns det någon, som vill ta ansvaret att förklara: Det kommer att bli så eller så? Jag vill det i varje fall inte. När herr Edström sagt, att jag har en särdeles optimism i fråga om

konjunkturutvecklingen, får jag förklara att det måste bero på något misstag.

Om man vill schematisera saken, kan man väl tänka sig att konjunkturen kan ha tre olika förlopp. Det kan komma en fortsatt avmattning av konjunkturen, som leder fram till lågkonjunktur, det kan bli en stabilisering av det nuvarande läget med nuvarande priser och penningvärde, men det kan också bli ett plötsligt uppflammande av inflatoriska tendenser. Vilken av dessa möjligheter det blir vet vi inte.

Om det skulle komma en ny period av inflation, måtte det väl ändå vara bra att ha beredskapsåtgärder färdiga att sätta in. Jag skulle kanske också kunna uttrycka mig så: I det läget är det väl bra om man har bromsar anbragta, som genast börjar verka, så att man inte sedan de nya förhållandena inträtt måste börja vidtaga motåtgärder.

Jag vill bara påminna om vad vi upplevde 1946 och 1947, då stora prisstegringar i Amerikas förenta stater skickade en spekulationsvåg över hela världen. I vårt land skapade den en oerhörd lust att importera och lagra och investera. Vi behöver sedan bara gå fram till hösten 1949 för att komma till ett läge, då vi befann oss i en liten avmattningskonjunktur liksom nu, och då man kunde ha anledning att fråga sig, om den konjunkturen skulle fortsätta eller om det skulle komma något annat. Det var bara ett halvt år senare den stora hektiska prisstegringen började, naturligtvis på grund av rustningshausseren och senare på grund av Koreakriget. Det kunde vi inte förutse. Vi kan heller inte i dag förutse vad som kan komma under den närmaste tiden. Om det blir en tendens till en ny inflation, är enligt mitt sätt att se det föreliggande förslaget en lämplig beredskapsåtgärd.

Men om man å andra sidan tänker sig att det blir en avmattning av konjunkturen, såsom företagarna i dag är

Tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier.

så höjda att tro och nästan vill påstå säkert, fastän de inte vet det, vad skall vi då göra? Då skall vi naturligtvis anpassa den ekonomiska politiken efter de nya förhållandena, och då skall vi också överväga var vi skall lätta på våra bromsar på de självfinansierande företagens investeringsverksamhet.

Vi har där egentligen två ting att välja på: att lätta på det tryck som investeringsavgiften utövar eller på det som uppkommer, om det nu föreliggande förslaget genomföres. Enligt mitt sätt att se skulle vi då i första hand ta bort investeringsavgiften, därför att den drabbar över hela linjen på samma sätt, lika hårt för starka och för svaga företag.

Däremot finns det inte samma anledning att då ta bort denna begränsning av den fria avskrivningen, som här föreslås. Det går mycket lätt för sig att behålla den som beredskapsåtgärd för kommande eventualiteter. Vi får även ha klart för oss, att i en avmattningskonjunktur kommer denna begränsning i de fria avskrivningarna inte att bli aktuell för mer än ett mycket begränsat antal företagare. I den situationen drabbas egentligen inga andra företag än de som är mycket välkonsoliderade, d. v. s. sådana som har möjlighet att skriva ned sina tidigare tillgångar under halva anskaffningsvärdet. Samtidigt som företagen skall ha denna välkonsoliderade ställning skall de också ha en så hög vinst att de får möjligheter att göra stora avskrivningar. Det gäller, som sagt, endast ett mycket begränsat antal företag. Det är klart att dessa företag under angivna omständigheter får vidkännas en högre skatt, men de har också en så stark bärkraft, att det inte kan anses särskilt orimligt att de får bära en sådan skatt.

Det yttrades här av herr Åqvist att det hade väckt förvåning att detta förslag hade kommit fram. Att det kommit hastigt på vill jag gärna erkänna. Men

det är ju så att vi sedan åtskilliga år tillbaka håller på att pröva en konjunkturutjämnande politik under högkonjunktur, en politik som vi i detta land icke tidigare haft någon erfarenhet av och icke andra folk heller. Det är alldeles självklart att man då undan för undan gör erfarenheter och eftersträvar att anpassa skattepolitiken efter dessa erfarenheter.

Jag kan gärna erkänna att vad som gjorde denna sak aktuell för mig var diskussionen om vinstkonjunkturbeskattningen. Det var naturligt att tillgripa den, enligt mitt sätt att se, i det tillspetsade läge som rådde inom näringslivet 1951. Men när jag ställdes inför frågan om det skulle bli en vinstkonjunkturskatt även för 1952, kom jag till den uppfattningen, att med hänsyn till det ovissa läget och med hänsyn till alla de svårigheter och den klumpighet som vidlåder en vinstkonjunkturbeskattning ville jag helst slippa en sådan skatt 1952. Jag fann att den här föreslagna utvägen var långt smidigare, och den kan i långa stycken fylla samma ändamål som en vinstkonjunkturbeskattning.

Det har sagts att detta förslag innebär ett brytande av ett löfte som någon skulle ha givit 1947 att icke ändra på den fria avskrivningen utan att samtidigt vidtaga ett övervägande rörande själva skattetrycket. Man vill göra gällande att detta uttalande utgör ett moraliskt hinder för att nu vidtaga en förändring.

Herr Sundström har redan anfört vissa goda skäl för en motsatt uppfattning. Jag skall bara tillägga: Är inte detta ett cerhört formalistiskt betraktelsesätt? Vill man verkligen göra gällande att i ett helt förändrat läge fem år senare ett uttalande 1947 skulle få den verkan att aktiebolagen icke skulle kunna få någon höjd beskattning i motsats till alla andra skattskyldiga? Detta är väl ändå rätt orimligt.

Tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier.

Om jag hade lagt fram ett förslag till en höjd bolagsskatt skulle jag väckt gensaga hos herr Edström och herr Äqvist och alla andra representanter för det stora näringslivet. Men man skulle inte komma och säga att det finns moraliska skäl, att det finns löften att åberopa. Om nu denna tillfälliga begränsning av den fria avskrivningsrätten till äventyrs medför något större skattebelastning för företagen är det fördenskull väl inte mera att säga om den saken än om vi hade höjt skatteprocenten från 40 till 45 eller 50 procent. Det kan inte föreligga något moraliskt hinder i detta avseende, ty man kan väl inte mena att statsmakterna har bundit sig för att företagen skall befinna sig i en i förhållande till andra skattebetalare privilegierad ställning.

Nu har det emellertid visats, det är en anledning till det föreliggande förslaget att alla dessa element i företagsbeskattningen — den fria avskrivningen, avsättning till pensionsfondsstiftelser, avsättning för personalstiftelser och avsättning till investeringsfonder — är mycket litet lämpliga i en tid, då man med olika medel försöker hålla tillbaka en högkonjunktur och begränsa investeringsbenägenheten. Detta är faktorer som verkar åt rakt motsatt håll. Den fria avskrivningen lockar i de goda konjunkturerna till ökad investering; på samma sätt verkar även allt detta andra. Man måste nämligen ha klart för sig att det inte finns några föreskrifter om att de medel, som avsättes till dessa stiftelser och fonder, skall skiljas från företagen, ty dessa medel ingår ju i företagens rörelser. Att företagen, herr Strandh, betalar ut pengarna till pensionsstiftelser hindrar inte att stiftelserna kan låna ut pengarna till företagen. Så sker ständigt med medel som befinner sig hos stiftelserna. Investeringsfondernas medel ingår i företagens rörelser. De användas till att öka företagens fasta tillgångar och företagens

lager. På det sättet blir det ju en drivkraft för en ökad investeringsverksamhet. Vad särskilt investeringsfonderna beträffar så ligger det så till, att om det plötsligt skulle komma en lågkonjunktur och man vill att företagen skall använda sina investeringsfonder för att göra investeringar, så har företagen inga likvida medel för detta ändamål. Det blir då en fråga om tillståndet på kreditmarknaden om det över huvud taget skall bli möjligt för dem att sätta dessa pengar i rörelse. Det är väl därför ganska naturligt att vi, med de erfarenheter vi gjort, måste se över dessa element i företagsbeskattningen. Vi måste fråga oss, om vi inte på något sätt kan anpassa dem efter en konjunkturutjämnande politik. Detta är bl. a. ett av de syftsmål som ligger bakom den utredning, som nu i dagarna kommer att sättas i gång beträffande företagsbeskattningen.

Det här föreliggande förslaget är så utformat att det skall gälla i två år, och min förhoppning är att den utredning, som nu sättes i gång, skall kunna bli färdig så att riksdagen skall kunna fatta beslut om en mera permanent ordning samtidigt med att den nu föreslagna lagstiftningen upphör att gälla.

Med detta har jag ingalunda velat säga, att vi skall ha ett förslag som tar bort den fria avskrivningsrätten eller förhindrar avsättning till pensionsstiftelser eller investeringsfonder. Frågan är bara hur vi skall kunna anpassa dessa element i skattelagstiftningen till en konjunkturutjämnande politik. Jämsides med detta behöver vi ha det föreliggande förslaget som en beredskapsåtgärd för den händelse utvecklingen i världen skulle ta en ny och elakartad vändning, så att vi plötsligt står inför frågan att möta nya inflationsimpulser.

Herr HJALMARSON: Herr talman! Jag skall be att få säga ett par ord med anledning av finansministerns anföran-

Tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier.

de. Finansministern framhöll att den ståndpunkt vi tar till föreliggande fråga givetvis måste göras beroende av hur vi bedömer den ekonomiska konjunkturen. Samtidigt underströk han, att ingen av oss med säkerhet kan säga hur konjunkturen kommer att gestalta sig. Jag undrar emellertid, herr finansminister, om vi ändå inte har anledning att fästa ett visst avseende vid den ganska samstämmiga bedömning av läget, som en rad ansvariga företagsledare på olika områden har framfört.

Oavsett om vi bedömer konjunkturutvecklingen på det ena eller det andra sättet är det väl dock en sak som vi i dag med ganska stor visshet kan säga. Det är det, att vi har kommit upp i en för hög kostnadsnivå här i landet. Våra möjligheter att på litet längre sikt kunna hävda våra intressen sammanhänger på det närmaste med de ansträngningar, som vi nu kan göra för att få ned kostnaderna. Till de viktigaste uppgifter, som vi i denna stund måste lösa, hör att i samhällsekonomin bereda utrymme för kostnadsbesparande rationaliseringar. Detta framstår för mig som en av de väsentligaste sidorna i hela det problemkomplex, som vi nu diskuterar. Detta har också i hög grad varit avgörande för min anslutning till de synpunkter, som framförts i reservationen.

Jag vill också här understryka den synpunkt som herr Äqvist på ett i mitt tycke utmärkt sätt formulerade. Vi är på vår kant skeptiska till den metodik, som finansministern utvecklat för att komma till rätta med inflationen. Vi tror framför allt inte på metodiken med de höga skatterna i nuvarande läge.

Finansministern menade, att vi inte behövde fästa så stort avseende vid det löfte, som gavs 1947. Han framhöll, att de svenska företagen väl ändå inte skall befinna sig i en privilegierad ställning. Nej, herr finansminister, det tror jag

sannerligen inte att de gör. Det är väl dock obestriddligen på det sättet att vi i vårt land har en av de högsta företagsbeskattningarna i världen. Det är ju detta förhållande som var bakgrunden till den sammankoppling av skattenivå och fri avskrivningsrätt, som skedde 1947. Vad som sedan dess inträffat kan i varje fall inte motivera strävandena att nu söka lösgöra sig från detta löfte.

Herr Sundström underströk nödvändigheten av att vidtaga åtgärder för att låta den inflationsdämpande politiken även göra sig gällande inom de s. k. självfinansierande företagen. Det synes mig som om det framför allt är tre synpunkter, som i detta sammanhang bör framhållas. För det första har sektorn för de s. k. självfinansierande företagen avsevärt krympt på senaste tiden. Folk som är förtroga med förhållandena på kreditmarknaden har kraftigt framhållit detta. För det andra måste de skärpta räntabilitetskraven givetvis även påverka de självfinansierande företagen. Investeringarnas lönsamhet måste givetvis även inom dessa företag provas med hänsyn till det allmänna räntabilitetsläget.

För det tredje: även många företag med god likviditet har i dag mycket stora investeringsbehov för att kunna genomföra nödvändiga kostnadsbesparande rationaliseringar.

Till sist, herr talman, skulle jag bara vilja ställa en liten fråga med anledning av både finansministerns och herr Sundströms uttalanden rörande möjligheten att göra avsättningar till pensionsstiftelse. Jag undrar vilket värde pensionsförmånerna i dag skulle ha haft för ett mycket stort antal anställda, om inte de svenska företagen tidigare hade gjort avsättningar utöver vad som rent försäkringstekniskt då var önskvärt, varigenom de nu har kunnat anpassa sig efter den s. k. engångsinflationen?

Tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier.

Herr **OHLIN**: Herr talman! Herr Strandh och herr Äqvist har ju framfört en rad vägande synpunkter på frågan, som jag inte tänker upprepa och som finansministern till stor del gick förbi. Får jag bara beröra ett par saker som herr Sundström såsom utskottets talesman och även finansministern var inne på, nämligen tanken att en konjunkturvinstskatt på 1952 års rörelse skulle drabba ungefär på samma sätt som en inskränkning i avskrivningsrätten. Den skulle kunna användas för samma ändamål, sade finansministern. Det måste väl då förutsätta något slags släkttycke i dess sätt att verka. För min del ställer jag mig absolut frågande till dessa påståenden. Det är väl ändå uppenbart att en konjunkturvinstskatt verkar på företag, som har extraordinära vinster, vilka både i år och i fjol och veterligen under alla konjunkturlägen är ett mindretal av företag, en rätt liten procentuell del av företagen, medan däremot inskränkningarna i avskrivningsrätten kan komma att drabba, visserligen inte omedelbart flertalet företag, men väsentligt många flera.

Finansministern påstår, att det skulle drabba de företag som är väl konsoliderade och har stora vinster. Får jag påpeka att en hel del relativt nya företag, som inte kan anses vara särskilt väl konsoliderade, dock kan få någon kännning av en inskränkt avskrivningsrätt. Jag skall inte här göra mig skyldig till några överdrifter. Jag bara konstaterar att en inskränkning i avskrivningsrätten uppenbarligen måste på ett helt annat sätt lägga hinder i vägen för en fortgående konsolidering och en därmed följande ökning av företagens stabilitet, som måste vara ett intresse både för de anställda och för samhället i dess helhet.

Finansministern talade, som herr Hjalmarson nyss vidrörde, på ett egendomligt sätt om det uttalande som gjordes för fem år sedan. Han sade att det

var ett formalistiskt betraktelsesätt att ett uttalande 1947 skulle kunna betyda att inga bolag skulle kunna få någon höjd skatt och därigenom få en privilegierad ställning. Får jag först påpeka att finansministerns uttalande, om man tolkar det efter orden, måste innebära att sådana yttranden, som reservanternas här hänvisar till, kan vi i framtiden inte fästa någon vikt vid alls. Jag vet inte vilka uttalanden i skattefrågor som inte finansministern kan komma ifrån i framtiden med en förklaring av den art han här använder. Herr finansminister! Var det ändå inte en alldeles för svepande förklaring rörande värdet av ett statsråds yttrande vid behandlingen av en sådan fråga?

För det andra hade det ju funnits möjlighet, om man gjort ett uttalande av angiven art, att företagsbeskattningen tagits upp till ett mera samlat övervägande. Det har ingen bestritt, om jag har fattat reservanternas rätt, utan de har tvärtom antytt att det var naturligtvis regeringens rätt i högsta grad att ta upp hela frågan om företagsbeskattningen i ett sammanhang och att då eventuellt komma till resultat som innebar någon ändring i avskrivningsmöjligheterna. Men det man har vänt sig emot är att regeringen har underlåtit att göra detta, som den får anses ha i viss mån givit löfte om, och sedan i alla fall bara går vidare på den punkten.

Det är alltså, herr finansminister, fullständigt oriktigt att säga, att den ståndpunkt reservanternas har intagit skulle innebära, att de ger bolagen en privilegierad ställning, där aldrig någon skattehöjning får förekomma. Det man har uttalat är något helt annat, nämligen att regeringen tidigare bundit sig för ett visst tillvägagångssätt, innebärande en avvägning av olika slags åtgärder, som skulle ge mera trygghet för en klok och rimlig behandling än om man plockar ut en åtgärd sådan

Tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier.

som avskrivningsrätten ur dess naturliga samband med företagsbeskattningen i övrigt.

Finansministern hade sedan ett uttalande om investeringsfonder, som jag måste säga att jag ställer mig mycket frågande till, om jag nu riktigt fattade finansministern, som ju var ganska långt inne på konjunkturpolitiska sammanhang, ett uttalande som endast den sena timmen här avhåller mig från att närmare diskutera. Finansministern sade någonting om att företagens avsättning till investeringsfonder tar formen av allehanda reall tillgångar, och företagen har inga pengar när den tiden kommer, då de skall använda dessa investeringsfonder. Då blir det beroende på marknadsförhållandena, sade finansministern, om det finns finansiell möjlighet att skaffa likvida medel för att använda de olika investeringsfonderna. Men, herr finansminister, om investeringsfonderna skall användas när det blir en konjunkturförsvagning, menar finansministern att vi skall sköta penningpolitiken så, att vi vid lågkonjunktur inte kan ordna finansieringsmöjligheterna för solida företag, som lagt upp investeringsfonder, så att de kan disponera motsvarande belopp? Har finansministern blivit så förtjust i kreditåtstramningen, att vi skall ha kreditåtstramning även i en lågkonjunktur? Det verkar så. Annars skulle det vara en alldeles självklar bankpolitisk disposition att här ordna finansieringsmöjligheter. Det var kanske mera en förflugen tanke som jag inte behöver uppehålla mig vid.

Ett yttrande, som man under vanliga förhållanden och för en halvtimme sedan skulle varit mycket benägen att fästa stor vikt vid, är att utskottet uttalat, att det var fråga om en rent tillfällig åtgärd, varför man inte kom i konflikt med tidigare beslut. Det är något att ta på. Där har utskottsmajoriteten bundit sig. Det är egentligen för att

framhålla detta jag har begärt ordet, och för en annan sak som jag strax kommer till. Konjunkturpolitik kan finansministern och jag mycket väl diskutera en annan gång, då klockan inte är så mycket. Jag hoppas att utskottets majoritet tar litet annorlunda på sina uttalanden än finansministern gjorde för en stund sedan och att utskottsmajoriteten känner sig bunden av sitt uttalande, att detta är en tillfällig sak. I så fall har denna debatt och utskottsbehandlingen ändå varit till stor nytta.

Finansministern säger om samma sak — men jag vill verkligen inte betrakta utskottsmajoriteten och finansministern som identiska storheter i detta sammanhang, vilket jag hoppas, att utskottsmajoriteten håller mig räkning för — att han hoppas, att efter två år skall man kunna ha gjort en utredning av företagsbeskattningen, så att man kan lägga hela saken till rätta. Det hoppas jag också. Det enda tråkiga är emellertid, att mina förhoppningar ju inte har så förfärligt stor praktisk betydelse, och finansministern kan ju tydligen mycket väl ändra sina förhoppningar, så att man måste även på den punkten tyvärr se finansministerns uttalande mot bakgrunden av hans tidigare bortförklaring av vad ett uttalande av en finansminister skulle innebära.

Den andra saken som jag begärde ordet för att framhålla — det första var ett påpekande med anledning av vad utskottet uttalat — var ett uttalande av finansministern. Finansministern säger, att här är det fråga om att anpassa den ekonomiska politiken efter konjunkturförhållandena, och det gäller en beredskapsåtgärd, och den måste beslutas i tid. Herr finansminister! Om det är en beredskapsåtgärd, och om det skulle gå så, att när vi befinner oss i början av 1953 det skulle visa sig, att det blivit en verklig konjunkturförsvagning, får jag då tolka finansministerns

Tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier.

uttalande så, att finansministern då kommer att framlägga förslag om att inskränkningen av avskrivningsrätten inte skall gälla för 1954? Skall det vara en beredskapsåtgärd att tillämpas i händelse av ett visst konjunkturläge och denna förutsättning visar sig med all sannolikhet inte bli uppfylld, är finansministern i ett sådant konjunkturläge beredd att säga: Beredskapsåtgärden är inte längre nödvändig, och därför kommer jag att föreslå, att den fria avskrivningsrätten återställes 1953? Detta har ju ganska stor praktisk betydelse, ty när vi skall behandla frågan om företagsbeskattning tror jag, att det är av en viss vikt att fastslå, att status quo är att vi har fri avskrivningsrätt. Det skulle vara av ganska stor betydelse för det fall konjunkturutvecklingen skulle göra det möjligt för finansministern att i överensstämmelse med dagens uttalande föreslå den fria avskrivningsrättens återställande 1953.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! På herr Ohlins sista fråga vill jag svara att rent principiellt kan jag vara beredd att gå med på detta, men jag får naturligtvis förbehålla mig att själv avgöra, hur konjunkturläget skall se ut, innan jag lägger fram ett sådant förslag, men i princip har jag ingen invändning mot tanken, att ett sådant förslag kan vara motiverat.

Sedan skulle jag vilja säga några ord om löftespolitiken. Herr Ohlin fäster särskilt avseende vid att utskottet sagt, att det var fråga om en tillfällig åtgärd. Det har jag också sagt, men det behöver inte alls identifiera mig med utskottet. Herr Ohlin fick detta om tillfälligheten i en något underlig motsättning till den tanke på utredning som jag har föreslagit. Men kammarens ledamöter märkte väl, att herr Ohlin sade, att det är klart, att det där löftet kunde ha tagits tillbaka på det sättet,

att regeringen hade tagit upp frågan om hela sammanhanget i företagsbeskattningen, och om regeringen då kommit fram till ungefär samma ståndpunkt som i dag, hade allt varit riktigt. Då vill jag för det första fråga: Om det nu tillsätts en utredning, som tar upp hela företagsbeskattningen i ett sammanhang, då menar väl herr Ohlin att Kungl. Maj:t och riksdagen sedan har frihet att ta den ståndpunkt till företagsbeskattningen, som utredningen kommer fram till? För det andra vill jag fråga om det då inte blir ännu mera bestyrkt vilket formalistiskt betraktelsesätt som ligger bakom dessa uttalanden — även herr Ohlins.

Sedan frågade herr Hjalmarson om det inte finns anledning att fästa avseende vid den uppfattning om läget, som kommer fram från så många framstående företagsledare. Jag vill då svara: Jo, visst skall vi ta hänsyn till det! Vi skall över huvud taget lyssna till alla, som har någonting att säga. Men å andra sidan kan vi naturligtvis inte i skattelagstiftningen ta sådan hänsyn till dem, som skall bära bördorna, att om de inte vill bära dem, så skall de inte behöva göra det. Då blir det ju aldrig några skatter i något land, och därför får vi inte driva detta hänsynstagande hur långt som helst.

Herr Hjalmarson sade också att vi här i landet har kommit upp i en högre kostnadsnivå och att det nu behövs kostnadsbesparande rationaliseringar. Ja, visst gör det det! Men då vill jag säga, att när vi här lägger fram ett förslag, som innebär en avskrivningsrätt, vilken är väsentligt större än vad företag i allmänhet någonsin i mera normala tider har kunnat tillgodogöra sig, så finns det också utrymme för rationaliseringar.

Sedan undrade herr Ohlin vad jag menade med att detta förslag kan verka på ungefär samma sätt som konjunkturskatten. Ja, det är väl så, att om det

Tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier.

plötsligt blir en överkonjunktur med betydande vinster, så kommer en konjunkturskatt att leda till att en del av företagsvinsterna frånges företagen och tillföres det allmänna. Under precis samma förutsättningar kommer här föreliggande förslag att innebära, att företagen frånges vinstmedel, som tillföres det allmänna. Jag har inte sagt att verkan blir exakt densamma och att alla företag kommer att drabbas på samma sätt, men ur konjunktursynpunkt blir det principiellt samma verkan.

Så vill jag säga till herr Hjalmarson, när han förklarar att han inte tror på metodiken: Det kan inte jag göra något åt. Var och en blir salig på sin tro. Det är klart att detta är en fråga, som vi bör diskutera med varandra. Med hänsyn till den sena timmen och den omständigheten att vi i nästa vecka kommer in på dessa större frågor, tycker jag dock det är lämpligt att vi spar debatten till dess.

Så till sist frågade herr Hjalmarson om pensionsstiftelserna, men den frågan var väl ändå ganska retorisk, ty det är väl klart att det är nyttigt för de anställda om mera pengar blir bundna i pensionsstiftelserna. Jag vill bara säga, att i här föreliggande förslag om rätt att skattefritt avsätta pengar till pensionsstiftelser och inbetala pengar exempelvis till SPP ju är upptagna så pass rundliga belopp, att det icke kan lädera de anställda.

Överläggningen förklarades härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Edström begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 52, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Edström begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 90 ja och 47 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen övertog nu ånyo ledningen av förhandlingarna.

§ 22.

Föredrogos vart efter annat bevillningsutskottets betänkanden:

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Nederländerna för undvikande av dubbelbeskattning och fastställande av bestämmelser angående ömsesidig handräckning beträffande skatter å inkomst och förmögenhet samt beträffande skatter å kvarlåtenskap; och

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 35 § 2 mom. och 60 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Vinstutlottning i samband med lönsparande. — Bestämmelser om in- och upplåning vid centralkassa för jordbrukskredit.

§ 23.

Reglering av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.

Föredrogs, punktvis, bankoutskottets utlåtande nr 26, angående regleringen för budgetåret 1952/53 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m. jämte i ämnet väckt motion.

Punkterna 1—31.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 32.

Vinstutlottning i samband med lönsparande.

Efter föredragning av punkten yttrade

Herr EDSTRÖM: Herr talman! Jag har på denna punkt avlämnat en blank reservation. Bankoutskottets yttrande över den av mig lämnade motionen med äskande om avslag på propositionen i denna del är egentligen mycket positivt, så positivt det kan vara, men jag vill ändå säga några ord för att något motivera min ståndpunkt.

Jag vill först uttrycka min tacksamhet för att utskottet har varit så välvilligt på denna punkt. Jag kan emellertid inte finna det på något sätt vare sig lämpligt eller försvarligt att uppföstra ungdomen till sparsamhet genom att inbjuda den att spela på lotteri. Finns det någon rimlig mening i det? Hur skall vi nu kunna komma bort från denna orimlighet? När systemet började, angavs det som ett experiment, men nu kan man inte sluta, utan det går av bara farten. Jag tror, att man måste börja med de nytillträdande och på så sätt avveckla de löften, som givits och som jag förstår måste infrias. Men låt oss göra ett beslut om en avveckling snarast möjligt!

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 33.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 24.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 25.

Bestämmelser om in- och upplåning vid centralkassa för jordbrukskredit.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om in- och upplåning vid centralkassa för jordbrukskredit.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr JÖNSSON i Rossbol: Herr talman! Trots den sena timmen skall jag be att få säga några ord med anledning av det föreliggande utskottsutlåtandet.

I den proposition, som ligger till grund för utlåtandet, begär Kungl. Maj:t fullmakt att ge centralkassorna för jordbrukskredit rättighet att öka inlåningsrätten från nuvarande 30 till 50 gånger kassornas behållningar i form av insatser och fonder. Utskottet har tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag, men skrivningen är sådan, att jag inte kunnat underlåta att reservera mig. Det verkar som om utskottet inte skulle känna till den utveckling, som jordbrukskasserörelsen har genomgått under de senaste åren, och utlåtandet andas ett visst misstroende mot kassornas rörelse. Jag kan inte undgå att något beröra detta.

Bestämmelser om in- och upplåning vid centralkassa för jordbrukskredit.

Man ger visserligen Kungl. Maj:t denna rätt, men man säger att det måste bli en mycket restriktiv prövning från Kungl. Maj:ts sida i fråga om att ge kassorna högre inlåningsrätt. Man vill sålunda i förväg göra Kungl. Maj:t uppmärksam på att med en större inlåningsrätt följer en större utlåningsmöjlighet, och det är det som man i nuvarande kreditpolitiska läge anser vara farligt.

Det är väl ändå så, att det inom jordbruket försiggår en ständig växling mellan avgående och nytillträdande jordbrukare, och man kan ställa frågan: Är det på något sätt inflationsdrivande, är det något som strider mot våra nuvarande penningpolitiska önskemål att jordbrukskassorna lånar ut pengar till de nytillträdande jordbrukarna? På grund av det minskade penningvärdet är det fråga om större belopp än tidigare. Det minskade penningvärdet har gjort att det blivit omöjligt för kassorna att arbeta inom den rätt snäva ram, som de tidigare bestämmelserna har dragit upp. Måste man inte i främsta rummet tänka på att den låneverksamhet, som jordbrukskassorna har att sköta, har stor betydelse för den naturliga rekryteringen på jordbrukets område liksom också för den yttre rationalisering som skall ske enligt 1947 års beslut och som innebär att det blir sammanläggningar av jordbruk, förvärv av tillskottsjord o. s. v.? För allt detta måste man uppta lån för att klara likviderna. Det är på den punkten som jag inte riktigt kan förstå utskottsmajoritetens uppfattning.

Jag skall begränsa mig till dessa erinringar. Med hänsyn till den sena timmen och vad som har timat i första kammaren skall jag inte framställa något yrkande, utan jag vill endast betona att min uppfattning är att den skrivning, som utskottsmajoriteten har presterat, måste fota sig på bristande kännedom om jordbrukskasserörelsens verksamhet och ett därpå grundat miss-

troende mot rörelsen, vilket jag anser vara fullkomligt obefogat.

Herr SEVERIN: Herr talman! Såsom av utskottets utlåtande framgår motiveras utskottets tveksamhet uteslutande av den ökning av kreditvolymen, som även om den inte utnyttjas — men det är en annan sak — möjliggöres av den ökade inlåningsrätt, som kan komma att medgivas jordbrukskassorna. Det är nämligen alldeles klart, att om man medgiver kassorna att inlåna femtio gånger fonderna i stället för som nu är fastställt högst trettio gånger fonderna, så kan också utlåningen öka i samma mån och kreditvolymen svälla.

Nu har det ju från bankoutskottets sida med stor skärpa betonats, att vår penningpolitik skall i detta hänseende gå ut på en så stark åtstramning som möjligt och helst en minskning av kreditvolymen. Därför är det givet att bankoutskottet från denna utgångspunkt måste känna en viss tveksamhet inför det nu föreliggande förslaget. Emellertid har det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget godkänts, och bankoutskottet uttrycker endast en förhoppning om att det medgivande, som sålunda ges Kungl. Maj:t att — därest så skulle befinnas nödigt — öka inlåningsrätten till 50 gånger fonderna, skall handhas restriktivt.

Detta är ett uttalande, vilket som sagt står i full överensstämmelse med den ställning som bankoutskottet i övrigt har intagit till penningpolitiken, och i konsekvensens namn kan utskottet knappast inta någon annan ståndpunkt. Med hänvisning härtil, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 26.

Föredrogos vart efter annat:
bankoutskottets utlåtanden:
nr 30, i anledning av fullmäktiges i

Ny sjömanslag m. m.

riksbanken framställning med förslag till avlönings- och pensionsstat för riksbanken;

nr 31, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag till ändringar i vissa delar av reglementet för riksgäldskontoret;

nr 32, i anledning av väckt motion om anordnande av en barservering i riksdagskaféet; och

nr 33, i anledning av framställning från riksdagens revisorer om ändrad lönegradsplacering för kanslichefen hos riksdagens revisorer; samt

första lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande och tillsättande av lärartjänster i folkskolan i vissa särskilda fall, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om påföljd för brott av underårig, m. m.; och

nr 29, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 11 och 13 kap. giftermålsbalken samt lag om höjning av vissa underhållsbidrag, dels ock i ämnet väckt motion.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 27.

Ny sjömanslag m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 44, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny sjömanslag m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 31 mars 1952 dagtecknad proposition, nr 170, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fo-

gade förslag till

1. sjömanslag;

2. lag om ändrad lydelse av 34, 36, 287 och 295 §§ sjölagen; samt

3. lag om undantag från svensk domstols behörighet såvitt angår vissa tvister mellan befälhavare och besättning å utländskt fartyg.

Det genom propositionen framlagda förslaget till sjömanslag byggde i huvudsak på gällande sjömanslag. Förslaget upptog emellertid åtskilliga ändringar och jämkningar, huvudsakligen avsedda att förbättra sjöfolkets anställningsvillkor och sociala förmåner.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förcheft sex i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

inom första kammaren

nr 492 av herrar *Björnberg* och *Arrhén*,

nr 493 av herrar *Uhlén* och *Bergman*,

nr 494 av herr *Åman* samt

inom andra kammaren

nr 624 av herrar *Svensson* i Göteborg och *Lindberg*,

nr 625 av herr *Hagård* och

nr 626 av herr *Dahlgren m. fl.*

I motionen II:626 hade föreslagits ändringar beträffande 10, 18, 27, 57, 62—69 samt 82 §§ i förslaget till sjömanslag.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till sjömanslag — måtte för sin del antaga förslaget med den ändringen att 6, 18, 34, 37 och 41 §§ erhöles av utskottet angiven lydelse;

B. att riksdagen måtte antaga de genom propositionen framlagda förslagen till

1. lag om ändrad lydelse av 34, 36, 287 och 295 §§ sjölagen; samt

Ny sjömanslag m. m.

2. lag om undantag från svensk domstols behörighet såvitt angår vissa tvister mellan befälhavare och besättning å utländskt fartyg;

C. att motionerna

1) I: 492 och II: 625,

2) I: 493 och II: 624 samt

3) II: 626,

i den mån de icke besvarats genom vad utskottet anfört och under A. hemställt, ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. att motionen I: 494 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

I) av herr *Svensson* i Göteborg, utan angivet yrkande;

II) beträffande 3, 34 och 37 §§ i förslaget till sjömanslag (avseende ersättning för förlust, som befälhavaren eller sjöman lider vid kontraktsstridigt avsked),

A. 1. av herr *Ahlberg* och fru *Ewerlöf*, vilka ansett, att nämnda paragrafer bort hava den lydelse reservanternas angivit;

2. av herr *Bengtson*, som biträtt den av herr *Ahlberg* och fru *Ewerlöf* under A. 1. gjorda hemställan;

B. av herr *Ahlberg* och fru *Ewerlöf*, vilka — därest deras under A. 1. gjorda hemställan icke bifölles av riksdagen — yrkat,

att 3 och 34 §§ måtte erhålla i reservationen angiven lydelse;

III) beträffande 4, 18 och 28 §§, av fru *Ewerlöf*, utan angivet yrkande;

IV) beträffande 41 § (avseende lön vid arbetslöshet till följd av haveri),

A. av herr *Ahlberg* och fru *Ewerlöf*, vilka ansett, att paragrafen bort ha den lydelse som angivits i reservationen;

B. av herr *Bengtson*, som biträtt den av herr *Ahlberg* och fru *Ewerlöf* under A. gjorda hemställan;

V) beträffande 62 och 64 §§, av herr *Ahlberg*, utan angivet yrkande.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *SVENSSON* i Göteborg: Herr talman! Jag skall inte yttra många ord, men eftersom jag har en blank reservation vid detta utskottsutlåtande skall jag be att få lämna en förklaring därtill. I sjömanskommitténs förslag till sjömanslag hade i 55 §, andra stycket, införts ett stadgande av följande lydelse: »Har arbetsinställelse (lockout eller strejk) vidtagits i fråga om lossnings- eller lastningsarbete och strider inställelsen ej mot lag, avtal eller föreningsstadgar, vare sjöman, i vilkens arbetsuppgifter sådant arbete regelmässigt icke ingår, ej skyldig att utföra arbete som nu sagts.»

I Kungl. Maj:ts proposition har emellertid detta stadgande utelämnats. Sjömanskommitténs förslag innebär kort och gott, att det tydligt och klart skall i lagen utsägas, att en sjöman icke skall kunna åläggas att utföra s. k. strejkbryteriarbete. Bakgrunden till detta är följande.

Någon gång i slutet på 1920-talet låg en svensk båt i en ostindisk hamn och lossade. Under fartygets uppehåll i denna hamn utbröt en hamnarbetarstrejk. På order av vederbörande rederi beordrade befälhavaren i sin tur besättningen, bl. a. en smörjare och en stuert — d. v. s. sjömän, som över huvud taget aldrig sysslar med lossnings- eller lastningsarbete — att utföra det av hamnarbetarna nedlagda arbetet. Besättningsmännen vägrade naturligtvis att utföra strejkbryteriarbete, varpå befälhavaren — fortfarande på order av rederiet — ålade var och en av besättningsmännen bestraffning enligt 62 § i sjömanslagen i form av mistning av lön under sju dagar.

Befälhavarens bestraffningsåtgärd överklagades sedermera vid domstol i Sverige, men i en dom av den 8 februari 1932 förklarade högsta domstolen, att sjömännen var pliktiga att på order av befälhavaren utföra strejkbryteriarbete. Härvid har högsta domstolen sannolikt tagit hänsyn till bestämmel-

Ny sjömanslag m. m.

serna i sjömanslagens 50 § om ovillkorlig lydnadsplikt för besättningsmännen. De ombordanställda, d. v. s. både befäl och manskap, är fullkomligt eniga om att lagen bör kompletteras med en bestämmelse, som klart bryter mot denna praxis.

När därför inte Kungl. Maj:t medtagit sjömanskommitténs förslag till stadgande i detta avseende i propositionen, har jag och herr Lindberg i denna kammare samt herrar Uhlén och Bergman i första kammaren väckt en motion, i vilken vi hemställt att riksdagen måtte besluta att till 55 § foga en bestämmelse av det innehåll, som föreslagits av sjömanskommittén.

Enligt vårt förmenande är det ingenting som hindrar att ett sådant stadgande införes i sjömanslagen. Som framgår av utlåtandet har utskottet emellertid inte ansett det lämpligt att *för närvarande* införa en bestämmelse i sjömanslagen av den innebörd som föreslagits. Utskottet har vid sitt ståndpunktstagande hänvisat till att frågan upptagits till prövning i annat sammanhang, nämligen av den kommitté, som fått Kungl. Maj:ts bemyndigande att utreda spörsmålet om vidgad förhandlingsrätt för vissa stats- och kommunaltjänstemän. För dessa tjänstemän gäller i det avseende som det här är fråga om i huvudsak samma regler som för sjömännen.

Den sistnämnda kommitténs betänkande har remitterats till olika myndigheter och organisationer för yttrande, och Kungl. Maj:t kommer väl därför att inom en snar framtid ta ställning till denna fråga i ett sammanhang, som sträcker sig långt utöver sjömanslagens relativt begränsade område. Utskottet har därför inte funnit det tillrådligt att riksdagen föregriper Kungl. Maj:ts ställningstagande genom ett beslut om införande i sjömanslagen redan nu av den av motionärerna påyrkade bestämmelsen.

Vid utskottsbehandlingen har jag

böjt mig för detta resonemang, och jag har därför inte reserverat mig för bifall till min motion. Jag har vid mitt ställningstagande i utskottet också tagit hänsyn till den enligt min mening positiva skrivning, som utskottsutlåtandet har på denna punkt och som, såvitt jag kan bedöma det, gör det möjligt för oss att återkomma till frågan så snart den blivit löst i sitt större sammanhang.

Jag har, herr talman, intet yrkande. Jag har bara med dessa ord velat lämna en förklaring till att jag i utskottet inte har reserverat mig till förmån för den av mig och herr Lindberg väckta motionen.

Fru EWERLÖF: Herr talman! Det finns ett gammalt talesätt som talar om en sjöman till häst. Man vill väl med den liknelsen ha fram någonting som hänger illa samman, som inte passar ihop, och jag känner mig nu som en sjöman till häst när jag skall ta till orda om en värld, som är så särpräglad och därigenom svårbedömlig för en lekman och som — det är jag medveten om — i så hög grad är en människans värld att det kanske rent av anses förmätet av en kvinna att yttra sig i detta sammanhang. Eftersom mitt namn återfinnes under några reservationer i utskottsutlåtandet skall jag emellertid be att få säga några ord.

Ett samarbete på sjörättens område har sedan länge ägt rum mellan de nordiska länderna, och i direktiven till 1946 års sjömanskommitté framhölls också angelägenheten av ett nordiskt samarbete på sjömanslagstiftningens område.

Ett sådant samarbete har också kommit till stånd. År 1948 hölls en konferens i Rättvik och år 1950 ett möte i Köpenhamn. Resultatet av mötet i Köpenhamn blev ett utkast till ny sjömanslag. Överenskommelse nåddes därvid i flertalet frågor, men i en del avseenden

Ny sjömanslag m. m.

kunde man inte komma fram till en gemensam linje.

Nu är vi ju alla på det klara med att en samverkan på det nordiska planet är väsentlig. Vi eftersträvar det inom det socialpolitiska området, och vi vill också ha ett intimt kulturellt samarbete. När det har gällt lagstiftningen — familjelagstiftningen t. ex. — har en likformighet varit ett varmt önskemål.

Det förslag som här behandlats har emellertid frångått köpenhamnsutkastet på väsentliga punkter. Kommerserådet Böös har också reserverat sig mot detta i sjömanskommittén.

Jag skall inte, herr talman, framställa något yrkande, men med hänsyn till detta nordiska samarbete vill jag framhålla, att en ny utredning med sikte på detta kanske skulle kunna komma till en gemensam linje även där man nu har kommit fram till olika slutsatser.

Jag vet ju att utskottets förslag nu kommer att bifallas, och jag skall därför som sagt inte göra något yrkande i denna fråga.

Vidare har jag en blank reservation, som gäller 4, 18 och 28 §§. Det är de paragrafer som gäller könssjukdomarna och överflyttandet på arbetsgivarna av vårdkostnaderna. Jag vill då, herr talman, först konstatera, att som princip har jag svårt att gå med på att kostnaderna skall överflyttas på arbetsgivaren. Om jag emellertid hade varit övertygad om att man skulle komma fram till ett effektivt bekämpande av könssjukdomarna den vägen, så tror jag nog ändå att jag skulle ha bortsett ifrån att jag inte anser denna kostnadsöverflyttning riktig. Jag tror emellertid inte att detta system kommer att bidra till ett bekämpande av könssjukdomarna på det sätt som utskottet här har tänkt sig. Man har nämligen utgått ifrån att en sjöman, när han har fått en sådan sjukdom, inte kommer att hemlighålla den, om han vet att kostnaderna kommer att erläggas av arbetsgivaren. Därigenom,

menar utskottet, skulle man komma fram till ett hastigt och effektivt bekämpande av könssjukdomarna. Jag är emellertid snarare böjd för att tro, att om sjömännen själva får stå för kostnaderna kommer de att vara försiktigare.

Detta är ju en sak som är svårbedömbär. Jag skulle helst ha sett att man, i stället för att gå den väg som utskottet har valt, hade berett möjlighet att medelst profylaktiska och hygieniska åtgärder komma fram till ett resultat på detta område.

Jag har vidare tillsammans med herr Ahlberg en reservation II) B, som jag vill hävda endast med den motiveringen, att man här har frångått de allmänna skadestandsreglerna.

Slutligen har jag tillsammans med herr Ahlberg avgivit en reservation IV) A, där vi yrkar att lön vid arbetslöshet till följd av fartygs förolyckande icke må utgå för kortare tid än som motsvarar avtalad uppsägningstid.

Herr DAHLGREN: Herr talman! Jag vill inledningsvis framhålla att vi inte accepterar vad departementschefen anför på s. 55 i propositionen i vad det gäller redares skyldighet att lämna vård och underhåll under viss tid för sjuk sjöman i samma redares tjänst. Departementschefen säger nämligen bl. a.: »Ofta är det vanskligt att finna någon allmängiltig rättsgrund för denna redarens skyldighet.» Då det sedan århundraden tillbaka funnits bestämmelser, vilka ålagt redaren att lämna vård och underhåll åt sjuk sjöman, och då den utredande kommittén i sitt förslag inte ifrågasatt sjöfolkets urgamla rätt till fri sjukvård och underhåll i viss utsträckning, anser vi att den praxis som varit rådande är klarläggande för redarnas skyldighet i detta avseende.

Vi har med anledning av förslaget till ny sjömanslag, vilket utan tvivel innehåller vissa förbättringar för sjöfolket, nöjt oss med att begära vissa

Ny sjömanslag m. m.

ändringar. Vi noterar med tillfredsställelse att utskottet gått längre än Kungl. Maj:t vad gäller 34 och 37 §§, vilket innebär att vår motion beträffande dessa paragrafer bifallits. Här har utskottet tagit hänsyn till sjöfolkets önskemål, vilket säkerligen har stor betydelse för den sociala trygghetens utbyggande, då ju anställningen för en sjöman mången gång upphör av anledning som sjömannen själv ej råder över. Förslaget innebär ju en framgång för sjöfolkets krav på likställighet mellan olika grupper av sjömän, samtidigt som det givetvis innebär att redarna med tanke på skadeståndets storlek kan komma att bli mindre benägna att avskeda folk i strid med avtalets bestämmelser.

Vad sedan gäller våra övriga yrkanden har vi tyvärr inte mött samma förståelse för dem från utskottets sida. I 10 § liksom i 57 § föreslås att undantag skall kunna meddelas från bestämmelserna. Detta medför den konsekvensen, att minderåriga skall kunna användas i tungt arbete, exempelvis som eldare eller kollämpare. Vi har ansett att åldersbegränsningen är ett humanitärt krav, som vi inte kan ge avkall på. Vi vill inte vara med om att riskera det uppväxande släktets hälsa redan från de ungas första arbetsår, vilket säkerligen blir följden, om dylika dispenser kommer att ges för arbete av den art vi nämnt och som måste betecknas som synnerligen hårt sådant. Talet om att det skulle föreligga risk för att ungdomen icke skulle få möjlighet till praktik i sjömansyrket, därest inte dylik dispens lämnas, har vi betraktat som minst sagt överdrivet. I detta de oljeeldade fartygens tidevarv förefinnes möjlighet till praktik för ungdomar utan att de användes till grövre arbeten. Därtill kommer ju — om man skall döma av kommerskollegiums yttrande — att det knappast föreligger något behov av dylika dispenser. Ett bifall till utskottets hemställ-

lan på dessa punkter är ett direkt ställningstagande *mot* sjöfolket, i vilket vi inte vill medverka. Jag yrkar därför bifall till motionen nr 626 i andra kamaren i fråga om 10 och 57 §§.

Vad sedan gäller vårt yrkande rörande 27 § har vi ansett det vara uppenbart, att läkarundersökning av sjuk eller skadad sjöman icke under några förhållanden får underlåtas då läkare är tillgänglig. I propositionen anför departementschefen, att det kan vara onödigt att kalla läkare i vissa fall, exempelvis då »befälhavaren väl känner till huru sjukdomen skall behandlas». Jag medger min okunnighet om hur stor kunnighet i sjukvård som erfordras av befälhavare, men jag är medveten om den allmänna uppfattningen bland folk och väl också bland sjöfolket om nödvändigheten av att så fort som möjligt uppsöka kvalificerad läkare då sjukdom eller skada uppstått. Sjömansyrket är ju säreget så till vida, att det i många fall medför att sjuka sjömän inte har möjlighet att besöka läkare, varför de tillfällen som står till buds måste tillvaratagas för att de skall erhålla nödvändig vård. Att ge lagligt skydd åt befälhavare att uppträda som läkare och syssla med diagnos och ordination, då läkare finnes tillgänglig, vill vi inte vara med om. Konsekvenserna av ett dylikt förfaringssätt kan ju bli — jag vill därmed inte på något sätt förringa befälhavares förmåga — ett kvacksalveri med kanske allvarliga konsekvenser för patienten. När sedan departementschefen själv anser att »omständigheterna kunna vara sådana, att en i och för sig ursäktlig felbedömning från befälhavarens sida medför allvarliga följder för den enskilde sjömannen», anser vi enbart detta vara ett vägande argument för att bestämmelsen i 27 §, första stycket, som stadgar att sjuk eller skadad sjöman skall undersökas av läkare, »där sådan undersökning ej framstår såsom uppenbart opåkallad», bör slopas. Jag yrkar

Ny sjömanslag m. m.

därför bifall till motionen 626 i andra kammaren i den mån den gäller 27 §.

Vi har i vår motion yrkat att hela kapitlet om disciplinbot bör utgå. Vi anser att det inte är berättigat att bibehålla denna juridiska kvarleva från ett tidigare århundrade, som inte tillämpas någon annanstans inom produktionslivet. Konsekvensen kan ju bli att en arbetsgivare, som också är befälhavare, kan medverka till dom, som innebär väsentlig förlust av arbetslön för sjöman. Det är ju som bekant inte ovanligt, att befälhavare är delägare i det rederi, hos vilket han är i tjänst, och därmed är han ju även arbetsgivare. Ett bibehållande av det s. k. loggningsförfarandet kan inte betraktas som annat än en skamfläck, som samhället sätter på den svenska sjömanskåren.

I sjömanskommitténs betänkande konstateras, att manskapet hyser den största misstro mot de i deras tycke godtyckliga och många gånger orättvisa disciplinstraffen. Enligt manskapets uppfattning strider den nuvarande ordningen mot allmänna grundsatser. Sedan Sjöfolksförbundet med anslutning från LO i sin tur anslutit sig till det föreliggande förslaget, räknar man som det sägs med att »det torde finnas garantier för att disciplinärendena i fortsättningen komma att bedömas mer objektivt än för närvarande». Detta uttalande understryker att det inte är som det skall vara på detta område, men det utgör likväl ingen som helst garanti för att en verklig förbättring skall åstadkommas.

Sjöfolkets stora flertal vill inte vara med om ett bibehållande av undantagsbestämmelser för sin kår. Sjöfolket har rätt att kräva jämställdhet med övriga arbetargrupper, som inte belastas med föråldrade rättsbestämmelser. Vi kommer därför att med hänsyn till vad vi yrkat i vår motion söka medverka till att sjömanslagen i detta avseende motsvarar dagens demokratiska rätts-

medvetande, och därför yrkar vi också på slopandet av hela detta kapitel om disciplinbot.

Med vad jag här sagt, herr talman, vill jag yrka bifall till vår motion när det gäller 10, 18, 27, 57, 62—69 och 82 §§.

Herr JACOBSSON i Igelsbo: Herr talman! Det föreliggande förslaget har ju avsett att ge oss en modern sjömanslag. Andra lagutskottet har i allt väsentligt kunnat ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag. De mindre avvikelser, som reservanten och motionären talat om, förringar inte det intryck, som utskottsutlåtandet ger, när utlåtandet i övrigt är enhälligt.

Jag förutsätter, herr talman, att kammaren och den ärade reservanten samt motionären, som talade nyss, håller mig räkning för att jag vid denna tidpunkt inte ingår i någon detaljpolemik utan endast hemställer, att kammaren måtte bifalla andra lagutskottets förvarande utlåtande, nr 44.

Herr NILSSON i Göteborg: Herr talman! Jag vill fästa uppmärksamheten vid att man i den kommunistiska motion, varom herr Dahlgren nu har yttrat sig, saknar en synnerligen aktuell detalj, nämligen den bestämmelse som reglerar sjömannens självklara rätt att vara neutral i arbetskonflikter eller, uttryckt med andra ord, att inte sjömannen behöver bli beordrad till strejkbryteri. Det är ett krav som Sjöfolksförbundet länge har fört fram, men det har i detta sammanhang inte varit möjligt för utskottet att få in den bestämmelsen i den formulering utredningen har angivit. Det är på den punkten som herr Svensson i Göteborg har sin blanka reservation. Jag vill i detta sammanhang säga, att även jag var ganska intresserad av att lagtexten på denna punkt skulle få en annan utformning än den har fått, men jag hoppas att detta spörsmål blir beaktat i

Ny sjömanslag m. m.

annat sammanhang, när Kungl. Maj:t kommer att pröva denna fråga.

Herr DAHLGREN: Herr talman! Detta anförande av herr Nilsson i Göteborg lockar mig att säga några ord till replik.

Herr Nilsson säger att det saknas någonting i den kommunistiska motionen, och jag fattade honom så, att han beklagade detta. Det är givet att den kommunistiska gruppen, som är mycket liten, inte kan ge sig in på alla detaljer, även om det medför risk att vi i många fall går förbi ganska stora problem.

Men jag förstår inte varför herr Nilsson i Göteborg känner den oron. Det står ju honom lika fritt som någon annan att föra fram sina önskemål och synpunkter, om intresse finns för sjömanskåren. Speciellt finns denna möjlighet för herr Nilsson, eftersom han, som jag har för mig, tillhör andra lagutskottet och således kunde ha fört fram sina krav i utskottet. Detta kan inte vara någon anmärkning mot oss, men om socialdemokraterna på allvar menar att vi kommunister skall föra fram *alla* krav och det i sin tur betyder att vi kan räkna med stöd från socialdemokraterna, vill jag utan fullmakt på gruppens vägnar garantera att så skall bli fallet.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr andre vice talmannen gav till en början propositioner beträffande 3, 34 och 41 §§ i förslaget till sjömanslag, nämligen dels på godkännande av dessa paragrafer i den av utskottet föreslagna lydelsen dels ock på godkännande av paragraferna i den avfattning, som föreslagits i de av herr Ahlberg och fru Ewerlöf avgivna, med II) B och IV) A betecknade reservationerna; och godkändes paragraferna i den lydelse, som föreslagits av utskottet.

Härefter framställde herr andre vice talmannen propositioner beträffande

10, 18, 27, 57, 62—69 samt 82 §§ i förslaget till sjömanslag, nämligen dels på godkännande av nämnda paragrafer i den lydelse, som utskottet föreslagit, dels ock på godkännande av paragraferna enligt denna lydelse, som föreslagits i motionen II: 626 av herr Dahlgren m. fl.; och beslöt kammaren godkänna nämnda paragrafer i den lydelse, som utskottet föreslagit.

På därå framställd proposition bifölls härefter utskottets hemställan i övriga delar.

§ 28.

Föredrogos vart för sig tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av väckta motioner om ändrad ordning för ägo gränsbestämning å landsbygden; och

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omreglering av vissa prästerliga pensioner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

§ 29.

Anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 283, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 61 § 3 mom. och 132 § byggnadsstadgan den 30 juni 1947 (nr 390), dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 284, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvang för byggnadsarbete, dels ock motioner, som röra i propositionen behandlad lagstiftning; och

nr 285, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i folkbokföringsförordningen den 28 juni 1946 (nr 469).

Vidare anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 260, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till riksskogstaxering och avverkningsstatistik för budgetåret 1952/53, m. m.;

nr 261, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Befrämjande av landsbygdens elektrifiering jämte i ämnet väckta motioner;

nr 262, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till dels Hästavelns befrämjande, dels Statens lånefond för hästavelns befrämjande jämte i ämnet väckta motioner;

nr 263, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1952/53, m. m., i vad propositionen hänvisats till jordbruksutskottet, jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 264, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens växtskyddsanstalt för budgetåret 1952/53, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

§ 30.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets memorial:

nr 189, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52; och

nr 190, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden;

bankoutskottets utlåtande nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, dels ock väckta motioner angående riktlinjerna för den ekonomiska politiken; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 46, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Statens försöksgårdar jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 47, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnaden av ett försöks- och forskningsinstitut på jordbrukets område vid Röbbäcksdalen i Västerbottens län jämte i ämnet väckt motion.

§ 31.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll hållet vid sammanträde med herr talmannen och herrar vice talmännen i riksdagens andra kammare samt de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte dem tillsätta kammarens kanslipersonal, den 20 maj 1952.

Stenografen John W. Löf beviljades tjänstledighet på grund av styrkt sjukdom från och med den 15 till och med den 30 innevarande maj och skulle Löfs stenografbefattning under samma tid uppehållas genom tillfälliga vikariat.

In fidem
Gunnar Britth.

§ 32.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2.25 på natten.

In fidem
Gunnar Britth.